

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

CUMHURİYETİN 100. YILI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ

100★

**TÜRKİYE
ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ**

CUMHURİYETİN 100. YILI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ

Zafer ÖZTÜRK	Dr. Jale ONUR
Dr. Emre ÇALIŞKAN	Prof. Dr. Eren CEYLAN
Mustafa GELEN	Doç. Dr. Armağan ATEŞKAN
Dr. Ecmel AYRAL	Burcu Meltem ARIK
Prof. Dr. İnayet AYDIN	Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN
Acun ILICALI	Doç. Dr. Yavuz SAMUR
Müjdat ATAMAN	Sevinç ATABAY
Dr. Serkan KARAIŞMAİLOĞLU	Prof. Dr. Ebru Oğuz ÇANOL
Doç. Dr. Burak KARABEY	Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN

HIZ YAYINLARI

Gelecek Hız'la Gelecek!

TAMAMEN KURUMLARA ÖZEL YAYIN SETLERİ İLE TANIŞIN!

Hız Kurumsal neler sunuyor?

- ÖSYM'nin yeni tarzında
- Kurumlara özel kurum logolu dijital platform
- Akıllı tahta içerikleri
- Kitaplarla paralel 1600'ü aşkın ders anlatım videosu
- 120.000'den fazla soru çözüm videosu
- Akıllı deneme havuzu
- Etüt sistemi
- Ödev sistemi
- Süpper Danışman uygulaması
- Detaylı raporlamalar

AKILLI EĞİTİM PLATFORMU

derslig

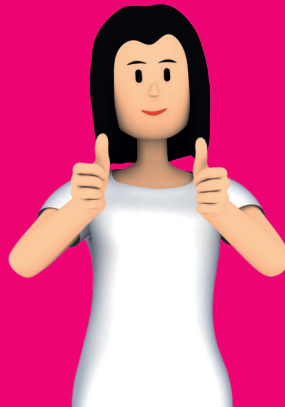
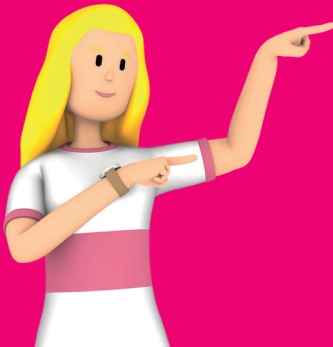
Herkesin Kazandığı Lig!

Akıllı Eğitim Platformu DerSlig'in, kurumlara özel imkanları ile tanışın!

DerSlig Kurumsal Neler Sunuyor?

- 1. sınıftan 12. sınıfın sonuna kadar MEB'in yeni öğretim tarzına ve müfredatına uygun içeriklere sınırsız erişim
- Kurumlarınızda uygulanan deneme sınav verilerinin sisteme işlenmesi ve sınav sonuçlarına göre her öğrenciye özel yapay zeka destekli güçlendirme programları ve akıllı soru bankaları hazırlanması
- Akıllı Veli Asistanı ile öğrencinin durumunun veliye güncel aktarımı
- Ödevlendirme sistemi
- İnteraktif konu anlatım videoları ve interaktif etkinlikler
- İnteraktif yeni nesil sorular
- Sadece size özel hesap yöneticisi

**TÜRKİYE
ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ**

CUMHURİYETİN 100. YILI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ

Zafer ÖZTÜRK	Dr. Jale ONUR
Dr. Emre ÇALIŞKAN	Prof. Dr. Eren CEYLAN
Mustafa GELEN	Doç. Dr. Armağan ATEŞKAN
Dr. Ecmel AYRAL	Burcu Meltem ARIK
Prof. Dr. İnayet AYDIN	Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN
Acun ILICALI	Doç. Dr. Yavuz SAMUR
Müjdat ATAMAN	Sevinç ATABAY
Dr. Serkan KARAIŞMAİLOĞLU	Prof. Dr. Ebru Oğuz ÇANOL
Doç. Dr. Burak KARABEY	Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN

XXI. GELENEKSEL EĞİTİM SEMPOZYUMU

CUMHURİYETİN 100. YILI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ
26-28 Ocak 2023, Antalya

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

YÖNETİM KURULU

Zafer ÖZTÜRK
Saim MERAL
Hande GÖKSEL
Zafer ERASLAN
Mina AKCEN
Nigar EVGİN
Mehmet YÜKSEL
Cenk EYÜBOĞLU
Can AKYOLLU
Bünyamin ÇELİKTEN
Kenan TAÇYILDIZ
Hüma ÇOBANOĞLU
Nesrin CİHANGİR
Fuat EREZ

AKADEMİK DANIŞMAN

Doç. Dr. Rukiye Didem TAYLAN

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Nalan TUĞ
Sahra IŞIK

TASARIM

Baran COŞKUN

BASKI

Hız Yayınları

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

İstiklal Cad. Odakule İş Merkezi No. 142 K. 5
Beyoğlu / İSTANBUL
TEL: 0212 249 00 00 (pbx) FAKS: 0212 249 00 10
www.tozok.org.tr info@tozok.org.tr

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	5
--------------	---

AÇILIŞ KONUŞMALARARI

▶ Zafer ÖZTÜRK	9
Türkiye Özel Okullar Derneği, Yönetim Kurulu Başkanı	
▶ Dr. Emre ÇALIŞKAN	13
Antalya İl Millî Eğitim Müdürü	
▶ Mustafa GELEN	14
MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürü	

KONFERANSLAR

▶ Dr. Ecmel AYPAL	19
UnLearn Academy - Kurucu Üye	
YENİ DÜNYADA ÖĞRENME	
▶ Prof. Dr. İnyet AYDIN	30
Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi Öğretim Üyesi	
GEÇMİŞTEN GELECEĞE OKUL DENİLEN YER: OKULU ANLAMAK VE OKULUN ETKİLİ YÖNETİMİ	
▶ Acun ILICALI	43
Acunmedya Akademi	
MEDYA VE GİRİŞİMCİLİK RUHU	
▶ Burcu Meltem ARIK	50
Eğitim Reformu Girişimi, Eğitim Gözlemevi Koordinatörü	
GEZEGENDEN ÖĞRENEREN BİR EĞİTİM	
▶ Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN	58
MEF Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı	
ATATÜRK VE DÖNEMİN AYDINLARI NASIL BİR EĞİTİM, ÖĞRETMEN VE GENÇLİK İSTİYORDU: 100. YILDA İDEALLERİ GERÇEKLEŞTİ Mİ?	
▶ Doç. Dr. Yavuz SAMUR	71
Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Dekan Yardımcısı	
OYUN DOSTU OKUL VE OYUN DOSTU ÖĞRETMEN	
▶ Sevinç ATABAY	81
Eğitimci	
CUMHURİYETİN 100. YILINA “ÖĞRETMEN” OLMAK	

- **Prof. Dr. Ebru Oğuz CANOL** 86
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri
Bölümü Anabilim Dalı Başkanı
EĞİTİMİN GELECEĞİNDE OKUL KÜLTÜRÜ NEDEN ÖNEMLİDİR?
- **Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN** 97
Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dekanı
İKİNCİ YÜZYILA DOĞRU TÜRKİYE'DE EĞİTİM

PANEL I

DERDİMİZ EĞİTİM

- **Doç. Dr. Burak KARABEY** 107
Dokuz Eylül Üniversitesi
- **Müjdat ATAMAN** 117
Eğitimci, Yazar
- **Dr. Serkan KARAIŞMAİLOĞLU** 122
Hacettepe Üniversitesi

PANEL II

ULUSLARARASI PROGRAM VE DEĞERLENDİRMELERİN ULUSAL PROGRAMLARA ETKİSİ

- **Dr. Jale ONUR** 129
Maltepe Üniversitesi IB Koordinatörü, IB Türkiye Elçisi
- **Prof. Dr. Eren CEYLAN**
Ankara Üniversitesi
- **Doç. Dr. Armağan ATEŞKAN**
Bilkent Üniversitesi

SONUÇ BİLDİRGESİ 146

SUNUŞ

Türkiye Özel Okullar Derneği'nin 21. Geleneksel Antalya Eğitim Sempozyumu, ülkemizin önde gelen eğitimcileri ve uzmanlarının katılımı ile 26-28 Ocak 2023 tarihlerinde **"Cumhuriyetin 100. Yılı ve Eğitimin Geleceği"** başlığı altında gerçekleştirilmiştir.

Sempozyuma değerli katılımlarından MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürü, Bakanlık bürokratları, özel öğretim kurumlarını temsil eden dernek başkanları, TOBB Eğitim Meclisi ve İTO Eğitim Komitesi üyeleri, akademisyenler, eğitim uzmanları, basın mensupları, özel okul kurucu, yönetici ve öğretmenlerine, etkinliğimize katılarak gösterdikleri ilgi için çok teşekkür ediyorum.

Sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçen Derneğimizin Yönetim Kurulu Üyeleri Saim MERAL, Zafer ERASLAN, Hande GÖKSEL, Mina AKCEN, Nigar EVGİN, Can AKYOLLU, Mehmet YÜKSEL, Cenk EYÜBOĞLU, Hüma ÇOBANOĞLU, Nesrin CİHANGİR, Kenan TAÇYILDIZ, Fuat EREZ ve Bünyamin ÇELİKTEN ile Derneğimizin Yüksek İstişare Konseyi Başkanı Cem GÜLAN, Akademik Danışmanı Doç. Dr. Rukiye Didem TAYLAN, Yönetim Danışmanı Hasan EREN, Dernek Müdürü Nalan TUÇ, Bilgi İşlem Sorumlusu Merve Seren UZUN ve Yönetici Asistanı Sahra IŞIK'a ayrıca çalışmalarımıza her daim destek veren Uluslararası Programlar Komisyonu Başkanı Dr. Jale ONUR 'a ve komisyon üyelerine de katkıları için ayrıca teşekkür ediyorum.

Ayrıca eğitim ve öğretimle ilgili ürün ve hizmetler sağlayan 120 firma, fuaye alanında dünyada eğitim alanındaki en son gelişmeleri yansıtan ürün ve hizmetlerini katılımcılara sunmuşlardır. Katkıları için tüm firma sponsorlarımıza da teşekkür ediyorum.

Sempozyumda; Cumhuriyet'in 100. yılını kutlarken hem eğitim ve öğrenmenin 21. yüzyılda değişen anlamı, yeni yüzyılda ise dijital sanayi devrimi olarak da adlandırılan Endüstri 4.0, yapay zeka, gençlerin gelişimini hangi hedeflere göre ve nasıl sağlayacağı, günümüzde öğrencilerin diplomalarından çok edindikleri becerilerin önemi, öğretmenler ve yöneticilerin okullardaki eğitimi nasıl tasarlayacağı, okul kültüründeki değişiklikler, eğitim fakültelerine giren öğretmen adaylarına getirilen puan barajı ve YÖK tarafından pedagojik formasyona ilişkin yeni alınan karar, eğitim kurumlarının ve okulların, eğitim yönetimi alanında kuramsal ve uygulamalı olarak iyi yetişmiş yetkin yöneticilere ihtiyacı olduğu, değişen ekonomik, kültürel ve sosyal faktörlerden okulun nasıl etkilendiğini, yönetim süreçlerinin etkili biçimde işletilmesi, toplumda sürekliliğini sağlayan okul kültürünün yaşantıların aktarılması ve kuşaklar boyu bunun devamının sağlanması bir okulun kalıcılığı, Cumhuriyetimizin yüzüncü yılında yaratacağımız okul kültürü, bu kültürü yaratan öğretmen ve yöneticilerin rolünün önemi, gezegenimizden öğrenip okul kültürüne yansıtma gibi konuların altı çizilmiştir.

Bu kitapta; akademisyenlerin ve uzmanların değerli görüş ve önerileri içeren konuşmalar, titiz bir çalışma ile bir araya getirilmiş ve sizlere sunulmuştur. Kitabın, eğitim sistemimize yararlı olacağı inancıyla saygılarımı sunarım.

Zafer ÖZTÜRK
Yönetim Kurulu Başkanı

CUMHURİYETİN 100. YILI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ

AÇILIŞ KONUŞMALARI

- ▶ **Zafer ÖZTÜRK**
Türkiye Özel Okullar Derneği, Yönetim Kurulu Başkanı
- ▶ **Dr. Emre ÇALIŞKAN**
Antalya İl Millî Eğitim Müdürü
- ▶ **Mustafa GELEN**
MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürü

Zafer ÖZTÜRK

Türkiye Özel Okullar Derneği, Yönetim Kurulu Başkanı

Sayın Genel Müdürüm, Sayın İl Milli Eğitim Müdürüm, Saygıdeğer Dernek Başkanlarım, TÖZOK Yüksek İstişare Konseyi ve Yönetim Kurullarımız, Bakanlığımızın kıymetli bürokratları, değerli kurucu, kurucu temsilcisi, eğitimci, öğretmen arkadaşlarım, kıymetli paydaş firmalarımız ve değerli basın mensupları; Türkiye Özel Okullar Derneği'nin düzenlemiş olduğu "XXI. Geleneksel Antalya Eğitim Sempozyumu'na" hoş geldiniz, şeref verdiniz.

1951 yılında kurulmuş, 72 yıllık köklü bir geçmişe sahip derneğimizin, 21'inci kez düzenlediği Antalya Sempozyumu'nda sizleri ağırlamanın mutluluğunu yaşıyoruz. Eğitime gönül veren siz değerli misafirlerimize ve kurumlarımızın paydaşları, değerli firmalarımıza katkılarından dolayı teşekkürlerimizi sunarım.

Öncelikle ülkemizin varoluş mücadelesinin 100. yılını büyük bir heyecan ve coşkuyla kutlayacağımız bu yıl, yani 2023 yılında, bizler de TÖZOK olarak katkı sağlamak arzu ve düşüncesiyle, Sempozyumumuza "CUMHURİYETİN 100. YILI ve EĞİTİMİN GELECEĞİ" başlığını verdik. Böylece 100 yıllık Cumhuriyetimizin; bilgi, birikim ve kazanımlarıyla ülkemizi hep birlikte daha nice 100 yıllara taşımaya gayret edeceğimizin altını çizmek istedik. Bu vesileyle Kurtuluş Savaşı'mızın Başkomutanı, Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk başta olmak üzere, bizlere üzerinde özgürce nefes aldığımız bu güzel vatani armağan eden bütün kahramanlarımızı rahmetle, şükranla, minnetle yâd ediyorum.

2023 yılı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. yılı olması sebebiyle, hepimiz için büyük önem arz etmektedir. Cumhuriyetimizi, bugün bulunduğu noktadan daha ileriye taşıyacak olan sevgili öğrencilerimizi yetiştirmek adına özveri ile çalışıyoruz, çalışmaya da devam edeceğiz. Bizi dünyanın geleceğinde söz sahibi bir ülke konumuna getirecek olan eğitimidir ve gençlerimizdir.

102 yıl önce Milli mücadelenin başlatıldığı, Cumhuriyetimizin temellerinin atıldığı Kurtuluş Savaşı döneminde Atatürk; Ankara'da, 1921 yılında Maarif Kongresi'ni toplayarak eğitime verdiği önemi göstermiş, açılış konuşmasını bizzat kendisi yaparak, reform anlamındaki ilk adımın "eğitim" alanında atılacağını ifade etmiştir. Böylelikle, eğitimde tek elden idare ve denetimi sağlamak amacıyla Tevhid-i Tedrisat Kanunu çıkarılmıştır. Cumhuriyet döneminde de Necatibey Eğitim Fakültesi, Gazi Eğitim Fakültesi gibi öğretmen okulları ile öğretmen eğitiminin temeli oluşturulmuştur.

Toplumun yeniden bilinçlendirilmesi ve bir eğitim felsefesi oluşturulması noktasında büyük önem arz eden bu kongre ve sonraki reformlar, Ulu Önderimizin bağımsızlık kadar önemsemediği Mili Eğitim'in yeniden yapılandırılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda, Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün; "Bir ulusun asker ordusu ne kadar güçlü olursa olsun, kazandığı zafer ne kadar yüce olursa olsun, o ulus ilim ordusuna sahip değilse, savaş meydanlarında kazanılmış zaferlerin sonu olacaktır." sözüne istinaden biran önce büyük ve donanımlı bir ilim ordusuna sahip olmaya ihtiyacımız vardır.

Bu doğrultuda eğitimi, daha etkin hale getirmeliyiz. Nitelikli ve geleceğin beklentilerini karşılayan bireylerle değişimi yakalayabilmek ve daha da önemlisi değişimi yönetebilmek, ancak eğitim anlayışının yenilenmesi ve geliştirilmesiyle mümkündür.

Ve elbette ki öğrenme ortamını yeniliklerle bütünleşmiş hale getirmek, biz eğitimcilerin en temel görevidir. Bu bağlamda inşa ettiğimiz eğitim ortamında, eğitim verdiğimiz öğrencilerimizde farkındalığı yaratmak düşünen ve cesaretle yürüyen gençler yetiştirmek hedef ve kazanımlarımızın temelini oluşturmaktadır. Mademki tek bir tıkla hepimiz kolayca bilgiye ulaşıyoruz, o zaman bilgiyi önce kültüre, kültürden de hayat biçimine evrilmesini sağlamak istediğimiz en önemli kazanımlar arasında yer almalıdır.

Geleceğin eğitimi; öğrencinin okula uyum sağlamaya çalıştığı değil; öğrenimin her öğrenciye farklılaştırılmış eğitim sistemine geçişle mümkün olacaktır. İşte o zaman öğrenme, kişinin yeteneklerini ortaya çıkararak onun bir birey olmasına imkân verecek ve öğrenci temelli bir biçim olacaktır.

Teknolojinin, pedagojiyi destekleyen bir araç olarak her zaman yanımızda olacağı bir gerçektir, ancak önemli olan belki de öğrencilerin asıl ilgisini çekecek olan yaklaşım; öğrenmenin keyifli ve kalıcı hale gelmesi olmalıdır.

Öğretmenlik, hayat boyu öğrenme değil midir? Burada her zamanki gibi en büyük görev öğretmene düşüyor mu? Öğretmenin öğrenmediği sistemde, aktif öğrenmenin gerçekleşmesi mümkün olabilir mi, değerli eğitimciler?

Ve eğitimde değişmeyen yegâne şey değişimdir. Dolayısıyla öğrencinin aktif olarak, öğrenmenin bütün süreçlerine dahil olduğu; okul ve sınıf ortamında bağımsız, dinamik ve sürekli bir öğrenme gerçekleştirdiği; öğrenmeyi, düşünmeyi fikir üretmeyi, araştırmayı, bilgiyle ne yapması gerektiğini öğrendiği, öğretmenin de öğrenci olduğu, öğrencilerle birlikte öğrenmenin gerçekleştirildiği, destekleyici ve rehber görevi yürüttüğü bir sisteme doğru reform gerçekleşmelidir.

Cumhuriyet'in 100. yılında öğretmen profilinin; topluma model olan, saygın, Cumhuriyet değerlerini taşıyan, demokratik tutum gösteren ve kendisini sürekli yenileyen, yaşam boyu öğrenmeye inanan, öğrenme yoldaşı tavrı gösteren bir birey olması gerektiği tüm söylediklerimin kısa bir özetidir.

Elbette toplum ve kurumlar da bunun için öğretmene hak ettiği yaşam standardını ve imkânlarını da sunmak zorundadır. "Okullar öğretmenleri kadar iyidir." düşüncesinden yola çıkarak okullarımız öğretmenlerine hak ettikleri ücretleri verebilmeli ve hak ettikleri yaşam standardını sağlayabilmelidir.

İşte bu noktada beklenti ve ihtiyaçlarımızı şöyle sıralayabiliriz:

- Öncelikle velilerimizin iç rahatlığıyla okullarımızı tercih edebilmeleri için, onların da içinde buldukları ekonomik koşulları göz önünde bulundurmak suretiyle birçok gelir seviyesi yüksek ülkede olduğu gibi, bizim ülkemizde de çocuğunu özel okula gönderen her veliye belirli oranda teşvik ve destek verilmesi yerinde olacaktır.

- Okulların yasal ödemeleri olarak tanımlayabileceğimiz vergi, sosyal sigorta primleri ve benzer tüm resmi ödemelerde yapılacak destek ve düzenlemeler, maliyetlerimizi düşüreceğinden, buradan elde edilecek kaynakların eğitim öğretimi iyileştirmek adına öğretmenlerimize aktarılacak kaynaklar olarak öngörülmesi temennimizdir.

- Bu anlamda son dönemde yapılan KGF (Kredi Garanti Fonu) düzenlemesini, okullarımıza nefes alıracak bir çalışma olarak görüyor ve yetkililere teşekkür ediyoruz.

- Ancak unutmamamız gereken bir husus daha var ki; eğitim kurumları bir takvim yılı boyunca bir kez artış yapabilmektedir. Oysa enflasyon bu süre içerisinde farklı farklı oranlarla artış göstermektedir. Bunun sonucunda da eğitim sektörü net ve somut öngörülerle hareket edememekte ve planlama konusunda sıkıntılar yaşamaktadır.

Biz 72 yıllık mazisi olan bir derneğiz, 21 yıldır da Türkiye'de "Eğitimin Davos'u" olarak adlandırılan bu organizasyonu gerçekleştiriyoruz. Prensip olarak her yıl bir tema çerçevesinde düşünür, değerlendirir ve paylaşımlarda bulunuruz. Bunu yaparken de siz değerli konuklarımızı sorunlarımızla meşgul etmemeye aslında özen gösteririz.

Ancak bu platform aynı zamanda sorunlarımızı, dertlerimizi, yolunda gideni, gitmeyi paylaştığımız bir platformdur. O nedenle, on binlerce öğretmenimize, kaliteli eğitim almak için özel okulları tercih eden milyonlarca velimize kulak vermeliyiz. Kaliteli eğitimi ancak mutlu öğretmenle yaratacağımızın bilinciyle hareket etmemiz gerektiğine de inanıyoruz.

TÜİK'in enflasyon verileriyle ve yönetmeliğe göre ücret artışlarımızı belirleme hakkımız olmasına rağmen, Bakanlığımız bu hakkı sınırlandırmış olup, önümüzü kapatmıştır. Bunun sonucunda da özel okul öğretmen maaşları, devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin maaşlarının gerisinde kalmıştır. Sakın farklı bir anlam çıkarılmasın, biz de özel okullar olarak eskiden olduğu gibi öğretmenimize asgari ücretin en az 2 ile 5 katı kadar ücret vermek isteriz.

Ne yazık ki, sadece ücret artışının kısıtlanmasıyla da yetinilmedi. Ayrıca bir gecede de yönetmelik değişikliği yapıldı. Yönetmelik değişikliğinin ne anlama geldiğini sizlere 32 yıldır onuruyla hizmet veren bir okulun kapatma kararını velilerine yazdığı mektuptan kısa bir alıntıyla aktarıyorum: "Yapılan bu düzenleme ile gelecek yıllarda da özel okul fiyatlarının herhangi bir hesaba dayandırılmaksızın siyasi otorite tarafından siyasi hesaplarla belirleneceği belli olmuştur."

Daha böyle binlerce okul kapanıp binlerce öğretmen işsiz kalabilir. Bir milyon dört yüz bin öğrenci velisinin sempatisini kazanmak adına, insanlar işinden edilmemelidir. Aynı şekilde, özel okullara haksızca ve tek yanlı saldıran televizyonlar, reyting uğruna kamuoyunu yanlış bilgilendirmekte ve yönlendirmektedir. Bu televizyonların ekranlarında, sürekli 300 bin lira ücret isteyen okullar gündeme getirilmektedir. Buradan sanki bütün okullar bu ücrete çalışmış izlenimi yaratılmaktadır. Halbuki bu okulların toplam sayısı 12 bin özel okul arasında % 1 oranındadır.

Bu arada yapılan yönetmelik değişikliği ile ilgili müzakerelerimiz, ilgili yerlerle halen devam etmektedir. Umudum bu durumdan en kısa sürede dönülerek, ortak bir uzlaşma sağlanmasıdır. Aksi takdirde, diğer derneklerin de bize katılması durumunda, konuyu Danıştay'a taşıyarak yönetmelik değişikliği talep etmek arzusundayız.

Bilinmelidir ki; amacımız iki misli, üç misli artışlar değildir. Amacımız ve isteğimiz net ve hiçbir kurumun mağdur olmayacağı bir yönetmelik yapılmasıdır.

Son sözümlerimiz de Rekabet Kurulu ile ilgili: Bizi son 25 yılda üç kez incelemeye aldılar. Rekabet Kanunu'na aykırı hareket etmediğimiz tespit edildi. Çünkü kanunlara uymak hem görevimiz hem de ilkemizdir.

Ancak ülkemizde 100 yılı aşkın süredir hizmet veren, bazı köklü okullarımızın benzer ücret tespit ettikleri iddiasıyla haklarında henüz kesinleşmiş bir durum bulunmamasına rağmen, kamuoyu önünde suçlu gibi gösterilmesi üzücü olmuştur. Bu konularda çok daha fazla hassasiyet beklemekteyiz.

Değerli dostlarım, özel okullar Türk Millî Eğitim sistemine fedakârca hizmet veren kuruluşlardır. Bu amaçla sektörümüzün ve velilerimizin desteklenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu destek ülkemizin ve geleceğimizin yararınadır.

Sevgili konuklar, XXI. Geleneksel Antalya Eğitim Sempozyumu'nun ülkemiz geleceğine katkılar sağlamasını diliyorum. Katılımlarından dolayı bir kez daha Sayın Genel Müdürümüze, Bakanlığımızın bürokratlarına ve siz değerli eğitime gönül vermiş konuklarımıza şükranlarımı sunuyorum.

Cumhuriyetimizin 100. yılı kutlu olsun!

Dr. Emre ÇALIŞKAN

Antalya İl Milli Eğitim Müdürü

Sayın Genel Müdürüm, Türkiye Özel Okullar Derneği'nin çok kıymetli başkanı, değerli yönetim kurulu üyeleri ile yüksek istişare konseyi üyeleri, ülkemizin çeşitli yerlerinden gelen özel okullarımızın çok kıymetli kurucu ve müdürleri, basınımızın kıymetli mensupları, hanımefendiler, beyefendiler; Türkiye Özel Okullar Derneği'nin her yıl geleneksel olarak gerçekleştirdiği ve bu yıl da "Cumhuriyetin 100. Yılı ve Eğitimin Geleceği" temasıyla gerçekleşecek olan Geleneksel Eğitim Sempozyumuna hepimiz hoş geldiniz, şerefler verdiniz.

Türkiye Özel Okullar Derneği tarafından düzenlenen Sempozyumun; dünyanın gözbebeği, turizmin incisi, tarım ve eğitimin kenti olan Antalya'mızda ev sahipliği yapmanın ve sizleri misafir etmenin memnuniyeti içerisindeyim.

Sayın Genel Müdürüm, 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu kapsamında, ilimizde 420 özel okulumuzda yaklaşık 61.000 öğrencimiz ve 8.000 öğretmenimiz ile sizin destek ve himayelerinizle, eğitim-öğretim faaliyetlerine başarılı bir şekilde devam etmekteyiz. Bu kapsamda toplam özel okullarımız ve özel barınma kurumlarımız da dahil olmak üzere 1.190 özel kurumumuz bulunmaktadır.

Sayın Genel Müdürüm; eğitim, öğretim, sosyal, kültürel, spor, bilim, sanat, yatırım gibi birçok faaliyet alanlarında Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğümüze vermiş olduğunuz destek ve himayelerinizden dolayı şükranlarımı arz ediyorum. Bizler de sizlerin göstermiş olduğu amaç ve hedeflere ulaşmak için gece gündüz çalışmalarımıza devam etmekteyiz.

Tüm bu duygu ve düşüncelerle Türkiye Özel Okullar Derneği tarafından düzenlenen Sempozyumun hayırlara vesile olmasını diliyor, hepimizi Antalya İl Milli Eğitim Müdürlüğümüz adına sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

Mustafa GELEN

MEB Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürü

Sayın Millî Eğitim İl Müdürüm, Türkiye Özel Okullar Derneği'nin saygıdeğer yöneticileri, kıymetli eğitimciler, değerli misafirler, kıymetli basın mensupları; hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyor; sözlerime Sayın Bakanımızın selam ve saygılarını ileterek başlamak istiyorum.

"Cumhuriyetin 100. Yılı ve Eğitimin Geleceği" temasıyla 21.si gerçekleştirilen Sempozyuma nazik davetleri için Türkiye Özel Okullar Derneği yönetimine çok teşekkür ediyorum.

Hepinizin bildiği üzere Sayın Bakanımızın Ocak ayının başlarında yaptığı açıklamada, 2022 yılı hedeflerimizin tamamını yılsonu gelmeden tamamladığımızı, bu nedenle 2023 yılındaki hedeflerimizde çitayı yükselterek çalışmalara başladığımızı ve bu kapsamda; eğitimde fırsat eşitliğini güçlendirmek, kalite odaklı eğitimi genişletmek amacıyla 2023 yılında da çalışmalarımıza hız kesmeden devam edeceğimizi vurgulamıştı.

Bakanlık olarak temel vizyonumuzu gerçekleştirmeye yönelik çabalarımızın özel öğretim kurumlarının eğitim-öğretim sistemi içindeki konumlanmasıyla desteklendiğinin farkındayız.

Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü olarak mevcut durumda yaklaşık 34.000 kurumla örgün ve yaygın eğitime devam etmekteyiz. Bu eğitimlerimizin verimli ve kalite odaklı gerçekleşmesini sağlamaya çalışıyoruz. Bu çerçevede yine Sayın Bakanımızın altını çizdiği üzere özel öğretim kurumlarımızın sundukları hizmetlerin kalitesinin artmasına yönelik ihtiyaç duydukları destekleri kapsamlı biçimde değerlendiriyoruz. Dönem dönem özel okulları temsil eden sivil toplum kuruluşlarımızın bakanlığımızdan talepleri bu titizlikle değerlendirilerek olumlu dönüşler sağlanmıştır.

Sadece 2022 yılında bu kapsamda gerçekleştirdiğimiz bazı çalışmalardan kısaca bahsetmek isterim:

Şubat ayında pandemi sürecinin etkisiyle, yabancı uyruklu personel görevlendirilmesinde aranan denklik belgesiyle ilgili, işlemlere yönelik sürenin uzaması nedeniyle kurumlarımızın eğitim personeline yönelik mağduriyet yaşamamaları bakımından 2021-2022 öğretim yılında olduğu gibi 2022-2023 öğretim yılında da denklik belgelerinin görevlendirme yapıldıktan sonra ibraz edebilmesine yönelik düzenleme yapılmıştır.

Ağustos ayında Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliğinde değişiklik yapılarak okul öncesi eğitimi hariç olmak üzere, okullarda sınıf kontenjanları 24'ten 30'a yükseltilmiştir.

Eylül ayında okul açılış işlemlerinde kolaylık sağlamak adına kurum açma izni ile iş yeri açma ve çalışma ruhsatı düzenlenmek üzere, açılış belgelerinin 1 Eylül 2022 tarihine kadar bakanlığımıza gönderilmesine izin verilmiştir.

Aralık ayında özel okul yatırımcılarımızın pandemi süreci nedeniyle bina tapusu ve yapı kullanım izin belgesini temin edememeleri göz önünde bulundurularak, kurum açılış ya da kurum nakil işlemlerinde Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'nde yapılan değişiklikten önceki belgelerle yapılmasına ilişkin süre, 31 Aralık 2022'den 31 Aralık 2023 tarihine kadar uzatılmıştır.

Son olarak ocak ayında ücretsiz okuyan öğrencilerle ilgili, özel okulların öğrenim ücretlerinin %25, %50 ve %75 oranı kadar kısmının ücretsiz okutabilmelerine imkân sağlanmıştır.

Kısaca değindiğim bu çalışmalara baktığımızda bunların kurumlarımızın eğitim öğretim hizmetlerinin aksatılmamasına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Ancak nihai hedefimiz bu özel öğretim kurumlarından eğitim alan öğrencilerimizin yüksek yararadır.

Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü olarak bu düsturla çalışmalarımıza devam ediyoruz. Neticede tüm öğretim kurumları ortak bir amaca, ülkemizi daha müreffeh kılma amacına hizmet etmektedirler. "Aynı gemide olmak" tabiri, bu konuya bakış açımızı çok iyi ifade etmektedir.

Bakanlığımızın önemli bir paydaşı ve vazgeçilmez bir unsuru olan özel okulların cumhuriyetimizin 100. yılında da nice 100. yıllarda da Türk milletine ve eğitim sistemine katkı sağlayacağını düşünüyorum.

Sözlerimi burada sonlandırırken Sempozyumun düzenlenmesinde emeği olan başta derneğimize ve tüm katılımcılarımıza saygılarımızı sunuyor, mübarek Regaip Kandilinizi kutluyor ve Sempozyumunuzun hayırlara vesile olmasını temenni ediyorum. Teşekkür ederim.

CUMHURİYETİN 100. YILI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ

KONFERANSLAR

▶ YENİ DÜNYADA ÖĞRENME

Dr. Ecmel AYRAL

UnLearn Academy - Kurucu Üye

▶ GEÇMİŞTEN GELECEĞE OKUL DENİLEN YER: OKULU ANLAMAK VE OKULUN ETKİLİ YÖNETİMİ

Prof. Dr. İnalet AYDIN

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi Öğretim Üyesi

▶ MEDYA VE GİRİŞİMCİLİK RUHU

Acun ILICALI

Acunmedya Akademi

▶ GEZEGENDEN ÖĞRENEN BİR EĞİTİM

Burcu Meltem ARIK

Eğitim Reformu Girişimi, Eğitim Gözlemevi Koordinatörü

▶ ATATÜRK VE DÖNEMİN AYDINLARI NASIL BİR EĞİTİM, ÖĞRETMEN VE GENÇLİK İSTİYORDU: 100. YILDA İDEALLERİ GERÇEKLEŞTİ Mİ?

Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN

MEF Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dekanı

▶ OYUN DOSTU OKUL VE OYUN DOSTU ÖĞRETMEN

Doç. Dr. Yavuz SAMUR

Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Dekan Yardımcısı

▶ CUMHURİYETİN 100. YILINA "ÖĞRETMEN" OLMAK

Sevinç ATABAY

Eğitimci

▶ EĞİTİMİN GELECEĞİNDE OKUL KÜLTÜRÜ NEDEN ÖNEMLİDİR?

Prof. Dr. Ebru Oğuz CANOL

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Anabilim Dalı Başkanı

▶ İKİNCİ YÜZYILA DOĞRU TÜRKİYE'DE EĞİTİM

Prof. Dr. İrfan ERDOĞAN

Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dekanı

YENİ DÜNYADA ÖĞRENME

Bugünkü sunumumu planlarken Türkiye’den ve Türkiye’nin 100. yılından, şu anki durumundan bahsetsem zaten herkes bu durumun fazlasıyla farkında ve içinde yaşıyor diye düşündüm. Biraz karma bir sunum yapayım istedim. Hem işlerden hem eğitimden bahsedeyim, eğitimin ve öğrenmenin içeriğinden bahsedeyim ama bunları sunan kurumların niteliklerinden, stratejilerinden de bahsedeyim, sadece Türkiye’den değil dünyadan da. Acaba Türkiye’nin 100. yılında dünyada neler oluyor? Nerden nereye gidiyoruz?

Böyle bir konuşma hazırladım. Ümit ederim amacına ulaşır. Benimle birlikte geçireceğiniz süredeki temel hedefim, aklınızda bir iki tane soru işareti bırakmak ve belki de bu soru işaretlerine cevap teşkil edebilecek bir iki tane fikir oluşturmak. Bunu başarabilirsem iyi bir iş yapmış olacağımı düşünüyorum.

Yine mi köprü? Bir köprü’nün üzerindeyiz, bir geçiş içerisindeyiz. Uzun zamandır neredeyse araftayız, limbo halindeyiz. Teknoloji değişiyor, iş yapma şekillerimiz, kavramların anlamları ve içerikleri değişiyor. Bu geçişte birlikte bir göz atalım istiyorum.

Öncelikle iki tane kavrama dokunmak istiyorum. Türkiye’nin ve içinde bulunduğunuz sektörün dertleri ve problemleri. Biraz dışarı çıkalım bütün bunlardan, daha kavramsal bakalım eğitime ve öğrenmeye. Aslında biz bir taraftan bu kavramları da sorgulamak zorundayız. Çünkü eğitim diye baktığımızda, kelimelerin anlamlarına da baktığımızda ta eski Türkçeye, Orta Asya’dan getirdiğimiz dilimize dayanıyor bu iki kavramın da temeli. Bir tanesi: Aslında bir mutlak doğru var bildiğimiz ve kişilerin nereye doğru evrilmesi, nereye doğru gelişmesi gerektiğinden eminiz tamamen ve insanları oraya doğru eğiyoruz, şekillendiriyoruz. Bir tanesi, yani eğitim, bununla ilgili.

Diğeri olan “öğrenme” kısmına baktığımız zaman daha ziyade düşünmek ve düşünmekten sonra anlamakla alakalı. Yani kişinin kendisine düşen ve kişinin kendi gelişimini belirleyebileceği bir süreci anlatıyor bu kavram aslında.

20. yüzyılın başından ya da aslında modern zamanların, aydınlanma sonrasının şartlarına ve oradaki gelişime baktığımızda bu mutlak doğruların bilimsel bakış açısıyla var olduğunu ve bunlara yönelik gelişimin de var olduğunu görüyoruz. Ama bugün o kadar belirsiz bir dünyanın içindeyiz ki bir tane doğrudan ve o doğruya yönelik olarak insanları yetiştirmekten bahsetmemiz çok kolay değil.

Gelin şimdi bunların sebeplerine dokunalım. Biraz dünyanın haline bakalım. Bu dünyanın hali diye tarif ettiğimiz şey, dünyayı tarif etmek çok kolay değil ama içinde bulunduğumuz ortamda küreselleşme malum çok uzun süredir etkin. Ne iş yaparsanız yapın küresel güçlerin, bunu kötü anlamda söylemiyorum, rekabet anlamında da, imkânlar, kaynaklar anlamında söylüyorum, etkisindeyiz. Biz burada ne iş yaparsak yapalım, küresel bir rekabet içerisindeyiz.

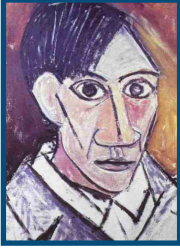
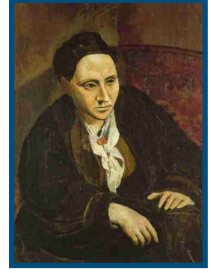
İkincisi bu küreselleşmeyi artıran, tetikleyen dijitalleşmeden bahsetmek mümkün. Her işimizin içinde artık dijitalleşmenin, teknolojinin varlığı kaçınılmaz.

Henüz çok farkına varmadığımız bir unsur: Küresel ısınma. Burası gayet güzel zaten, 16 derece ama geçen hafta İstanbul'da 16 derece olunca tuhaf oldu sahiden. Henüz başımıza geleceğin farkında değiliz ama büyük ihtimalle yaşam şartlarımız değişecek. Etrafımızda her yerde irili ufaklı savaşlar var. Bizi etkiliyor. Tabii bu savaşlara dayalı göçler var. Göçler her şeyi etkilediği gibi bizim alanımızı, sektörümüzü de etkiliyor. Negatif yönleriyle, belki pozitif yönleriyle... Ve tabii çalışma şeklimiz değişiyor. Bulduğumuz kurumların organizasyon yapıları, karar alış şekilleri değişiyor. Buralarda çalışacak insanların sahip olması gereken yetkinlikler, beceriler, nitelikler değişiyor.

Bu dünyanın hali böyle. Bence bütün bu belirliden belirsiz doğru gidişi kelimelerden ziyade görsel olarak ve tabii ki benden çok daha iyi anlatan Pablo Picasso'nun artistik kronolojisini göstermek istiyorum. Çok etkileyici sahiden. Başlangıçtaki resim kendisi zaten, Pablo. Ama ne olduğunu, kim olduğunu bilmemiz gerekmiyor. Buna bakınca hepimiz doğadaki haliyle yetişkin bir erkek görüyoruz değil mi? Bakar bakmaz düşünmeden karar veriyoruz ne olduğuna ve hepimiz aynı kararı veriyoruz.

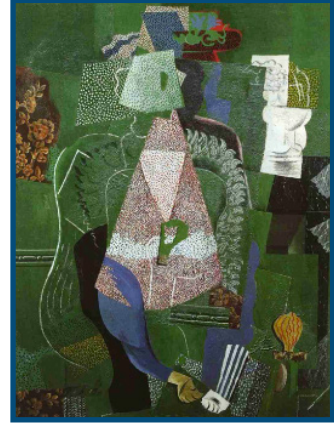
Bu da bir kadın. Gertrude Stein. Kim olduğunu bilmemize gerek yok. Bakınca doğada bulunduğu haliyle bir yetişkin kadın görüyoruz. Her şey net. Yani 20. yüzyılın aslında başlarındayız.

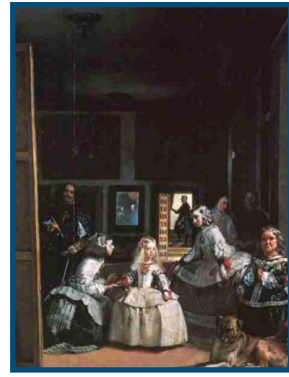
Sonra giderek işler karışmaya başlıyor. Bu yine Pablo Picasso'nun otoportresi. Ama burada çizgiler farklı. Hiç birimiz bu kadar keskin çizgilerle yaşamıyoruz, böyle değiliz hayatta. Ama yine de bizi temsil ediyor. Bakınca yine anlıyoruz ama burada biraz bilişsel bir süreç geçiriyoruz.

Sonra işler yine giderek karışmaya başlıyor. Burada gördüğümüz gibi benim gibi sakallı ve kel bir adam var. Evet onu görüyoruz ama gerisinde rivayet muhtelif. Karışık. Bir kerede anlayamıyoruz.

Sonra yine karışıyor işler. Şekiller var, renkler ve şekiller birbirine giriyor ve en son bu kısma geliyoruz. Bu iyice karmaşık. Renklere, şekillere baktığımız zaman burada ne olduğunu ilk bakışta anlamamız çok mümkün değil. Hatta 3-4 kez bakınca, her seferinde yeni şeyler görüyoruz. Herkesin buna bakıp aynı şeyi söylemesi neredeyse imkânsız.

Sağdaki tablo Picasso'dan 300 yıl önce yaşamış Velázquez'in "Las Meninas" isimli tablosu: Küçük Kız ve Nedimleri. Burada küçük kıızı görüyorsunuz. Nedimler var, arkada iki rahibe var, kapıdan çıkan adam var. Buna bakınca ilk bakışta anlıyoruz. Soldaki resme bakalım şimdi. Bir daha bakınca artık görüyoruz. Arkadaki ana hatları, ana resmi yakalamış vaziyetteyiz. Kapıdan çıkan adam orada, nedimler orada, küçük kız orada. İşte şimdi bu resme bakıp "Arkadaki gerçekliği görebilmek nasıl mümkün?" Ben biraz ondan bahsetmek istiyorum size.

Burada da biraz bakış açılarımızdan bahsetmek istiyorum. Çok eskiden beri aslında bizim etrafımızdaki dünyayı, evreni gözlemlerken kullandığımız yöntemler var. Ya pozitivistik bakıyoruz ya da öbür uçtaki non-pozitivistik diye tabir ettiğimiz uçtan bakıyoruz. Ontolojik, epistemolojik, insan tabiatına dair, metodolojik diye tabir ettiğimiz 4 temel prensipte farklı bakabiliyoruz. Mesela bu ilk iki tanesine baktığımızda, ontolojik ve epistemolojik diye tarif ettiğimiz çerçeve, aslında şununla ilgili: Ben neyi bilebilirim ve nasıl bilebilirim?

Buradan öğrenmeye doğru geçmemiz lazım. Burada çoğunlukla biz modern bakış açısıyla gördüğümüz şeylerin sadece var olduğunu söylüyoruz bir taraftan ama bir taraftan da bu bilimsel bakış açısının dışında rivayetlerle yürüyoruz. Mesela şöyle bir şey sorsam: Acaba içinde bulunduğumuz ya da üzerinde bulunduğumuz dünya dönüyor mu? “Dönüyor.” diyeceksiniz tabii ki. Ama ben size bu soruyu 600 sene kadar önce sorsaydım eğer “Tabii ki de dönmüyor.” diyecektiniz. Çünkü o zamanki gerçeklik paradigmasıyla bugünkü gerçeklik paradigması birbirinden farklı.

Şu anda da mesela Türkiye’de de var olan çok ilginç bir dernek var: Düz Dünya Derneği. Dünya’nın düz olduğuna dair müthiş argümanları var. Niye anlatıyorum bunu? Çünkü bizim eğitim ve öğrenme arasındaki o köprüde olmamız tam da bununla ilgili. Biz şu anın becerilerini kazandırırıyorsa öğrencilerimize ve bununla sınırlıysa işimiz, aslında eksik bir iş yapıyoruz. Çünkü onların kendi gerçeklerini, kendi becerilerini üretmelerini yeniden ve yeniden öğrenmelerini sağlayacak alt yapıyı sunmak bizim temel görevimiz olmalı.

Yine biraz dünyanın haline dönmek istiyorum. Sonra oradan kurumlar ve şirketler nasıl davranıyorlar? Bu kurumlar ve şirketlerin ne tür insanlara ihtiyacı var bu davranışlarda? Peki biz öğrenme ve eğitim kurumları olarak ne yapabiliriz? Oraya doğru gelmek istiyorum. Benim analizlerimde kullandığım “Kaos Teorisi”ne dayalı bir yaklaşım var. Biraz ondan bahsetmek isterim size ama öncesinde de iki tane cümle paylaşacağım. Birincisi şu: “Aynı şeyleri yapan iki insan farklı sonuçlara ulaşabilir, farklı şeyler yapan iki insan, aynı sonuca ulaşabilir”. Bunu 1532 yılında Macchiavelli “Prens” kitabında yazmış. Doğru mu söylüyor? Evet, doğru söylüyor. Ama bu mümkün olabilir mi? Lineer sebep sonuç ilişkileriyle yürüyen bir dünyada bunun mümkün olamaması lazım. Demek ki başka bir şey var.

Bir de bu cümlelere bakalım: Bütün meslek hayatım boyunca hiçbir kazaya karışmadım. Denizde geçen bütün yıllarım boyunca kaza yapmış tek bir gemi görmedim. Batık gemi bile görmedim. Ve içinde bulunduğum hiçbir gemide bırakın batmayı, tehlikeli bir durumla bile karşılaşmadım. Bunu 1907 yılında uzak yol kaptanı E. J. Smith söylemiş. Kendisini tanıyamıyorsunuz muhtemelen ama gemisinin adını biliyorsunuz. Kendisi Titanic’in kaptanı. Tecrübeli bir kaptan. Burada şunu söylemek istiyorum. Bizim biriktirdiğimiz tecrübeler sonuç olarak lineer bir bakış açısıyla geçmişin geleceğe uzanacağı varsayımını ve illüzyonunu yaratıyor zihnimizde. Gelecekle alakalı bir öngöründe bulunurken geçmişteki tecrübelerimiz ne kadar yoğun ve uzun ise bizi kandırmaları o kadar kolay oluyor. Onun için gelecek geçmişin bir projeksiyonu, ileri uzatılmışı değildir. Buradan onu anlıyoruz. En azından ben onu anlıyorum.

Şimdi size biraz Kaos Teorisi’nin önermelerinden bahsetmek istiyorum. Teorik hiçbir şeye kaçmayacağım ama hep buralara atıfta bulunarak sizin işlerinizle ilgisini kurmaya çalışacağım. Bir tanesi şu: Biz evreni, makro seviye ve mikro seviye olmak üzere iki temel seviyede gözlemleyebiliriz. Makro seviyede ana akımları görürüz. Mikro seviyede günlük değişiklikleri görürüz. Mesela şöyle bir soru sorsam: “Bu binanın önünde Nisan’ın 23’ünde Antalya’da hava kaç derece olacak?”. Bu soruya mikro seviyede bir cevap vermeniz mümkün değil. Çünkü tam o anda bulunduğunuz noktayla güneş arasında bulut var mı vs. bunları bilmeniz lazım. Ama neyi biliyoruz? Mevsimleri ve aralıkları biliyoruz. O zaman biz herhangi bir öngöründe bulunurken aslında öngörünün belirli bir aralıkta gerçekleşeceğini tahmin edebiliriz.

Kendi kurumumuzu ve kendimizi olası değişikliklere ayak uydurur bir hale getirebiliriz. Onun için mesela tartıştığımız unsurlara baktığımız zaman nasıl kelimelendirdiğimiz bile önemli. Geleceğin mesleği diye bir şeyden bahsediyorsak bu çok nokta atışı bir tarif ve bunu tutturma-

mız mümkün değil. Ama mesleklerin geleceği diye bir şeyden bahsediyorsak hayatın nereye evrildiğini bilmemiz lazım.

Bir diğer unsur strateji geliştirmekle ilgili. Burada da öngörü yapmak o kadar mümkün değil ki. 2022 yılında covid ilk çıktığında petrolün bir varili -40 dolara düştü. Bir varil petrol alana 40 dolar verir hale geldiler. Bu kadar esnek olup bu fırsattan yararlanabilmek belki mümkün değil ama içinde bulunduğumuz kurumları bu kadar esnek hale getirmemiz mümkün mü? Ya da öğrencilerimizi değişikliklerle baş edebilecek hale getirmek mümkün mü? İşte bu “Pekin’de kanat çırpın kelebek NewYork’ta fırtınaya sebep oldu.” diye bakarsak aslında burada şunu söylüyor: Özellikle yetenekler açısından baktığımızda, bir beceri ile hayat geçmez.

20. yüzyılın başında dünyanın en gelişmiş ülkesi İngiltere’de ömür beklentisi 48 yaştı ve eğitim süresi o zamanlarda da yine 22-23 seneydi üniversite eğitimiyle beraber. Kalan sürede ne yaparsanız yapıyorsunuz, sonra da toparlanıp gidiyorsunuz. Şimdi ise ömür beklentisi 80 yaşın üzerine çıktı. Üstüne üstlük sahip olduğunuz becerilerin raf ömrü kısaldı. Onun için bizim sürekli öğrenebilmemiz lazım. Kelebeğin söylediği şeylerden biri bu. Onun için kariyer planı diye bir şey yapabilmek de mümkün değil. Kurumlarda da içerideki zenginliği mümkün olduğu kadar farklılıkları, çatlak sesleri duymak, dinlemek ve değişikliğe ayak uydurmak çok önemli. İşte burada da bizi ilgilendirebileceğini düşündüğüm yine Kaos Teorisi’nin bir diğer önerisi: Aynılık değil farklılık verimlidir. Doğru. Ama bunu şöyle düşünüyoruz genellikle: Bütün yumurtaları aynı sepete koymak. O da doğru, ama aslında başka bir şey daha söylüyor. Burada içinde bulunulan yapı aslında dışarıdaki iklimin bir türevidir. Yani dışarı ne kadar karmaşık ve zenginse hayatta kalabilmek için sizin organizasyonunuzun da o kadar çeşitli olması gerekir. Ve bunu başaramadan yok olan kurumlar görüyoruz.

Burada iş dünyasından da bahsedeceğim. Bir tane örnek vermek istiyorum size. Hepinizin bildiği, aslında bütün işletme derslerinde kötü örnek olarak okutulan Kodak firmasının başına gelenler var. Biz de işletmeleriz, özel okullar da birer işletme. Ben de sizinle aynı sektörün içerisinde faaliyet gösteren birisiyim. Kodak niye battı biliyor musunuz? Çünkü Kodak kendini tarif ederken şöyle tarif ediyordu: Ben fotoğraf makinesi ve film üretiyorum. Sonra bu ikisinin kıymeti ortadan kalkınca kendisinin de kıymeti ortadan kalktı. Çünkü her şey dijitalleşti. Diyeceksiniz ki: “Demek ki teknolojiye ayak uyduramamış.” Değil. Dijital görsel işlem teknolojisini ilk bulan firma Kodak. Hem de 1975 yılında. Sonra 90’lı yıllarda satıyor ve batıyor. Demek ki buradaki olay teknolojiye ayak uyduramama değil. İçerideki işin değiştiğine yönelik aykırı sesi duymamak, onu bastırarak temel sebep. Biz de acaba kendi kurumlarımızda ya da yönettiğimiz organizasyonlarda çatlak seslere ne kadar önem veriyoruz?

Başka bir şey. Burada tabii bu çeşitliliği düşündüğümüz zaman bizim çıktılarımız olan öğrencilerimiz, mezunlarımız aslında bu çeşitliliğe nasıl ayak uyduracak? Küresel anlamda mevcut örgün eğitim sistemi, aslında Prusya fabrika sistemine dayanıyor. Yani seri üretime, aynı üründen fazla üretmeye ve buradan verimlilik kazanmaya dayanıyor. Bunun geçerli olduğu bir dönem geçirdik ama o geçti artık. Onun için biraz önce Sayın Başkanın da ifade ettiği gibi öğrenciye odaklı ve ona özel bir şeyler sunmamız lazım ama bu çok kolay değil. Yine Kaos Teorisi bize diyor ki, uyarıyor bizi: “homeostasis” denen bir kavram var. Şöyle bir beklenti bu: Herhangi bir şey dengeden çıktığı zaman, yani bir sarkacı salladığınızda gidecek gelecek gidecek gelecek ama sonunda ortada duracak. Neden? Çünkü yer çekimi var. Şimdi biz bunu alıp sosyal fenomenlerde kullanmaya kalkıyoruz. Yani herhangi bir şey değiştiğinde bunu nasılsa geri geleceğini düşünmek istiyoruz. Çünkü bu Nasrettin Hoca’nın anahtarı karanlıkta kaybedip aydınlıkta araması gibi bir şey. Yok orda artık anahtar. Artık değişti bir şeyler. O zaman biz o değişikliklerin ne olduğunu anlamak durumundayız.

Ve bir şey daha söylüyor: Biz çoğunlukla kendimizi kocaman bir dünyanın içinde tek aktör olarak, birey olarak, kurum olarak etkisiz görüyoruz. Ama aslında öyle değil. Bütün değişiklikler bir çekirdekten, bir kıvılcımdan kaynaklanıyor. İşte Türkiye Cumhuriyeti de öyle.

Biraz şirketlere, sonrasında da şirketlerden okullara gelmek istiyorum. Özellikle özel eğitim işletmelerine bir baktığımızda bunların aslında bir organizasyon, bir şirket olduğunu unutuyoruz. Utanıyoruz bunu söylemeye. Halbuki utanılacak bir şey değil. Vaat ettiğimiz şeyleri doğru yapalım ve doğru şeyler vaat edelim, verimli ve etkili olalım. O zaman demek ki şirketler dünyasına bakmakta fayda var.

Dünyada arz ve talep nereden nereye doğru gelmiş diye bakalım şimdi de. Arz ve talep olarak iki temel boyutu incelersek: 20. yüzyılın başı, ölçekler küçük, çeşitlilik yok, yeni ürün bölü zaman "Eskisinin tamiri yenisinin bedelinin üstüne çıktığı zaman" derdi bizim hocalarımız, biter ömrü. Tersten okursak bozulana kadar da devam eder. Ama bugüne baktığımız zaman ölçekler küçük, çeşitlilik fazla, sürekli yenilik. Bu dünya büyük ve kaotik bir dünya. Neleri değiştirdi bu diye bakarsak: Kurumların başarısında ölçek, hiyerarşi, iş bölümü önemliyen, hız ve esneklik önem kazanmaya başladı. Bu yine bizim çıkarttığımız yeteneklerden, yani mezunlardan beklenen nitelikleri değiştirecek.

Örgüt yapıları değişti. Büyük yekpare örgütlerden hücresel yapılara döndük. Bu bizi nasıl ilgilendiriyor? Bir: "Büyürken nasıl büyüebiliriz?" kısmı var. İki: "Bizim mezunlarımız ne yapacaklar?" diye sormamız gereken bir soru var.

Bu küreselleşmeyle dünya birbirine benziyor. Türkiye'nin Japonya'dan, Avrupa'dan, Amerika'dan hatta Afrika'dan farkı yok. Amerika'da toplam çalışan nüfusun %36'sı freelancer. "Bağımsız çalışan" diyebilirsiniz. Başka taraftan bakarsanız güvencesiz çalışan diyebilirsiniz. Ayrıca 2027 yılına kadar bu oranın %50'nin üzerine çıkması bekleniyor. Bütün dünyada da böyle bir trend var. O zaman bizim böyle bir dünyada geleceğin mesleği şu, ben de sana bu becerileri kazandırıyorum diye bir yol çizilememiz mümkün mü? Çizmek mümkün de yolun işe yaraması mümkün değil.

Bu belirsizlik içerisinde insanların yolunu bulabildiği ilginç bir orkestradan bahsetmek istiyorum size. Bu orkestranın fotoğrafına baktığınızda ne eksik? Şef yok değil mi? İşte şefsiz bir dünyaya gidiyoruz. Spira Mirabilis diye bir orkestranın fotoğrafı bu. İstanbul'a da gelmişlerdi.

Avrupa'nın çeşitli yerlerinde üçer beşer kişilik genç müzisyen grupları bir araya gelerek bazen senfoni orkestrası oluyorlar bazen oda orkestrası oluyorlar. Prova yapıyorlar ve çıkıyorlar.

Giderek böyle bir çalışma dünyasına doğru gidiyoruz. Çalışma dünyasında kurumun bireyi kul lanıp gelir elde etmesinden ziyade bireyin kurumu çalıştırıp etki üretmesinden bahsediyoruz. Buradaki durum: Birey mevcut durumda da bizim organizasyonlarımızda yer alan biz dahil herkes ve tabii mezunlarımızın hatta okul içindeyken öğrencilerimizin etkisi bizi nasıl değiştirebilir?

Değer üretme zincirinde başka ne değişti diye bakarsak: Maddiden gayrimaddiye doğru bir kayma oldu. Ne işle uğraşırsak uğraşalım. 2000'lere kadar tüm halka açık şirketlerin toplam değerlerine bakıp onları maddi kıymetlerle karşılaştırdığımız zaman ne o binalar, alet edevatlar vb. önemli olan, gayrimaddi biziz. İnsan sermayesi, bilgi sermayesi, organizasyonel sermaye. Bunun %80'i maddi iken şu anda sadece %20'si maddi, gerisi gayrimaddi. Bu gayrimaddiden gelir üretmek de kolay bir şey değil.

Masanın üzerinde gördüğünüz bütün alet edevata bakın. Şimdi ne hale gelmişler. Giderek hepsi yok oluyor ve telefon da yok oluyor. Bizim sahip olduğumuz üzerinden değer ürettiğimiz her şey değişiyor.

Yine bir iki tane şirket örneği vermek istiyorum. Çünkü durum okullar için de aynı yola doğru gidiyor. Starwood dünyanın en büyük otel zinciri. 1270'den fazla binası var. Gayrimenkul zenginini bir yapı. Değeri, 1 buçuk yıl önce 6,5 milyar dolardı. Airbnb'nin bildiğiniz gibi herhangi bir binası vs. yok. Değeri ise 59 milyar dolar. On katı gibi. Özellikle benim kuşağım bunun için "içi boş" diyebilir. Değil. İçinde gayrimaddi kıymet var. O gayrimaddi kıymeti görmüyoruz. Ne zaman anlıyoruz. Ben camdan bakınca hava var mı yok mu anlamıyorum. Ne zaman anlıyorum? Rüzgar çıkınca sesler çıkıyor, ağaçların hışırtısı vs. Demek ki burada da işler büyürken hangisi daha kolay büyür?

Yaptığımız iş bunlardan hangisine benziyor ve nereye doğru evrilmemiz lazım? İşte burada da bu gayrimaddi kıymetten özellikle değer üretmek çok güç. Diğerinde, yani maddiden değer üretmek: Pamuğu soktum iplik çıktı. Her seferinde aynı miktarda olur. Ama eğer ben gayrimaddi kıymetten değer üretiyorsam o zaman bunu yapabilme şansım yok. Kalite, güven, sadakat, gelir artışı... Böyle bir zincire muhtacım ben ve bu zincirin her aşamasında, yine Kaos Teoris'i'nin söylediği, her adımdaki bireyin önemi çok yüksek.

İşte böyle giderek karmaşıklaşan dünyanın bir adı var. Duymuşsunuzdur: Vuca. Kısaca ondan da bahsetmek istiyorum. Vuka, 4 tane İngilizce kelimenin baş harflerinden oluşuyor: karmaşık-lık, dalgalanma, belirsizlik, muğlaklık. Bunlardan üç tanesiyle biz baş etmeyi biliyoruz.

Dalgalanmayla baş etmeyi öğrendik. İşte, dolar kaç tl olacak? Ya Portfolyo yaparsın, ya “hed-ge edersin” vs. Diğerlerinde bilgi toplarsın. Ama muğlaklık, muallaklık, bulanıklık kısmı, orada neyi bilmediğimizi bilmiyoruz. Temel sıkıntı bu. Tek çaremiz yapmak ve görmek. Yani işte bu ilk duyduğumuzda saçma gelen önce ateş et sonra nişan al lafında anlatılmak istenen gibi hareket etmek zorundayız çünkü görmüyoruz. İşte yine burada da teknoloji her alanda her sektörde bizim attığımız adımları ucuzlaştıran ve sık sık yapmamızı sağlayan test etmemizi sağlayan bir temel unsur. Bu muğlaklıkla baş etmemizi sağlayan temel yöntemlerden biri.

İkincisi bizim mezunlarımızın da bu muğlaklıkla baş etmeye alışık olmaları çok önemli. Onun için de öğrenme yöntemlerine geleceğim. Burada da çok kısa birer örnek vermek istiyorum. Hep işletmelerden buraya çekmek istiyorum lafı. Rekabet analizi yaptığımız zaman sektörel anlamda çoğunlukla biz kendi sektörümüzün içine bakarız. Halbuki bu sektör içerisindeki ana-liz, bunun etrafındaki dört tane faktörden etkilenir. Tedarikçilerin gücü, alıcıların gücü, yeni katılımcıların tehdidi, ikame ürünlerin tehdidi. Burada hep gözden kaçırdığımız bir tane unsur var. O da ikame ürünler. Ne iş yaparsak yapalım. İkame ürün diye tarif ettiğimiz şey bize bizim sektörümüzün dışında gözükenden gelen tehditler aslında. Ve kurumları bunlar deviriyorlar. Yine Kodak’a dönersek Kodak’ı Fuji batırmadı. Kodak’ın rakibi HP oldu o dönemde. Tamamen farklı bir sektörden geldi.

Bizim öğrenme ve eğitim sektörüne baktığımız zaman da aslında dikkat etmemiz gereken şey etrafa baktığımızda kendi sektörümüzden değil acaba dışarıdan ne tür tehditler ya da fırsatlar alabiliriz? Dijitalleşmeye açık mı sektör? Evet, öyle. Kâr marjları yüksek mi? Bu aralar pek söylenemez Türkiye’de ama dünyada evet. Hatta dünyada özellikle k12 sektörü negatif işletme sermayesi gerektiren sektör olarak geçiyor. Yani ilk yatırımı bir tarafa bırakırsak eğer sermayeye ihtiyacınızın olmadığı bir sektör olarak geçiyor. Ölçeklenmeye ne kadar müsait sektör, hayat tarzı değişiklikleri sizi etkiliyor mu? Bu 4 tane unsur, cevabı evetse sektör, kapıdaki barbarlara, dışardan gelen rekabete, ikame ürünlere çok açık demektir. O zaman başkası yapmadan bizim yapmamız lazım.

İşte burada özellikle bu dijital girdap, her sektörü kendi içine alan bir anaför ve öbür taraftan konaklama sektörü olduğu gibi eğitim sektörü de bundan nasibini alacak. Ve bu çok hızlı olu-yor, tahmin etmediğimiz derecede bir hızda oluyor. İki tane yine sektör dışı örnek verip oradan gelmek istiyorum. Bakın insan genom haritası çıkartmanın maliyeti, 20 sene önce bunu be-cermiş insanlık, 100 milyon dolarmış. Şimdi ne kadar biliyor musunuz? 1000 doların altında.

Güneş enerjisi panelleri 2020 yılında tahmin edilenden on kat daha hızlı ucuzlamış. Hızlı gi-diyor her şey. Gazete reklam gelirlerinin akışı 2000’li yılların başında 67 milyar dolara çıkmış. Amerika verisi bu. Kendinizi 90’ların ikinci yarısında bir gazete patronu olarak düşünün reklam gelirleri patlayarak artıyor, hedeflerinizi yükseltiyorsunuz. Sonra Google çıkıyor. Ben çok iyi ha-tırlıyorum o dönem bizim okulda Kristal Elma ödül törenleri yapıldı. Türkiye’nin büyük medya gruplarından birinin patronu, 2000’lerin başı olması, lazım “İnternet diye bir şey var, bizi tehdit ediyor.” diyordu. Tehdit etmiyor. Sizin onu anlamanız önemliydi. Onun için burada tehditten ziyade acaba fırsatlar var mı diye bakmak lazım. Bu da benzer müzik endüstrisiyle ilgili bir şey.

Bunları anlatıyorum ki kendi zihnimizde bir paralellik kurabilelim diye. Cd endüstri çöküyor. Çünkü Napster'ı tehdit olarak görüyorlar. Dijital müziği. Sonra Spotify geliyor, hepsini deviriyor, gidiyor. Kendimizi tarif ederken cd satıcısı mıyız, yoksa müzik endüstrisinde aktör müyüz? "Okul" ne demek? Biraz buraya odaklanmamız gerek, kendimizi tarif ederken diye düşünüyorum.

Burada biraz okul işine bakalım istiyorum ama küresel olarak. Dünya üzerinde nereye gidiyor diye Türkiye'ye hiç dokunmayacağım. Çünkü Türkiye içindeki durumu siz benden daha iyi biliyorsunuz. Aynı şeyleri size tekrar etmenin çok manası yok. Özellikle k12 eğitime baktığımız zaman küresel anlamda dünyada en hızlı büyüyen sektörlerden birisi.

Son 20 senede ortalama büyüme %4 ila 5 arasında olmuş. 2030'da yaklaşık 5.5 trilyon dolarlık bir endüstri olması bekleniyor. Yani içinde bulunduğunuz endüstri böyle bir alan. Bu veri çok iyi bir veri fakat diğer taraftan biraz önce söylediğimiz ikame ürünlere ve hizmetlere de baktığımız zaman aynı zamanda çok göz kamaştırıcı, iştah arttıran bir veri. K12 bütün eğitim segmentlerinin içerisinde parlayan, en önde gelen alan. Üniversiteler de kısmen öyle. Bir de ulus aşırı eğitim şirketleri, yapıları burada çok önem kazanıyor. Çünkü giderek küreselleşme sadece mezun yeteneklerin dolaşımını değil öğrencilerin dolaşımını da artırıyor, hatta bulunduğu yerden o dolaşıma katkıda bulunmayı ya da içine girmeyi online eğitimlerle sağlıyor. Buradaki online eğitim veren k12 kurumları ile dünyadaki k12 kurumları rekabet etmek zorunda kalacaklar. Regülasyon bizi ne kadar korusa bile. Özellikle büyüyen pazarlarda, yükselen ülkelerde bunların oranının giderek arttığını görüyoruz.

Tabii ki burada devlet bütçesi üzerinden alınan yükün de katkısı var. Yani başlangıçta belki adaletin ya da gelir dağılımının, fırsat eşitliğinin nasıl sağlanacağına baktığımızda kaynakların sınırsız olduğu bir dünyada şüphesiz her şeyin ücretsiz olması mümkün. Ama kaynaklar sınırsız değilse eğer imkânı olanın kaynağını başka tarafta değerlendirmesine imkân sağlarsanız insanların bu taraftaki kaynakları daha verimli daha kolay harcanacağını söylemek mümkün. Bunu da görüyoruz. Yani girişimci olarak yurtdışına bakmakta da fayda var. Bunun da altını çizmek isterim.

Burada da neler öne çıkıyor diye baktığımızda İngilizce, dil bilmek öne çıkıyor. Sadece dil bilmekle değil, küresel bir dünya vatandaşı olabilme becerisi kazandırabilmek öne çıkıyor. "Holistic development" denen "genel gelişim", yani sahiden o çocuğun eleştirel düşüncüyü uygulamaya açık olabilmesi, okulların bunları verebilmesi çok önem kazanıyor.

İşte buradan da şuna geçmek istiyorum: Nasıl insanlar yetiştirmemiz lazım? Dünya buraya gidiyor, biz işletmeler olarak bu tür tehditler ve fırsatlarla karşı karşıyayız. Peki yaptığımız işin sonucu ne olmalı, nasıl insanlar lazım? Burada da şöyle bir şey çıkıyor ortaya, bu otomasyon oranına baktığımız zaman 20. Yüzyılın başında mavi yakanın başına ne geldiyse 21. yüzyılda tam 100 yıl sonra 2023 yılında, cumhuriyetin 100. yılında dünyada neler oluyor, Türkiye'de neler olacak? Otomasyon bu sefer beyaz yakanın yani zihniyle çalışan insanların işlerini delege edebileceği imkânlar sunuyor. 2020'de 33'e 67 iken 2025'te 47'ye 53 olması bekleniyor otomasyona delege edilen işlerin.

Burada da insanın nereye odaklanmasının kıymetli olacağını düşünüyoruz diye bakarsak şunlar çıkıyor ortaya: akıl yürütme, karar verme, koordinasyon, iletişim, etkileşim, yönetim yani makineye delege edemeyeceğimiz unsurlar önem kazanıyor. Acaba bunları verebiliyor muyuz? Talebi artan ve azalan iş rollerine baktığımız zaman bizim ihtiyacımız olan önümüzdeki

dönemde iş dünyasının ihtiyacı olan yetenekler aslında rutin işleri yapan insanlar olmayacaklar. Sürekli yenilik üretebilecek, düşünebilecek, hissedebilecek, sezebilecek, hayata geçirebilecek, yılmayacak birileri lazım. Bunu yetiştirebiliyor muyuz? İşte burada da hangi yetkinliklere ihtiyaç var diye baktığımız zaman yine aynı şeyi görüyoruz: analitik düşünce, empati kurabilme. Burada empati kurabilme özellikle altını çizmek istediğim bir şey. Ne iş yaparsanız yapın belki en önemli yetkinlik haline geliyor. Empati kurmak, bir başkasının yerine kendimiz koymak değil. Bir başkası gibi düşünebilmektir. Çünkü kendini koyduğunuz zaman zaten kendin gibi davranmasını bekliyorsun. Bunları sunabiliyor muyuz?

Özellikle bir konudan daha bahsetmek istiyorum. Bu Türkiye'yi de ilgilendiren bir konu. Biz hep genç bir ülke olduğumuzu söylüyoruz. Aslında artık değiliz. Türkiye 2025 itibariyle artık genç bir ülke olmayacak. Bir fırsat penceresimiz vardı, o fırsat penceresini harcadık. 20. yüzyılda uluslara baktığımız zaman çalışabilecek nüfusun toplam nüfusa oranının yüksek olduğu döneme "demografik fırsat penceresi" deniliyor. 20. yüzyılda uluslar hep bu dönemde kalkınmış. Tabi bu tartışılabilir bir şey. Tersten de bakabilirsiniz "O durumda olan her ulus kalkınmış mı?" diye sorabilirsiniz. Hayır, Afrika'da olmamış örneğin.

İkincisi: Biraz umutla bakmak lazım. Artık nüfusun büyüklüğüyle yaratabileceğiniz katma değer arasındaki ilişki neredeyse yok olmuş vaziyette. Ürettiğiniz toplam değer kaç kişi olduğunuzla ilişkisi yok. Onun için bizim ihtiyacımız olan sahiden biraz önce bahsettiğimiz yeteneklere sahip gençler ve tabii yaşlılar. Kendimizi de pas geçmeyelim.

Peki nasıl yapacağız? Biraz da kısaca bu konudan bahsetmek istiyorum. Gartner Group'un bir yazısı var. Öğrenme diye tarif ettiğimiz şey nasıl akıyor diye. Başlangıcında bunu hep karıştırıyoruz. Biz enformasyon toplumuna, bilgi toplumu diyoruz. Ama değil o malumat. Malumatı almakla başlıyor her şey. Ama o sadece bize ne olmuş olduğunu anlatıyor. Sonra o malumatı teşhis koymaya başlıyoruz. Niye olmuş. Bir adım sonrası, öngörü geliştirmeye çalışıyoruz. Ne olacak en sonunda yani ben nasıl değiştirim bunu? Ya da olacak olanı nasıl belirlerim?

İşte toplam öğrenme yolculuğunun nihai hali yukarıda. Ben o değişikliği nasıl gerçekleştirebilirim? Bunu yaptırabiliyorsak eğer bu tür yetenekler geliştirebiliyorsak eğer işimizi görebiliyoruz. Burada da eleştirel düşünce önem kazanıyor. Burada çok önemli olan şey bizim yapabileceğimiz entegre müfredat ve entegre öğrenme yolculukları. İşte onun için de birtakım şeylerden çok kısa bahsetmek istiyorum.

Entegre öğrenme modelleri önemli. Hibrit uygulamalar, büyük veriden faydalanmak... Bunlara kısaca değineceğim. Mesela bizim kullandığımız bir tane öğrenme modeli var. Burada konuları ve neden öğrenildiklerini dikkate alarak 4 tane pencere içerisinde; önce malumata maruz kalma, sonra işlem yapma; yani mutlak doğrusu olan alanlarda egzersizler yapma; sonra mutlak doğrusu olmayan alanlarda denemeler yapma, sonra da ifade etme. Başlangıç noktası mutlak doğrusu olmayan alanlardaki sorular. Buradan yola çıkarak müfredatımızda ve ders içeriklerinde bir döngü başlatabiliyorsak eğer, sahiden çok etkili oluyor ve teknoloji burada bizim için çok kritik önem kazanıyor.

İkincisi hibridite ve dijitalleşme, yine önümüzdeki dönemde çok önem kazanacak. Özellikle öğrenci odaklı yani her öğrencinin kendi özelliklerine, hedeflerine, niteliklerine dayalı öğrenci yolculukları çizilebilmek teknolojiyle mümkün. Sınıfta 30 kişi var ama o 30 kişinin her biri, şüphesiz ortak alanlar olmakla beraber, farklı yolculuklar izleyebilir ve kişiselleştirme bize ölçek kazanma imkânı da sağlayabilir. Yani fabrika usulü değil, hem kişisel hem ölçekli hizmet sağlayabiliriz. İşte onun için "Yine mi köprü derken?" bundan bahsediyorum.

Hem kurumlar hem de kendimiz için yine aklınızda soru işareti bırakmak istediğim bir şeyle bitirmek istiyorum. Mevlana'nın "Ya olduğun gibi görün, ya görüldüğün gibi ol." diye bir cümlesi var. Haddim değil o cümleye bir şey eklemek, çıkarmak ama şunu düşünüyorum. Bu söz aslında bir fotoğraf karesini tarif ediyor, bir anı tarif ediyor. Ama hayat, kurumlar için de bireyler için de bir film. Onun için biz hep kelebek, tırtıl, kelebek, tırtıl böyle gideceğiz, sürekli öğreniyoruz. Bunun oluşabilmesi için de sürekli yeni eğriler üretebilmemiz lazım ama bunu yapamıyoruz. En azından her zaman yapamıyoruz. Çünkü içinde bulunduğumuz konfor alanını seviyoruz.

Konfor dediğimiz de mutlaka konforlu olmak değil alışık olmak anlamına geliyor. Alışmışsak eğer o bize konforlu geliyor. Halbuki aslında bunun etrafında bir risk haresi olabilir. Rusya-Ukrayna Savaşı başladığında, eski bir iş arkadaşımız var, Ukraynalı bir kadın, memleketinde şu anda, o bize whatsapp'tan bir videoyu mesaj olarak atmış. Mesajında demiş ki "Bu videoyu önce sessiz sonra da sesli olarak izleyin.". Önce sessiz olarak izledik. Bir çocuk bahçesi, iyi giyimli, bakımlı çocuklar var. Çocuk bahçesinin durumu da gayet güzel. Her şey yolunda gözüküyor. Konforlu ve güvenli. Sonra sesi açtık. Yine aynı çocuklar, aynı bahçe ama yukarıdan uçaklar uçuyor, sirenler çalıyor...

Evet, biz hayatın sesini kapatıyoruz çoğunlukla, çünkü rahatsız oluyoruz. Ve aslında bir şeyi daha unutuyoruz: Bir potansiyel alanın varlığını. Yani konforlu alan, güvenli alan ve bunlar sürekli yer değiştiriyor. Ve biz de bununla baş etmekten sıkılıyoruz. Çoğunlukla kendi konfor alanımızın içine saklanıyoruz. Kurum olarak da birey olarak da.

Kendinizi düşünün ya da etrafınızdakileri, hayat hangi kutuda geçiyor. Pasif ve kötümser olan "Batsın bu dünya!" kutusu. Aktif ve kötümser de var. Bu biraz daha beter bir şey: "Lanet olsun, bir tekme de benden!" kutusu. Her şey zaten kötü gidecek. Pasif ve iyimser olan bir kutu var. Bunu biliyoruz: "Bu da gelir, bu da geçer." kutusu. Bir de, Ahmet Arif'ten ödünç aldığım dördüncü kutu var. Diyor ki: Diş ile, tırnak ile, umut ile, seveda ile, düş ile. Bunların hepsi aslında bütün bu anlattıklarımızın çekirdeği.

Soru şu: Hayatımızın ne kadarını hangi kutuda geçiriyoruz? İçinde bulunduğumuz kurumda acaba en çok hangi kutuda insanlar hayatlarını sürdürüyorlar? İçinde bulunduğumuz dünyada, ülkede hangi kutuda hayat geçiyor.

Benim anlatacaklarım bu kadar. Biraz karışık bir akışla dünya nereye gidiyor diye sorup oradan işe, okula, eğitime dokunmaya çalıştım.

Prof. Dr. İneyet AYDIN

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Yönetimi Öğretim Üyesi

GEÇMİŞTEN GELECEĞE OKUL DENİLEN YER: OKULU ANLAMAK VE OKULUN ETKİLİ YÖNETİMİ

Elimden geldiğince okul kavramına dikkatinizi çekmek istiyorum. Çünkü okul çok önemli bir kurum. Birazdan tarihçesinden bahsedeceğim ama çok da şikâyet alan bir kurumdur okul. Hep de öyle olmuş. Çünkü çok işlevli, çok taraflı, çok paydaşlı, çok görevli bir kurum. Dolayısıyla okulu iyi anlamamız lazım.

Geçmişin okulu, günümüzün okulu, geleceğin okulu olmak üzere üç tamam var aslında benim ve ben sizlerle bunu paylaşmaya çalışacağım. Biz acaba eğitimi, okulu tam anladık mı diye sormak istiyorum size. Çünkü galiba güzel bir Anadolu sözü vardır. Der ki: "Öğrenmek istersen Elif'ten başla. Çalışmak istersen, hileyi boşla".

Biraz Elif'ine gidelim mi işin? Eğitim bireylere çeşitli öğrenmeler yolu ile kalıcı davranış değişiklikleri sağlama ve onun çeşitli yetkinliklerini artırma sürecidir. Latince "educatum", İngilizce "education" olarak kullanılan "eğitim" sözcüğü, çift anlamlı bir kavramdır. "Educare" beslemek, büyütme ve yükseltme; "educere" dışarı çekmek, ileri götürmek anlamlarına gelmektedir. Biz bir yandan bilgiyle, beceriyle beslemeye çalışıyoruz çocuklarımızı. Diğer yandan içindeki potansiyelini dışarı çıkarmaya çalışıyoruz eğitimle ama galiba burada biraz aksamalarımız var.

Dolayısıyla eğitim aslında insandaki iyi nitelikleri besleyen, gizli gücünü dışarı çeken ve doğuştan gelen kapasitesini geliştirmeye çalışan bir kurum, uygulama ve süreç. Ve potansiyel ya da gizli güç dediğimiz şey de aslında şu anda henüz gerçekleştirememiş olduğumuz yeteneklerdir.

Şimdi okullarınıza dönün. Çocuklarınızı düşünün. Öğrencilerinizi düşünün. Acaba onların potansiyelini ne kadar tanıyoruz? Ne kadar geliştirebiliyoruz? Artık biz sınav için öğretmeye başladık. Değil mi? Öğrenme sonrası sınav yapmıyoruz, sınav için öğretmeye başladık. Bura-ya dikkatlerimizi yeniden çevirmeliyiz. Çünkü şu toplumda rahatsız olduğumuz her şeyin bir sorumlusu da biziz.

Ben eğitim öğretim etiği konularında da çalışırım. Çok güzel bir sözü var John Ruskin'in. Der ki: "Hiçbir yağmur tanesi kendini selden sorumlu tutmaz". Buradaki bütün yağmur taneleri olarak biz bu durumdan sorumlu değil miyiz? O zaman işte yeniden, yeniden düşünmemiz gerekiyor bazı şeyleri. Ve dönüp dönüp bakmamız gerekiyor. Bir formal eğitim var. Örgün eğitim veya örgün öğrenme genellikle bir kişinin temel, akademik veya diğer becerileri öğrenebileceği yer olan okul bünyesinde gerçekleşir. Sınıfta yapılan, diploma ya da derecelerin olduğu, hiyerarşik ve öğretmen tarafından verilen eğitimidir. Hepimizin okul süreçlerinde içinde olduğumuz "öğretilen öğrenmelerdir" bunlar. Diğer yandan non-formal eğitim dediğimiz yaygın eğitim ise zorunlu eğitim çağının dışındaki kişiler olarak aldığımız eğitimlerdir. Yaygın eğitim, zorunlu eğitim dışındaki yetişkinlerin temel eğitimini, yetişkin okuryazarlık eğitimini veya diğer temel becerileri veya iş becerilerini öğrendiği eğitimidir. Kişinin kendi belirlediği ya da karar verdiği alanlarda yeni bilgi ve beceriler kazanmak için katıldığı kurslar ve etkinliklerdir. Bir de informal eğitim, algın eğitim, sargin eğitim dediğimiz şey var ki bunu da yaşam içinde öğreniyoruz. Önceden planlanmış ya da kasıtlı olmayan, belli bir kurum tarafından verilmeyen, takvime ya da

müfredata bağlı olmayan, her yerde ve her zaman gerçekleşebilen, deneyimlerden ve aslında aile veya topluluk içinde yaşamaktan oluşan eğitimidir. Bir de öz yönelimli, kendi isteğimizle yaptığımız öğrenmeler var. Öğrenmeyle ilgili tüm kararların öğrenen tarafından alındığı, neyin nasıl öğrenileceğine öğrenenin karar verdiği, öğrenenlerin hem amaçları hem de araçları kontrol edebildiği, öğrenenlerin başkalarının yardımıyla ya da yardım olmaksızın kendi öğrenme sürecinin sorumluluğunu aldığı eğitimidir. Dolayısıyla biz bu dört alanda öğrenme sürecimizi gerçekleştiriyoruz.

Okula köklü, radikal eleştiriler geliyor: Artık gereksiz bir kurum. Demode bir kurum diye. Öyle mi? Şu beğenmediğimiz okullarda, bu beğenmediğimiz öğretmenler tarafından yetiştirilmeseydik, şu noktaya gelebilecek miydik? Soruyorum size. Dolayısıyla okul çok önemli bir kurum. Okulun formal, informal, non-formal, öz yönelimli kısmı var. Ama gelin şimdi biz burada asıl konumuza gidelim.

Burada öncelikle size üç kavramdan söz edeceğim. Yaşam boyu eğitimi hepimiz biliyoruz değil mi? Yani insanın beşikten mezara kadar ardışık olarak gelişme ve yaşam süreci boyunca aldığı eğitim. Ama iki önemli kavram daha var. Bunlardan bir tanesi: Yaşam genişliğinde eğitim. Ne demek bu biliyor musunuz? Okula gidiyoruz, ders alıyoruz. Ondan sonra müzeye gidiyoruz. Ondan sonra işe gidiyoruz. Yaşamın genişliğinde pek çok şekilde, pek çok yerde öğreniyor muyuz? İşte buna “yaşam genişliğinde eğitim” deniyor. Ama bir de “yaşam derinliğinde eğitim” var. “Gadanalayım” dediğinde bir tek biz anlıyoruz değil mi? Kulak memesi kıvamında. Nedir bu? Bu kültürün içindeki insanın doğumdan itibaren maruz kaldığı kültür, değer sistemi, inanç sistemi, dil, dilin inceliklerini kapsayan bir öğrenme; yaşam derinliğinde öğrenmedir.

Bir yabancı Türkçe öğrenmek üzere Türkiye’ye geliyor. Epeyce uzun bir zaman da emek harcıyor. Bayağı öğreniyor Türkçe okumayı, yazmayı. Artık memleketine dönecek. Durakta soruyor bizim Türk arkadaşına. “Otobüs gitti mi?” diyor. Ve bizim arkadaş ıslık çalarak elini sağa sola doğru sallıyor. Ne bu? İşte yaşam derinliğine öğrenme bu. Diyor ki: Benim daha çok öğrenecek şeyim var.

Şimdi o zaman yeniden bunları düşünmek durumundayız. Bunların hepsi var hayatımızda. Ve bizim okul ve formal eğitim sistemimizde ne yaptığımızı, ne ettiğimizi yeniden düşünmemiz çok önemli.

Eğitimin tabii ki temel amaçlarından biri de yeterlilik kazandırmak. Ben size yaşam derinliğinde eğitim diye bir kavram tanımladım. Bu sizin için belki yeni bir bilgiydi. Bilgi nedir? Kazanılmış düşüncelerdir. Artık siz bu düşüncüyü kazandınız. Okul bize kazanılmış düşünceler sunar. Yani bilgi sunar. Şimdi yeni moda şeyler var. Efendim kullanmayacağı bilgiyi öğretmeyelim. Ne biliyorsunuz ki siz hangi bilgiyi kullanacağını? Bunun bir listesi var mı? Sen bunu kullanacaksın. Sen bunu kullanmayacaksın diye, böyle bir şey yok.

Üstelik bizim o gereksiz gördüğümüz birçok bilgi, zihinsel gelişimimizi sağlayan şeylerdir. Tabii ki şunu savunmuyorum: Bir ansiklopedi bilgisini yükleyelim çocuklara. Bunu demiyorum ama okul kullanmayacağımız bilgiyi de öğretir. O zaman hiç tarih öğrenmeyelim. Ne gereği var? Değil mi? Niye tarih öğrenelim? Böyle saçma şey olur mu? Dolayısıyla bizim fakültemizin kurucu dekanı, nur içinde yatsın Prof. Dr. Hamide Topçuoğlu, kendisi bir hukukçu ama bizim Eğitim Bilimleri Fakültemizi kurmak için çok emek vermiş. Ve bir yazısında diyor ki: “Bir alanın ilgilisi olur, meraklısı olur, heveslisi olur ama bir de uzmanı olur. İnsanların doğuştan idareci, yaratılış itibarıyla eğitici olabileceklerine yönelik önyargıların eğitim çevrelerine hala hakim ol-

ması karşısında memleketimizin gerçek eğitim uzmanlarına hakikaten ihtiyacı olduğunu teslim etmemek imkânsızdır". İşte eğitim de ilgililerin, meraklıların, heveslilerin cirit attığı bir alan. Ama bizim uzmanına ihtiyacımız var. Bunu da hepimiz savunmak durumundayız.

Okula gelelim. Neden kurumlar kurulmuş? Hiç düşündünüz mü? Neden hastane var, okul var, otel var? Çünkü insan kendi zayıflıklarını aşabilmek için örgütlenmiştir. Kurumlar yaratmıştır. Okullar bireyin tek başına edinemeyeceği ve sunamayacağı bilgi, beceri ve tutumları sistemli biçimde kazandırmak ve eğitimle ilgili kurumsal amaçları gerçekleştirmek üzere oluşturulan toplumsal sistemlerdir. Eğer zaten hepimiz kendi çocuğumuza, kendi istediğimiz gibi eğitim verebilseydik, okula ihtiyaç olmazdı. Okul, bir bireyin tek başına sunamayacağı eğitim ve öğretim hizmetlerini sunmak için ta Sümerlerden beri var olan bir kurum. Çünkü yazı var. Belki daha öncesinde de var. Orayı bilmiyoruz. Ama Sümer tabletlerinden okulun olduğunu öğreniyoruz.

Aynı bugünkü gibi, sabah çocuklar gün doğarken okula gidiyor. Akşama kadar okulda kalıyorlar. Sadece erkekler gidiyor. Kız çocukları yok. Tablet yazmayı ve okumayı öğreniyorlar. Okulun müdürü var. "Okul babası" diyorlar. "Okul abisi" diyorlar öğretmenlere. Dayaktan sorumlu adam da var yalnız. Allah uzun ömür, sağlık versin; Muazzez İlmiye Çığ Hanımefendi'nin Sümerlerle ilgili kayıtlarında bu bilgilerin hepsi var. Ayrıca da Kramer'in "Tarih Sümerde Başlar" kitabı da tabii çok önemli bilgiler içeriyor.

Hayat Erkanal. Allah rahmet eylesin. Çok değerli bir arkeologdu kendisi. 2019'da vefat etti. Bir Sümer tabletindeki yazıyı bizlere sunmuştu. Bilmeceye bakar mısınız: "O ev ki cennet gibi. Gözü kapalı biri oraya girdi. Gözü açılmış olarak çıktı". Okulun işlevini bundan daha iyi ne anlatabilir? Ne dersiniz? Göz açan, aydınlatan, bilinçlendiren yer olmak durumunda okul.

Bu dönemden sonra okul dediğimiz şey eğitimin kontrollü olarak verildiği bir mekân. Ama size yine ilginç bir kavram getirdim. Okul kavramı nereden geliyor biliyor musunuz? Eski Yunan'da "school" kelimesinin kökeni "leisure". Yani "boş zaman, eğlenceli zaman" kavramına dayanıyor. Okul, çocukların eğlenceli bir şekilde zaman geçirip öğrendiği yer demek. Hadi günümüze gelelim. Biz okulu ne hale getirdik? Ne hale getirmişiz biz okulu? Eğlenceli etkinliklerle öğrenmek için gidilen yer ile hiç alakası yok. Şimdi birazdan okul mecazlarından bahsedeceğim sizlere. Biz yetişkinler, biz büyükler okulu çocuğa ait bir mekân olmaktan çıkarmışız, kendimize ait bir ortam haline getirmişiz.

Eski Mısır'da eski Çin'de, eski Hindistan'da, eski Yunan'da, Roma'da yine okul var. Ve hiç değişmiyor. Varlıklı ailelerin çocukları gidiyor. Kızlar için değil erkek çocuklar için hep okullar söz konusu. Bilinen ilk yükseköğretim kurumu "Akademia"dır. Bugün biz akademisyen, akademik hayat vs. diyoruz ya buradan geliyor. Bu okul 900 yıla yakın yaşıyor. Yine bugün lise diye bir kavram kullanıyoruz. Nereden geliyor lise kelimesinin kökeni? O da Aristo'nun lisesi. Bir koruktan ismini alıyor bu okul ve biz hala lise kavramını bugün kullanıyoruz.

Daha sonra dini okulların gelişimi söz konusu; Cizvit okulları, manastır okulları, Orta Çağ'daki okulları görüyoruz. Bu arada İslam dünyasında da medreseler önemli eğitim kurumları olarak görülüyor. Nizamiye medreseleri çok meşhur biliyorsunuz. Osmanlı'nın da aslında kuruluşundan sonra ilk yaptığı şeylerden biri İznik Medresesi'ni kurmak oluyor.

Sonra modern okul kavramı artık yavaş yavaş gelişmeye başlıyor. Neden modern okul diyoruz? Bir müfredat oluşmaya başlıyor. Dersler oluşmaya başlıyor. Ders kitapları, öğretim materyalleri oluşmaya başlıyor. Öğretmenler yavaş yavaş uzmanlaşmaya başlıyor ve bugünkü anlamdaki modern okul yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlıyor.

Bu dönemde iki tane önemli düşünürün etkisi çok fazla. Bunlardan bir tanesi: John Locke. Hepinizin bildiği “Tabula Rasa” kavramı. John Locke, eklemeci bir eğitim anlayışına inanıyor. Yani diyor ki: Okul çocuğa ekler. Çocuk boş bir levhadır ve biz okulda o boşlukları doldururuz. Hala birçoğumuz da bunu savunuyor ve uyguluyoruz değil mi? Buna “eklemeci anlayış” diyoruz.

Bir de Jean Jacques Rousseau’nun “eksiltmeci yaklaşım”ı var. Rousseau’nun “Emile” kitabını okumuşsunuzdur. Bugünkü eğitim ve bilim bakış açımızla kabul edemeyeceğimiz birçok şey var. Ama çok önemli bir kitaptır ve Rousseau da diyor ki: Çocuğu, okul bozar. Eksiltir onu. Doğal halinden uzaklaştırır. Aslında bugünkü okula ilişkin eleştirilere de baktığımızda farklı fikirler olduğunu görüyoruz. Biliyorsunuz ki günümüzde “eleştirel pedagoji” diye de çok önemli bir alan var. Bir kısım diyor ki: “Okul ekler” ama bir kısımda diyor ki: “Hayır, okul çocuktan eksiltir. Daha doğal olarak eğitim görmeli”. Günümüzde çeşitli alternatif okul uygulamaları da aslında bunları gidermeye çalışıyor.

Daha sonrasında kapitalizme tepki olarak; politeknik okullar, iş okulları, endüstri okulları gibi okul akımları geliyor. Rusya’nın etkisi var burada. Ve köy enstitüleri. Köy enstitüleri durup dururken çıkmadı meydana. İş içinde eğitim, “iş okulları” akımının aslında bir uzantısıydı ve çok başarıyla da uyguladık aslında bunu. Ama sonradan maalesef sürdüremedik bazı şeyleri.

Gelelim alternatif okullara. Benim profesörlük çalışmamdır. Yirminci yılım benim bu sene profesörlükte. Mecburiyet yoktu ama bizim hocalarımız akademik gelenekleri sağlam kişilerdi. Öyle bedavadan doçent, profesör olunmazdı. Mutlaka özgün olmak, alana katkı getiren bir şey yapmak durumundaydık. Ben de o dönem “Alternatif Okullar” kitabını yazmıştım. Alternatif okullar, eğitim standartlarını başarmakta zayıf kalan ya da bu standartların üzerinde performans gösteren öğrenciler için sunulan tüm eğitimsel alternatifler olarak tanımlanmaktadır.

Günümüzde üç tip alternatif okul var dünyada. Hep bir arayış var bu uygulamada. Çocuklara daha farklı ne yapabiliriz? İhtiyaçlarını daha iyi nasıl karşılayabiliriz? Bu üç tip alternatif okulu şu şekilde sınıflandırabiliriz:

a) Birinci tür alternatif okullar: Bu gruptaki alternatif okullar, toplum tarafından çok talep edilen ve popüler okullardır. Genellikle programlarında belli bir temayı vurgular ya da farklı bir içerik ya da öğretim stratejisini kullanır. Montessori, Waldorf, Paideia okulları bu tip okullara örnek verilebilir.

b) İkinci tür alternatif okullar: Bu grupta yer alan alternatif okullar, akademik, duygusal ve sosyal yönden rehabilite edilerek iyileştirilmeye gereksinimi olduğu varsayılan öğrencilerin devam ettiği okullardır. Başarılı bir tedavi sürecinden sonra öğrenciler normal okullarına dönebilirler. Hastane okulları buna örnek olarak verilebilir.

c) Üçüncü tip alternatif okullar: Bu grupta yer alan alternatif okullar, risk altındaki ya da suçla itilmiş öğrencilerin bir anlamda mecbur edildiği “son bir şans” verilen öğrencilere ilişkin okullardır.

Birinci tür alternatif okullara “tuzu kuruların okulları” diyorum ben. Ekonomik olarak daha güçlü ailelerin, çocuklarını farklı bir felsefe ya da yöntemle eğitmek istedikleri okullar bunlar.

Çoğunuzun bildiği gibi demokratik okullar var. Summer Hill Okulu, bunun en önemli örneğidir. Çocuk derse devam etmek zorunda değil. İster girer derse, ister gider bir tezgahta başka bir

şey yapar. Ve rekor bir kız çocuğunda. Bir manastır okulundan gelmiş, sıkı disiplinden gelmiş bir kız çocuğu üç sene derslere girmeyi reddediyor. Ama ondan sonra derslere devam etmeye başlıyor.

Ev okulları dünyada giderek yaygınlaşıyor. Ev okulu (home schooling), çocukların okul yerine evde formal eğitimi olarak tanımlamıştır. Ev okulu, ailelerin çocuklarının eğitimi konusundaki bütün sorumluluğu üstlenmesini gerektirir. Ama ev okullarına da baktığımızda; genellikle beyaz, ortanın üstü ekonomik güce sahip kişilerin tercih ettiğini görüyoruz. İşçi sınıfı, para kazanmak zorunda olan kişi; tabii ki çocuğunu evde eğitmek için yeterli zamanı ayıramıyor. Dolayısıyla ev okulları da önemli bir alternatif model.

Montessori okulları çok yaygındır dünyada. Maria Montessori çok öncü bir kadındır. İtalya'nın ilk kadın doktoru. Gizli gizli kadavra çalışmış. Araştırmacı, atılgan bir kadın. Dr. Maria Montessori tarafından geliştirilen ve çoklu yaş grupları için "hazırlanmış çevreler" kavramı ile açıkladığı eğitim yaklaşımını, çocuğun doğal öğrenme eğilimine dayandıran bir anlayışla ifade etmiştir. Montessori sisteminde çocuk kendi ilgilerine göre çalışmalar seçer, kendi özgürlüğünün ve doğallığının farkına varır, öğrenmenin keyfini ve heyecanını yaşar. Çünkü başkalarının yapmasını istediğini değil, kendi arzu ettiğini yapmaktadır. Dolayısıyla Montessori sisteminin de çok farklı özellikleri var. Mesela biz birleştirilmiş sınıflardan hala çok rahatsız oluruz değil mi? Montessori'nin esas unsurlarından biridir üç yaş bir arada eğitimidir. Amacı da şudur: Küçükler büyükleri taklit ederek daha kolay öğrenir. Büyükler de küçükler karşı daha koruyucu, örnek olucu davranışlar sergiler. Dolayısıyla üç yaş bir arada eğitilir. Çok özel materyalleri vardır.

Waldorf okulları ise başka bir alternatif sistemdir. Waldorf eğitiminin kalbi, eğitimin bir sanat olarak görülmesidir. Eğitimin amacı yaşamı çocuğa arzu ve merak dolu bir biçimde sunmaktır. Matematik, tarih, fizik gibi ders konularının sunumu çocuğun deneyimlerini konuşmasına olanak vermedir. Waldorf'ta da üç dönem vardır. Birinci dönem "dünya iyidir" dönemidir. Çocuk daha ilk yedi yaş grubundadır. Dünya onlar için iyi bir yerdir. İkinci dönem "dünya güzeldir" dönemidir. Yedi-on dört yaş grubunu kapsar. Üçüncü dönem "dünya gerçektir" dönemidir. On dört ve üstü, yirmi bir yaşa kadarki dönemi kapsar. Eğitim müfredatı böyle bir felsefe üstüne yapılandırılmış. Soyuttan somuta doğru giden, sanatın son derece önemli bir yer tuttuğu anlayıştır. Mesela küçücük on yaşında çocuğun elinde keskiyi görürsünüz ve mermer yontabilir. Teknolojiye çok meraklı bir sistem değildir. Bu uygulamada çocuk neyin gerçek olduğunu, neyin kesebileceğini, eline dikkat etmesi gerektiğini, neye dikkat etmesi gerektiğini öğreniyor. Yani hayatın gerçekleriyle iç içe yetişmektir söz konusu olan.

Paedia okulları da bambaşka bir sistemdir. Paideia okulları aktif öğrenme yaklaşımını benimsemiştir. Çünkü Paideianın amacı bütün öğrencilere düşünmeyi öğretmektir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için Paideia sınıflarında üç tür öğretim yöntemi kullanılmaktadır. Bunlardan bir tanesi: Sokratik diyalog kullanmak. Nedir Sokratik diyalog? Sorularla tartışmak. Mesela aynı eserin filmini izler çocuklar, bir de romanını okur. Oturlur ve saatlerce bunların benzerlik ve farklılıklarını tartışırlar. Tartışma kültürü öğretilir. Rubrikleri vardır. En az üç defa metni okuyacaksınız. Söz alarak konuşacaksınız. Konuşurken karşıdakinin gözüne bakacaksınız. Yorumu yaparken metne atıfta bulunacaksınız. Şimdi biz tartışma yapamıyoruz değil mi? Herkes aklına ne gelirse konuşuyor. Düşünsenize ilkokul birinci sınıftan itibaren biz çocuklara bu kültürü öğretsek nasıl bir dünya olur? İkincisi akademik koçluk yapılı çocuklara. Koçluk oturumları yapar, hocalarıyla öğrenciler. Didaktik öğretim de vardır. Bu üç öğretim yöntemi birlikte kullanılarak bütün öğrencilerin okuryazarlığının, problem çözme ve düşünme becerilerinin gelişiminin sağlanmasına çalışılmaktadır.

Sözleşmeli okullar Amerika'da çok yaygındır. Bir grup veli birleşiyoruz bir müfredat alıyoruz. Öğrencileri de belirliyoruz. Gidip eğitim yetkilileriyle sözleşme imzalıyoruz. Diyor ki: Ama denetlediğimde bu hedeflerinizi göremezsem kapatırım okulu ve kapatıyor. Çok sıkı denetim var. Ben denetim hocasıyım aynı zamanda ve Türkiye'de maalesef eğitimde denetim çöktü. Bu kadar önemli bir süreci denetlemezseniz ayağınıza sıkarsınız. Ki öyle yaptık zaten. Ama yavaş yavaş şimdi denetim sistemi yeniden canlanıyor gibi. Bu, denetimi insanları ezerek yapmak değildir. Sanatsal denetim öğretim ben öğrencilerime. Sınıfa niye gireriz biliyor musunuz? Bu öğretmeni diğerlerinden ayıran ne? Farklılıklarını görürsünüz. Klinik denetim. Klinik deyince hastalık gelmesin aklınıza. Yüz yüze çalışmak anlamı var onun. Yapılacak çok işimiz var bizim.

Mıknatıs okullar da var. Bu ne biliyor musunuz? Her bir mıknatıs okul özel bir eğitim felsefesini veya özel bir programı benimser ve bu konulara ilgi duyan öğrencileri kendine çeker. Küçük yaşta çocuklar kendi ilgi duyduğu okullara yöneliyor. Spor mıknatıs okulu, bilim mıknatıs okulu, mühendislik mıknatıs okulu, matematik mıknatıs okulu. Mıknatıs tabiri oradan geliyor zaten. O alanda çekiyor yani. Ben bilgisayarla uğraşmak istiyorum diyor ve beni yormayın başka şeyle. Şimdi bir de şöyle bir şey var: Herkese kodlama öğretilim. Niye ki? Gerek var mı buna? Herkesin mutlaka kodlama bilmesi gerekmiyor. Ama ilgilerine göre, çocuklara her şeyi sunabilmeliyiz. Mıknatıs Okulların işlevi bu.

Küçük okullar da başka bir alternatif okul modeli. Küçük okul: Öğrenci sayısı az olan ve öğrencilerin daha fazla bilgi edinme fırsatı bulabildikleri; öğretmenlerin daha iyi bir sınıf yönetimi sergiledikleri; daha az sayıda ve daha sıcak ilişkiler içinde personele sahip; öğrencilerin daha iyi öğrenebildikleri ve daha başarılı oldukları; aileler arasında daha yakın ilişkilerin kurulduğu; şiddet içeren davranışlardan arınmış; öğretim programının sosyal etkinliklerle desteklendiği; yöneticilerin öğrenci-veli ve öğretmenlere daha fazla zaman ayırabildiği okullar ve sınıflar anlamına gelmektedir. ABD'de Okulları mümkün olduğunca küçültme hareketinden de söz etmek yararlı olacaktır.

Sanal okullar var bir de. Sanal okullar network teknolojisinin sağladığı imkanlar üzerine kurulmuş ve bu teknolojilerin gelişimiyle değişen ve kendini yenileyen okullardır. Hepimiz yaptık zaten değil mi pandemi dönemi sanal okul uygulamalarını?

Orman okulları var sonrasında. Orman Okulu, çocukların günlük olarak uzun bir süre açık havada vakit geçirmelerini sağlayarak onların doğal dünya ile tanışmalarını ve etkileşim kurmalarını sağlar. Orman Okulları, "çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, ormanlık bir ortamda uygulamalı öğrenme etkinlikleri yoluyla güven ve öz saygı kazanma ve geliştirme konusunda günlük fırsatlar sağlayan ilham verici bir mekanizma" olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar doğayla iç içe bir eğitim alma fırsatı buluyorlar. Çocuklar gerçekten ağaçta yetişen bir şey görmüyor artık.

İkinci tür alternatif okullara gelelim mi? Burası biraz daha farklı. Özel gereksinimli çocuklar için alternatif okullardır bunlar. Hiç hastane okulu gördünüz mü? Hastane okulları var Türkiye'de de. Yatağa bağlı öğrenciler için yatak başında bireysel ders planlanarak eğitimler verilir. "Hastane ilköğretim okulu yatarak tedavi gören ve/veya süreğen hastalığı nedeniyle örgün öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olan okulöncesi ve ilköğretim çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitimlerini kesintisiz sürdürmeleri amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve üniversiteler arasında imzalanan protokole göre hastanede açılan okullardır". "Hastane derslikleri" deniyor şimdi onlara. İsmi değişti ama bence okul kalsaydı keşke. Ben öğrencilerimi çok yollarım, ödevler hazırlattırırım. Kronik süren hastalığı olan çocuklar var. Bu çocukları hem kendini normal hissetmesi hem de eğitimlerini sürdürmeleri için sunulan çok önemli bir hizmet bu.

Özel eğitim okulları var günümüzde. Birçok rehabilitasyon okulları var. Ve bir diğer konu da bağımlılığı olan, birtakım zararlar, hasarlar görmüş çocuklara hem eğitim hem terapi verilebilecek okullar dünyada çok yaygınlaşmaya başladı. Çünkü çok ihtiyaç var değil mi bunlara?

Üçüncü ve son grup da risk altındaki çocuklar için olan alternatif okullar. Düşük akademik başarı, suça yönelim, düşük öz saygı, yoksulluk, aile içi sorunlar gibi nedenlerle okulu terk etme durumunda olan öğrenciler genel olarak risk altındaki öğrenciler olarak tanımlanmaktadır.

Mesela cezaevi okulları bizde de var. Cezaevlerinin içinde okullar var, derslikler var. Üniversiteye hazırlanan birçok genç var orada. İş okulları var ve çok önemli bir hizmet. Tutuklu ve hükümlülerin dışarıdaki normal hayata hazırlanması, meslek edindirilmesi ve eğitim-öğretim hayatına devam etmesini sağlayan okullardır bunlar. 2021 verilerine göre 10 bin 818 tutuklu ve hükümlü cezaevinde okuma yazma öğrendi. Cezaevlerinde 39 bin 519 tutuklu ve hükümlü eğitim öğretim programlarına katılırken, 24 bin 106 tutuklu ve hükümlü açık öğretim lisesine devam ediyor (<https://www.milliyet.com.tr/gundem/cezaevi-okulu-6473017>). Yani okul deyince sadece belli bir profil aklımıza gelmesin diye bunları size tekrar hatırlatmak istedim.

İkinci şans ya da son şans okulları ne demek biliyor musunuz? Amerika'da çok yaygın. Gençlerin eğitimlerine kaldıkları yerden başlamalarını sağlamak için akademik bir hazırlık ve öz disiplin geliştirmeleri amacıyla, öğrencileri, eğitimcileri, aileleri ve destek hizmetlerini birleştiren okullardır. Bu amaçlar, farklı eğitim yaklaşımları ve öz güven geliştirmeyi sağlayacak bir destek personel ekibi ile çalışılır. Diyor ki: Liseyi bitiremezse hayatta hiçbir şansı olmayacak bu çocukların ve liseyi bitirmesi için çocuklara elinden geleni yapıyor. Çalışmak zorunda olan var. Hasta annesine bakmak zorunda olan var. Onlara bireysel programlar uyguluyor. Diyor ki hatta: Ben sana güvenilir bir yerde bir iş bulayım. Çalış akşam gel. Derslerini yap. Yeter ki liseyi bitir. Çünkü eğer liseyi bitiremezsen bir işin olur ama kariyerin olmaz. İkisi farklı şeyler bildiğiniz gibi. İşimiz olur. Ama kariyerimiz olmaz.

Yatılı disiplin okulları, sorunlu diye nitelendirilen okuldan uzaklaştırılmış çocukları alıyor, askeri bir disiplin içinde altı saat ders çalıştırıyor. Sabah erkenden kaldırıyor. Ne kadar acayip geliyor değil mi size? Ama böyle okullar var.

Yine toplum gündüz okulları, geçit akademileri var. İslah evine girmiş çocuk, sonra çıkmış. Bunu direkt okula gönderemiyorsunuz. Çocuğun geçiş yapabileceği bir imkân sunuyor ona. Yavaş yavaş geçiş yaptırılıyor. Hatta bazıları hiç normal okullara geçmeden lise diplomasını orada alıyor.

Macera kampları; özgüven düşüklüğü olan, sosyal problemleri olan çocukları alıyor. Macera kamplarında eğitimciler, spor bilimcilerle birlikte çalışmalar yaptırıyorlar.

Bildiğiniz askeri kamplar da var. Bunları tabii uzun uzun konuşmak lazım ama şunu söylemeye çalışıyorum: Gördüğümüz gibi farklı ihtiyaçlar için farklı okullar. Mesela ben çok üzülüyorum. Okul türümüz çok az. Böyle olmaz. Bu günümüzün ihtiyaçlarına uygun değil. Bakın kaç tane okul tarif ettim size. Daha da buraya hepsini getiremedim. Tabii ki çok çeşitli okul olacak. Farklı ihtiyaçlar için. Farklı okullar kuracağız. Böylece o çocuğun içindeki potansiyeli, gizil gücü tanınmasını ve geliştirmesini sağlayacağız. Farklı ihtiyaçlara, farklı eğitim kurumları ile cevap vereceğiz.

Gelelim okula ilişkin mecazlara. Şimdi herkes okulda başka bir şey görüyor. Yine çok yaygın mecazları var okulun. Bunlardan bir tanesi okulun “gündüz bakım evi” olarak görülmesi. Çocukların bütün gün güvenle bakıldığı, öğretmenlerin öğrencilere göz kulak olduğu yerdur okul. Öğretmenlerimiz “Biz bakıcı değiliz.” diyorlar. Ama bakım sorumlulukları var. Çünkü on sekiz yaş altı, küçükle çalışıyorsunuz. Ve bir küçüğün 24 saat bir yetişkinin gözetimi altında olması gerekir. Çocuğu biz okula verdiğimiz andan itibaren sağ salim alana kadar onu korumak, sağlığını, güvenliğini, bakımını yapmak zorundasınız. Doğru mu?

Şunun da altını çizmek isterim: Okul, kadının özgürleşmesi, medeni hayatta, iş hayatında yer almasının garantisidir. Çocuk bakımı kadına ait olarak görülen bir şey çünkü. Okullar bizi özgürleştiriyor. Hepimiz için bu geçerli.

İkinci olarak “fabrika” mecazı çok kullanılır. Bilginin ve öğrenme sürecinin küçük parçalara bölünerek çeşitli derslerde montaj hattına yatırıldığı yerdur okul. Bir fabrika, üretim yeri gibi görülür. Değil mi? Şimdi giriyor çocuk. Sabah matematikçi vidayı sıkıyor. Oradan geçiyor. Beden eğitimi, oradan fizikçi, oradan... Yani bir nevi seri üretim. Zil çalıyor, topluca giriliyor fabrikaya. Zil çalıyor, topluca çıkılıyor.

Üçüncüsü “hapishane” mecazı. Çocukların disipline edildiği, kurallar ve yasaklarla kontrol edildikleri, sınırlamalar olan yerdur okul aynı zamanda. Ben okul mecazlarıyla ilgili ikinci, beşinci ve sekizinci sınıf çocuklarıyla bir araştırma yapmıştım. Yaş büyüdükçe ergenliğin de etkisiyle okul; ev, yuva olmaktan yavaş yavaş zindan ve hapishane olma mecazına doğru ilerliyor. Bunları söylüyorum ama aslında okul çok önemli bir işlevi yerine getiriyor. Okul toplu yaşamının gereklerini, kurallarını ve ötekini de düşünerek yaşamayı öğreten bir yer olmak durumunda. Çünkü biz yalnız yaşamıyoruz bu toplumda. Dolayısıyla; evet, hapishane mecazı var ama biraz da kurala uymak, topluca yaşamak, ötekini de düşünerek hareket etmek açısından çok önemli bir yer okul.

Bir diğer mecaz da “stadyum” olarak okul. Neden stadyum? En iyi olmak ve kazanmak için yarışma, maç, rekabet olan yerdur okul. Yarış var mı, rekabet var mı, maç var mı, ayak oyunları var mı? Buyurun stadyum mecazı çıkıyor buradan da.

Son olarak “oyun bahçesi” olarak okul. Çocukların sosyalleştiği, oyun oynadığı yerdur okul. Artık çocukların oyun oynama, sosyalleşme olanakları çok kısıtlı. Onun için okulun bu sosyalleştirme ve oyun işlevi çok daha önemli hale geldi. Hatta mesela bazı ülkelerde çocuklar oyun kurmayı bilmiyor. Siz tam da içindesiniz benden daha iyi biliyorsunuz. Oyun koçları görevlendiriyorlar. Büyük çocukları küçüklere koçluk yapmak üzere görevlendiriyorlar. Dördüncü sınıf çocuklarına diyor ki: “Teneffüste git birlerle oyun kur. Öğret. Koçluk yap”. Oyun koçluğu yapıyor çocuklar.

Öncesinde bahsettiğim okul mecazı çalışmasında ikinci, beşinci ve sekizinci sınıf çocuklarına: “Okulu bir şeye benzetmeniz neye benzetirsiniz?” diye sordum. Bina, yuva, ev, güneş, kitap, gökdelen, park gibi cevaplar aldım. Oyun bahçesi mecazı vardı ya, bununla çok örtüşüyor yani. “Peki, öğretmeni bir şeye benzetmeniz neye benzetirsiniz?” diye de sordum. En fazla “anne ve baba” mecazı çıktı. Çünkü okul şu açıdan çok önemlidir: **“Çocuğun evinden, annesinden, babasından ayrılıp tek başına var olduğu, birey olduğu ilk yer okuldur”**. Doğru mu? Çok önemlidir bu. Bireyliğimizin, özerkliğimizin birinci adımıdır okul. Ve çok kıymetlidir. Onun için okul, evde olmaz. Mutlaka insan insana ilişkilerin olduğu bir mekânda sosyalleşmek çok önemlidir.

Okulun değişmeyen işlevlerine de bakalım. Az önce belirttiğim gibi bizim özgürleştiğimiz, özerkleştiğimiz bir alandır okul. Bireyim ben, arkadaşlarım var, öğretmenim var, kendi hayatım var, dersim var. Bana ait bir hayat orası.

Okuryazarlık çok önemli. Bilgisayardan da okuma yazmayı öğrenirsin ama o değil ki mesele. Dünyayı, çevreyi anlama; bilinçlenme; sosyal mobilite sağlıyor. Şimdi size sormak istiyorum: Devletin bu okullarında okumasaydık, şu an geldiğiniz yere gelebilir miydiniz? Bizi, halk çocuklarını aldı. Devlet okullarında okuttu ve bugün olduğumuz noktaya ulaşmamızı sağladı. Sosyal mobilite bu. Çok önemli bir şey. Okul insanın yaratıcılığını yok eder diye eleştiriliyor. Okula gitmeyen eğer kendi kendine dahi olsaydı, bir sürü okula gitmeyen çocuk var, niye dahi çıkmıyor bunların içinden?

Ünlü filozof Immanuel Kant diyor ki: Eğitime ihtiyaç duyan tek canlı, insandır. Neden? Gelişim, büyülem diye. Vatandaşlık eğitimi de okulun en önemli görevleri arasındadır. "Militarist şeylere karşıyım." diyor mesela bazı aileler. Bunun militarizmle ilgisi yok. Vatandaşlık eğitimi çok önemlidir. Vatandaşlık eğitiminin temel amaçları; vatandaşlık bilincinin kazanılması, katılım ve sorumlu davranışlar yetiştirmektir. Hiç kimse sorumlu doğmaz. Sorumluluk duygusu ve sorumlu bir karakter zamanla şekillenir. Bu bağlamda güçlü bir demokrasi için iyi yurttaşların üstlenmesi gereken sorumluluklar okulda öğrenilir. Vatanını sevmek, yaşadığın toprağı, ülkeyi sevmek. Kötü bir şey değildir. Okul bunu öğretir. Kederde, kıvançta, tasada birlikte olabilmek, güvenebilmek, birlikte davranabilmek önemli bir şeydir. Başka ulusları kötülemek değildir burada amaç. Ama ben de iyiyim. Ülkem adına ne yapabilirim? Ülkeme karşı hak ve ödevlerime nasıl sahip çıkabilirim? Gibi sorulara cevap bulmak, İyi vatandaş olmak, en önemli karakter özelliklerinden bir tanesidir.

Okul, eşitleyici bir yerdirdi ama şimdi uzun süredir "segregation- ayrışma" diye bir kavram çalışıyoruz. Özel okullar var ama özel okullarda okuyamayanları göz ardı mı edeceğiz? Ayrışıyor toplum. Devlet okullarında hep birlikte okurduk. Toplumun her kesiminden çocuklar, hepimiz aynı sınıflarda okurduk ve birbirimizi çok anlardık. Birbirimizden öğrenirdik. Şimdi ayrıştık. Ayrı okullara gidiyoruz. Bu çok tehlikeli bir şey biliyor musunuz? Bunun üstünde durmamızda fayda var. Toplumun bütünleşmesi çok önemli. Bunun için ne yapabiliriz? Buna bakmak zorundayız.

Yaratıcılık mesela çok önemli bir konu. Sanat, bay bay dedi okullarda artık. Sanatsız bir eğitim eksiktir. Sanat sadece resim çizmek, boyamak değildir. Dünyayı anlamaktır, algılamaktır, estetik değerdir. Bir bakın, içinde yaşadığınız çevrelerden estetik olarak memnun musunuz? Niye? Gittikçe de programlardan sınav kaygısıyla sanat, kültür derslerini çıkarıyoruz. Yapmayalım. Bu topluma en büyük kötülüğü böylece biz yapmış oluyoruz.

Nurlar içinde uyusun, Prof. Dr. İnci San hocam. Sanat eğitimcisiydi. Sanat ve eğitim diye bir ders alıyoruz fakültede. Guernica, meşhur İspanyol sanatçı Picasso'nun eseridir. Bize onu incelettiriyor. Dalga geçiyoruz, taşralı çocuklarız. "Ben iki dakikada çizerim ya. Bu ne böyle yamuk yumuk" diyoruz. Ondan sonra bize kare kare eskizleri yorumlatmaya başladı. Bu kadın niye üzgün? Bağırıyor gibi. Bu at görünümündeki gazete yazıları ne olabilir? Sessizleştik, düşünmeye başladık. Bizim fakültenin mezunu herkes Guernica'yı çok iyi bilir. Çünkü o bir simgedir. Bir gün sınıfımıza konuk olarak Ergin Orbey geldi. Devlet Tiyatroları Genel Müdürüydü o dönem ve sınıfınıza geldi. Düşünsenize. Tiyatro soruyorsunuz, tiyatro anlatıyor size. Hele eğitimci olacaksak, sanatsız bir eğitim yarımıdır. Kendisi sanatla içli dışlı olmayan bir eğitimci, sanatla çocuğu nasıl iç dışlı hale getirecek?

Gelelim günümüzde okulların işini zorlaştıran noktalara. Ekonomik zorluklar bunların başında geliyor. İşte tam da göbeğindeyiz hepimiz bunun, değil mi? Sosyal, kültürel sorunlar, doğal afetler yani çevresel pek çok faktör okulu doğrudan etkiliyor.

Öğrenci değişiyor mu? Tabii aslında öğrenci değişmiyor da biz onu değiştiriyoruz. Anlık tatmin isteyen, sabırsız, rekabet baskısı altında, daha az sorumluluk alan, strese dayanıksız, sınav baskısı altında çok zor durumda bir öğrenci profili ile karşı karşıyayız.

Veli de çok değişti. Her şeyi bilen bir veli profili var. Ben uzun yıllar velinin okula katılımı çalıştım. Ama artık diyorum ki ne olur biraz katılmayın. Biraz dışarıda durun. Profesyoneller yapsın bu işleri. Geçen gün bir öğretmenimiz söyledi. “Öğretmenler Harikalar Diyarında” dedi. Tabii ki çocuklarımız çok kıymetli. Ama her çocuk birer “harika” ve harikalar diyarındayız yani. Aşırı şımartılmış bu harikalar yaşamın zorlukları ile nasıl başa çıkacaklar? Sorumluluk, karakter. Bunlar ne olacak? Nerede öğrenecekler bunları? Tabii ki okulun burada çok önemli bir işlevi var. Çocuklara ebeveynlerin biricik harikası olarak değil, diğer çocuklarla eşit bir birey olarak okulda var olmayı öğretmek durumundayız.

Öğretmen tabii çok önemli. Üç düzey mesleki ilgisi olan öğretmen var. Bunlardan birincisi: “Kendine ilgi düzeyindeki öğretmen”. Hayatta kalmaya çalışan, günü kurtarma derdinde olan, bir problem çıkmadan eve gitmek isteyen öğretmendir. Ben yaptım. Ben anlattım. Ben sorumluluğumu yaptım mı? Yaptım. İkinci düzey: “Göreve ilgi düzeyindeki öğretmen”. Meslekte kendini geliştiren; etkili öğretim yöntemleri araştıran ve kullanan; eğitim materyallerinin geliştirilmesi ve kullanımında becerilerini geliştiren; yeni öğrenmelere açık olan öğretmen. Daha başka ne yapabiliriz? Görevimi, mesleğimi daha iyi nasıl yapabiliriz? Öğretmenliğimi nasıl geliştirebilirim? Diye düşünen bir öğretmen profili. Üçüncü düzey: “Öğrencinin öğrenmesine ilgi düzeyindeki öğretmen”. Öğrencilerin öğrenmesi, sosyal ve duygusal ihtiyaçları ve öğrencilerle birer birey olarak ilgilenen; öğrencileri tanıyan ve bireysel farklılıklarını dikkate alan; öğrencilerin öğrenme çıktılarını izleyen ve geliştiren öğretmendir. Ben yaptım, kendimi de geliştirdim ama çocukta ne oldu? Ne değişti onda? Buna bakan öğretmen ve bizim öğretmenlerimizi bu noktaya getirmek için çokça çaba göstermemiz gerekiyor gerçekten. Yoksa işimiz zor.

Öğretmenlerin kariyer evreleri var. Bir meslek öncesi var: Dört yıl üniversite. Ondan sonra ilk iki yıl hayatta kalma evresi. Resmen hayatta kalmaya çalışıyor öğretmen. Çok yardıma, çok desteğe ihtiyacı var. Ondan sonra bir istikrar ve yavaş yavaş güçlenme aşaması. Ondan sonra bir ikili yapı, ya daha da bir yenilenme, coşku ya da yavaş yavaş hüsrana. “Aman yaptık da ne oldu? Boş ver ya.” evresi. İlle böyle olacak demiyorum ama bunları çokça gözlüyorsunuz. Bunların bilincinde olmak lazım. Ardından yavaş yavaş bir durağanlık geliyor. Daha az çabayla, daha az iş yaparak gitmek. Böyle bir muhafazakârlık ama her türlü yeniliğe direnme. “Aman nereden çıktı? Çok gördük biz bunları.” aşaması. Ondan sonra da artık yavaş yavaş geri çekilme, meslekten bir şekilde ayrılma.

“Otomatik pilota bağlama” var bir de. Yani az emekle gitmek. Ama okul böyle bir şey değil ki. Öğretmenlik, pilotluk gibidir. Pilotlar da her türlü check-listleri tutar, kontrollerini yapar, hazırlıklarını, planlamalarını yapar. Yine havada bir şey çıkar ve ona orada çözüm bulmak zorunda kalırlar. Sınıf da öyle, okul da öyledir. Ne kadar plan, program, hazırlık yapsak da ani çıkan şeylere göre çözüm bulmak zorundayız.

Geleceğin okulunun nasıl bir yer olacağına bakacak olursak:

İçerikten çok katılıma odaklanma: Öğrenciler amaç ve hedeflere sahip olmaya teşvik edilir ve hayattaki anlamlarını, tutkularını ve amaçlarını bulmaları için desteklenir. İçerikten çok öğrencinin katılımına odaklanma çok önemlidir. Çocukları ciddiye alalım. Çocukları çok çocuk görüyoruz. Onlarda inanılmaz bir potansiyel var. Ona güvenip daha çok şey yaptıralım.

Proje tabanlı öğrenme ve gerçek dünyaya ilgili deneysel öğrenme çalışmaları: Sınavlar yerine, toplumsal sorunlara çözüm bulmaya ve çevrelerine ve yaşadıkları dünya üzerinde olumlu bir etki yaratmaya odaklanan “çözümcüler” olmaya vurgu yapılmalıdır.

Disiplinler arası öğretim ve öğrenme: Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik bilgisi tüm endüstrilerde daha önemli hale gelmektedir. Bunu akılda tutarak sanat ve yaratıcılıkla bütünleşmiş programlar geliştirilmelidir.

Kişinin kendi hızına bağlı olarak özel öğrenme ve kişiselleştirilmiş öğrenme: Kurabiye kalıbı gibi, herkese uyan, tek beden, fabrika tarzı eğitim modeli yerine kişisel ihtiyaç ve ilgi alanlarını karşılayan kişiselleştirilmiş öğrenme fırsatları sunulmalıdır.

Sınıfın hakimi değil, rehberi olan öğretmen: Öğretmen sadece bir konu uzmanı değil, aynı zamanda bir akıl hocası, danışman, koç ve kolaylaştırıcıdır. Öğretmenlerin bu yeni rolleri için öğrenci ile bağ kuran koçluk yetkinlikleri ile öğrenmeye rehberlik yapma yeterliklerini kazanması gereklidir.

Yeni değerlendirme biçimleri: Sonuç değerlendirme sınavlarına daha az odaklanılmalı ve süreç değerlendirmesine daha fazla yer verilmelidir. Tüm gelişmiş teknolojiler, okulun bir öğrencinin gerçek kapasitesini, yeteneklerini ve eğilimlerini izlemesine yardımcı olacak şekilde kullanılmalıdır.

Robot öğretmenler: Öğretmenler her zaman olacaktır, ancak akıllı makineler öğrenciler için daha bireysel ve kişiselleştirilmiş bir deneyim sunabilecek ve yapay zekâ ve makine öğrenimi gibi teknolojiler, bir çocuğun zayıf ve güçlü yönlerini doğru bir şekilde değerlendirmemizi ve ihtiyaç duyulan alanlarda öğrenmeye odaklanmamızı kolaylaştıracaktır.

Sanal ve yarı zamanlı okullar: Okul sürelerinin azaltılıp, çocuklara ilgi ve yeteneklerini geliştirebilecekleri öğrenme olanakları sunulmalıdır.

Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları: Örneğin, öğrenciler kendilerini kurtuluş savaşı dönemdeki kiler gibi tarihi sahnelerin içinde bulabilecekleri artırılmış gerçeklik uygulamaları ile okullarda tanışmalıdırlar.

Öğretmenler üzerindeki bürokratik ve kırtasiye yükünün kaldırılması: Eğitimcilerin %90'ı idari görevlerin öğretim çalışmalarını engellediğini düşünüyorlar. Öğretmenlerin idari iş miktarını azaltılması ve yönetim görevlerinde teknolojiyi daha çok kullanarak öğretime daha fazla zaman bırakmalıdır.

Teknolojiyi eğitimde daha çok kullanalım derken, giderek makinalara kurban olmaya başladık. Ben uzun süredir teknoloji etiği çalışıyorum. Teknoloji çok önemli ama bizden götürdükleri yok mu? İşleri kısaltalım derken anlam ve değer duygularını kaybediyoruz. “Önce biz araçlar

üretiyoruz. Sonra araçlar bizi üretmeye başlıyor". Herbert Marshall McLuhan'ın sözüdür bu. Teknoloji ve inovasyon, şefkat ve iyi duygular hissettiriyor mu çocuklarınıza acaba?

Okulun bir görevi de zihni eğitmektir. Bolca yapıyoruz onu. Ama elleri eğitmek de önemlidir. Artık hiçbir beceri öğretmemeye başladık. Ellerile bir şey yapmıyor çocuklar ve yüreği eğitmek lazım. Karakter eğitiminde de yüreğin eğitimi gerçekleştiriliyor.

Bazı karakter özellikleri üzerinden eğitim yapılır: Birincisi: Güvenilir bir insan olmak. Dürüst ol: Çalma, yalan söyleme, aldatma. İnanılır ol: Sözü nü tut ve taahhütlerini yerine getir. Cesaretini koru: Zor görünse bile doğru şeyi yap.

İkincisi: Saygılı olmak. Saygı nedir? Karşıdakini var saymak demektir. Birbirinizi görünce selam veririz. Bu ne demek? Benim dünyamda varsın. Seni varsayıyorum demektir. Saygı, çocuklara pek çok şekilde öğretilmeli. Ben bunların her biri için ders planları çalışıyorum.

Üçüncüsü: Adil olmak. Nasıl adil olunur bu dünyada? Kavramlar aklın gözlükleridir. Önce kavramları çocuklara öğretmeliyiz. Başkalarına sana davranılmasını istediğin gibi davran. Sıranı bekle. Gerçeği söyle. Oyun oynarken kurallara uy. Eylemlerinin başkalarını nasıl etkileyeceğini düşün. İnsanları açık fikirli bir yaklaşımla dinle. Kendi hataların için başkalarını suçlama. Başkalarının haklarını gasp etme.

Dördüncüsü: İlgili ve duyarlı olmak. Minicik bir örnek anlatayım: Elimde bir küçük kırmızı kalp var. Bu sevecen kalp. Çocukların hep yaramazlıklarını görüyoruz değil mi? Bahçede bir arkadaş daşı düştü. Gitti biri de ona yardım etti. Hemen öğretmen ne yapacak? Sevecen kalbi alacak ve "Ne kadar güzel bir şey yaptın. Bu sevecen kalp bugün senin. Eve götür. Ailene de anlat yaptığın bu güzel davranışı." diyecek. İyi yanlarımızı kimse görmüyor bu toplumda. Minnacık bir kalple, bir karakter eğitimi çalışması yapabilir miyiz? Yaparız.

Yine benim uyguladığım bir şey. Mesela sınıfta yirmi dört tane liseli var. Kaç olsun, lise üç olsun. Yirmi dört kalem alıp gidiyorum. İlk üç kişiye ikişer tane veriyorum. Doğal olarak diğer üç kişiye kalem kalmıyor. Hiçbir şey demeden bekliyorum. Bakınıyorlar etraflarına. Bir tane fazla kalem alan götürüp kalem alamamış bir arkadaşına veriyor kendi kalemlerinden bir tanesini. Bir tanesi ise vermiyor. "Ben demedim ki. Sen verdin." diyor. Sonra tartışmaya başlıyoruz. Önce alamayanlara soruyorum: Ne hissettin? Adil bir davranış mıydı benim yaptığım? "Hayır. Hiç adil değildi ve çok kötü hissettirdiniz bana kendimi." diyor çocuk. Benim ne suçum vardı da bana kalem vermediniz?" diyorlar. Fazla kalem alanlara soruyorum: "Sen verdin, vermeseydin diyor." biri. Fazla kalemini verenlere soruyorum: Niye verdin? "Ama hakkım değildi ki. Herkesin bir tane kalem hakkı var." diyor. Ondan sonra biz adalet kavramına giriş yapıyoruz. Karakter eğitimi budur. Tartışarak, hisleri de devreye sokarak, yaşatarak, yaşayarak müthiş keyifli şeyler oluyor. Okul bunlardan vazgeçemez. Okul bunlardan vazgeçerse okul olmaktan çıkar.

Beşincisi: İyi bir yurttaş olmak. Dünyanın, toplumunun ve okulunun daha iyi bir yer olması için elimden geleni yaparım. Kamu yararı için üstüme düşeni yaparım. Etrafımda olup bitenler için sorumluluk alırım. Kamu hizmetlerine katılırım. Çevre için yapabileceğim her şeyi yaparım. Kanunlara uyarım.

Altıncısı: Sorumluluk sahibi olmak. Yapılması gereken neyse onu yaparım. İnanılır ve güvenilir biriyim. Kendi eylemlerimden dolayı asla başkalarını suçlamam ve bahaneler aramam. Her zaman yükümlülüklerimi yerine getiririm. Kendimi kontrol etmeyi bilirim.

Gördüğünüz gibi bu karakter özelliklerini çocuk ve gençlerimize kazandıracak eğitim çalışmaları yapmalıyız okullarımızda.

Eğitim Yönetimi ve Okul Yönetimi bir uzmanlık alanıdır. Eğitim yönetimi, eğitim sisteminin amaçlarını gerçekleştirmek üzere yönetim biliminin kavram ve kuramlarının eğitim alanına uygulanması ve eğitim sisteminde yer alan örgütlerde yönetim süreçlerinin işletilmesidir. Okul Yönetimi, eğitim yönetiminin okul yönetimine uygulanmasıdır. Öğretmen etkinliğini geliştirmek, öğrenci başarısını artırmak, okul sistemini işletmek, kurumsal verimliliği artırmak, hükümet, yerel topluluk, personel, ebeveynler ve öğrencilerle iletişimi sağlamak, çalışanların memnuniyetini artırmak ve tüm öğrenciler için kaliteli eğitim fırsatları sağlamak amacıyla okulların ve okul sistemlerinin yönetimidir. Bu nedenle geleceğin okulları uzmanlıkla yönetilmelidir.

Ehliyeti olmayan bir taksicinin taksisine biner misiniz? Peki okullarınızı niye Eğitim Yönetimi eğitimi olmayan insanlara teslim ediyorsunuz? Düşünün sadece. Eğitim, hevesle olacak bir iş değil. Çok değerli hocam, Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu nur içinde yatsın, 1967'de ilk eğitim idaresinin kitabını yazmıştır. Karizma bir hocaydı sahiden. Yani yönetimin okulu yok diyemeyiz, var. Koskoca bir bilim alanı bu artık. 1965'ten beri de bu ülkede eğitim yönetimi çalışırız, okul yönetimi çalışırız. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir kanunu var. Maarif Teşkilatı'na Dair Kanun diyor ki: Maarif hizmetinde aslolan öğretmenliktir. Psikolojik danışmanı da rehber öğretmen yaparak sisteme sokuyorsun. Okul yöneticiliği profesyonel bir meslek olamadı ne yazık ki. Ama artık sistemin uzmanları kabul etmesi gerekiyor.

Son olarak;

Okulun görevi nedir? Okulun görevi, kazananlar ve kaybedenler yaratmak değildir. Okulun görevi, ilgi ve yeteneğine göre her bireyi kazanan yapmaktır. Çok teşekkür ediyorum ilginize.

MEDYA VE GİRİŞİMCİLİK RUHU

Kadıköy Anadolu Lisesi'nin tartışmasız en kötü öğrencisi olan ama bir şekilde okulu, bir survivor gibi bitirmeyi başaran, sonra üniversiteyi kazanan ama onu da bitiremeyen bu değerli kardeşinizi karşınızda kabul ettiğiniz için öncelikle teşekkür ediyorum. Önce "Herhalde beni -öğrenci nasıl olmamalı- diye bir örnek olarak mı çağırdılar? Herkes tavsiyede bulunur, benim de böyle yapmayınları anlatmam lazım herhalde" diye düşündüm. Bu kadar değerli eğitmenimizin, girişimcimizin karşısında olmak çok gurur verici bir şey.

Beni Kadıköy Anadolu Lisesi'ne davet ettiler. Sağ olsunlar, çocuklar beni görmek istiyormuş. Ben de gittim. Yanımda da bizim sınıfın birincisi Turgay Ozaner var, beraber gittik. Turgay okulda popüler bir çocuktü. "Bu arkadaşı tanıyan var mı, bizim sınıfın en iyisiydi?" dedim. Kim-seden ses çıkmadı. "Beni tanıyan var mı?" dedim. Ortalık yıkıldı. Dedim ki: Demek ki her şey derslerde başarılı olmakla olmuyormuş.

Belli gözlemlerim ve tecrübem var. Geçenlerde "Sabah niye erken kalkıyoruz?" diye söyledim, güzel bir ses getirdi. Bu gerçek düşüncem. Biz niye sabah erken kalkıyoruz mesela? Birisi yıllar önce "Erken kalkın." demiş. O günden beri de sabah erken kalkılıyor.

İnsanların yıllar içerisinde alışkanlıkları değişiyor. Bizim dedelerimiz zamanında akşam 21:00'da uyunuyormuş. Televizyon yok o zamanlar, hava kararıyor, insanlar 21:00'da yatıyor zaten. İşe de 07:00'da gidiyorlarmış. Şimdi ise toplumda birçok şey gelişmiş. Artık insanlar 22:00 – 23:00 veya 00:00'da yatıyorlar. Belki 01:00'da yatıyorlar ama kalkış saati ileri gitmiyor.

Benim eğitim sistemiyle ilgili de gözlemlerim var, onları paylaşmak istiyorum sizinle. Ben aslında iyi bir öğrenci olamadım, protesto ettiğimden değil, ben öğrenemiyordum. "Ben İngilizce, fizik veya kimya öğrenmek zorunda mıyım?" diye düşünüyordum. Çok gezen biri olduğum için gözlemlerim de çok oluyor. Çocukları erken yaşlarda bir yerlere kanallize ediyoruz bizim sistemde. İngilizce fizik öğreneceksin, ondan sonra edebiyat öğreneceksin. Hem fizik hem edebiyatı nasıl öğreneceğim, öbür tarafta matematik. Ben öğrenemiyordum.

Benim amcam iki ay ders çalıştırdı beni. Bayağı kapandık, ders çalıştık. Sonra sınava girdim. Eylül'de olan ikmal imtihanına giriyorum tabii ki, iki aydır çalışmışım, zaten normalinden kalmışım. Bayram günüydü o bayramı hiç unutamıyorum. Babam rahmetli dedi ki: Acun, hadi gel senin sonuçlara bakalım. Hayatımda isteyeceğim en kötü şey. Gittik, bizim sonuçlara baktık. 0 almışım.

Öğrenemiyorum ne yapayım? Amcam da profesör bu arada yanlış anlamayın. Profesör çalıştırdı. Babam, amcama sordu "Acun kaç aldı Mustafa tahmin et?" diye. Amcam "7 mi?" dedi. Babam gülmeye başladı. "4 mü, 5 mi, 6 mı?" diyor amcam sayıyı bulamıyor. Sonra babam dedi ki: 0 almış. Amcamın tepkisi şöyleydi: Kopya çekmiştir. "Kopya filan çekmedim." dedim ben de. "Güzelce cevapladım" dedim soruları.

Sonra ben baktım bu sinüs, kosinüs, tanjant, kotanjant ile bir yere varamayacağım. O zamanlar internet yok, cep telefonu yok. Ders çalışmak zorundasın. Annen baban salonda. Ne yapayım diye düşünüyorum delireceğim artık. Odadaydık ve ders çalışmam lazım. Bir kitap var elinde.

Başka hiçbir malzeme yok. Ben artık çaresizlikten kendimi harf ligi kurdum. Harflerden lig kurdum yani. Artık kafa nasıl gittiye. Kendimi de onun teknik direktörü yaptım.

Harfleri sayıyorum, maç yaptırıyorum. 18'li lig, deplasmanlı. İlk kitaptaki kelimeleri sayıyorum, ilk iki kelime iki takımın, üçüncü kelime ev sahibi takımın. Kendime bir de öyle detaylar buldum. U'yu şampiyon yapmak için fikstür bitmedi biliyor musunuz? Üç ay falan sürdü maçlar. Babam da anneme içeride diyor ki, duyuyorum o sırada: Bu sefer oldu galiba. Bizimki bayağı konsantre. Baksana iki saattir çıkmıyor. Ben U'yu şampiyon yapmaya çalışıyorum o sırada. Sonra Allah yardım etti mezun olduğum bir şekilde. Yani dualarla herhalde.

Ama hep de en büyük travmalarım veli toplantıları olmuştur. Acun'un velisi misiniz? Sizinle ayrı görüşeceğim. Babam eve geliyor utanç içinde. Anneme anlatıyor veli toplantısını. Bende ne travma kaldı deseniz, komple okul zamanından kaldı.

Şimdi mesela kendi kızlarımla ilgili net bir şekilde onların isteklerine göre hareket ediyorum. Mesela Leyla okumaya çok meyilli. Leyla'yı mümkün olduğu kadar güzel okullara doğru yönlendiriyorum. Bizim Yasemin dersler konusunda bir filozof olma çabasında değil. Onu daha rahat bir okula yolladım. Kendim yaşadım bari kızlarıma yaşatmayayım diyorum. İlgisi olan da zaten istediği kadar yürüsün.

Garip bir şey söyleyeceğim size, bunu unutmayın. Okulda en iyi okuyan çocuğu çağırıyorum, diyorum ki: Afrika'dan beş tane ülke say. Sayamıyor. Çocuk bayağı iyi okulda okuyor ama sayamıyor. Bu duruma akıl veremiyorum.

Babam benim üniversiteye gitmemi çok istiyordu. "Oğlum mutlaka üniversiteye gideceksin" diyordu. "Baba, ben bilim adamı olacak gibi değilim" diyordum. "Orası sana vizyon katar." diyordu. Şu olay çok gerçek. Okumak, aslında insanın vizyonunu geliştiriyor. Okullarımız insanların kafasının başka yerlere doğru yönelmesini, gelişmesini sağlıyor. Ama benim problemim aslında eğitim sistemiyle ilgili. Mutlaka bazı yenilikler yapılarak insanların bir şeylere zorlanmaması lazım. Şu anki sistemimizde de mutlaka belli başlı gelişmeler oluyor ama bu konudaki zorlamaların ben insanlar üzerinde doğru etki yarattığını düşünmüyorum.

Şimdi gelelim benim okul hayatımın sonrasındaki girişimcilik bölümüne. Birçok yöneticimiz var, okullarla ilgili risk alanlar var. O konuda da bazı şeyler anlatmam lazım. Ben bir kere batmadan çıkmanın çok mümkün olduğunu düşünmüyorum. Yani insanların yokluğu görmeden varlığı takdir edebileceğini düşünmüyorum. Batmadan çıkmanın çok kolay olduğunu düşünmüyorum.

Ben, annemle babamı 20 yaşında kaybettim. 21 yaşında kendimi bir anda ormanda buldum. Orman dediğim vahşi bir ormanda hayat mücadelesi veren bir adama dönüştüm birden. Babamdan kalanları batırmamız iki sene sürdü yani üçüncü seneyi göremedik. Üçüncü sene batık hiçbir şey kalmamıştı.

İlk denememde İstanbul Teknik Üniversitesi'nde o zamanlar bir kırtasiye dükkanı açtık. "Öğrenciyle bir daha iş yapmam" dedim. Beni öğrenciler batırdı biliyor musunuz? Fotokopi çekiyoruz, maliyetine çekeceğiz neredeyse yine gidip ucuzunu arıyorlar. Bunun ucuzu olamaz zaten, masrafı var o kadar.

Hatta kırtasiye öncesinde ilk iş denemem var, o tam bir rezalet zaten. Ders kitapları çok pahalıydı Kadıköy Anadolu Lisesi'nde. Dedim ki: Bunların taklidini çıkaralım. Yani sistem şuydu: Fotokopi makinesi aldım eve, hiç unutmuyorum fotokopi makinesi salonda duruyordu. Amacım da şuydu: Normal ders kitabı 2000 liraysa bizim sattığımız 500 lira. Kimse de zaten o parayı vermek istemediği için bizden alıyorlardı. Bizim tek problemimiz normal kitap renkliyken, bizim kitabımız siyah beyazdı. O da çocuklar için çok çok önemli değildi. O zamanlar aslında baksanız okuyamamışım ama eğitime hizmetim var. Orada çocukları destekleyelim diye uğraşmışız.

O zamanları hiç unutmuyorum. Evliyim. Bir yandan da makine çalışıyor. Sabah 10:00 gibiydi, kapı çaldı, karşımda komşumuz. "Acun Bey bir şey soracağım size." dedi. "Bir şey sabaha kadar sizin salonda bir gidiyor, bir geliyor. Eşimle dinliyoruz nedir bu, bulamadık" dedi. Sol tarafımda fotokopi makinesi bana bakıyor. Dedim ki: "Buzdolabı olmasın?". Adam da "Hayır hayır. Uzun gidiyor kısa geliyor." dedi.

Yani benim aslında ilk girişimciliğim oydu. Peki o zaman beni kim yaktı biliyor musunuz? Okulun başlamasına bir hafta kala kitabı değiştirdiler. O zaman 500 küsür kitap basmışım. Kitaplarla beş sene bakiştık. Son ümidim neydi biliyor musunuz? Eski kitaba geri dönerler mi? Her sene kitabı bekliyoruz. Kim döner eski kitaba zaten. Kitabın yeni modeli gelmiş.

Anlattığım gibi oradan bir darbe yedim. Kırtasiye dükkanından da ikinci darbeyi yedim. Çocuklar en ucuzu ararken bize bir şey kazandırmadılar. Orada da baktık. Sonra kotçu dükkanı açayım dedim. O zaman gerçekleşen ekonomik bir kriz yine batmama neden oldu. Biz yabancı kot satıyorduk. O dükkanı da öyle kapadık. Gayet mali bir kriz oldu.

Sonraki dönemde ben aslında kendimle ilgili şunu keşfettim. Sistemin içerisinde olamıyorum, kabul. Ama sistemin dışında da olamadım. O zaman 24 yaşındayım düşünün ve ben 24 yaşında her şeyini kaybetmiş bir adamdım. Gerçek anlamda. Hani bazen diyorlar ya hiçbir şeyim yoktu diye. O kadar bir şeyim yoktu ki. Hakikaten hiç param yoktu. Bankada 0 lira var, annemlerden kalan şeyleri zaten ticarete bitirdim. Arkadaşım Esat'ta kaldım. Kalacak yer de bulamıyorum tabii para olmayınca.

Fakat şöyle bir şey var. Paran olmadığı zaman da rahat yaşıyorsun, gayet rahat bir altı ay geçirdim. Çünkü bizim çocuklar bana para ödetmiyordu zaten. Ödemen yok, masrafın yok. Başında bir derdin yok aslında. Fakat sonra o dönemlerde televizyonculuğa girerek aslında hayatımın en önemli hamlesini yapmışım haberim yok ve televizyoncu oldum.

Fakat girişimcilik bölümü dediğimiz bölüm, o dönemde yok. O dönemde normal bir muhabirim. Hayatımda başarı kazandığım girişimlerimin hepsinde arka tarafı doluydu. Şöyle doluydu: Benim tecrübe olarak hayattan edindiğim en önemli konu: Ben girişimcilik yapacağım. Şöyle bir iş buldum, buna yöneleyim gibi değildi. Böyle başarılı olman gerçekten bir ihtimal. Ama eğer kalkıp bu işi kafanda sahip olduklarını doğru değerlendirip hamle hamle yaparsan da başarı geliyor diye düşünüyorum. Ben çok büyük riskler aldım. Benim aldığım riskleri de normal sağlıklı bir insan alamaz.

En çok kazanan muhabirdim. Acun Firarda'yı çekmek için muhabirliği bıraktım. Acun Firarda'yı çektim, o tuttu. O zaman dediler ki: "Tutmaz. Tek başına kim gezi programı yapacak? Hayatta tutmaz." Ama benim kafamda kendimle ilgili doğru değerlendirmelerim vardı. Planım şuydu: O zamanlar Televole'deydim, muhabirdim. İnsanlar beni seyrediyorsa, kalkıp kendi programımı

yaparsam da seyredilirim. Bir denklem kurdum. Denklem doğru çıktı. Acun Firarda'yı herkes seyretti. Türkiye'de o boyutta seyredilen tek gezi programıydı.

Acun Firarda'dan sonra dedim ki: Ben bunu yapabiliyorsam yüksek prodüksiyon da yapabiliyim. Fear Factor diye bir program vardı, belki hatırlarsınız. O da tuttu. "Bu tutuyorsa Survivor yaparız." dedim. Bu da tuttu derken hepsinde adım adım gittim.

O dönem için aldığım en büyük risk: Var Mısın Yok Musun? programıydı. İki kere batmış Var Mısın Yok Musun? programı Türkiye'de. O riske de girdim. "Ben bunu yaparsam tutar. Seyirci beni seviyor" dedim. Allah razı olsun takdir ettiler. Onu da başardım.

Bu arada tabii yanlış anlamayın, televizyon piyasasında herkes "Olmaz, tutmaz." diyor. Ben de TV8'i almaya karar verdim. Kanal sıralamasında da 14. kanaldı Türkiye'de. İnsanlar başka yerde seyrediyorsa beni, buraya da taşıyabilirim diye düşündüm. O zaman bir gazete yazarı "Acun'un TV8'de batması için sekiz sebep" diye bir yazı yazdı. Düşünsenize motivasyonumu. Sabah kalkıyorum bu yazıyı görüyorum. Allah yardım etti ve TV8, üç ay sonra birinci kanal oldu. Ondan sonra dedim ki: Dünyaya açılmak istiyorum. Ama dayandığım hep bir şey oldu. Kendi kafamda olur dediğim bölümün mantığı vardı.

Girişimcilik için hep böyle derler: Ben de girişimci olayım mı? Bence olma. Eğer çok doğru yerleri yakalayamayacaksın ve gençsen bence olma. Çok gençsen çok riskli. Devamlı hayal kuruyorsun. Devamlı kafanda bir şeyler canlandırıyor. Hayata geçmiyor. Ben de hep böyle iyimserimdir ama hayattan dayacağı yiyince ayağın yere basıyor.

TV8'i aldıktan sonra dünyaya açılmaya karar verdim. O zamanlar diyorlardı ki: Acun'un programları bir tek Türkiye'de tutuyor. Yurt dışına yapsın da görelim. Bizim piyasa için söylüyorum. Ondan sonra Yunanistan'da yayına girdik. Yunanistan'da televizyon icat edildiğinden beri en yüksek reytingi aldık. Aklınızın almayacağı bir reyting geldi. Yunanistan'da tutuyorsa Meksika'da niye tutmasın? Meksika, Amerika derken 18 ülkeye kadar prodüksiyon yaptık. Girdiğimiz her yerde birinci olduk.

Daha sonra EXXEN'i kuralım dedik. EXXEN'i kurduğumuzda da biliyorsunuz Netflix dünyayı yıkıyor, geçiyor. Türk yatırımcılar da çok başarılı olamamış. Nasıl başarılı olacaksınız? EXXEN'i kurduk, şu anda 1 milyon 200 bin abonemiz var. O konuda da çok çok mutluyuz.

Hep böyle yapılamaz denilenler hayata geçti ama bir yandan da hepsinin arkası doluydu. Benim gençlere her zaman tavsiyem: Genç yaşlarda girişimcilikten uzak duracaksınız. Ne zaman ki bir pişeceksin önce, ondan sonra bazı şeyleri yaşayacaksın, gözlemleyeceksin. Bence bu otuzlu yaşlarda oluyor. Bu yaşlar insanın hamle yapacağı yaşlar oluyor.

Hepiniz çok önemli yerlerde çok değerli insanlarsınız. Bu dediğimi siz de takdir edeceksiniz. Ben hep şunu söylüyorum: İnsanın mutlu olması için de böyle acayip zengin, acayip güçlü olmasına da gerek yok. Bu durumun mutlulukla hiçbir alakası yok. Benim mutluluğumda kazandığım paranın efekti hiçbir zaman olmadı. Ben muhabirken o kadar mutluydum ki, o zaman evde PlayStation oynardık sabaha kadar. Baktığın zaman şimdi PlayStation'ın benzerini oynuyorum aslında, kendi hayatımda bir dünya kurmuşum. Takım aldım İngiltere'de. Bu kadar mı zevkli olur bir şey. Bu yaşımdan sonra İngiltere'de takım aldım. Kupada Everton geliyor. Everton'la maç yapıyoruz. Dünyanın her yerinden gelen futbolcular var. Onlarla iletişim kurman lazım. Biz PlayStation'da Football Manager oynuyorduk. Onun tam olarak gerçeği. Futbolcu-

nun sorunu olur, finansal sorunlar çıkar, fairplay var, parayı harcıyorsun, harcamıyorsun... Ama aslında hayatımdaki hiçbir hamlem, yaptığım hiçbir hamlem ticari sebepten değildi. Hepsi başarı odaklı oldu. Bizim medya sektörü de canlı bir sektör olduğu için bunun getirisi de fazla oluyor.

Hayatta şöyle bir gerçek var: "Yaptığın başarı x sektör = gelir". Bir çarpan daha var. O da "ülkenin durumu". Yani "başarıyı sağladığın sektör + ülkenin durumu = gelir". Bunun karşılığında senin ne elde ettiğin çıkıyor ortaya. Mesela televizyonculuğu ben bugün Liechtenstein'da yapardım, ülkenin nüfusu zaten 100 bin kişi. Kim seyredecek, ne para kazanacaksın? Ama ülkemizin ekonomisi büyük bir ekonomi olduğu için büyük ekonomilerde başarı sağladığın zaman bunun geliri de fazla oluyor. Nasıl Türkiye'de film yapıyorsun 5 milyon gişe olur. Arnavutluk'ta 50 bin gişe olur. Yani nüfusla da alakalı bu durumlar. Onun avantajını yaşadım ben.

Benim hayattaki önemli şanslarımdan biri de tabii ki Türkiye'de olmak. Bu başarının karşılığını alabiliyor olmak. O da benim açımdan ayrı bir avantaj oldu ama dediğim gibi hiçbir hamlemi sadece "Şunu yapalım." diyerek yapmadım. "Yapalım da başarılı olalım, bunu yapalım, ses getirsin." diye yaptım.

İngiltere'deki olayımız da böyle. İngiltere'de takım aldığın zaman para kazanma şansını unut. Çünkü ekside olmak zorunda o takım, geliriyle gideri dengelenmiyor. Ama burada da bir başarı hikayesi yazmak için işin içindeyim. Olur, olmaz ayrı bir şey. Her şeyde de başarılı olacağım diye bir şey yok. Şimdiye kadar hayatımda başarısız olduğum hiçbir şey olmadı mesela. Yani öyle garip bir hayat yaşadım ama yani bu başarısız olmayacağım demek de değil.

Benim öyle enteresan bir hayatım var ki. Hayatımın ilk bölümü dünyada çok zor görülebilecek bir bölüm. 19 yaşında evleniyorum. 20 yaşında baba oluyorum. 21 yaşında anne ve babamı trafik kazasında kaybediyorum. Kendi kızım da arabanın içindeydi. Allah'a şükür Allah onu başıladı bize. 22 yaşında eşim beni terk ediyor "Bundan bir şey olmaz." diyerek. O zaman için mantıksız değil.

O dönemlerde, dediğim gibi hayat mücadelesinden, gerçek anlamda söylüyorum fırın açmayı düşünüyorduk mesela. Proje oydu. Romanya'da fırın açalım. Biz niye Romanya'da fırın açıyoruz? Belli değil. O zaman ne fikir duysan insana iyi geliyor. O yüzden zaten otuza kadar ticaret ile ilgili hiçbir şey yapmayacaksın. Her şeyi iyi zannedebilir misin? Her şey güzel gelebilir mi? Romanya'da fırın açıyorum. Bir arkadaşımız açmış, başarılı olmuş, duymuşuz. Hadi biz de açalım. Ne yapacağım Romanya'da fırını mesela? Ama işte dediğim gibi o zamanlar kafa başka çalışıyor, ondan sonra başka çalışıyor. O yüzden girişimciliğin bence en zararlı tarafı gençken girişimci olup bir şekilde geri dönülmez derecede hasar görmek olabilir. Ben sifıra düştüm daha eksisi yoktu zaten.

Dediğim gibi 23 yaşında boşanmak zorunda kaldım. Sonra ne oldu? Çok ağır trafik kazası geçirdim. Arkadaşım vefat etti, araçta iki kişiydik. Mumya gibi hastanede yatıyordum en son. Direklerden döndüm yani. Gerçi değişen bir şey olmadı. Geçen yine bir kaza geçirdim. Orada istikrarım devam ediyor. O dönemde tam anlamıyla dibe vurdum. Çaresiz kalarak hayatta mücadele etmek zorunda kaldım.

Yine çok acı bir gerçeği söylemek zorundayım. Benim annemle babam, rahmetliler, yaşıyor olsaydı bu başarının %10'unu bile yapma şansım sıfırdı. Ama şunu da söylemek istiyorum ki annemle babam yaşasaydı ve bugünleri görmeseydim dünyanın en mutlu insanı olurudum. Ben

o dönem evde yaşadığım mutluluğu bir daha hiçbir zaman da yaşayamayacağım. O yüzden hiçbir zaman da yüreğimdeki o acı geçmeyecek. Biz çok mutlu bir aileydik. Annem ve babam dünyadaki en pozitif insanlardı. Ben ailelerin hepimizin kodu olduğunu düşünüyorum. Herkesin kim olduğunu iyi anlamak için hemen anne ve babasına bakacaksın. Bizim eve devamlı misafir gelirdi. O dönemlerde babamla arkadaş gibiydik. Hem otorite vardı hem de arkadaş gibiydik.

Üniversite hayatımı da anlatayım. Benim bütün arkadaşlarım Boğaziçi Üniversitesi'ni kazandı. Ben de İstanbul Üniversitesi'ni kazandım. İngiliz dili ve edebiyatını bölümünü bir de. Birgün arkadaşlarımı ziyarete gittim. Okul boğazın üzerinde, sanki film seti gibi. Sağ tarafa bakıyorsun İstanbul Boğazı, gemiler geçiyor. Sol tarafta öğrenciler güzelce oturmuşlar. "Sosyete Kantin" diye bir yer var. Millet onun önünde oturuyorlar, merdivenler vs. okuldaki her şey çok güzel. Kendi okuluma gideyim dedim. Öğrenci olayları vardı okulda. Ben şimdi ne yapayım, ne yapayım diye düşündüm. Arkadaşlarım burada, muhabbet olsun diye Boğaziçi Üniversitesi'ne gitmeye başladım. Bir gün, iki gün derken bir ay geçti. Ben her gün Boğaziçi Üniversitesi'ne gidiyorum. İkinci ay Boğaziçi Üniversitesi'nin bölümler arası maç turnuvalarına katıldım. Gayet rahat oynuyorum, kimse yadırgamıyor. Çünkü benim tek farkım var, derslere girmiyorum. Millet de arada derse girdiğimi zannediyor. Ben aslında hep oradayım.

Babam okuma konusunda çok hassastı. Sonra yaptığım fark edildi. Babam bana "Böyle şeyler film setinde olur zannederdim. Bir yıl boyunca bu evden sabah nereye çıktın?" dedi. Sonra dedim ki: Baba bütün arkadaşlarım Boğaziçi Üniversitesi'ne gitti, ben bu okula ısınmadım. O yüzden her gün Boğaziçi'ne gidiyordum.

Babamdaki insan kalitesini anlatıyorum size, şöyle dedi: Tamam anlayışla karşılıyorum. Özel hoca tutacağım sana. Bir sene özel hoca tutuldu. Ben çalıştırdım. Üniversite imtihanına girdim. Kazandığım yeri söylüyorum: İstanbul Üniversitesi, İngilizce öğretmenlik.

Benim aslında hayattaki en büyük özelliğim kriz anlarında çözüm bulabilmek. Ben hiçbir şeyi iyi yapamadığım için ve hayatta kalabilmek için bir şeyleri kendim çözmem lazımdı. O yüzden bir anda kaslarım gelişmeye başladı. Zengin çocuğundan bir şey olmaz diye bir laf vardır ya. Hakikaten zor olur yani. Zengin çocuğu zaten hayatında en güzel şeyleri yaşamış, lüksün içinde yaşamış. O çocuk hangi konuda kendini geliştirebilir ki. Ama benim o zaman hayatta yalnız ve çaresiz kalmam birçok alanda kendimi geliştirmemi sağladı. Gerçeği bu yani.

O yüzden diyorum rahmetliler olsaydı da bunlar olmasaydı. On kere daha tercih ederdim diye. Ama öte yandan da işte tabii ki ormanda tek başına kalınca bütün konuları çabuk bir şekilde çözmem lazım ve hayatım konu çözmekle geçti. O benim pratik zekamı çok geliştirdi. Pratik zekam geliştiği zaman da aslında hayattaki o tecrübelerle başarı geldi diyebiliriz.

Allah böyle bir şey nasip etti. Bunu da gururla söylüyorum. Normalde etiket koymayı çok seven biri değilim ama şu anda biz prodüksiyon olarak dünyanın en büyük prodüksiyon şirketiyiz: Acun Medya olarak. Bu bizim için büyük bir gurur tabii ki ama bu sektörde o derece büyüyebilmemizin ve ilerleyebilmemizin bütün ana yolu başarısızlıklar, sonra hayattaki mücadele, orada pratik zekamızın gelişmesi, ekip olarak da aynı şeyi söyleyeceğim.

Benim şu anda yanımda belki on kişilik bir çekirdek grubum var. Hepimiz aynı şekilde, onlar da sağ olsunlar bu yolda beraber yürüdüğümüz için, birçok krizi anını çözmemiz gerekiyor. Her saniye öyle şeylerle karşılaşıyoruz ki, başımıza öyle şeyler geldi ki zamanında. O yüzden

mesleki olarak da sürekli bir şeyleri kurtarayım, toparlayayım derken ister istemez hayat bize başarıyı getirdi. Ama bu da demek değil ki, her zaman da söylüyorum, herkesin başına da bunlar gelecek de başarılı olacak diye bir şey yok.

Benim her zaman bütün gençlere tavsiyem şu oldu, siz de bunu takdir edeceksinizdir eminim: Hayatta hissettiğiniz yoldan gidin. Ama hiçbir zaman önceliğiniz maddi olmasın. Maddi öncelikler olduğu zaman bunlar sizi her zaman yanlış yerlere sürecektir. Mühim olan mutluluk. O mutluluğu parayla elde edemiyorsun. Ama tabii ki her zaman şunu da söyledim ki söyleyeceğim de: Para mutluluk getirmez ama parasızlık mutsuzluk getirir. O yüzden de insanların buna göre doğru hamleler yaparak, geçinebilecekleri standartları bozmadan hayatlarını sürdürmesi lazım diye düşünüyorum.

Ben de okul konusunda da belli girişimler yapan biriyim. Nişantaşı Üniversitesi'yle çok güzel bir organizasyon yapıyoruz. Tamamen bu işe odaklanmış çocuklar başvuruyor bize. Biz onları eğitiyoruz. Eğittiğimiz zaman staj yapıyoruz. Dominik'e de götürüyoruz. Bizim çekimlere de götürüyoruz. Onların içinden beğendiklerimizi de alıyoruz. Yani aslında çok organik, çok güzel bir organizasyon yapıyoruz. Benim kendi kafamdaki eğitim anlayışına çok uygun bir organizasyon bu. O yüzden o konuda da aşırı mutluyum. Geçen yine mezuniyete gittim. Çocuklar çok mutluydu. Onlar mutlu olunca ben de mutlu oluyorum.

Siz buradaki insanlar için söylüyorum. Gerçekten o kadar önemli insanlarsınız ki bütün konsantrasyonunuz bir şekilde insanların eğitimi. Eğitimle öğretim başka. Belli spesifik konularda öğrenme konusu başka ama eğitim bambaşka bir şey.

Buradan bir kardeşiniz olarak size vereceğim mesaj aslında çocuklarımızın okullarda spesifik derslerin zorluğu arasında kaybolması yerine belli gücü olmayan çocukların o okullarda yine mutlu bir şekilde eğitim ve öğrenim alabilmesini sağlamamız lazım. Bunu başarmamız lazım. Bir okuldan mezun olmak çok zor olmasın.

Benim abim hayatım boyunca bitirdi beni. Okulun birincisiydi. Tıpyı kazandı. İtalyan Lisesi mezunu. Hep onun altında ezildim ama kendisi hep böyle odaklı bir şekilde doktorluğa doğru 15 yaşından beri gitti. O kişiyi yürüteceksin yürüyebildiği kadar ama o konsantrasyonda olmayanı da bir şekilde rahat ettirmemiz lazım.

Burada aldığımız en önemli şey genel kültür, vizyon, arkadaşlık, toplu hayatın içindeki doğru ve güzel yaşama şekli. Bunlar okullarda çok önemli değerler. Bunların ön planda olduğu öbür tarafta da hayalim aslında öğrenmek isteyenlerin daha çok öğrendiği ama belli limitlerde öğrenmek isteyenlerin de daha rahat bir şekilde okul hayatını sürdürmesi. Yani hepimiz de profesör olmayalım değil mi? Bunun olduğu bir dünya hayal ediyorum. Bu konuda da inşallah, herkesin fikrine de saygı duyuyorum ama, böyle bir dünyayı yaşarız diye de bir hayalim var.

Türkiye'nin aydınlık yüzüsünüz. Türkiye'nin geleceği siz ve yetiştirdiğiniz öğrencileriniz. O kadar önemli bir pozisyondasınız ki çok da faydalı insanlarsınız. Ben açık söyleyeyim mesela imrenerek birçoğunuzu her zaman takdir ediyorum. Çünkü benim böyle bir gücüm yok. Ben bu derece enerjiyi bu kadar veremem ve o yüzden de her zaman takdirlerinizi sunuyorum, sunacağım da. Teşekkür ederim.

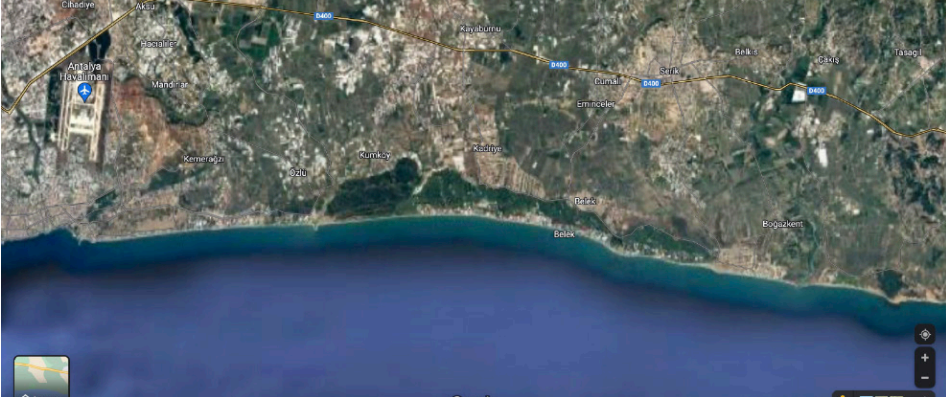
Burcu Meltem ARIK

Eğitim Reformu Girişimi, Eğitim Gözlemevi Koordinatörü

GEZEGENDEN ÖĞRENEN BİR EĞİTİM

2017'den bu yana Eğitim Reformu Girişimi'nde (ERG) Eğitim Gözlemevi Koordinatörü olarak çalışıyorum. ERG ile tanışıklığım 2007'ye dayanıyor, 2007-2008 arasında eleştirel düşünce, öğretmen politikaları alanlarında çalışmışım. ERG'yi Eğitimde İyi Örnekler Konferansı'ndan ve yerel buluşmalardan da biliyor olabilirsiniz. Biz, yükseköğretim öncesi döneme ilişkin eğitim politikalarını ve uygulamalarını izleyen, bunları eğitim paydaşlarıyla tartışan ve eğitimin iyileşmesi için yine paydaşlarla öneriler geliştiren bir ekibiz. Aynı zamanda ben bir kuş gözlemcisiyim. 1996'dan bu yana doğa eğitimi, çevre eğitimi, iklim eğitimi alanlarında çalışıyorum. Şapkalarım çeşitli.

Bu buluşmada sizlere, nerede yaşadığımızı hatırlatacak bazı tartışma konuları açmak, bilgi paylaşımlarında bulunmak istiyorum. Ardından gezegenden öğrenmenin nasıl tahayyül edilebileceğine dair bazı önerilerde bulunacağım.

Bu harita, şu anda üstünde bulunduğumuz yeri gösteriyor. Haritada tam olarak hangi noktada bulunduğumuzu bilen var mı aramızda? Muazzam ve binlerce yıl yaştaki bir kumul alan üzerindediz. Nerede olduğumuzu ve gezegeni kimlerle paylaştığımızı unutmamızın sonuçlarını yaşıyoruz. Bu nedenle de bu haritayla, nerede olduğumuzu hatırlayarak başlamak istedim. İçinde olduğumuz bu otelin de, Antalya kentinin de, başka birçok alanın da üzerinde bulunduğu yerler binlerce yıl yaşında ve başka birçok canlının da yuvası. O yüzden bahsetmek istedim.

Üzerinde bulunduğumuz alana ilişkin ne tür bilgiler var diye hızlı bir araştırma yaptım. Çok özel, binlerce yılda oluşmuş ve binlerce yıldır yaşayan bu alanın nasıl tanıtıldığına baktım. Golf ile tanıtılmış ağırlıkla. Oysa burası doğa ve insanlık açısından o kadar özel bir yer ki. Burayla ilgili şöyle birtakım bilgiler var: Şu kadar bitki yaşıyor, şu kadar canlı yaşıyor, şu kadarı endemik... Ama bu sayılar okuyanlar için hiçbir şey ifade etmiyor aslında. Bu sorunun eğitim sisteminin içerisinde de olduğunu görüyorum. Belirli sayılar, belirli bilgiler veriyoruz ama dünyamızda yaşamamızın, diğer canlılarla bu gezegeni paylaşmanın gerçekten ne anlama geldiğini tam olarak öğrencilere aktaramıyoruz. Bu türden bilgi akışında bir sınır var maalesef. Görmek, dokunmak, yakından tanımak gerekiyor. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'nın web sitesinde

önemli bilgilere ulaştım. Deniz kaplumbağalarına özel bir çalışma yürütüyorlar. Bu çalışmaya okulları ne kadar dahil ediyorlar bilmiyorum. Şu anda üzerinde bulunduğumuz kumsal Caretta caretta türünün yuvalama alanı. Türkiye’de çevre eğitimi, çevre koruma, doğa koruma alanında da çok önemli bir semboldür deniz kaplumbağası.

Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı’nın web sitesinden öğrendiğim kadarıyla Antalya Belek ÖÇK Bölgesi kumsalında üreme dönemi boyunca toplam 2.275 Caretta caretta çıkışı tespit edilmiştir. Bu çıkışların 1.136’sı (%49,93) yuvalı çıkış (yuva) ile sonuçlanırken, 1.139’u (%50,07) yuvasız çıkışla (iz) sonuçlanmıştır. Şu anda böyle bir yerde yaşıyoruz ve biz aslında gezegeni bu canlı ile paylaşıyoruz. Bu canlıya nasıl bir değer atfettiğimiz ya da gezegene nasıl bir değer atfettiğimiz de bugün içinde bulunduğumuz krizlerin en önemli işaretlerinden bir tanesi.

Geçtiğimiz Kasım ayında Mısır’da iklim zirvesine gittim. Yazın da Fransa’da iklim raporlarını hazırlayan Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli’nde (IPCC) bilim insanlarıyla ve öğretmenlerle vakit geçirme şansına sahip oldum. Düşündüğümde çok daha ciddi sonuçlarla karşı karşıyayız ki, şu anda aslında kış mevsiminde olmamıza rağmen bunu bütün Türkiye’de yaşıyoruz, görüyorsunuz. Havalarda çok sıcak geliyor.

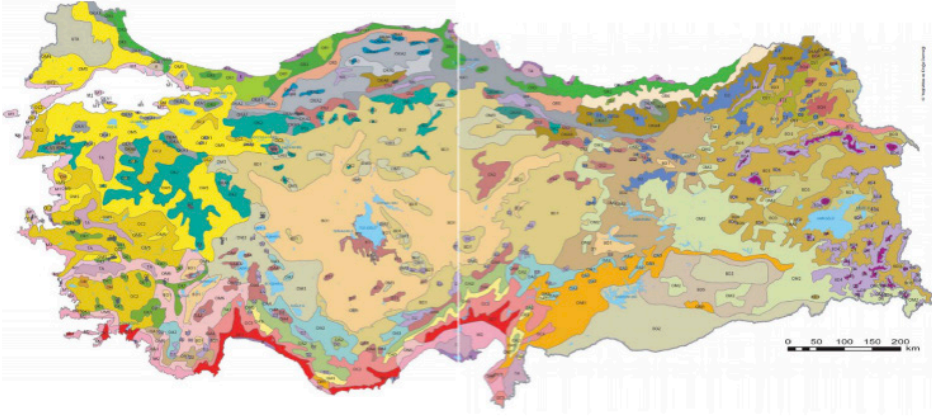
Tüm dünyadan iklim değişikliği alanında çalışan eğitimciler hem politika hem uygulama alanında eğitim verildiği zaman farkındalığın artacağını belirtiyor. Farkındalık arttığı zaman davranışlarda değişiklik olacağını ekliyorlar. Ancak bugüne kadar hiç olmadığı kadar yüksek sayıda eğitilmiş insan olmasına karşın bugün Birleşmiş Milletlerin üçlü kriz dediği bir krizler sistemi içerisindeyiz. İklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik ve kirlilik ya da arazi kullanımı. Ormanların, tarım alanlarının yok edilmesi diye düşünün. Hal böyleyken bu durum aslında şuna işaret ediyor bizim için: Eğitilmiş ama bu durum davranış değişikliğine gitmemiş. Kurduğumuz sistemler bu sorunlara yol açmış ama sorunlu sistemleri değiştirecek herhangi bir şey yapmamışız. Eğitimde de bunu çok uzun yıllardır tartışıyoruz.

Türkiye’de de çevre eğitimi güçlü bir geçmişe sahip ama bugün bulunduğumuz duruma baktığımız zaman geri dönüp bir bakmak gerekiyor. Çevre eğitiminde neyi nasıl yaptık ve neyi nasıl yapmamalıydık? Bundan sonrası için bize ipuçları versin diye. Bu coğrafyada yaşıyoruz, bu canlılar da hâlâ yaşamaya çalışıyor. Peki ne oldu?

Bu benim için çok önemli bir gösterge fotoğrafı. 1975 yılına ait bir fotoğraf ve halimizi açıkça gösteriyor. Şu anda bana kalırsa bütün dünya da bu durumda. Fotoğraftaki çocukların saçlarını görebiliyor musunuz? Nasıl dik dik. Belki aramızda fizikçi vardır. Bu durumun neye işaret olduğunu bize söyleyebilir. Çocuklar ablalarıyla beraber fotoğraf çekiyorlar, biri 12, biri 18

yaşında. 5 dakika sonra yıldırım çarparıyor. Eğer gezegenden öğrenmeyi, yaşamı öğrenmeyi, bulunduğumuz yerin bilgilerini öğrenmeyi önemseseydik ya da odağa koysaydık belki de bu çocuklar bir an önce oradan kaçıp kendilerini korunaklı bir yere sığınmaları gerektiğini bileceklerdi. Şu anda da aynı durumdayız. İklim değişikliği, iklim krizi çok ciddi ölçekte. Bilim insanları 1,5 derece artıştan da bahsetmiyor artık, 3 dereceden bahsediyorlar. Şu anda da öyleyiz ama biz ne yapıyoruz? Aslında bir kriz var ve o krizi maalesef göremiyoruz. Gülüyoruz, bir nevi gülüyoruz aslında. O yüzden de içinde bulunduğumuz durumu anlamamız son derece önemli. Bu fotoğraf yerküre ile diğer canlılarla karşılıklı bağlılığımızı, insanın üstünlüğünü değil, insanın kırılganlığını gösteren ve bunun yaşam ve ölüm arasında nasıl bir ince çizgi olduğunu gösteren fotoğraf olması bakımından benim için çok önemli.

Kaynak: Doğa Derneği

Bu illüstrasyonu hiç görmüş müydünüz? Nasıl bir coğrafyada yaşadığımız bize sınırlı ölçekte anlatılıyor. Ben de kuş gözlemciliği sayesinde öğrendim aslına bakarsanız. Bize ne öğretiyordu? Türkiye çok stratejik bir noktada, 3 tarafı denizlerle çevrili çok farklı yükseltileri var, çok özel bir yer ve hem kültürel çeşitliliği hem doğa çeşitliliği çok fazla. Bu onun göstergesi. Burada gördüğünüz her bir renk başka bir bitki birliğini, yaşam birliğini, ekosistemi gösteriyor. Çeşitliliği gösteren en önemli çizimlerden bir tanesi. Biz ise sınırlı biliyoruz: kuzeyde yağmur ormanları var diyoruz, güneyde kızıl çamllar var diyoruz, Ege'de makiler var diyoruz. Doğu Anadolu, İç Anadolu çoraktır, bozkırdır diyoruz ama bozkırda dahi ne kadar çok çeşitlilik vardır. Ekolojide bir kavram vardır: Ekoton. İki farklı yaşam ortamının kesiştiği yer için kullanılır. Çeşitlilik açısından da müdahalelere direnç, dayanıklılık, yılmazlık açısından da çok güçlü yerlerdir. Çünkü hem her iki ekosisteminden canlı barındırır hem de oraya özgü canlılar ve kültür barındırır. Tek tip olursa burası için aynı yılmazlık ve aynı dirençten bahsedemeyiz.

Bize eğitim sisteminde çeşitliliğin ne kadar önemli olduğu sınırlı anlatılıyor. O nedenle de bu krizleri yaşadığımızı düşünüyorum. Şimdi size sorsam, yaşadığınız yerde bastığınız toprağın yapısını biliyor musunuz? Hâkim rüzgâr nereden geliyor? Su havzasında kaç kişi yaşıyor? Aslında kaç kişi barınabilir o su havzasında? Bulduğunuz alanın su havzası, suyu çok kullandığınız için yan havzalardan su çalıyor mu? Bulunan bitkileri, görülen mevsimleri, üretimin yıllar içindeki değişimini biliyor musunuz? Bunlara benzer sorular sorsam aramızdan hepsini bilen çok az kişi çıkar. Yaşadığımız yeri tanımıyoruz çünkü. Yerküreyi de tanımıyoruz. Türkiye'yi de yeterince tanımıyoruz ve bu bağlantı kopukluğu önemli sorunlara yol açıyor.

Biz ne biliyoruz aslında? Kuzeyde yağmur ormanları var diyebiliriz ama Kelkit vadisine bakın. Orada Akdeniz ekosistemi var. Başka bir çeşitlilik getiriyor oraya ya da birbirinden ne kadar farklı renklerde orman çeşitleri olduğunu düşünün. Yeknesak değil, güney sadece kızıl çamdan oluşmuyor ve bu bir güç, bu bir dayanıklılık, bu canlılar 3,8 milyar yıldır gezegende yaşamlarını sürdürüyorlar. Onlardan öğreneceğimiz çok şey var.

Bozkırlar, özellikle söylemek istedim. İnsan etkisiyle olan bozkırlar var. Bir de doğal bozkır alanlar var. Doğal bozkırlara da ağaçlandırma yapıyoruz, yapılmaması gerekiyor. Ama bilelim, tek bir bozkır çeşidi yok. Çok çeşitli bozkır alanlar var diye.

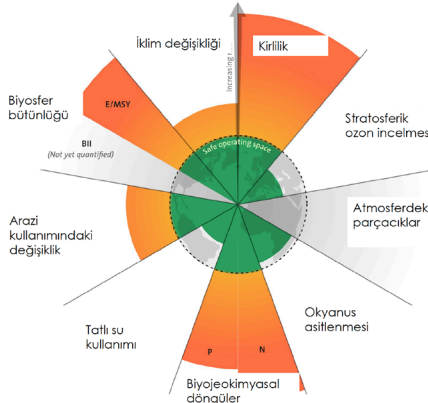
Doğayla bağları güçlendirmeye yönelik programların sizlerin okullarında daha çok olduğunu biliyorum. Ancak bir soru işareti var. Yani bu gözle bir daha bakmak gerekiyor. Nedir? İyi niyetlerle yaptığımız bazı eylemler aslında daha kötü sonuçlara yol açabiliyor. Orangutanı sevmesi, bağlantı kurması için çocukları hayvanat bahçelerine götürüyoruz. İyi niyetle yapıyoruz belki ama bugün çantalarınızı ya da yediklerinizi ortaya koysak ve içindeki etiketlere baksak, ne buluruz? Her paketli üründe etiketlere baksak o ürünleri yine de kullanır mıydık? Buna kasıtlı unutturmanın sonucu diyorum, ben. Bakamıyoruz etiketlere çünkü. Küçükler, bakma refleksimiz de yok. Baksak kendimizi doğrudan orangutanın yaşam alanının bozulmasıyla ilişkide bulacağız. Günlük yaşamdaki ürün tercihimiz bizatihi bu hayvanın yaşadığı alanların palmye yağı için yok edilmesiyle doğrudan ilişkili ama farkında değiliz. Çünkü görünmez ağlar var. Artık bu ağları görünür kılmak son derece önemli. Ama bu hayvan neden orada? Neden camlar arkasında? Bunu böyle örtük bir şekilde çocuklara göstermenin başka mesajları ne olabilir? Sorgulayabiliriz. Sorgulamak çok kritik.

Çok çarpıcı bir örnek vermek gerekirse: İlk çıktığı dönemlerde balinaların korunması için çalışanlar, petrolü çevreci yakıt olarak adlandırmışlar. Neden? Çünkü balinaların yaşamlarının korunması için önemli bir fırsat olarak görmüşler bu durumu. Petrol kullanımındaki artış balina avında azalmaya neden olmuş.

Bugün içinde bulunduğumuz durumu düşünebiliyor musunuz? O dönemlerde petrol çevreci yakıt olarak adlandırıldı ve tüm sistemler buna göre kuruldu. Bugün petrol ve enerji ihtiyacı çok yüksek olan, sadece bulunduğu yerdeki enerjiyi değil başka yerlerdeki enerjiyi de kullanarak bir yaşam sistemi kurduk ve sonuç olarak buradayız. 3 derece artışa doğru hızla ilerleyen bir noktadayız. Gezegenin nasıl bir sistem olarak çalıştığını anlamak ve ona göre dönüşmek- eğitim sisteminde, sağlık sisteminde, ulaşım sisteminde- hayati bir anlam taşıyor bizler için.

Gezegenin Eşikleri

Grafik: Stockholm Resilience Institute

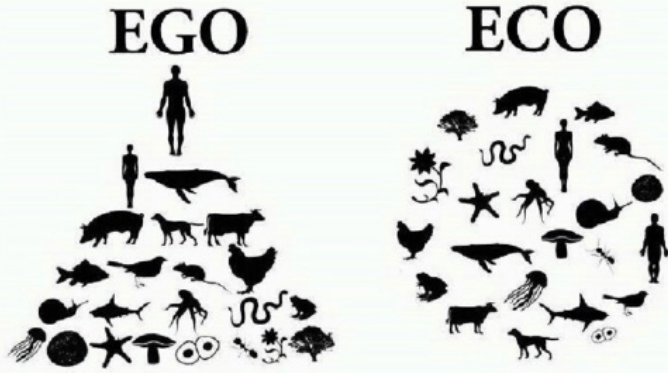

Daha önce gezegenin eşiklerini duyan, gören var mı aramızda? Zannediyorum yok. Ne durumda olduğumuzun çok kritik bir göstergesi. Şimdi bu bilgiyi paylaştığımız zaman genellikle bize şöyle eleştiri geliyor: Felaket senaryosu yapıyorsunuz. Hayır, felaket senaryosu yapmıyorum. Eğer bugün içinde bulunduğumuz durumu çok iyi anlamazsak, eğitimin içerisinde dönüştürecekmiş kurguları etkili, gerçekten ihtiyaca dönük yapmamız çok zor olacak.

Çok zorlu bir coğrafyadayız ve çok dikkatle ilerlememiz gerekiyor. Az önce de bahsettiğim çeşitliliği hem insanlar hem de doğa için koruyabilmemiz için ne durumda olduğumuzu anlamak gerçekten çok önemli. Eğitim sistemini de eğer dönüştürsek bunun farkındalığıyla dönüştürmek çok önemli. Yani bugün çocukları ve diğer tüm insanları başka beceriler ve başka bilgilerle hazırlamak durumundayız, sorumluyuz ve yükümlüüz.

İçinde bulunduğumuz çağa Antroposen Çağı (İnsan Çağı) adı veriliyor. Tartışmalı ama çok yaygınlaştı. Bu döneme iki nedenle Antroposen Çağı (İnsan Çağı) adı veriliyor. Artık insanın jeolojik bir güç gibi, dünyayı değiştiren bir güç olduğu kabul ediliyor. İnsan bu gücünün ve sorumluluğunun farkında. Dolayısıyla ona göre de düzenleme yapmak durumunda.

Eğitim şart deniyor. Evet, eğitim şart ama nasıl bir eğitim şart? Ben bütün yükümlülüğü, sorumluluğu eğitime yüklemenin çok büyük bir haksızlık olduğunun farkındayım. Ama eğitimin kendi içerisinde dönüştürücü, geliştirici, düzenleyici, bambaşka bir gücü var ve o güçten daha farklı yararlanmak gerektiğini düşünüyorum. Annem ve babam öğretmendi. Şu anda emekliler tabii. Ben de eğitim politikaları alanında çalışıyorum. Eğitimin dönüştürücü gücüne kendimi bildim bileli şahit oluyorum.

Ekomerkezcilik mi insan merkezilik mi? Çocuklara bugün insan merkeziliğin karşısına ekomerkezcilik yaklaşımını koyalım diyoruz. Ankara Üniversitesi Kamu Politikaları alanından Aykut Çoban'ın "Çevre Politikaları" adlı kitabında bugün içinde bulunduğumuz krizlerden bir tanesinin nedeni de eko ya da insan merkezilikten birini tercih etmemiz. Oysa ikisini birbirinden ayırmak zor. "Birini merkeze koymayın, aralarındaki ilişkilere bakın." demek istiyor. O ilişkilere bakılmadığı sürece ekomerkezcilik de insanı dışlayabilir. Bu da çatışmayı tetikleyebilir.

Kaynak:
Ngurrara: The Great Sandy Desert Canvas, South Australian
Museum

Bu soldaki fotoğraf fiziki harita ve Avustralya'dan. Çocuklara eğitimde bu harita gösteriliyor genellikle. Great Sandy Desert (Büyük Kumlu Çöl) alanını görüyorsunuz. Sağdaki de aynı yer ama orada yaşayan Aborjinlerin hazırladığı bir harita. Bu harita bölgeyi sadece kumlu bir alan olarak ifade etmiyor. Mitleri, su bulunabilecek yerleri, hazırlayan kişilerin çocukken oynadıkları yerleri, dikkat etmeleri gereken yerleri, kültürlerini gösteriyor. Yani yaşadığımız yere nasıl baktığımız, nasıl gördüğümüz son derece kritik.

Türkiye'de de Anadolu kültürlerini düşünün. Ne kadar farklı yaşam biçimleri var. Bugün yağmur suyu tutmayla ilgili bir tartışma konusu var. Eskiden su nasıl tutuluyordu, korunuyordu? Ona tekrar bakıp o bilginin bugün güncellenerek hayata geçirilmesi önemli.

Doğadan öğrenelim. Gezegenden öğrenelim. Canlıların ve ekosistemlerin kendilerini 3,8 milyar yıldır nasıl devam ettirdiğini anlayalım. Onlardan öğrenerek sistemleri dönüştürelim, sorunları çözelim. Çin'de bazı yeni yerleşim yerleri tıpkı bir orman gibi işlesin diye geliştiriliyor ya da sanayi yerleri doğadaki döngüselliğin farkındalığıyla dönüştürülmeye çalışılıyor. Ülkemizde de Adana'da Çevre Bakanlığı'nın Sanayi Bakanlığı'yla beraber yürüttüğü böyle bir sanayi alanı var.

Bu süreçte dikkat etmemiz gereken bir konu daha var. Dilimiz. Dilimizde doğayla ilişkimiz, doğayı nasıl gördüğümüz ve çocukları nasıl eğittiğimiz bakımından birçok ipucu var. Onları yakalamak ve onları dönüştürmek son derece kritik.

David Orr'un "Ne için Eğitim?" başlıklı bir yazısı var. O yazısında şöyle bir sorgulama yapıyor: Her dilde kelime haznemiz, doğayla ilişkimiz bakımından o kadar azaldı ki yaşadığımız süreci, sorunları ifade etmeyi bırakın, nasıl çözüm bulalım? Dilde yok, düşüncede yok. Çok sık duyuyorum, "doğanın intikamı" deniyor her afette. Çok üzülüyorum. Çünkü doğa intikam almıyor, tepki veriyor. Ama yaptığımız bu ifadeler "ekofobi" denen bir kavrama ya da "insanın çaresizlik hissi" kavramına götürüyor bizi. İyi bir şey yapmaya çalışıyoruz ama aslında başka bir algı yaratıyoruz doğayla ilgili. Bunların farkında olup düzeltmemiz, dönüştürmemiz son derece kritik.

Bir de "Doğada hep rekabet vardır." yaklaşımı da var. Bütüne baktığımız zaman uzun yıllar boyunca doğada dayanışma çok daha etkili ve güçlüdür. Aynı şekilde çocuklara yaklaşımımız da sorunlu. Onlar hakları olan bireyler. Dildeki yansımaları yakalamak ve onu da dönüştürmek bence kritik. Sadece dil değil. Yaptığımız ve alışageldiğimiz çalışmalarını da dönüştürmek önemli.

Geri dönüşümden önce "İhtiyacın var mı?" sorusu sorulmalı. Almışsın, tüketmişsin, atmışsın. Onu dönüştürmeye çalışmak yerine önce bir dur, hakkın var mı? TEMA Vakfı'ndan Toprak Dede çok söylerdi. "Hakkım yok, yapabilirim ama hakkım yok, ihtiyacım yok." derdi. Bu soruyu çok

güçlü soran insanlardan bir tanesi. O yüzden geri dönüşüme de yaptığımız alışlagelmiş bütün çalışmalara da tekrar bu gözle bakmak önemli.

Şimdi biraz daha “Gezegenden nasıl öğrenebiliriz?” kısmına geleceğim. Robin Wall Kimmerer yerli. Karayosunlarını çalışıyor. Yosunların bugün iklim krizine karşı mücadelede çok önemli olduğunu bize öğreteceği özellikleri olduğunu ortaya koymuş bir insan. Bildiğimiz yosunlar. Her yerde görürsünüz. Dünya’daki toplam canlı sayısını bilmiyorum şu anda. Tanımlayabildiklerimiz var, bir de tanımlayamadığımız çok sayıda canlı var. Ekosistemler ayrı. Her biri aslında bir öğretmen.

Doğadan öğrenmenin, doğayla işbirliği yapmanın, doğayla dayanışmanın çok daha farklı bir boyutuna geçmemiz gerektiğini düşünüyorum. Çok açık söylemek gerekirse; doğayla dayanışma, yeryüzüyle dayanışmadan başka çıkar yol ben görmüyorum.

Bu “Doğaya Sor” diye bir web sayfası. Keşke Türkiye’de olsa. Türkçeye ve farklı dillere çevrilmiş bir halinin olması hayalim. Herhangi bir soruyu sorabiliyorsunuz: Doğa suyu nasıl artırır? Doğa stresle nasıl başa çıkar? Orada size bu soruları sorduğunuz zaman stratejilerinden yararlanabileceğiniz canlıları ortaya koyuyor. Çok inanılmaz bir sayfa. Hiç aklınıza gelmeyecek canlılardan yaşamı sürdürmeye; bir şeye rağmen, bir şeyin uğruna, bir şey yok ederek değil o yaşamı birlikte etrafıyla sürdürmenin örneklerine erişmek mümkün. Önümüzde, yanımızda, yanı başımızda dolular. Yeter ki görelim ve onlardan öğrenelim.

Eğitim sistemi içerisinde öğrenme sorularını da şuna dönüştürmek gerektiğini düşünüyorum: Gezegenimiz, insanlar açısından kendi yaşamını sürdürür. Zaten sürdürmüş. Çeşitli sorunlarla, yok oluşlarıyla başa çıkmış ama insanlığın kendini sürdürülebilmesi için gezegenimizin insanlarla, diğer canlılarla varlığını sürdürülebilmesi için “Eğitimin nasıl bir eğitim olması gerekir?” sorusunu çok daha farklı, çok daha güçlü sormalıyız. Bu soruyu sormak da gerçekten yetmiyor. Pratikte dönüştürmek çok önemli bir ihtiyaç olacak.

Yüksek Lisansım için Şanlıurfa’da öğretmenlerle görüştüğümde bazı öğretmenler halihazırda okullarında su sorunu yaşıyorlardı. Susuzluk sorunu yaşıyorlar ve ona çözüm bulmaya çalışıyorlardı. Oradaki bir öğretmen bana dedi ki: “Su kuyusu kazıyorum çünkü ağaç diktim ve çocuklarla onu yaşatmak istiyorum.” Ama o da biliyor, su kuyusu kazmak çözüm değil. Hatta aslında oradaki susuzluk sorununun bizzat nedenlerinden bir tanesi su kuyuları. Su kuyuları çok kazıldığı için, yeraltı suları çok çekildiğinden oradaki sistem aslında daha çok bozuluyor.

“Peki ne yapabilirim?” sorusunun yanıtını arıyor insanlar. O yanıt da doğada. 3 tane mekanizma söyleyeceğim. Birçok mekanizma var ama doğadaki bu mekanizmaları eğitim sistemine aktarmayı önemli buluyorum. Şebnem Feriver Gezer, ERG için yazmıştı bunu. Bir tanesi: Çeşitliliğin farkına varmak. Tek tip değil. Kesinlikle tek tip değil. O çeşitlilik, Anadolu coğrafyasında gördüğümüz çeşitlilik; bizi dirençli, dayanıklı yaptı, bugüne getirdi. Onun da farkına vararak

bu çeşitliliğe, eğitimdeki çeşitliliğe, öğrenci tipi arasındaki çeşitliliğe, öğretmen tipi arasındaki çeşitliliğe, müfredat çeşitliliğine, bölgeye özgü olarak daha çok tartışmamız gerekiyor.

Sadece Türkiye’de değil bütün dünyada bir tür anlayış var. Bir tür başarı anlayışı var ama buna uymayan çok farklı çocuk var. Onlar da o sistemden çıkıyorlar. Sonra da o çocukları zorla tek-rar o sisteme, kapsayıcılık adı altında, uydurmaya çalışıyorlar. Uymuyor, uymaz. Onun ihtiyacı farklı, onun gereksinimi farklı. Ben her çocuk için apayrı sistemler demiyorum ama hepimizi gözeten sistemler kurabileceğinizi düşünüyorum eğitim içerisinde.

İkincisi: Döngüler. Bu döngüleri şu anda dünyanın hiçbir yerinde, bazı yerel topluluklar dışında, görmüyoruz. Aslında iki türlü döngü var. Bir tanesi pekiştirici, bir tanesi dengeleyici. Bizim için dengeleyici döngü neydi biliyor musunuz? Covid. Dünyanın dengeleyici döngüsü maalesef co-viddi. Dur, dedi. Dur, çünkü sınırı aştin, belli sistemleri kırdın.

Bir canlı türün sayısı aşırı artarsa dengelenir. Biz bu bilgiyi unuttuk ve sürekli artan, sürekli tüketime yönelik eylemler içinde bulduk. Eğitim sistemlerinin içerisinde bu var, ders kitapları-nın bir kısmını görüyorum. Her şeyin insan için olduğu yaklaşımı, dikkatli tartışılmadığı sürece bizi buna götürüyor.

Bir tanesi de: Dinamizm. Karmaşık bir sistemin içerisindeyiz ama biz bu sistemi parçalara bölerek anlatıyoruz. Uzun yıllar çevreyi sadece fen bilgisi derslerinde anlattık. Parçalayarak, bölerek anlattığımız için karmaşık sistemin bütünlüğünü ve içiçeliğini fark etmemiz ve hisset-memiz de zor oldu.

Eğitim içinde bulunduğumuz duruma katkı yapıyor. Aynı zamanda da bu durumdan çok kötü biçimlerde etkileniyor. Eğitimi bugüne, yarına, çocuklara ve bize faydalı olacak şekilde dönüştürmek zorundayız. Başka şansımız yok.

3 derece diyor bilim insanları. 3 derecenin getirdiği belirsizlikler çok. Bunu kahrolalım diye değil, bilelim ve ona göre düşünelim diye söylüyorum. Buradan çıkmak istiyorsak hem birbirimizle dayanışma hem de canlılarla dayanışma içinde olmak zorundayız.

Antroposen diye adlandırılan bu dönemde nasıl bir okul olmasını istiyoruz? Bunu çok daha farklı sorgulamamız gerektiğini düşünüyorum. Çok daha dikkatli sorgulamamız gerektiğini düşünüyorum.

Emre Erdoğan ve Pinar Uyan Semerci kutuplaşma araştırması yaptılar. Bu çok önemli bir araştı-rma. Çoklu krizler döneminde birbirimizin halinden anlamamız şart ama aynı zamanda hem kendimizi hem tüm varlıkları gözetken yaşam alanlarını eğitim yoluyla nasıl kurabileceğimizi de tartışmamız önemli. Buna da çok zamanımız yok.

Kendi türümüzü değil, tüm canlıları kapsayacak bir eğitim anlayışı nasıl olmalı? Gezegenin özündeki karmaşıklığı, bütünselliği, döngüsellığı fark ederek, onun ilkeleriyle, onun sistemle-riyle işleyen bir eğitim nasıl bir eğitim olurdu? Aktif yurttaşlık bizim en önemli amaçlarımızdan birisi, onu dünyadaşığa nasıl çevirebiliriz? Eğitimi nasıl onarıcı ve sürdürülebilir yapabiliriz? Okulumuza güneş panelleri koyarsak, nasıl yapıldığını, nasıl işlediğini anlayarak birlikte inşa edip koyalım. Bu sayede kazanılan bilgiyi başka yerlerde de kullanabiliriz. Taşınabilir, yaygın-laştırılabilir, hayatımızda başka yerlerde kullanılabilir, kendi başına da yapılabilir bilgilerle do-nanmak zorundayız.

Prof. Dr. Mustafa ÖZCAN

MEF Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dekanı

ATATÜRK VE DÖNEMİN AYDINLARI NASIL BİR EĞİTİM, ÖĞRETMEN VE GENÇLİK İSTİYORDU: 100. YILDA İDEALLERİ GERÇEKLEŞTİ Mİ?

Bu çalışma için ana kaynak olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi tutanaklarından yararlandım. 23 Nisan 1920'den 10 Kasım 1938'e kadar olan dönemin meclisteki tutanaklarını taradım. Bu tutanakların ilk sekiz yılı ilk olarak Osmanlıca yazılmış ama sonradan yeni Türk alfabesiyle de yayınlanmış.

Taradığım tutanaklar büyük boy 142 ciltte yayınlanmıştır ve toplam 45.000 sayfa tutmaktadır. Tamamını sayfa sayfa tarayarak inceledim. Çünkü içerisinde insanın ilgisini çeken çok fazla konu var. Eğitimle ilgili bir derdiniz var, bir şeye bakıyorsunuz ama her şey var orada. Hilafetin kaldırılması da orada Tevhid-i Tedrisat Kanunu da orada. Her türlü memleket sorunları konuşulmuş ve tartışılmış. İnsan merak ediyor, okumaktan kendisini alamıyor. Bir de o dönemde çıkan gazete ve dergiler var, konferanslarda yapılan konuşmalar var. Onları da taradım.

Bu sunuma Maarif Kongresi ile başlamak istiyorum. Çünkü Maarif Kongresi'nde hem yapılan konuşmalar var hem de başka bir şey daha var. Şimdi size orada ne gördüğümü anlatacağım. Bu kongre 1921 yılında 15 Temmuz ile 21 Temmuz arasında toplandı. Katılanlar, memleketin her tarafından gelen meslektaşlarımızdı (Zeki Sarıhan, 1921 Maarif Kongresi, İstanbul 2019, Tarihçi Kitabevi yay.).

Mesela bugün burada toplandık. Türkiye'nin günümüzdeki durumunu biliyoruz ve Türkiye'nin içinde bulunduğu şartlar ışığında eğitimi konuşuyoruz. Dün konuştuk, bugün de konuşacağız. 15 Temmuz 1921'de de bir eğitim kongresi toplanmıştı. O günlerde Türkiye'nin vaziyeti nasıldı diye bakmadan o kongreyi anlamak mümkün değildir.

Temmuz 1921'de Türkiye

O şartları size göstermek istiyorum. Biliyorsunuz, 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar İzmir'e çıkmıştı. Arkasından işgal hareketi devam etti. 1921'e geldiğimizde artık Yunan Kralı ordularına komuta etmek için Türkiye'ye gelmişti. Yani işgal hareketi o kadar ileri gitmişti. Kongrenin toplandığı temmuz ayında ise Yunanlıların yanı sıra Fransızlar, İngilizler ve İtalyanlar da ülkemizin çeşitli bölgelerini işgal etmişlerdi.

Kongreden bir hafta öncesini ve kongreden bir hafta sonrasını içine alan bir özet yapacağım size. 8 Temmuz'da Yunanlılar Bursa'dan çıktılar ve Kütahya'ya doğru yürümeye başladılar. 10 Temmuz'da daha da şiddetleniyor çatışmalar. 11 Temmuz'da ilerleme devam ediyor, birtakım yerler daha işgal ediliyor. 12 Temmuz'da Türk ordusu çekilmeye başlıyor. Bu dönemde düşmanı oyalayarak doğuya doğru çekilmeye başlıyoruz. 13 Temmuz'da yine aynı. Adım adım, kasaba kasaba, köy köy, Yunanlılar doğuya doğru ilerliyorlar. 14 Temmuz'da da Türk ordusu geri çekilmeye devam ediyor.

Bu ortamda Hamdullah Suphi, o zamanki Milli Eğitim Bakanımız, Atatürk'le görüşüyor. Diyor ki: Paşam, cepheden çok kötü haberler geliyor. Acaba kongreyi erteleysek mi? Atatürk de çok net bir şekilde "Hayır, ertelemeyin." diyor. "Cahillikle, ilkelikle savaş; düşmanla savaştan daha az önemli değildir. Toplantıya katılacağım ve konuşacağım" diyor. Çok net Atatürk bu konuda.

Kongrenin ilk gününde çatışmalar yine devam ediyordu. Bir kurmay başkanı esir düştü. Yunan işgali şiddetlenerek devam ediyordu. İkinci gün İsmet Paşa orduya Eskişehir'in doğusuna çekilmesi için emir verdi. Üçüncü gün yani 17 Temmuz'da Mustafa Kemal Paşa, kongreden ayrılarak cepheye döndü. Aynı gün Yunanlılar Kütahya'ya girdi. Dördüncü gün Mustafa Kemal cephede idi. İsmet Paşa zaten cephede idi. İsmet Paşa, Batı Cephesi ordu komutanıydı. Atatürk komutanlarla görüştü ve ordumuz Kütahya'ya doğru yürümeye başladı. Bölgede çok şiddetli çatışmalar vardı. Kütahya elden çıktı. Çok büyük kayıplar verildi. Beşinci günde Eskişehir düşmek üzereydi. Yunanlılar, 30.000 kişiyi esir aldıklarını iddia ediyor ve Yunan Kralı ekibiyle birlikte Uşak'a doğru ilerliyordu. Kongrenin altıncı gününde İşgalciler Eskişehir'e girdi. Kongrenin son günüydü. Kongre o gün dağılıyor ama cephedeki savaş bütün şiddetiyle devam ediyordu. Yunanlılar Eskişehir'i de almışlardı. Savaş şiddetlenerek devam ediyordu.

Kongreden sonraki birkaç gün de şöyle geçti: 22 Temmuz'da Yunan Kralı Eskişehir'e gelmişti. Artık Eskişehir onların elindeydi. Arkasından Kütahya'ya geçti. Bundan daha kötüsü olamaz diyorsunuz. Fakat bu arada iyi bir şey de oldu. O dönemde Ankara başkentti. Meclis 1921'de açılmış, bir yıl üç ay kadar bir zaman geçmişti üzerinden. Şimdi ise Ankara ve Meclis işgal tehdidi altındaydı. İşgalciler Polatlı'ya kadar gelmişti. Top sesleri Ankara'dan duyuluyordu. İşte böyle bir dönemde, 5 Ağustos 1921 günü TBMM Mustafa Kemal Paşa'ya üç ay süreyle geniş yetkiler ve başkomutanlık veren bir kanunu kabul etti.

Dirilişin Sıfır Noktası

Burada anlamakta zorlandığım bir şey var. Bu nasıl bir iştir? Yunan ordusu ilerliyor. Sürekli ilerleme halindedir. İzmir'den başlamışlar, Eskişehir'den Kütahya'ya kadar gelmişler. Yunan Kralı Anadolu'da. Ordunun başına geçmiş "Türk ordusunu imha edin." diye emir vermiş. Ankara'dan top sesleri duyuluyor. Meclisi Kayseri'ye taşımak için beş tane milletvekili görevlendiriliyor. Gidin uygun bir bina bulun, diyorlar. Meclis, önemli evrakların taşınması için Hükümet'e yetki veriyor. Vatan elden gitmek üzere, bizim Türkler toplanmış eğitimi konuşuyor. Bizim Türkler değil de "Çılgın Türkler" mi deseydim?

Dediğim gibi burada anlaması zor bir şey var. Vatan elden giderken sen otur, eğitim konusunu tartış. Burada gerçekten bir gözü karalık var. Bu gözü karalığın, bu çılgınlığın sebebini bulmak ve yorumlamak istiyorum. Zorlanıyorum ama yorumlamadan edemeyeceğim. Şöyle söyleyeyim:

Vatanımız adım adım işgal edilirken Atatürk ve arkadaşlarının bir Maarif Kongresi toplayacak kadar sakin davranmasını sağlayan güç neydi? Bu özgüven nereden geliyordu? Benim bilmediğim, görmediğim bir şey olduğuna düşünüyorum. O ne, onu anlamaya çalışıyorum. Hani Göbeklitepe'ye tarihin sıfır noktası deniyor ya. Bizim Atatürk'ün önderliğinde dirilişimizin de bir sıfır noktası olmalı. Başladığı bir yer, bir an olmalı diye düşünüyorum.

Biz 1921 yılına geldiğimiz zaman yaklaşık 240 yıldan beri geri çekilen, küçülen bir devlettik. İlk defa 1683 yılında Viyana'da Bozguna uğradık. Bu tarihten sonra 15 yıl içinde beş büyük bozgun daha yaşadık. Sonraki yıllarda yenilgiler birbirini takip etti. Sürekli yenildik. Sürekli atıldık, dövüldük, kovulduk. Ülkeler büyüklüğünde topraklar kaybettik. Bu yenilgi ve geri çekilme 26 Ağustos 1922'deki Büyük Taarruz'a kadar 240 yıl sürdü. Büyük Taarruz'dan bir yıl önce ülke adeta dibe vurmuştu. Buna rağmen Maarif Kongresi ertelenmiyor bile. Üstelik Kongrenin toplandığı şehir olan Ankara'da her tarafa bayraklar asılmış. Gazetelerdeki haberlere göre şehirde bayram havası var. Bu özgüven nerden geliyordu? Bence Atatürk ve arkadaşları meseleyi kafalarında çözmüşlerdi. Ülkeyi kurtaracaklarından ve zaferden emindiler. Mesele kafalarda çözülmüş, zafer zihinlerde kazanılmıştı. Sanırım Atatürk'ün önderliğinde yeniden dirilişimizin

sıfır noktası buydu. Madem kurtuluştan eminiz o halde eğitimi konuşabiliriz diye düşündüler ve Kongre toplandı.¹

Maarif Kongresi 15 Temmuz Cuma günü açıldı. Mustafa Kemal öğle sonu saat üçte Kongreye geldi. Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey herkesi tek tek Atatürk'e tanıttı. Mustafa Kemal hepsinin elini sıktı, hoş geldiniz diyerek hatırlarını sordu. Sonra da kürsüye çıkarak konuşmasını yaptı.

Kongre Ankara'da Erkek Muallim Mektebi binasında toplanmıştı. Hamdullah Suphi Bey kongre süresince oradaydı. Kongreye aralarında kadınların da olduğu toplam 250 civarında eğitimci katılmıştı. Türkiye'nin her tarafından katılımcılar vardı.

Eğitim Sistemi

Ben bu konuşmada Atatürk ve arkadaşlarının eğitim, gençlik ve öğretmenlerle ilgili görüşlerine yer vermek istiyorum. Maarif Kongresi'nde Atatürk orada toplanan eğitimcilere ne diyor? Türkiye'nin milli eğitim sistemini kurun. Bunu siz kuracaksınız, diyor.

"Bu mücadele günlerinde dahi kemal-i dikkat ve itina ile işleyip çizilmiş bir milli terbiye programı vücuda getirmeğe ve mevcut maarif teşkilâtımızı bugünden verimli bir faaliyetle çalıştıracak esasları hazırlamaya mesai sarf etmeliyiz."

Bir de milli bir müfredat (eğitim programı) olsun istiyor. Çünkü Atatürk, mevcut müfredatın Türkiye'nin çöküşüne sebep olduğuna inanıyor. Öyle bir görüşü var. Tabii ki yanlış değil. Memleketin o günkü halinden eğitim sistemini sorumlu tutuyor.

"Şimdiye kadar takip olunan tahsil ve terbiye usullerinin milletimizin gerileme tarihinde en mühim bir amil olduğu kanaatindeyim. Onun için bir milli terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafelerinden ve fitri niteliklerimizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, şarktan ve garptan gelen bilcümle tesirlerden tamamen uzak, milli tarihimize yakışan bir kültürü kastediyorum."

Müfredatımızın doğudan ya da batıdan gelmiş olmasını istemiyor. Müfredat kendi kültürümüze, öz kültürümüze dayansın istiyor. Milletin karakterine dayansın istiyor. Çok makul, mantıklı, doğru teşhisler bunlar. Dışarıdan kültür almayalım demiyor ama aldığımız kültürü, yabancı kültürleri kendimize uyarlayalım, değiştirelim, yorumlayalım diyor. Şunu da söylüyor:

"İşte biz, bu Kongre'nizden ...serdettiğim şartları haiz yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi mukaddes bir hizmet bekliyoruz."

Bunu biz öğretmenlere de söylüyor: Öyle bir şey yapın ki, öyle bir yol bulun ki, iyi bir yol olsun ve milleti de bu yoldan yürütün, diyor. "Sizler, bizim rehberimiz olacaksınız ve bu mukaddes bir hizmet olacak" diyor. Atatürk'ün öğretmenlere ve eğitimcilere verdiği değer olağanüstü. Ben

¹ O yıllarda dirilişimizin sıfır noktası olabilecek başka olaylar da oldu: Yunanlıların İzmir'e çıktığı gün Hasan Tahsin ilk kurşunu atmıştı. Belki o gün böyle bir uyanış başladı. Arkasından Bandırma vapuru çok büyük bir riskti. Atatürk'ün vapura bindiği an da sıfır noktası olabilir. Atatürk'ün 19 Mayıs'ta Samsun'a çıktığı an da çok önemlidir. Atatürk'e Başkomutan olarak olağanüstü yetkiler veren Meclis kararı da sıfır noktası olarak düşünülebilir. Bence millet, kültür demektir o da eğitimle öğrenilir. Atatürk ve arkadaşları, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuranlar eğitime çok önem veriyordu. Ankara işgal tehdidi altında iken bile Maarif Kongresi'nin bir hafta süreyle toplanması üstün bir dirayet ve cesaret örneğidir. Eğitime verilen önemin vücut bulmuş halidir, en somut göstergesidir. Hem Türkiye'nin hem de Türk eğitiminin Atatürk önderliğinde gerçekleşen dirilişinin sıfır noktasıdır.

böyle hiçbir devlet başkanı bilmiyorum. Yaşadığımız dönemde biz eğitimcilere bu kadar değer veren, bizi bu kadar onurlandıran başka hiç kimse olmadı.

O günlerde Atatürk ve arkadaşlarının eğitime ilişkin görüşlerini yansıtan birkaç tane önemli yasa var. Birincisi “Tevhid-i Tedrisat Kanunu”dur. **Öğretim Birliği Yasası** TBMM tarafından 3 Mart 1924’te kabul edilmiştir ve ülkedeki bütün eğitim kurumlarının Maarif Vekaleti’ne bağlanmasını sağlamıştır. Atatürk ve arkadaşları eğitim kurumlarının tek bir kuruluş altında toplanmasını istiyordu. Her şeyden Maarif Vekaleti sorumlu olacaktı. Bu kanun, çok sonraları 1982’de değiştirilemez kanunlar arasına alındı. Yani halen yürürlüktedir ve buna uymak zorundayız.

İkincisi bir yıl sonra çıkartılan **Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması Kanunu’dur**, 30 Kasım 1925 tarihinde kabul edilmiş, 13 Aralık 1925’te yürürlüğe girmiştir. Tarikatlar, tekkeler ve bunların lideri konumundaki kişilerin kullandıkları ünvanlar yasaklanmıştır. Bunların okul veya herhangi bir eğitim kurumu açması artık söz konusu değildir. Bu yasa da 1982 anayasasında “İnkılap Kanunları” arasında kabul edilerek koruma altına alınmıştır.

O dönemde kabul edilen üçüncü önemli yasa **Maarif Teşkilâtına Dair Kanun’dur**. 3 Nisan 1926’da kabul edilmiştir. Bu yasanın dördüncü maddesine göre **“Türkiye’de hiçbir mektep Maarif vekâletinin ruhsat ve muvafakati olmaksızın açılmaz. Vekâletler muayyen tahsil dereceleri haricinde kendi memur ve mensupları için muvakkat kurs ve talimghahlar açabilirler.”**

Bu yasalar Atatürk ve arkadaşlarının eğitime dair görüşlerini çok net bir şekilde ortaya koyuyor. Onların nasıl bir eğitim sistemi istediklerini, nasıl bir gençlik yetiştirmek istediklerini çok iyi bir şekilde tanımlıyor (Cemil Öztürk, Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikası. Ankara: Türk Tarih Kurumu yayını, 2007).

Gençlik

Atatürk ve arkadaşlarının gençliğin sahip olmasını istediği nitelikleri beş başlık altında topladım: 1. Vatansever, Fedakâr, İdealist. 2. Becerili, Üreten, Etkili (Ameli, Müsmir, Müessir). 3. Yüksek Karakterli, 4. İnkılâpları Yaşatacak. 5. Çok Çalışkan. Bu niteliklere biraz yakından bakalım. ²

1. Vatansever, Fedakâr, İdealist

Daha Cumhuriyet kurulmadan, 15 Temmuz 1921’de Mustafa Kemal Atatürk nasıl bir gençlik istediğine dair görüşlerini açıklamıştı. Atatürk ve dönemin devlet ve siyaset adamları, gençlerin vatanını ve milletini seven, ülkenin birliğini ve bağımsızlığını koruyacak, idealist ve fedakâr nesiller olarak yetiştirilmesini istemiştir. Atatürk 15 Temmuz 1921’de toplanan Maarif Kongresi’nde gençlerin sahip olmasını istediği nitelikleri şöyle açıklamıştır:

“Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa mevcudiyeti ile, hakkı ile, birliği ile tearuz eden [çatışan] bilimüm yabancı anasıra mücadele lüzumunu ve efkârı milliyeyi [milli fikirleri] kemali istiğrak ile her mukabil fikre karşı şiddetle ve fedakârane müdafaa zarureti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün kuvayı ruhiyesine bu evsaf [nitelikler] ve kabiliyetin zerki mühimdir” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, cilt 2, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü yay., Ankara 1961, s. 17).

² TBMM Zabıt Ceridesi, devre 1, sene 1, 10/2/1337(1921), cilt 8, s. 170.

TBMM Zabıt Ceridesi, devre 2, sene 4, 12/4/1927, cilt 31, s. 91.

TBMM Zabıt Ceridesi, devre 3, sene 3, 18/5/1930, cilt 19, s. 108.

TBMM Zabıt Ceridesi, devre 4, sene 1, 25/6/1932, cilt 9, s. 314.

Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Millî Eğitim Bakanları’nın [CBMEB] Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü yay., Ankara 1946.

2. Becerili, Üreten, Etkili (Ameli, Müsmir, Müessir)

Büyük Atatürk ve arkadaşları gençlerin öğrendiklerini uygulayabilen, “ameli adamlar” olarak yetişmesini istemişlerdir. Atatürk 27 Ekim 1927’de yaptığı bir konuşmada **“hayatı içtimaiye-de bizzat ameli, müessir ve müsmir uzuvlar yetiştirmek”** gerektiğini söylemiştir. Ona göre memleketi kurtarmaya çalışanlar, sahip olacakları bu niteliklerin yanı sıra, mesleklerinde **“birer namuskâr mütehassıs ve âlim”** olmalıdırlar.

Atatürk, 17 Şubat 1927’de İzmir İktisat Kongresini açış konuşmasında da aynı konunun önemini vurgulamış ve yetişen nesillere kazandırılacak nitelikleri şöyle açıklamıştır:

“Evlatlarımızı o suretle talim ve terbiye etmeliyiz, onlara o suretle ilim ve irfan vermeliyiz ki, alemi ticaret, ziraat ve sanatta ve bütün bunların faaliyet sahalarında müsmir olsunlar, müessir olsunlar, faal olsunlar, ameli bir uzuv olsunlar.”

Atatürk, 27 Temmuz 1924’te öğretmenlere yaptığı bir konuşmada da eğitim ve öğretimin kız ve erkek bütün çocuklar için **“ameli”** olması gerektiğini vurgulamıştır (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, cilt 2, ön.ver, s. 43, 45, 111, 173).

3. Yüksek Karakterli

Atatürk ve onun döneminde görev yapan devlet ve siyaset adamları hem Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde hem de Meclis dışında yaptıkları konuşmalarda yeni yetişen nesillerin **“yüksek seciyeli”**³ (karakterli, erdemli) yetiştirilmesini istemişlerdir. Atatürk bu konudaki görüşlerini, 25 Temmuz 1924’te öğretmenlere yaptığı bir konuşmada şöyle açıklamaktadır:

“Cumhuriyet fikren, ilmen, fennen, bedenlen kuvvetli ve yüksek seciyeli muhafızlar ister. Yeni nesli bu evsaf [nitelikler] ve kabiliyette yetiştirmek sizin elinizdedir.” Atatürk’ün bu sözleri diğer devlet ve siyaset adamları tarafından da aynen veya benzeri ifadelerle tekrarlanmıştır (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, cilt 2, ön.ver., s. 172).

4. İnkılâpları Yaşatacak Bir Gençlik

Büyük Atatürk ve arkadaşları gençlerin yapılan inkılâpları yaşatacak şekilde yetiştirilmesini ve eğitim sisteminin buna göre düzenlenmesini istemişlerdir. Atatürk 1924’te Dumlupınar’da yaptığı bir konuşmada bu konudaki görüşünü şöyle dile getirmiştir:

“Ey yükselen yeni nesil, istikbal sizindir, Cumhuriyeti biz tesis ettik, onu ila ve idame edecek sizsiniz.” Atatürk 1927’de Cumhuriyet Halk Partisi Kurultayı’nda okuduğu tarihi “Nutuk”ta da **“Türkiye Cumhuriyetini ilelebet muhafaza ve müdafaa”** etmek görevini gençliğe vermiştir (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, cilt 2, ön. ver., s. 182; Gazi Mustafa Kemal, Nutuk, Türk Teyyare Cemiyeti Yay., Ankara 1927, s. 532).

³ İncelediğimiz dönemde sık kullanılan “seciye” kelimesi günümüz Türkçesinde pek kullanılmamaktadır. Atatürk dönemi aydınlarının “karakter”, “ahlak”, “dürüstlük” gibi kavramları anlatmak için kullandığı “seciye” kelimesi, bu bildiride “karakter” ve “erdem” sözcükleriyle sadeleştirilmiştir.

5. Çok Çalışkan Bir Gençlik

Atatürk Türk gençliğinin çalışkan olmasını, çalışmaktan zevk almasını istemiş, mutluluğun ancak çalışkanların hakkı olduğunu ifade etmiştir. Ona göre:

«Çalışmaksızın, fikrî gelişme ve ahlâkî olgunlaşma da mümkün değildir... Çalışmak, ilk sıkıntılara ve isteksizliklere üstün gelindikten sonra, en şiddetli bir zevktir... İnsan, çalıştığı işi, eli altında veya kafasının içindeki eserini, büyümekte ve yükselmekte gördüğü zaman ne büyük zevk duyar... Bu zevk bütün zahmetleri... derhal unutturur.»

Atatürk'e göre, **"Allah'ın milletimize yaratılıştan verdiği yetenekleri en üst derecede geliştirmek; memleketimize başısladığı bütün kuvvet ve servet kaynaklarından en iyi biçimde yararlanarak güçsüzlük sebeplerini ortadan kaldırmak için, bundan böyle, hiçbir fırsatı ve zamanı boşa harcamayarak, çalışmaya mecburuz"** (Afet İnan, Medeni Bilgiler ve Mustafa Kemal Atatürk'ün El Yazıları, Türk Tarih Kurumu yayını, 1969, s. 75-76 ve 533-535'den nakleden Turhan Feyzioğlu, "Atatürk ve Gençlik," Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu yay., s. 873; Hakimiyet-i Milliye gazetesine demeç (6 Aralık 1922). Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, c. II, 2. baskı, Ankara, 1959, s. 46-47).

Öğretmen

Gelelim şimdi öğretmenler konusuna. Atatürk'ün öğretmenler hakkında daha Cumhuriyet kurulmadan Maarif Kongresi'nde söylediği sözler var. Öğretmenlere duyduğu saygı, sevgi ve güven gerçekten olağanüstü. Tabii ki öğretmenlerden beklentisi de çok yüksek. Atatürk öğretmenlerin bu milleti kurtarmasını istiyor. Sadece eğitim sistemini kurtarmasını değil.

Atatürk 15 Temmuz'da başlayan Maarif Kongresi'nde şöyle diyor: Geleceğimizin Aziz Öncüleri, "Huzurunuzda ve milletin huzurunda, millî maarifimiz hakkındaki görüşlerimi ifadeye imkân veren bu vesileden istifade ederek, **geleceğimizin kurtuluşunun aziz öncüleri olan Türkiye muallime ve muallimleri hakkındaki hürmet dolu hislerimi zikretmek isterim.**"

Milletimizi yetiştirmek gibi mukaddes bir vazifeyi yerine getiren yüce heyetinizin bugünün vaziyetini nazar-ı itibara alacağından ve her zorluğa göğüs germe ile bu yolda gayet metanetle yürüyeceğinden şüphem yoktur. Vazifeniz pek mühim ve hayatidir. Bunda muvaffak olmanızı Cenabı Hakk'tan temenni ederim.

Onbaşı'dan ve Çavuştan Öğretmen Yetiştirmek

Atatürk ve Saffet Arıkan hem savaş yıllarında hem de savaştan sonra uzun yıllar birlikte çalışmışlardı. İkisi de orduyu ve askeri çok iyi tanıyordu. Saffet Arıkan daha önce Milli Savunma Bakanı idi. CHP'nin altı yıl genel sekreterliğini yapmıştı. Atatürk'ün yakın çevresindendi. Saffet Arıkan 1935'te Maarif Vekili oldu ve 1938'de Atatürk'ün ölümüne kadar bu görevde kaldı.

Atatürk ve arkadaşlarının gayesi memleketi cahillikten ve fakirlikten kurtarmak ve ülkeyi kalkındırmaktı. Nüfusun yüzde 80'i köylerde yaşadığından ülkeyi kalkındırmak için köyleri kalkındırmak gerekiyordu. Kırk bin köyün 35 bininde okul yoktu. Köye öğretmen, sağlık memuru ve benzeri meslek sahibi insanları göndermek için yapılan çalışmalar başarısız oluyordu. Köylerin büyük bir kısmında yol, su ve elektrik yoktu. Şehirde büyümüş ve okumuş insanları köye göndermek onları köyde tutmaya yetmiyordu. İlk fırsatta kaçıyorlardı. Çünkü köyde hayat çok zordu.

Köy öğretmeni sorununu kısa yoldan çözmek için Maarif Vekili Saffet Arıkan ve İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne vekaleten atanan İsmail Hakkı Tonguç bir çalışma başlattı. Terhis olan ve köylerde yaşayan onbaşı ve çavuşların bir kursa alınarak öğretmen olarak eğitilmesine karar verildi. Orduda onbaşı ve çavuş olmak için okuma yazma bilmek şarttır ve bunlar liderlik özelliği olanlar arasından seçilirler. Öğretmenlik eğitimi verilen onbaşı ve çavuşlara "eğitmen" denecekti ve üç yıllık köy okullarında öğretmen olarak görev yapacaklardı.

Terhis olan ve köyde yaşayan onbaşı ve çavuşların eğitmen olarak yetiştirilmesi fikrinin Atatürk'e ait olduğunu söyleyenler var ancak ben Atatürk'ün söylev ve demeçleri arasında böyle bir ifadeye rastlamadım. Ancak o dönemde bu uygulamanın Atatürk'ün görüşü ve onayı alınmadan uygulanmış olabileceğini düşünmüyorum. Eğitmen Kursları 1936'da açıldı, başarılı oldu ve yaygınlaştı. Bu uygulama o zamanki Türkiye'nin ihtiyacını karşılıyordu. O yıllarda Türkiye'nin nüfusu 16.000.000. Bunun %82'si köylerde yaşıyor. Ama o zamanki öğretmenlerin yaklaşık %80'i şehirlerde yaşıyor. Bir gariplik var. Zaten 40.000 küsur köyün 35.000'inde okul yok. Böyle bir Türkiye'den bahsediyoruz. Köyler fakir, ev yok, akarsu yok, elektrik yok, yol yok. Köy öğretmen okulları açılıyor ama bu okullardan mezun olanlar köye gitmiyorlar. Giden de ilk fırsatta geri kaçıyor. Sağlık memuru, ziraat memuru ve ebeler için de durum aynı. Dönemin aydınları ve yöneticileri köyü kalkındırmak için çırpınıyordu ama altyapı yoktu. Önce bu sorunu çözmek gerekiyordu. 1936'da kurulan Eğitmen Kursları daha sonra 1940'ta kurulacak olan Köy Enstitüleri'nin öncüleriydi (Engin Tonguç, Bir eğitim devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç, 4. Baskı, İzmir 2009. Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Yayını).

Köy Enstitüleri'nin Açılması

Atatürk, 10 Kasım 1938'de vefat etti. 28 Aralık 1938'de Saffet Arıkan'ın yerine Hasan Ali Yücel Maarif Vekili oldu ve 5 Ağustos 1946'ya kadar bu görevde kaldı. İsmet İnönü'nün Cumhurbaşkanı, Hasan Ali Yücel'in Maarif Vekili, İsmail Hakkı Tonguç'un da İlköğretim Genel Müdürü olduğu bir dönemde, 17 Nisan 1940'ta **Köy Enstitüleri Kanunu** kabul edildi. Köy Enstitüleri ile öğretmen eğitiminde yeni bir çağ başladı.

Köy Enstitülerini açmak kimin fikriydi? Bu konuda değişik görüşler var. Bu modeli Bulgarlardan, Amerikalılardan, Ruslardan ve Avrupalılardan aldığımızı söyleyenler var. Bana göre Köy Enstitüleri tamamen yerli ve milli bir modeldir. Bu modeli düşünen, tasarlayan ve uygulayan İsmail Hakkı Tonguç'tur. Köy enstitülerine benzeyen bir modeli Tonguç'tan önce ortaya atan başka eğitimciler de vardır. Bunlardan birisi Meşrutiyet Dönemi eğitimcilerinden Kastamonu milletvekili İsmail Mahir Efendi'dir. Meclisi Mebusan'ın 14 Temmuz 1914 (1 Temmuz 1330) tarihli oturumunda İsmail Mahir Efendi⁴ köye gidecek öğretmenlerin nasıl bir eğitim alması gerektiğine dair görüşlerini şöyle açıklamıştır:

"Bendeniz diyorum ki, aşağı yukarı 70 tane sancağımız var. Ya da memleketi 70 eğitim bölgesine ayırınız. Bu sancakların çiftlik olan bir yerinde ya da kamusal toprakların bulunduğu bir yerinde bir erkek ve bir kıza özgü çok geniş yatılı ilkokullar yaparız. O sancakta kaç tane köy varsa hesaplırsınız. Nerelerde okul yaparsak oralardan bir kız çocuğu ve bir erkek çocuğu alıp okula koyarız. Doğal olarak kız okulunun birçok kuruluşu, düzenlemesi olacak: Dokumacılık, aççılık, dikişçilik... Kadınların tarımdan yapabilecekleri tavukçuluk ve benzerleri gibi... Erkek okullarında da tamamıyla tarım işleri... Bunlara dört yıl ilköğretim gösterelim ki Türk çocukları son derece kavrayışlı olur. Üç yılda ilköğretim okulunun programını bunlara gösterelim. Toplam öğrenim yedi yıl eder. Bir yıl da eksiksiz uygulama görür; sekiz yıl oldu mu? Sekiz yıla kadar o köylüleri

⁴ "Türk eğitim tarihinde iz bırakan üç İsmail vardır: İsmail Mahir Efendi, İsmail Hakkı Tonguç ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu.

zorunlu tutarsınız; öğretmen evini ve okullarını o okulların küçük modeli biçiminde olmak üzere köylerinde yapsınlar.” (...) “Sonra o erkeği o kıza veriniz. Dügün edersiniz. İki lira aylıkla mutlu olarak kıvançla köyüne gider. Çünkü o köyün yanı başında yapılacak örnek tarlasının gelirini o öğretmenler alır. Bundan başka çözüm yolumuz yoktur. Böylece Osmanlı memleketleri içerisinde yapılmadık bir köy okulu kalmaz. Bu yolla hem erkek hem de bayan öğretmeniniz olur.” (...) “Bu okullara pek çok gider olacak sanmayınız. Bu okullara pırzola, kıvırcık eti değil, köylü ne yiyorsa onu vereceğiz. Köylüler ayran, ayranlı çorba, pilav yiyorlar. İşte biz de onları yediririz. Köylü battaniyesi üzerinde bir aba, ayağında köylü yemenisi. İşte bu biçimde yapılırsa kısa sürede ilerilik sağlanmış olur. Böyle yapılmazsa erkek ve kız öğretmen okulundan öğrenci çıksın da ondan sonra dersiniz o zaman ancak 300 yılda bu bay ve bayan öğretmenler meydana gelir. (Memet Baydur, Köy Enstitülerinin Düşün Babası İsmail Mahir Efendi. Ankara, Kaynak Yayınları, 2018, sayfa: 264-265).

İsmail Mahir Efendi'nin 1914'te açıkladığı görüşlerin bir kısmı 1940 yılında kabul edilen Köy Enstitüleri Kanununda yer almıştır. İsmail Hakkı Tonguç İsmail Mahir Efendi'nin görüşlerini biliyordu ve bu görüşlerin bir kitap halinde yayınlanmasını istediğini Mahmut Makal ve Mehmet Başaran'a söylediği yukarda adını verdiğimiz kitapta belirtilmiştir. Ancak İsmail Hakkı Tonguç'un 1914'te ortaya atılan bu fikirleri Köy Enstitüleri Kanunu yazılmadan önce mi yoksa daha sonra mı öğrendiğini ben bilmiyorum.

Köy enstitüleri bir eğitim mucizesidir. Enstitüde öğrenci olabilmek için bir köy ilkokulundan mezun olmak şarttı. O yıllarda köyler çok fakirdi. Çocuklar çok garibandı. Bu çocukları aldılar. Beş yıl okuttular. Hem öğretmenliği öğrettiler hem de çiftçilik, sağlık, inşaat ve demirciliğe ilişkin temel becerileri kazandırdılar. Mandolin çalmayı, halk oyunları oynamayı, hak aramayı, tartışmayı, yazı, şiir, kitap yazmayı öğrettiler. Kitap okumayı sevdirdiler. “On parmağında 10 marifetle” mezun ettiler.

Köy enstitülerini ideolojik bir konu olarak değil, pedagojik bir konu olarak masaya yatırmak, incelemek ve ders almak zorundayız. Köy enstitüsü mezunlarının hangi partiye oy verdiği artık önemli değil. Zaten bitti, 3-5 kişi hariç yaşayan kimse kalmadı. Nasıl bir eğitim yöntemi uyguladılar ki Türkiye'nin en gariban çocuklarını bilgili, becerili, Türkiye sevdalısı ve erdemli öğretmenler olarak yetiştirdiler. Köy enstitülerini ideolojik olarak değil pedagojik olarak incelemeli ve bu sırrı çözmeliyiz.

Size bugüne kadar kaç köye gittiniz diye sorsam cevabınız ne olur? Bu soruyu nerde sorsam 100, 200, 300 gibi cevaplar alıyorum ama kimse 500'e çıkmıyor. İsmail Hakkı Tonguç kaç köye gitmişti biliyor musunuz? Memleket sevdalısı bir çılgın. Genel müdür ama makam arabası yok. Türk Silahlı Kuvvetleri kendisine bir cip ve şoför veriyor. Artık şu köy benim; yanında yakın ekibinden birkaç kişi, genellikle ilgili şube müdürleri var. O yıllarda Anadolu'da yollar şimdiki gibi değil. Bazen yollarda konaklıyorlar. Bazen gece yarısı bir köye varıyorlar, okulu açıp sıralarının üzerinde yatıyorlar. Bazen araba bozuluyor, yürüyorlar. Özetle Tonguç 1936'dan 1947'ye kadar İlköğretim Genel Müdürü olarak görev yaptığı 11 yıl 1 ay, 20 gün boyunca **Türkiye'nin 61 ili, 305 ilçesi ve 9150 köyünü ziyaret etmiştir.** Ömrünü öğretmen eğitimi için harcamıştır. Bana göre Tonguç eğitimcilerin Çılgın Türkü'dür. Türkiye'nin yetiştirdiği en büyük öğretmen eğitimcisidir.

Köy Enstitüleri sadece öğretmen eğitiminin değil genel olarak eğitimin nasıl olması gerektiğini de bize göstermiştir. Bu okullarda öğrenciler Atatürk'ün istediği gibi becerili, üreten ve etkili (amelî, müsmir ve müessir) bireyler olarak yetişiyordu. Kavramsal Çerçevesi Uluslararası Bakalorya (IB) modelinden daha kapsamlı idi. Köy enstitülerinin pedagojik temeli “yapılandır-

macılık” dediğimiz öğrenme teorisinden daha güçlüdür. Köy enstitülerinde öğretmen adayları iş içinde iş yaparak, gerçek ortamlarda yaparak, yaşayarak ve üreterek öğreniyordu. Ürettikleri mal ve hizmet bilimsel, akademik, estetik ve ekonomik kriterlere uygundu. Köy Enstitüleri tam olarak bir Türk Modelidir. Modelin bildiğimiz ilk fikir babası Meşrutiyet Dönemi Kastamonu milletvekillerinden eğitimci İsmail Mahir Efendi’dir. İsmail Hakkı Tonguç tarafından 1930’lar ve 1940’lar Türkiye’sinde köyü içinden canlandırmak için tasarlanmış ve başarıyla uygulanmıştır. Tonguç modeli tasarlarken bazı yabancı eğitimcilerden esinlenmiş olabilir. Ancak 1930’larda Türkiye’de nüfusun yüzde 82’si köylerde yaşıyordu. Köylerin yüzde 90’ında okul yoktu. Köylü fakirdi ve okuma yazma bilmiyordu. Devletin köylere okul yapacak parası yoktu. Okullara gönderecek öğretmen yoktu. Sorun tamamen yerli ve milli idi. Türkiye’nin kalkınması için köyün kalkınması şarttı. İsmail Hakkı o günkü Türkiye’yi doğru okudu ve bu sorunu çözmek için bir öğretmen eğitimi modeli tasarladı. Amacı köyü içinden canlandırmaktı [(İsmail Hakkı Tonguç, Canlandırılacak Köy, gözden geçirilmiş 2. Baskı. İş Bankası Yayınları, 2019). Bu kitabın ilk baskısı 1939’da, ikinci baskısı ise 1947’de yayınlanmıştı.]

İsmail Hakkı Tonguç’un hayatından, tasarladığı ve uyguladığı eğitimden alınacak çok ders var. Tonguç Silistre’nin Tatar Atmaca köyünde 1893’te doğdu. İlkokulu köyde okudu. Ortaokulu Silistre’de okudu. Sonra anasının verdiği harçlığı cebine koyup İstanbul’a geldi. Kastamonu Öğretmen Okulu’na girdi. Orada iki yıl okudu. Arkasından İstanbul Öğretmen Okulu’na geldi. Mezun oldu Almanya’ya gönderdiler, savaş çıktı, geri çağırdılar, bir daha gönderdiler. Üç defa yurt dışına gitti, geldi. “Köyü içinden canlandırmak” en büyük ideali idi. “Söz konusu vatan-sa gerisi teferruattır.” öz deyişinin vücut bulmuş haliydi. Gerçek bir idealistti. Haziran 1960’ta vefat etti. Onun kurduğu öğretmen eğitimi sistemi devam etseydi biz bugün daha farklı bir Türkiye’de yaşıyor olurduk.

Atatürk ve Arkadaşlarının Eğitime Dair İdealleri Gerçekleşti mi?

Atatürk ve arkadaşlarının eğitimle ilgili ideallerini hatırlattım sizlere. Yüzyıl sonra bunlar gerçekleşti mi? Soru bu. Bu konudaki görüşlerimi sizlerle paylaşmak istiyorum. Katılırsınız, katılmazsınız, saygı duyarım. Bir akademisyen olarak gördüklerimi paylaşmak benim ahlaki sorumluluğumdur.

Eğitimde Birlik

Atatürk ve arkadaşları bütün eğitim kurumlarının tek çatı altında toplanmasını ve Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olmasını istiyordu. Bunu sağlamak için 1924’te Tevhidi Tedrisat, 1925’te Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması ve 1926’ta Maarif Teşkilatı yasaları kabul edildi. Cumhuriyetin 100. yılında eğitimde birliğin tam olarak sağlandığını söylememiz mümkün değil. Buna bir örnek olarak Kuran Kurslarını verebiliriz.

Diyanet İşleri Başkanlığı’nın web sitesinden yayınlanan bu tabloya göre Milli Eğitim Bakanlığı bu işin dışında kalmıştır. Vakıflar, dernekler vb. kurumlar Kuran Kursu açabilmektedir. Bu bağlamda en önemli konu 2012’den bu yana Milli Eğitim Bakanlığı’nın Kuran Kurslarını denetleme yetkisinin olmamasıdır. ⁵ Bu durum Atatürk Dönemi yasalarıyla çelişmektedir.

⁵ “Kış Kuran kurslarında “ilköğretimi bitirmiş olma” ve yaz Kuran kurslarında da “ilköğretim 5. sınıfı tamamlamış olma” şartları kaldırıldı. Yaz ve kış Kuran kursları ile bunların yurt ve pansiyonlarında Milli Eğitim Bakanlığı’nın denetim ve gözetim yetkisine de son verildi, kurs açılması için gerekli öğrenci sayısı düşürüldü. Kuran kursları için açılan yurt ve pansiyonların denetimlerinde “Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı hareket, devletin bölünmez bütünlüğünü bozma doğrultusunda faaliyet, bölgecilik ve ırkçılık propagandası” kriterleri kapatma esasları arasından çıkarıldı” (Resmî Gazete, 7 Nisan 2012; Milliyet, 8 Nisan 2012).

İstatistiksel Tablolar (31.12.2021 İtibariyle)

Mülkiyet Durumuna Göre Kur'an Kursu Sayısı

	Toplam	İl ve ilçe		
		merkezi	Belde	Köy
Toplam	16.346	10.880	1.188	4.278
Hazine	5.601	4.133	264	1.204
Vakıflar Genel Müdürlüğü	360	316	17	27
Türkiye Diyanet Vakfı	2.491	1.941	164	386
Diğer Vakıflar	339	295	14	30
Dernekler	3.081	2.456	237	388
Şahıslar	1.006	763	44	199
Belediye ve Özel İdare	1.349	688	332	329
Köy Tüzel Kişilikleri	1.962	173	109	1.680
Diğer	157	115	7	35

Kuran Kurslarında öğretmenlik yapmak için eğitim fakültesi mezunu olmak gerekmemektedir.⁶ İmam Hatip Okulu mezunu olmak veya daha üst düzey bir okulu bitirmek yeterli olmaktadır. Adına "öğretici" denen bu kişilerin öğretmenlik için şart olan pedagojik formasyon eğitimi almalarına gerek yoktur. Kuran kurslarına 4-6 yaş grubundaki okul öncesi çağı çocuklar da devam etmektedir. Bu yaş grubunun eğitimi hem çok zor hem de önemlidir. Bunların öğretmenleri mutlaka öğretmenlik meslek eğitimi almış kişiler olmalıdır. Her çocuk sevginin, bilginin, sporun, sanatın, yaratıcılığın, ulusa ve insanlığa hizmetin kaynağıdır. Her çocuk paha biçilmez bir servettir. Her çocuğun profesyonel öğretmenler tarafından en iyi şekilde eğitilmesi gerekir.

⁶ "Kur'an kursu öğreticiliği giriş sınavına başvuracaklarda aranan özel şartlar: İlgili yönetmelik şöyle diyor: Madde 9 – (1) Kur'an kursu öğreticiliği giriş sınavına başvurularda ilk defa açıktan alınacaklar için; a) (Değişik:RG-8/2/2014-28907) (1) İmam hatip lisesi mezunu veya üstü dini öğrenim düzeyine sahip olmak, b) (Değişik:RG-8/2/2014-28907)(1) Kur'an kursu öğreticiliği yapmaya mani bir engeli bulunmamak, c) KPSS'den Başkanlıkça belirlenen puanı almış olmak şartları aranır (Bakınız: Vaizlik, Kur'an Kursu Öğreticiliği, İmam-Hatiplik ve Müezzin Kayımlık Kadrolarına Atama ve Bu Kadroların Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği. Resmî Gazete, 7 Nisan 2012 ve 8 Temmuz 2019 (Mükerrer).

Öğretmen Eğitimi

Öğretmen eğitime gelelim. Türkiye’de şu an eğitim fakültelerine girmek için üniversite sınavında ilk 300.000’e girmeniz lazım. Güzel bir kriter, mühendislik fakültesine girmek için de ilk 300.000’e girmeniz gerekiyor. Eğitim fakültesi için ilk 200.000’e girmek gerekli olsa daha da iyi olur. Bir ülkenin en parlak zihinleri eğitim fakültesine gitmeli. Çünkü öğretmenlerimize geleceğimiz olan çocuklarımızı emanet ediyoruz. Eğitim fakültelerini yeniden yapılandırmamız gerekiyor. Mevcut eğitim fakültesi modeli 1982’de kuruldu. Bu modele göre derslerin %50’si alan dersi, %30’u meslek dersi, %20’si genel kültür dersi olacaktır. Öğretmen olmak için 240 kredilik lisans eğitimi yeterli görülüyor. Bu çağda bu eğitim artık yeterli değil. Biz 1982’de bu sistemi kurduktan sonra 40 yıl geçti. Kırk yılda dünya kırk defa değişti. Kırktan çok değişti de yani sözün gelişi. O zaman henüz e-mail yoktu, cep telefonu yoktu, Google yoktu, YouTube yoktu ve Bilgi Çağı başlamamıştı. Bu programla Bilgi Çağı çocuğuna yetiştirecek öğretmenleri yetiştirmek çok zor. Eğitim fakültelerini alanda tezli yüksek lisans verecek şekilde yeniden yapılandırmalıyız. Finlandiya’da öğretmen eğitimi 1978’den bu yana alanda tezli yüksek lisans düzeyindedir (Pasi Sahlberg, Finnish Lessons 2.0, 2. Baskı. NewYork: Teachers College Press, 2015).

Köy enstitüleri 1940’ların Türkiye’si için tasarlanmıştı. O zaman Türkiye, nüfusun yüzde 82’sinin köylerde yaşadığı geri kalmış bir tarım toplumuydu. O yıllarda Türkiye’nin tarımdan, inşaat, demircilikten, marangozluktan ve sağlıktan anlayan, köyde yaşayarak ve üreterek köylüye rol modeli olacak öğretmenlere ihtiyacı vardı. Amaç köyü içinden canlandırmaktı. Eğitim; gerçek ortamlarda yaparak, yaşayarak, üreterek, iş yaparak, iş içinde gerçekleşiyordu. Atatürk’ün dediği gibi ameli, müsmir ve müessir (becerili, üreten ve etkili) öğretmenler yetiştiriliyordu. Aradan 80 yıldan fazla bir zaman geçti. Artık farklı bir dünya ve farklı bir Türkiye var. Günümüz Türkiye’sinde nüfusun yüzde 80’i şehirlerde yaşıyor. Dijital teknoloji, yapay zeka, Bilgi Çağı ve küreselleşme hayatımızın her yönünü değiştirdi. Her alanda rekabet küresel çapta. Çocuklarımız dünya ile konuşmak, dünya ile çalışmak ve dünya ile yarışmak zorunda. Böyle donanımlı kuşaklar yetiştirmek için önce öğretmenlerimizi çok donanımlı yetiştirmeliyiz. Yeniden yapılandıracağımız eğitim fakültelerinde köy enstitülerine uygulanan yöntem bize ışık tutabilir.

Türkiye’de öğretmen eğitimi için önerilerim özetle şöyledir:

1. EĞİTİM FAKÜLTELERİ ALANDA TEZLİ YÜKSEK YAPTIRAN KURUMLAR OLARAK YENİDEN YAPILANDIRILMALI ve ÖĞRETMEN OLMAK İÇİN BİR ÖĞRETMENLİK ALANINDA TEZLİ YÜKSEK LİSANS ZORUNLU OLMALIDIR.
2. PEDAGJİK FORMASYON EĞİTİMİ ALARAK ÖĞRETMEN OLMAK İSTEYENLER ÖNCE KENDİ ALANLARINDA TEZLİ YÜKSEK LİSANS YAPMALI VE PEDAGOJİK FORMASYON DERSLER ALINIRKEN EŞ ZAMANLI OLARAK EN AZ BİR YIL ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI YAPILMALIDIR.
3. MEVCUT ÖĞRETMENLERİN TEZLİ VEYA TEZSİZ YÜKSEK LİSANS YAPMASI İÇİN BAKANLIK BİR TEŞVİK PAKETİ HAZIRLAMALI ve YETERLİ ÖĞRETİM ÜYESİ OLAN ÜNİVERSİTELER ÖĞRETMENLİK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI AÇABİLMELİDİR (Mustafa Özcan, Okulda üniversite: Türkiye’de öğretmen eğitimi yeniden yapılandırmak için bir model önerisi. TÜSİAD Yayını, 2013).

Becerili, Üretken ve Etkili Gençlik

Eğitimin görevi çocuk ve gençleri hayata hazırlamaktır. Henüz okullar yok iken de eğitimin işi bu idi. Hayat bizden bir işe yaramamızı ister; karşılaştığımız sorunları çözecek bilgi ve beceri sahibi olmamızı ve üretmemizi ister. Okulları çocuklarımızı hayata daha iyi hazırlasın diye kurduk. Bilgili, becerili, erdemli bireyler yetiştirsin diye kurduk. Peki okullar bunu yapıyor mu? Şu anda Türkiye’de bütün okullar sınava hazırlama merkezine dönüşmüş vaziyette. Ülkenin her tarafında bütün okullar bunu yapıyor. Bu ciddi bir sorun. Atatürk’ün istediği eğitim bu değildi. Bunun için okulları ve öğretmenleri suçlamıyorum. Çünkü bu bir sonuç. Önce bu sonucu yaratan sebepleri anlamalıyız. Okulları böyle davranmaya zorlayan sebepleri anlamadan bu sorunu çözemeyiz. Bu sorunu yaratan temel sebep eğitimdeki eşitsizliktir. Eğer eğitimde eşitliği ve adaleti sağlayabilseydik, eğer bütün okullar aynı şekilde iyi eğitim verebilseydi bu sorun ortaya çıkmazdı.

Modern toplumda eğitim servetin, gücün ve itibarın kaynağıdır. Modern toplum liyakat yani başarı toplumdur. İnsanı başarılı kılan bilgi ve becerili okulda kazanılır. Eğitim çok önemlidir. Okulda öğrenilen bilgi ve beceri yaşayacağımız hayatı yani kaderimizi belirliyor. Kaderimiz, eğitimle yazılıyor. Bunun için herkes çocuğunu en iyi eğitim veren okula göndermek istiyor. Onun için okullar öğrenciyi hayata değil sınava hazırlayan merkezlere dönüştü. Eğitimde eşitliği sağlamadan, bütün okulları iyi okul yapmadan bu sorun çözülmez.

Eğitimdeki eşitsizliği ve okulları sınava hazırlama merkezine dönüştüren sosyal baskıyı siz yaratmadınız, biz yaratmadık. Bu sorunu çözmek sizin de benim de gücünün ötesinde. Devletin eğitime daha fazla önem vermesi ve daha fazla yatırım yapması gerekiyor. Bütün bunlara rağmen öğrenilmiş çaresizliğin tuzağına düşmeyelim. Her durumda yapacak bir şey vardır. Görüyorum ve anlıyorum, üzerinizde baskı var. Tamam, öğrencileri sınava hazırlayalım ama hiç olmazsa bu çocukları sınava hazırladığımız kadar hayata da hazırlayın. Bırakın çocukları spor yapsınlar, müzik aleti çalsınlar, bir sorun çözsünler, bir projede görev alsınlar, yeni bir şey tasarlasınlar, insanlara yardım etsinler, aç bir kediyi doyursunlar, yaralı bir köpeğe merhem sürsünler, hayvanları ve doğayı korusunlar, çevreci ve demokrat olsunlar. Hayat sadece test soru ve cevaplarından ibaret değil. Bir de hayatın kendisi var. Lütfen elimizden geldiği kadar bu çocukları hayata da hazırlayalım.

Proje Temelli Eğitim ve Sınavlara Hazırlık

Eğitimin özü öğrenmedir. İnsan her türlü öğrenir. En kalıcı öğrenme, bilgi, beceri ve değerleri varlığımızın bir parçası haline getiren öğrenmedir. Etkili öğrenme bütün duyularımızın sürece dahil olduğu, bir iş yaparken, bir sorun çözerken, yaparak ve yaşayarak gerçekleşen öğrenmedir. Bir bebek için emeklemeyi öğrenmek en büyük sorundur. Emeklemeyi, yürümeyi, yemek yemeyi, konuşmayı ve benzeri binlerce sorunu çözerken büyür. Okula yeni başlayan çocuklar için öğretmenle nasıl konuşacağı, grup içinde nasıl davranacağı, nasıl arkadaş edineceği ve dersleri nasıl öğreneceği birer sorundur. Ortaokul ve lisede öğrencilerin ilgi duyduğu sorunların doğası değişir. Çevre sorunlarına, demokrasi ve sosyal adalete, organik tarıma, dünyanın geleceğine, yapay zekadan internete, iklim değişikliklerinden depremlere kadar her türlü sorun gençlerin ilgi alanına girer. İdealisttirler, dünyayı sırtlarında taşıyor gibidirler. Çocuklar bu sorunları çözerken hayatı anlar, ulusa ve insanlığa hizmet etmeyi öğrenir.

Çocukların ilgi duyduğu veya onları rahatsız eden sorunlar sınıfa getirilince, müfredatın içine entegre edilince bunların adı “proje” olur. Kimin yapacağı, ne kadar süreceği, sonuçların nasıl paylaşılacağı ve projeye kimin rehberlik edeceği bellidir. Öğrencilerin önerdiği proje konularını

öğretmenlerle birlikte karar vererek bu projelerin öğrencileri hayata hazırladığı kadar sınavlara da hazırlanması sağlanabilir.

Atatürk bizden ne istemişti? Ameli, müsmir ve müessir gençler; yani becerili, üreten ve etkili gençler yetiştirin, demişti. Önce bu devlet ve millet, anne-babalar, sonra da biz eğitimciler bunu ne çabuk unuttuk arkadaşlar. Yoksa hiç öğrenmemiş miydik?

KAYNAKLAR

- Atatürk (1927). *Nutuk*, Ankara: Türk Teyyare Cemiyeti Yay., s. 532.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt 2, *Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü yay.*, Ankara 1961, s. 17.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt 2, ön.ver s. 43, 45, 111, 173.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt 2, ön.ver, s. 172.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cilt 2, ön. ver., s. 182;
- Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanları'nın [CBMEB] Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri, (1946). cilt 1, s. 86-87. Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü yay.
- Tonguç, E. (2009) *Bir eğitim devrimcisi İsmail Hakkı Tonguç*, 4. Baskı. İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Yayını, 2009.
- Tonguç, İ. H. (2019). *Canlandırılacak Köy, gözden geçirilmiş 2. Baskı. İş Bankası Yayınları. (Remzi Kitabevi bu kitabın ilk baskısını 1939'da, ikinci baskısını ise 1947'de yayınlamıştır).*
- Baydur, M. (2018) *Köy Enstitülerinin Düşün Babası İSMAİL MAHİR EFENDİ*. Ankara, Kaynak Yayınları, sayfa: 264-265.
- Özcan, M. (2013). *Okulda üniversite: Türkiye'de öğretmen eğitimini yeniden yapılandırmak için bir model önerisi*. İstanbul: TÜSİAD Yayını.
- Özcan, M. (1992). *Updating National Identity: The Turkish Experience: Examples from the Ataturk Period (1920-1938)*. Presented at the 87th Annual Meeting of the American Sociological Association. August 20-24, Pittsburg, Pennsylvania, USA.
- Öztürk, C. (2007). *Atatürk devri öğretmen yetiştirme politikası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu yayını.
- Sahlberg, P. (2015). *Finnish Lessons 2.0*, 2. Baskı. NewYork: Teachers College Press.
- Sarihan, Z., (2019). *1921 Maarif Kongresi, İstanbul, Tarihçi Kitabevi yayını*.
- TBMM Zabıt Ceridesi, devre 1, sene 1, 10/2/1337(1921), cilt 8, s. 170.
- TBMM Zabıt Ceridesi, devre 2, sene 4, 12/4/1927, cilt 31, s. 91.
- TBMM Zabıt Ceridesi, devre 3, sene 3, 18/5/1930, cilt 19, s. 108.
- TBMM Zabıt Ceridesi, devre 4, sene 1, 25/6/1932, cilt 9, s. 314.

Doç. Dr. Yavuz SAMUR

Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Dekan Yardımcısı

OYUN DOSTU OKUL VE OYUN DOSTU ÖĞRETMEN

(Görsel 1)

(Görsel 2)

(Görsel 3)

Görsel 1'de neresi görüyorsunuz ? Neresi burası ? Bir AVM değil mi ?

Peki Görsel 2'de ne görüyorsunuz ? Bir otel görüyorsunuz.

Peki Görsel 3 neresi ? Bir okul görüyoruz. Bakıyoruz ki hiç oyun yok. Bu işte bir terslik var diyorum ben. Otellere bakıyoruz, AVM'lere bakıyoruz ve oraların oyunlara ne kadar çok önem verdiğini görüyoruz. Aslında onlar daha fazla çocuğu oraya katmak istiyorlar ama biz en çok çocukların olduğu yerlerde maalesef çocuklar için ayrılmış alanları çok fazla göremiyoruz. O yüzden ben istiyorum ki, madem çocuklar okullarda bu kadar çok varlar, çocukların olduğu bu yerlerde biraz daha fazla oyun olsun istiyorum.

Benim öğretmenim dersinde oyun oynamak istiyorsa mutlaka bir yolunu buluyor ve oyununu oynuyor. Ama eğer benim öğretmenim dersinde oyun oynamak istemiyorsa bahanesi de çok oluyor ve ben bütün o bahaneleri çok iyi biliyorum sevgili hocalarım. O kadar çok bahane var ki karşılaştığım. Belki binden fazla seminer yaptım ve her birinde farklı bir bahaneyle karşılaştım.

Hocam müfredatımız zaten çok yoğun, alanımız yok, yerimiz dar, materyalimiz yok, çocuklar terliyor, zaten pandemi var, yerler beton çocuklar düşüyor, veliler kızıyor, müdür kızıyor... "Hocam burası okul. Burası oyun yeri mi?" diyor. Bir de "Hocam kusura bakmayın, ders yok zannettim ben." diyerek alttan alttan mesaj veren müdürlerimiz var. O yüzden ben işimi, gücümü tamamen buna adadım ve elimden geldiğince sadece oyunlarla ilgili çalışmalar, oyunlarla ilgili araştırmalar yapmaya çalışıyorum ve "İşim gücüm oyun." diyorum.

Bu çalışmalarımı yaparken oyunların içerisinde bizi bağımlı yapan şeylerin neler olduğunu buldum. Ondan sonra dedim ki: Ben bunları öğretmenlere anlatmalıyım. Neden? Onları derslerinde kullansınlar diye. Çünkü öyle büyük bir sektörden bahsediyoruz ki sevgili hocalarım, sinema sektörünü geçmiş bir sektör ve bütün bu sektör tek bir amaç için uğraşılıyor: Ben bu çocukları nasıl daha bağımlı hale getiririm ve nasıl daha fazla oynamaları için çalışabilirim? Hatta bu konuda psikologlarla çalışıyorlar.

Daha fazla oynayalım, daha fazla bağımlı olalım diye uğraşıyorlar ve biz neden burada bu bağımlılık yapan şeyleri dersimize entegre etmiyoruz? Çünkü orada bizim yararlanabileceğimiz çok güzel bir psikoloji var aslında ve hep bu amaçla çalışmalar yapmaya çalışıyorum. Elimden geldiğince de bu konuda çalışmalarımı, araştırmalarımı sunmaya çalışıyorum.

Birinci sınıf ve sekizinci sınıf arasında okuyan 5.000 çocuğa bir soru sordum, dedim ki: Çocuklar, okulda oyun oynamak isterseniz en çok hangi oyunu oynamak istersiniz? Ne demişlerdir? İsterseniz fiziksel oyunlar, isterseniz dijital oyunlar, kutu oyunları ne istiyorsanız yazın dedim. Bu çocuklar bize tokat gibi bir cevap verdiler sevgili öğretmenlerim, sevgili yöneticilerim. Biz zannediyoruz ki çocuklar dijital oyunlar oynamak istiyor ama çocuklar bize dediler ki biz aslında dijital oyun oynamak istemiyoruz. Aslında biz fiziksel oyun oynamak istiyoruz ama yok. Olmadığı için biz mecburen dijital oyunlar oynuyoruz.

Çocuklar aslında fiziksel oyunlar oynamak istiyor, dijital oyun oynamak istemiyorlar. Onlara şu soruyu soruyorum: Dışarıda arkadaşlarınızla oyun oynamak mı, yoksa evde dijital bir oyun oynamak mı? Verdikleri cevap hep: Dışarıda arkadaşlarımla oyun oynamak. Şunu soruyorum: Dışarıda arkadaşlarınızla kafede oturmak, sohbet etmek mi yoksa evde sosyal medyada takılmak mı? Yine dışarıda arkadaşlarıyla olmayı tercih ediyorlar. Hala bunu tercih ediyorlar bakın ve bizim algımız hep onların ekranda olmak istediklerine yönelik. Ekranda takılmak istiyor, hep orada vakit geçirmek istiyor. Hayır, aslında orada olmak istemiyorlar.

Aslında orada olmayı onlar istemiyor, başka çareleri yok. Neden? Çünkü bu çocukların maalesef bir sokakları yok. Bizim sokağımız vardı, değil mi? Okuldan eve geldiğimiz zaman çantamızı bırakıp hemen sokağa çıkardık. Ne zamana kadar? Akşam ezanına kadar.

Biz sokağa çıkardık. Sosyalleşerek arkadaş edinirdik. Takım çalışması, liderlik, kazanma, kaybetme, değerler hepsini sokakta elde ettik. Şimdiki çocuklar okuldan eve geldiklerinde çantayı bırakıp hemen ne yapıyorlar? Ekranın karşısına geçiyorlar. Ne yapacaklar ki? Bazıları ödev yapıyorlar. Ne yapacak ki çocuk?

Çıkartabiliyor muyuz çocukları sokağa? Çıkartamıyoruz. Neden çıkartamıyoruz? Bir, güvenli değil. İki, oyun oynayacak yer yok. Üç, arkadaşları yok. Dört, arkadaşları varsa da kim olduğunu bilmiyoruz o yüzden çocukları sokağa gönderemiyoruz. Haklı mıyız? Haklıyız.

Ne yapacak sokağa çıkamayan çocuklar? Çocuğun oyun oynamaya ihtiyacı var aslında. Dijital oyunlar oynamak istemiyor. Çocuk aslında fiziksel oyun oynamak istiyor ama bir türlü maalesef sokağa çıkamıyor.

Bu bir problem mi? Bence çok büyük bir problem sevgili öğretmenlerim. Maalesef çocukların sokağa çıkamamaları inanılmaz büyük bir problem. Sokağa çıktığımızda kazandığımız bütün o değerleri, bütün o becerileri bir düşünün ve şimdiki çocukların okuldan eve geldikten sonra bu değerlerin, bu becerinin hiçbirini elde edemediklerini bir düşünün. Üzerine bir de pandemi geldi. Pandemi ile birlikte çocuklar sokağa iyice çıkmamaya başladılar.

Bu bir problem ise bir çözüm önerisi getiriyorum ben sevgili öğretmenlerim. Ben her zaman çözüm odaklı düşünmeyi çok seviyorum ve çözüm odaklı düşündüğüm zaman da aklıma oyundan başka hiçbir şey gelmiyor. Eğer bu çocukların bir sokakları yoksa ve sokaklar güvenli değilse, oyun oynayacak yerleri yoksa ben diyorum ki artık bizim yeni sokaklarımız okullarımız olmalı. Okullar, sokağın rolünü üstlenmeli.

Peki okullar güvenli mi? Güvenli. Oyun oynayacak yer var mı? Var. Arkadaş var mı? Var. Kim olduğunu biliyor muyum? Biliyorum. O zaman benim yeni sokağım okulum olmalı. O yüzden "Oyun Dostu Okul" diye bir proje başlattık.

Oyun Dostu Okul ne demek? Mümkün olduğunca alanlarını, mekanlarını, zeminlerini, duvarlarını, her yeri aslında oyun dostu hale getiren bir okul demek. Mümkün olduğunca her yere baktığı zaman “Burada da aslında oyun olabilir.” diyen bir okul demek. Ve bununla ilgili aslında bir sürü örnek var. Siz de biliyorsunuz ama okullara gittiğimiz zaman, okulları ziyaret ettiğimiz zaman okullarda maalesef bırakın yerlerde oyun görmeyi, hiçbir yerde oyun görmüyoruz neredeyse. Ya oyunlar silinmiş ya da çocuklar artık bıkmışlar o oyunları oynamaktan.

Bunu yapmak çok zor değil sevgili öğretmenim. Bunu yapmak aslında sadece sizin bir isteğinize bakıyor. Bunu yapmak zorundayız biz. Yerde oyun varsa, çocuk oynuyor. Ama yerde oyun yoksa çocuk fiziksel bir aktivite yapmak için koridorda hoplayıp, zıplıyor. Sonra diyoruz ki, akran zorbalığı var. Ne yapacak ki çocuk? Çocuk teneffüse çıktığı zaman o enerjisini atmak istiyor. Okula gitmek istiyor aslında çocuklar ama ne kadar çok gitmek istiyorlar?

Aynı bölgede bulunan iki okul var. Birini oyun dostu okul yaptık. Diğerini olduğu gibi bıraktık. Ne olmuştur sizce? Oyun dostu yaptığımız okulda akran zorbalığı azaldı. Öğretmenler dediler ki: Hocam böyle yapıyoruz ama acaba bu çocuklar daha çok birbirleriyle dolaşırlar, daha çok mu kavga ederler? Hayır, tam tersi oldu. Teneffüsteki problemler azaldı. Çocuklar birbirleriyle daha iyi geçinmeye başladılar.

Başka ne olmuştur? Kaza oranları azaldı. Bakın çocuklar için bütün engelleri ortadan kaldırıyoruz. Aman, çocuk düşmesin! Aman, çocuğa bir şey olmasın! Bu çocuklar ileride daha büyük psikolojik sorunlarla karşılaşılıyorlar ve bu konuda yapılan araştırmalar var. Hiç strese girmeyen, hiç sorun yaşamayan çocukların ileride daha büyük problemler yaşamaya başladığını görüyoruz.

Başka ne olmuştur? Çocukların sosyal becerileri, iletişim becerileri attı. Bunları direkt ölçemedik ama öğretmenlerden aldığımız geri bildirimler sonucunda çocukların çok daha iyi olduklarını öğrendik. Birbirleriyle iyi ilişkiler kurduklarını söylediler. Başka? Öz güvenleri arttı, daha mutlu oldular. Mutlu olan çocuk okula daha çok gitmek istiyor. Okula daha çok giden çocuğun devamsızlığı az oluyor. Devamsızlığı az olan çocuk, başarılı oluyor.

Aslında çok zor değil sevgili öğretmenlerim. Ben 2023 senesini “back to basic” olarak adlandırdım. Yani en temele geri dönüş. En temele geri döneceğimiz yerlerden bir tanesi de okullarda yapmamız gereken belli başlı şeyler ama okul ne kadar oyun dostu olursa olsun eğer öğretmenim dersinde oyun oynamıyorsa okulun oyun dostu olmasının hiçbir anlamı yok. Okulu süper

oyunlarla donattım, her yere kaydırıklar koydum, seksekler çizdim, şunu yaptım, bunu yaptım ama öğretmen oyun oynamıyor. Eğer öğretmenim oyun oynamıyorsa, okulun oyun dostu olmasının hiçbir anlamı yok. Dersinde öğrenciyle oyun oynayan öğretmene çok ihtiyacım var.

Öğretmen dersinde hep oyun oynuyormuş diye kızan velilerle karşılaşıyoruz ama buna rağmen hala oyun oynayan öğretmenlere çok ihtiyacım var. Dersinde kutu oyunlarından yararlanan ve kutu oyunlarını dersine entegre etmeye çalışan öğretmenlere çok ihtiyacım var.

O kadar güzel kutu oyunları var ki. Okullarımızın bazıları kutu oyunlarını mümkün olduğunca koridorlara da yerleştirmeye çalışıyorlar. Çok güzel bir şey yapıyorlar. O yüzden oyun dostu öğretmene çok ihtiyacım var ama daha çok neye ihtiyacım var biliyor musunuz sevgili öğretmenlerim? Çocuğuyla oyun oynayan anne babaya, yani oyun dostu ebeveynlere çok ihtiyacım var.

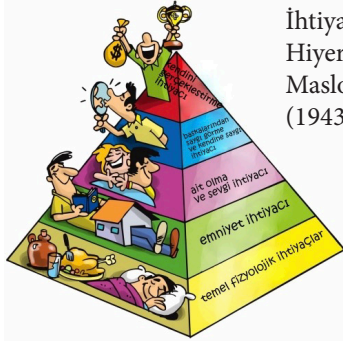
Maalesef eğitimcilerimiz hep şöyle düşünüyor: Biz çocuğumuzla oyun oynuyoruz. Sınıftaki çocuğumun velisi de onunla oynuyordur. Ama oynamıyorlar. Bakın, çok net söylüyorum size. Onlar çocuklarıyla oynamıyorlar. Çocuklara şu soruyu sordum: Kimler her akşam televizyon izliyor? Herkes el kaldırdı. Herkesin el kaldırdığı bir ortamda o çocukların anne babalarıyla oyun oynadığını düşünmeyin, oynamıyorlar. "Kimler kutu oyunu oynuyor?" diyorum. 1000 kişi var karşımda, 10 kişi el kaldırıyor. Annesiyle, babasıyla oyun bile oynamıyor. Kutu oyunu bile oynamıyor, ki kutu oyunları bence çok değerli. O yüzden çocuklarıyla oyun oynayan ebeveynlere çok ihtiyacım. O nedenle velilerimizi de eğitmeye çok ihtiyacımız var.

Bir sürü ayağı var bu işin. Oyun dostu okul, oyun dostu öğretmen, oyun dostu ebeveyn olmak üzere. Aslında neye ihtiyacım var biliyor musun sevgili öğretmenlerim? Benim biraz elektriklerin kesilmesine ihtiyacım var. Çünkü eskiden elektrikler çok kesilirdi. Hatırlıyorsunuz değil mi? Elektrikler kesildiğinde ne yapıyordunuz? Gölge oyunu oynuyorduk, kelime oyunları yapıyorduk... İşte bizim o anıları geri getirmeye ihtiyacımız var.

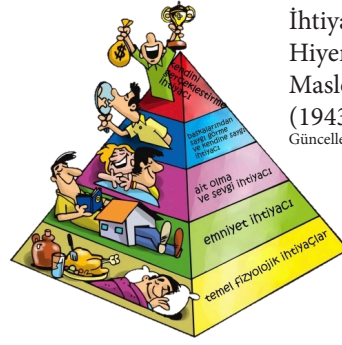
Ben ebeveynlere bunları anlattığım zaman onlar bana diyor ki: Ne istiyorsun hocam? Şalterleri mi indireyim istiyorsunuz? Yok öyle bir şeyden bahsetmiyorum ama bu çocukların sizinle oyun oynamaya çok ihtiyaçları var. Bunu dokuzuncu sınıf öğrencisi de şahsen kendisi dile getiriyor. "Ben annemle babamla oyun oynamak istiyorum ama oynamıyorlar. Çünkü benim büyüdüğümü zannediyorlar." diyor. Lisedeki çocuklarınız büyümediler. Hatta dokuzuncu sınıf çocukları şu an sekizinci, yedinci sınıf gibi davranıyorlar, emin olabilirsiniz. O yüzden bu çocukların hala, lisedeki çocukların dahi, anne babalarıyla oyun oynamaya çok ihtiyacımız var.

Peki niye oyun oynuyoruz? Oyun oynarken eğleniyoruz, gülüyoruz, kaynaşyoruz, öğreniyoruz. Biz her ne yapıyorsak mutlu olmak için yapıyoruz ve bu çocukların da mutlu olmaya çok ihtiyaçları var. Ama çocukların ekranda karşılaştığı her şey hazla ilgili, mutlulukla ilgili değil ve şimdi sürekli haz arayışında çocuklar.

Haz = dopamin demektir, mutluluk = serotonin demektir. Arada çok büyük bir fark vardır ve bağımlılıkların hepsi hazdan kaynaklıdır. Dopaminden kaynaklıdır. Hiçbir zaman mutlu olan çocuk bağımlı olmaz. O yüzden ekran bağımlılığının en önemli nedenlerinden bir tanesi yeterince mutlu olmamaktan kaynaklanır. Bu çocukların bizlerle, okulda da evde de oyun oynamalarına çok ihtiyacımız var.

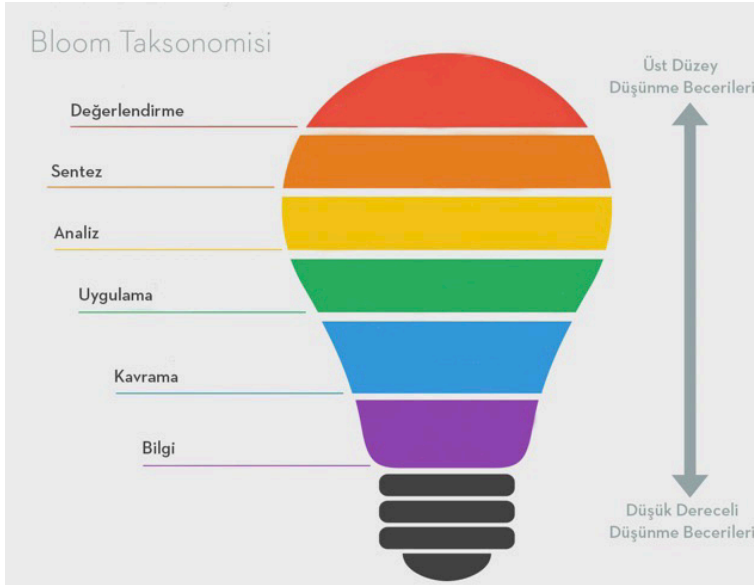
İhtiyaçlar
Hiyerarşisi
Maslow
(1943)

İhtiyaçlar
Hiyerarşisi
Maslow
(1943)
Güncellenmiş (2020)

Maslow ne diyor? "Bizim ihtiyaçlar hiyerarşimiz var." diyor, değil mi? Temel ihtiyaçlar, emniyet ihtiyacı... En tepedeki üç şey yıldızlı, neden sizce? Çünkü en tepedeki üç ihtiyacı ben oyunlarla karşılayabiliyorum. Nasıl yapıyorum? Oyunlarda takımlar var. Bu takımlar ait olma duygumuzu ortaya çıkartıyor. Sonra bu takımlar birbirleriyle yarıştıklarında başkalarından saygı görme ve kendine saygı duyma ihtiyacı karşılanıyor. Ama ben Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisini sağdaki gibi güncellemek zorunda kaldım. Çünkü özellikle en temel ihtiyaçlardan bazıları Pandemi ile birlikte değişti. Bu dönemde teknoloji hayatımıza daha da yerleşti.

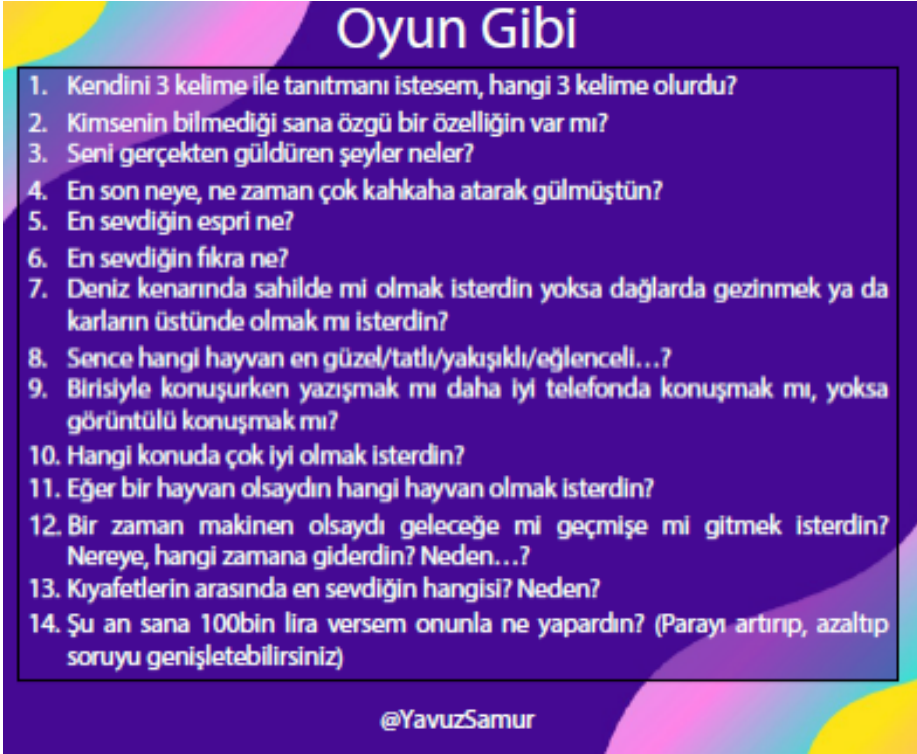
Bakıyorum, sadece insanlara değil hayvanlara da bakıyorum, onlar oyun oynuyorlar mı diye. Neredeyse oyun oynamayan bir hayvan yok. Yukarıdan aşağıya kayıyor, oradan yukarı çıkıyor. Sıraya giriyor, tekrar kayıyor... Kedilere ve köpeklere bakıyorum, inanılmaz oyunlar oynuyor. Ondan sonra diyorum ki: Oyun oynamak bir ihtiyaç mı değil mi?

Pandemide özellikle şunun altını çok vurguladım. Dedim ki: Sevgili öğretmenlerim, eğitimcilerim, unutmayın Maslow, Bloom'dan önce gelir. Bloom neye odaklanıyor? Bloom taksonomi ve tam öğrenmeye vurgu yapıyor. Neler var tam öğrenmede? "Bilgiyi kavrama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme vb. en tepeye kadar çıkacaktır." diyor Bloom. Maslow ne diyor? "Benim önce ihtiyaçlarım var." diyor.

Peki ne demek bu? Derse nasıl uyarlarız bunu? Önce benim ihtiyacımı karşıla. Benim bir, sohbet ihtiyacım var. İki, oyun ihtiyacım var. Bu ikisi birlikte yapabilir ve bunları yapmak çok zor değil. En sevdiğiniz öğretmeninize düşünün. Neden onu çok sevdiğinizi düşünün. Çok büyük ihtimalle bu iki temel ihtiyacınıza odaklanıyordu. Ya sizinle oyun oynuyordu ya da sizinle sohbet ediyordu. Sizinle daha çok paylaşımı vardı. O yüzden mümkün olduğunca oyuna daha çok ağırlık verelim istiyorum.

"Hocam öyle diyorsunuz da biz sohbet edecek konu bulamıyoruz." diyenler için oturdum sohbet konusu hazırladım. O yüzden bu sohbet konuları aslında çok değerli. Bunlardan kullanmamız ve bunlardan yapmamız lazım. Onların yaratıcılıklarını tetikleyebilecek sorular hazırladım. Daha önce hiç düşünmedikleri sorular hazırladım. Bunları kullanın istiyorum.

Şimdiki anne babalar, asıl anne babalığı yapıyorlar çünkü evdeler. Mecburen çocukla vakit geçirmek zorunda olanlar onlar. O yüzden mümkün olduğunca ebeveynlere bunu öğretmemiz lazım. Ben de çok yükleniyorum veliye ama veli ne yapsın? O da bilmiyor, öğrenmesi lazım. Onu öğretecek kişi de biziz. Ben öğretmen eğitiminden daha çok veli eğitimi yapılması taraftarıyım. Gerçekten velilerin eğitime çok ihtiyacı var ve bunu okulların yapması lazım. Öğretmenler oldu artık. Öğretmenlerin daha öğrenecekleri bir şey kalmadı ama velilerin öğrenecekleri çok şey var. O yüzden bunu onlara öğretmemiz lazım.

Oyunu ne zaman daha çok oynuyoruz? Türkiye’de en iyi çalışan kurum, okul öncesi. Gerçekten çok güzel çalışıyorlar, çok güzel içerikleri var. Ama birinci sınıfta bir şey oluyor bize. Aynı okulda olan bir okul öncesinden çıkıyorum birinci sınıflara gidiyorum ve duruma inanamıyorum. İki ay önce haziranda çok güzel bir yerdedik. Çocuk birinci sınıfa bir geliyor. “Burası neresi ya? Böyle değildi iki ay önce.” diyor.

O yüzden birinci sınıflar, rica ediyorum sizden, mümkün olduğunca oraya çok önem verin. Çünkü o çocuklar bambaşka bir dünyaya giriyorlar birdenbire. Ve sınıfcıların okul öncesine yaklaşması gerektiğini düşünüyorum. Ama son zamanlarda şunu fark ediyorum ki okul önceciler, sınıfcılara yaklaşılmaya başladı. Ya bir çocuk kendi kendine nasıl çarpma öğrenir? “Birinci sınıftan önce okuma yazmayı ve dört işlemi öğretiyoruz.” diyerek övünen okullar var. Bu çocukların asıl oyun oynamaya ihtiyacı var.

Nerede oyun yok diye bakın. Bizim Türk eğitim sisteminin özeti göreceksiniz. Nerede sınav var, orada oyun yok. Çocuklara gidip sorun. Derler ki: “Hocam ne oyunu, bize test verin test. Bizim test çözmemiz lazım, oyun oynamayalım lütfen. Çocukları bu hale getirdik.

Okulda geziniyoruz. Sekizinci sınıfların koridorlarına çok önem veriyoruz, oyun dostu okul yapacağız. Sekizinci sınıflarla konuştuk. Dedik ki: Arkadaşlar, sizin koridorunuza oyunlar yapmayı planlıyoruz. Hangi oyunları yapalım? “Hocam ne oyunu? Bizim test çözmemiz lazım. Okulda oyun mu olur?” diyen çocuklarla karşılaştık. O yüzden bir şey yapıyoruz ama yanlış yapıyoruz gibi geliyor bana. En çok ihtiyaç duyduğumuz anda en az yaptığımız şey birdenbire oyun oynamak oluyor. Üniversite birde bir ders var, bulamadım henüz ama okuldan çıkan batacak oynamaya gidiyor. O yüzden efendim, mümkün olduğunca oyun oynayalım istiyorum.

Bir deney yaptık. Yedinci sınıflardan iki grup oluşturduk. Sekizlere zaten dokunamıyoruz, biliyorsunuz. Gidin YÖK’ün tez arama motoruna girin, sekizinci sınıflarla ve on ikinci sınıflarla ilgili bir çalışma bulamazsınız. Onlar çünkü sınav grubu. Yine yedinci sınıflarla bir çalışma yaptık. Altı hafta boyunca ilk grup hafta sonu kursta test çözdü. Günlük 250-300 tane soru çözdüler. Diğer grup da altı hafta boyunca hafta sonu kursta dersle ilgili hazine avı oyunu oynadılar. Bilmeyenler için: Bir harita veriyorsun çocuklara. Haritanın üzerinde noktalar var. Çocuklar bu noktalara takım olarak gidiyorlar. O noktayı açıyorlar bakıyorlar içinde soru var. Sorunun yanında ipucu var. O ipucunu topluyorlar, soruyu çözüyorlar, sonra diğer noktaya gidiyorlar, ondan sonra açıyorlar oradaki soruyu çözmeye çalışıyor, ipuçlarını toplayıp, bütün bulmacayı çözüp oyunu bitiriyorlar. Bu grup da soru çözüyor ama en fazla 50-60 tane.

En sonunda bu öğrencilere aynı testi yeniden yaptık. Sonuç ne çıkmıştır? Çıkan çok ilginç bir sonuç oldu: Birinci grup ve ikinci grubun başarı oranları aynı oldu.

Hakikaten biz bir şey yapıyoruz ama yaptığımız şey gerçekten işe yarıyor mu, yaramıyor mu bilmiyoruz ki. Ben diyorum ki en kötü ihtimalle sevgili öğretmenim test de çözse oyun da oynasa aynı başarıyı elde edeceksin. Peki derse girdiğinde test mi çözdüreceğine oyun mu oynatacağına karar veren kişi kim? Öğretmen. Bunu etkileyen kişi kim? Yönetici ya da veli. O yüzden en kötü ihtimalle oyun oynayın.

Az önce demiştim ya: Back to basic. 2023’ün en temele geri dönüşünde dört şeyden bahsedeceğim size. Bizim öğrenme, akılda kalıcılık ve derslerimiz için olmazsa olmaz bilmemiz ve uygulamamız gereken dört temel şey var. Bunlardan birincisi: Mekanın, öğrenmeyle çok derin bir ilişkisinin olduğu. Şu anda mesela hepimiz farklı bir mekandasınız ve ne öğreniyorsanız burada mekanı kodlayarak öğreniyorsunuz. Hani telefonlarınızda fotoğraf çekiyorsunuz hemen mekanı alıyor ya aynen o şekilde öğreniyoruz biz de. Nerede öğreniyorsak onunla hemen eşleştiriyoruz.

İkincisi ve en önemlilerinden bir tanesi: Duyguların öğrenmeyle çok derin bir ilişkisinin olduğu. “En son deprem olduğunda.” dediğim zaman hemen ne yapıyorsun? Ne duyguyu hissettiğini hatırlıyorsun ve nerede olduğunu hatırlıyorsun. Beyin bu ikisine çok önem veriyor. Duygular. Peki korku duygusu mu? Hayır. Çocuklar mümkün olduğunca eğlence ve mutluluk duygularıyla birlikte öğrenmeliler. Ve özellikle bunu mekanı değiştirerek yapmak gerekiyor.

Mekanla ilgili şunu söylemiyorum: Her dersi farklı bir yerde işleyin. Ama çok önemli olan konularınızı okulun farklı mekanlarını işleyebilirsiniz. Yetmedi mi artık sınıf, şu sınıftan biraz dışarıya çıkmanın vakti gelmedi mi? Biraz daha farklı yerlerde özellikle önemli konuları farklı yerlerde işlemenin zamanı gelmedi mi?

Üçüncüsü, tabii ki çok önemseydiğimiziz: Hikayeleştirme. Bir şeyleri hikayeleştirdiğimizde, özellikle duyguları da işin içine kattığınızda, işin içinde mekan da var dikkat ederseniz, öğrenmede kalıcılık artıyor. Dünyanın en uzun kelime ezberleyen, dünyanın en çok rakam ezberleyen insanların bu üçünü sıklıkla kullanıyor.

Dördüncüsü, olmazsa olmazlarımızdan bir tanesi de tabii ki de “tekrar” sevgili hocalarım. Dikkat ederseniz, bu dördü bize bir şey söylüyor. Ben bu dördünü bir şeyle yapabiliyorum. O da ne? Yine dönüyorum, dolaşıyorum oyunlara geliyorum. Az önce bahsettiğim deneyde, yani hazine avı deneyinde, bu dördü var ve ben bu dördüyle yine oyunlarla aslında kalıcılığı da artırabiliyorum.

Peki nasıl yapacağım ben bu işi? Tabii ki mümkün olduğunca okuldaki oyun materyallerini artıracam. Oyunda en çok kullandığımız materyaller görselde gördüğünüz materyaller. İki soru var burada? Bir: Bunlar pahalı mı? Hayır. İki: Bunları bulmak zor mu? O da hayır.

O zaman ben istiyorum ki, mümkün olduğunca okulundaki öğretmenlere oyun dostu öğretmen çantası, oyun dostu öğretmen kutusu yapın. Bu öğretmenler derslerde akıllarına oyun geldikleri zaman hemen bunları tasarlasınlar istiyorum.

Ve tabii ki duygular... Hangi duyguları hissediyoruz oyun oynarken? Mutluluk, heyecan, rekabet, hırs... Hep olumlu duygular yok değil mi? Bazen olumsuz duygular da var. Üzüntü var. Kaybettiğimizde üzülüyoruz. Öfkeleniyoruz, sinirleniyoruz, kiskanıyoruz. Bir sürü duyguyu hissediyoruz. Sıradan bir insan günde kaç duygu hissediyormuş biliyor musunuz? Sıradan bir insan günde 3 ya da 4 duygu hissediyormuş. Öğretmenler daha çok hissediyor tabii ama oyun oynayan bir kişiye baktığınız zaman onlarca duyguyu oyun oynarken hissedebiliyor.

Ben bu duygularla ilgili araştırma yaptığımda işin içinden çıkamadım. Duyguların listesini buldum ve neredeyse içinde oyun oynarken hissetmediğimiz bir duygu yok. O yüzden duygular çok önemli ve en çok hangi duyguya odaklanıyoruz: Mutluluk duygusuna. Ve mutluluk hissetmeyen çocuklar depresyona giriyorlar sevgili öğretmenlerim.

Hangi becerileri geliştiriyorlar oyun oynarken? İşbirliği, takım çalışması, hayal gücü, yaratıcılık, problem çözme... Problem çözme dediğimiz bir beceri var değil mi? Hatta kutunun dışında düşünme. Biz bunları mümkün olduğunca kullanmalarını istiyoruz, derslerimize de entegre edelim istiyoruz. Dijital oyun oynarken de bir sürü beceri gelişiyor ve biz bu becerilere ne diyoruz? 21. yüzyıl becerileri.

Birçok özel okulumuz da "Hocam, biz 21. yüzyıl becerilerine odaklanıyoruz." diyor. Bu yere göğe sığdıramadığımız 21. yüzyıl becerilerine bir bakıyorum. Sonra biz bunlara sahip miyiz diye bakıyorum. Çok şükür diyorum. Fena değiliz gibi geliyor bana. Bu yere göre sığdıramadığımız 21. yüzyıl becerilerini 20. yüzyılın çocukları olan bizler sokakta elde ettik. Dolayısıyla cevabı çok uzaklarda aramaya gerek yok sevgili öğretmenlerim.

Sadece beceriler de değil. Kaybetime başladığımız bazı değerler var. Sevgi, saygı, adalet, hoşgörü, tevazu gibi. Bunları kaybetmeye başladık. Ders koyunca bunlar geri gelmiyor. Peki daha fazla ders yapmak mıydı önemli olan yoksa daha fazla oyuna ağırlık vermek mi? Ve maalesef oyun oynamadıkça çocuklarda bu değerlerin daha çok kaybolduğunu göreceksiniz. Bu sefer oyun diye ders koyuyorsun. Oraya matematik dersi geliyor. Ama bu böyle olacak bir şey değil işte sevgili öğretmenlerim. O yüzden kaybetmenin de elbette bir değeri var. Çocuklar oyun oynarken de kaybetmenin bir değeri var. O yüzden mümkün olduğunca okulları oyun dostu hale getirelim istiyorum.

Nasıl yapıyoruz biz bunu? On adımlı bir yolu var bunun aslında. Oyun dostu okul olmak isteyen herkese biz danışmanlık yapmak istiyoruz. Evet, biz burada varız ve biz size yardımcı olmak istiyoruz ve bu işi çok güzel, profesyonel bir şekilde yapmak istiyoruz. Biz bunu sadece herkese dağıtım istemiyoruz. Yani tabii ki herkes oyun dostu okul olsun çok isterim, herkes bunu yapsın isterim ama gerçekten bu işi layıkıyla yapacak olanlara biz destek olalım çok istiyorum. Bunun için çalışıyoruz, bunun için akademik araştırmalar yapıyoruz ki ben 15 senedir sadece oyunlarla ilgili çalışmalar yapıyorum. O yüzden bu değerli bir şey olsun istiyorum ve bu noktada da elbette size destek olmak isteriz.

Tezler yazdık bunun üzerine. Bir okulun oyun dostu okul olabilmesi için sahip olması gereken kriterleri çıkarttık. 150'den fazla kriter bulduk ve okullara bunları uygulamak istiyoruz. Bunları kullanmak istiyoruz. Okullara bir öğretmenin nasıl oyun dostu öğretmen olabileceğine dair de eğitimler vermek istiyoruz. Bir ebeveyne de nasıl oyun dostu ebeveyn olabileceğine dair eğitimler vermek istiyoruz. Elimizden geldiğince bunu hem devlet okullarında hem de özel okullarımızda yaygınlaştırmak çok istiyoruz. Çünkü bu çocukların oyun oynamaya çok ihtiyaçları var sevgili öğretmenlerim. Bu çocukların bizim onları oyunlarla buluşturmaya çok ihtiyaçları var.

Bir okula gittik. Okulda sekizinci sınıf çocukları etrafımızı çevirdi. Dediler ki: Hocam bizim geçen sene okula gelmek için bir nedenimiz vardı. "Neydi o neden?" diye sordum. "Hocam beden eğitimi dersimiz vardı haftada bir gün. Ve biz o beden eğitimi dersinde oyun oynuyorduk. Bu sene sekizinci sınıf olduğumuz için elimizden onu da aldılar. Artık okula gelmek için bir nedenimiz yok. Biz bir saat beden eğitimi dersi istiyoruz. Çok şey mi istiyoruz? Biz okula gelmek için bir neden istiyoruz. Çok şey mi istiyoruz?" dediler çocuklar. Bu çocuklar bize yalvardılar.

Evet, bir sınav gerçeği var biliyorum. Ben de çok iyi biliyorum ama sınav var diye bu çocukların oyunlarına engel oluyoruz. Bu çocuklar daha az oyun oynuyorlar, daha az sosyalleşiyor ve maalesef daha az becerilere ve değerlere sahip oluyorlar. Peki biz neyi hedefliyoruz? İlla sınavı mı hedefliyoruz. Bu çok önemli.

Yine birgün bir okula gittik. Okulda öğrencilerle yine sohbet ediyoruz. Çocuklar dedi ki: Hocam bizim okulda top yasak. Topun yasak olduğu okullar var. İnanamazsınız, bazılarınıza çok garip geliyor olabilir ama topun yasak olduğu okullar var. Topun yasak olması ne gibi bir şey biliyor musunuz? Suyun yasak olması gibi bir şey. Yapamazsınız sevgili yöneticilerim. "Ama hocam birbirine çarpıyorlar." diyorlar. Ancak hangi topların yasak olduğunu belirleyebilirsiniz. Evet, bazı toplar yasak olabilir, sorun değil ama topu yasaklayamazsınız.

Koşmanın yasak olduğu okullar var. Bunlarla karşılaştık ve o kadar üzüldük ki. Çocuklar dedi ki: Futbol yasak. Bir okulda da futbol yasakmış. Yalvardı çocuklar bize "Ne olur bu yaşağı kaldırın oyun dostu okul ekibi." diye. Bu arada yöneticiler söylemiyorlar bize hiç, çaktırmıyor. Öğrenciden alıyoruz haberi. Futbol yaşağını kaldırdık, okulda bayram havası.

Çok güzel spor salonlarımız var, biliyorum. Spor salonu olmayan okul neredeyse yok gibi. O kadar güzel spor salonu yapmışsınız ki teneffüste kapalı. Giremiyorlar öğrenciler. Neden? Yerler parke olduğu için çocuklar mümkün olduğunca o ayakkabılarla girmesinler. O zaman niye yaptın bu spor salonunu? Çocuklar sadece öğretmeniyle birlikte giriyor. Bu çocuk oyun oynamak istiyor. Bu çocuklar stres atamazlar tabii.

O yüzden sevgili öğretmenlerim, sevgili yöneticilerim, yaptığımız doğrular elbette var ama yaptığımız yanlışlar var bu çocuklara. Mümkün olduğunca artık yapmayalım çok istiyorum.

Sevinç ATABAY
Eğitimci

CUMHURİYETİN 100. YILINA “ÖĞRETMEN” OLMAK

Hazırsanız size bazı sorularım var. Hazır mısınız? Açlığın olmadığı bir dünya için çalışmak isteyenler ayağa kalkabilir mi? Doğal afetleri ve iklim krizini önlemek için sorumluluk almak isteyenler ayağa kalkabilir mi? Toplumsal cinsiyet eşitliğine inananlar ayağa kalkabilir mi?

Eğitimde fırsat eşitliği için, eğitimin önündeki engelleri kaldırmak için ve daha iyi bir eğitim için çalışmak isteyenler ayağa kalkabilir mi? Cumhuriyetimizi ilelebet korumak ve muasır medeniyetler seviyesine çıkarmak için çalışmak isteyenler ayağa kalkabilir mi?

Frederic Gros’un bir kitabı var. “Yürümenin Felsefesi”. Bu kitabı biliyor musunuz? O kitapta der ki: Bir insan iki ayağının üstüne durdu mu, onu kimse durduramaz. Biz iki ayağımızın üstünde duruyoruz artık. Ne zamandan beri? Cumhuriyet kurulduğundan beri. Bizi kimse durduramaz. Onun için size bu soruları sordum.

Lütfen Eğitim Psikoloğu John Sweller’in makalesini bulup okuyunuz. Bu makalede eğitim psikoloğu John Sweller diyor ki: 21. yüzyıl becerileri sadece bir slogandır. Ben de buna inanıyorum. Biz öğretmenlerin 21. yüzyıl becerilerini öğretebilmemiz için bizim de o becerileri nasıl öğretebileceğimize ilişkin yetiştirilmiş olmamız gerekirdi. Bu makale beni çok etkiledi. O yüzden de size tavsiye ediyorum. 42 yıllık bir eğitimci olarak, her ne kadar artık sınıfta ve okulda değilsem de, sürekli olarak zihnimi yenilemem ve geliştirmem gerektiğini biliyorum, bu nedenle de elime ne geçerse, ne bulursam okumak istiyorum.

Hepimiz iki gündür eğitimle ilgili tanımlar yapıyoruz. Öğretmenlik mesleğiyle ilgili her birimizin farklı bir tanımı ya da önerisi var. Zaten, kim söylemişti hatırlamıyorum ama çok beğendiğim bir söz var. Oscar Wilde’in bir sözü; Mezarında ne yazıyor biliyor musunuz Oscar Wilde’in? Şöyle : İnsana dair her şey bana tanıdık geliyor. Çok güzel bir söz.

Şu kimin söylediğini unuttuğum söze geri dönelim. Şöyle diyor: Yeryüzünde ne kadar öğretmen varsa o kadar da öğretme yöntemi vardır. Katılıyor musunuz buna? Ben katılıyorum. Hiçbirimiz aynı değiliz. Her birimizin farklı karakteristik özellikleri var. Dolayısıyla her birimizin öğretmenlik yapma biçimi de farklı. Ama “öğrenmeyi öğrenme” kavramı hem öğrencilerimiz için hem biz öğretmenler için son yılların en önemli yöntemi.

Eminim bir çoğunuz bunu biliyorsunuz. Latince bir kelime. Latince farklı söylenir mi bilmiyorum ama Sapere Aude, Horatius’un Epistle 2 şiirinde geçiyor. Sapere Aude’nin anlamı ne biliyor musunuz? “Kendi aklınla düşünmeye cesaret et.” Kendi aklınla düşün değil, kendi aklınla düşünmeye cesaret et. Kendin ol, başkaları zaten var. Bu da Frida Kahlo’nun sözü. Ben de bir Kahloistim biliyorsunuz.

Şimdi sizi bir yapay zekayla tanıştırmak istiyorum. Bu yapay zeka sizinle sohbet edebilir. Ben 62 yaşındayım. Geçen sene Microsoft’un teknoloji liderleri yarışmasında eğitim alanında finale kaldım. Bu gençler var ya bizi dürtüyorlar. ChatGPT dedikleri bu yapay zekaya üyeyim. Canınız sıkılıncı aklınıza ne gelirse sorun, hiçbir şeyi cevapsız bırakmıyor. Ve biliyor musunuz? Size bir sır vereyim. Özellikle lise öğrencileri ödevlerini artık onunla yapıyorlar. O kadar akıllı ki bu yapay zeka intihal olmasın diye aynı soruya hiç aynı cevabı da vermiyor. Buyurun bakalım. Bilemediğiniz ne varsa sizinle sohbet eden bir yapay zeka.

Sizlerle yapay bir zekayla sohbet etmiş biri olarak, bunu hiç ironi olsun diye söylemedim, tavsiye ediyorum. Çok kolay da giriliyor. Lütfen, özellikle öğretmen arkadaşlarıma söylüyorum. “Hiçbir öğrenci geride kalmasin.” diye Bill Clinton’ın bir sloganı vardı, hatırlıyor musunuz? Ben de diyorum ki: Hiçbir öğretmen, öğrencinin gerisinde kalmasin. Teknolojide öğrencilerinizin gerisinde kalmayın.

Bir zamanlar ben de sizler gibi “Bu teknoloji geldi, duyguları kaybettik.” diye söylenirdim. Sonra düşündüm, “Ya Sevinç, sen bütün bunları acaba teknolojiyi beceremediğin için söylüyor olabilir misin?” dedim kendi kendime. O günden sonra çok istekli, hevesli bir şekilde teknolojiyle ilgilenmeye başladım ve gördüm ki aslında çok da çekinmemize gerek yokmuş. Çünkü bizden genç olanlar ve çocuklar bunu becerabiliyor. Üç yaşında elinde tabletle oyun oynayan çocuğa üstün zekalı diye bakılıyor artık. Hayır değil, çok normal bir durumda o çünkü teknolojiye doğdu.

Bu toplantılara 21 yıldır gelirim. Rüstem Hocam, 21 yıl önce 2001 yılında, beni buraya davet ettiğinde, Avrupa Birliği - Brüksel nezdinde Türkiye’nin Bilim, Araştırma, Eğitim ve Gençlik koordinatörüydüm. “Gel, “Comenius” diye programlar varmış, sen anlatıyormuşsun. Bizim özel okullarımıza bunu anlat.” dedi. O kadar büyük bir vizyonu vardı Rüstem Hocamın, teşekkürler. O zamandan beri gelirim. Zaman zaman da konuşmacı olurum.

Bu defaki konferans için davet edildiğimde konuşmamın bir özetini istediler. 2021 yılında yazdığım Toplum 5.0 makaleminden referans alıp Toplum 5.0’in vurgusu üzerinden bir özet hazırladım. Toplum 5.0’i hepimiz duyduunuz. 2017 yılında Japonya Başbakanı Almanya’nın Hannover kentinde düzenlenen Fuarda toplum 5.0’den bahsetti.

Kısaca Toplum 5.0’in ne olduğunu ifade edeyim: Teknoloji insanın yerine değil insanın yanına gelecek. Asla teknoloji bizim önümüze geçemeyecek. Özellikle eğitimde. Anaokulu, ilkokul ve ortaokul öğretmenleri hiç merak etmeyin. Hiçbir zaman biz işimizi kaybetmeyeceğiz. Yıllar önce çok ünlü fütürist Michio Kaku’yla beraber olduğumuzda o da aynı şeyi söylemişti. “Bu grup öğretmenler hiç mesleklerini kaybetmeyecekler. Onlar hep sınıfta olmaya devam edecekler.” demişti. Lise için aynı şeyi söyleyemeyeceğim. Lise öğretmenlerinin sınıfta olamaması teknolojiyle ilgili değil ama o çağdaki çocukların başka tercihleri olacağından.

Toplum 5.0 artık bir gerçek. Endüstri 4.0 bitti. Endüstri 1.0, sanayi 1.0 neydi? Yani neyle başladı, neyi bulduk? Buhardı. 2 neydi? Elektrik, Endüstri. 3 neydi? İnternet. Endüstri 4? Dijital dünya. Toplum 5.0’da kim var? İnsan var. Değerleri ve insanı odağa aldı.

Kadınlar için iyi haber, toplum 5.0 bizi çok istiyor. Şu anda bütün şirketler ürettikleri her şeyi kadın tüketici üzerinden yapıyor. Çünkü önümüzdeki yıllar kadınların yılları olacak.

Onun için toplum 5.0’in söylediği bir öğretmen tanımı söylüyorum size: Öğretmenler eğitimin vicdanıdır. Neden? Çünkü siz sınıfa girdiğinizde, kapıyı kapattığınızda biz dışarıda olanlar ne yaptığınızı biliyor muyuz? Hayır. Siz aklınızla ve vicdanınızla sınıftasınız. Biz öğretmenlerin gerek maaşımızı hak etmek gerekse bu ülkenin çocuğunu iyi yetiştirmek üzere bir sorumluluğumuz var. Sınıfta kapıyı kapattığımızda vicdanımızla ve aklımızla değilsek o sınıfta aslında biz öğretmenliği de yapmıyoruz. Onun için böyle bir cümlem var: Öğretmenler eğitimin vicdanıdır.

Yapay zeka öğrencilerimizle sohbet ededursun, onların ödevlerini yapadursun. Robotlar ortalıkta kol gezsin. Hiç sorun değil. Biz ne vereceğiz onlara? Biz sevgimizi vereceğiz. Bizim en büyük işimiz aslında az önce hocamın söylediği, “günde bilmem kaç tane olan duyguyu” yaşat-

mak. Ama en önemli işimiz, öğrencide öğrenme merakını ateşlemek. İnanın öğrenme merakla başlıyor. Merak etmediğiniz hiçbir şeyi öğrenemezsiniz. Biz öğretmenlerin akıl ve vicdanımızla sınıfta olup öğrencimizdeki öğrenme merakını, öğrenme hevesini ateşlememiz lazım. Bırakın gerisini kendisi öğrenir. Onun için sevgi her şeyden önemli.

Eğitimden emekli olup artık daha farklı ne yapabilirim diye düşündüğümde, yine böyle davetlere katılıp, eğitime dair konuşmalar yapmakla birlikte, asıl pandemi sürecindeki bütün Instagram sohbetlerimde, davet ettikleri yerlerde birtakım kelimeler kullanmaya başladığımı gördüm. Ve dedim ki, aslında bu kelimeler benim şu anda hayatımın tam da odağına oturdu ve beni de anlatıyor aslında.

Birinci kelimenin “farkındalık” olduğunu gördüm. Farkındalığın bence hayatımızdaki en önemli kelime olduğunu düşünüyorum. Siz ne diyorsunuz? Ne olup ne bittiğinin farkında değilsek, kendimizin farkında değilsek, içinde bulunduğumuz toplumun farkında değilsek, evimizin farkında değilsek ne yapabiliriz? O yüzden farkındalık kelimesinin hayatımızın tam da odağına oturması gerektiğini düşünüyorum. Ancak farkında olanlar sorgulayabiliyor, farkında olanlar sorumluluk duyabiliyor, ancak farkında olanlar elini taşın altına koyuyor. Bu yüzden farkındalık kelimesi hayatımızın tam da ortasında.

İkinci kelimenin ne olabilir sizce? İkinci kelimenin: Etki. Sivas’ta bir TEDx konuşması yapmıştım. Orada “etki” üzerinde durdum. İngilizce’de “impact” diyorlar. Duyuyorsunuz değil mi? Şimdi etki enstitüleri kuruldu. Londra’da merkezi. Girip bakın: Impact Institute. Diyor ki, her ne yapıyorsan yap eğer yaptığın işte, ürettiğinde, söylediğinde bir etki yaratamıyorsan, boş. Bu nedenle diyorum ki; yaptığımız her işte bir değer üretmek zorundayız.

Zaman zaman görevdeyken öğretmenlerimiz bana dertlenir. Sevinç Hocam, ben burada kendimi değerli hissetmiyorum, diye. Ben de derdim ki: Sen ne değer ürettin? İnsanın kendisini değerli hissetmesi için değer üretmesi gerekir. Siz kendinizi değerli hissederseniz başkaları size değer verir. Siz bir değer üretirseniz değerli olursunuz. Durduk yere kimse kimseye bir değer vermez. O yüzden çok değerli meslektaşlarım, canım meslektaşlarım kimseden size bir değer vermesini beklemeyin. Siz kendi değerinizi üretin, kendi etkinizi yaratın. O zaman emin olun karşılığı gelecek. Bu nedenle etkinin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Hani Türkçede de şöyle bir söz vardır: Ee, biz bunu yaptık da ne oldu? İşte bu etki. Sorun kendinize: Ben bunu yaptım da ne oldu? Nasıl bir etki oldu? Bu en basitinden çok güzel bir yemek yaptığınızda herkesin yediğinde “Ellerine sağlık, ne kadar güzel olmuş.” demesi gibi. Bu bir etki midir? Evet, midemde bir etki bıraktın. Tadı damağımda kaldı. O yüzden lütfen değer üretin, etki yaratın.

Üçüncü kelimenin: Çeviklik. İngilizcesini daha çok kullanıyorlar: Agile. Çevik olmak, öğrenme çiviği olmak, duygusal çevik olmak. Ben bunu merak ettim, kullanmak da istedim ve kullanıyorum. Ne bu çeviklik? Bu bahsettiğim çevikliğin yaş ile alakası yok. 62 yaşındayım ben de.

Ben bunu aslında Brüksel’de çalıştığım zaman öğrenmişim de anlamının ne olduğunu bilmiyordum. Çevik olmak, ne yapacağını bilmediğin durumlarda ne yaptığın ve ne yapabildiğindir. Müthiş, o yüzden duygusal çeviklik ve öğrenme çevikliği çok önemli.

Peki ne gerekiyor çevik olmak için? Kültürel zeka gerekiyor. Ama bunun kültürlü olmakla hiç ilgisi yok. Tamamen adaptasyon kabiliyeti. Ne kadar çok bilersen o kadar çok kültürel zekaya sahip olursun. Çok gezen mi, çok okuyan mı bilir? Çok gezen bilir. Yani çok adaptasyon.

Brüksel’de çalışıyoruz o dönemde. Oda arkadaşım bir zaman İtalyan, bir zaman İspanyol, bir zaman Alman biri oluyor. Ortak dilimiz İngilizce. Onun için ben özel okullarda ikinci yabancı dile

karşıyım. Şimdi rahat söyleyebiliyorum! Bunu ben bir fantezi olarak görüyorum. Mükemmel bir şekilde kendi dilinizi, Türkçeyi öğretin. Üstüne bir de İngilizce öğretin. Özür diliyorum Fransızca öğretmenlerinden, Almanca öğretmenlerinden, İspanyolca öğretmenlerinden. Beni affedin ama ben altı sene Brüksel’de Avrupa Topluluğunu kuran Alman ve Fransızlarla çalıştım. Ortak dil İngilizceydi. Diğerleri istenirse öğrenilebilir.

Yıllarca Talim Terbiye’de sordular: Sevinç Hocam, neden İngilizce öğretmiyorsunuz? Çünkü Türkçeyi öğretmiyoruz. Birgün biri bana “Nasıl olur? İlkokulda başlıyoruz Türkçe öğretmeye Sevinç hocam.” dedi. Ne dedim biliyor musunuz? Size de soruyorum. İçinde sıfat geçen cümle kurun kafanızda. Kurduk mu? Zarf demedim, zamir de demedim. Kurduk mu? Cümlelerin içinde “kırmızı” sıfatı geçiyor mu? Böyle sorunca sürekli “kırmızı” sıfatı kullanılıyor. Kırmızı şapkalı kız pazara gidiyor. Kırmızı şapkalı kız ormana gidiyor. Kırmızı elbiseli... Ya başka sıfat yok mu? Mesela: Minicik bir kadın siyahlar giymiş. Sıfat bu; zamir değil, zarf değil, daha edat değil. Kendi dilimizi çok iyi bilmek zorundayız. Gerçekten biz kendi dilimize hakim değiliz. Kendi dilimizi iyi öğrenemedik. Kendi kendinize zarflar, zamirler, edatlar yapın, o zaman konuşalım.

Dördüncü kelime: Dayanıklılık, yılmazlık. Biz bunu yaşadık mı? Yaşadık ve yaşıyoruz. Şu anda hepimizin içinde bulunduğu okullarda ücretler, onlar, bunlar... Her şey aslında bir dayanıklılık ve yılmazlık denemesi. Ama sadece bir mücadele vermek anlamında değil. Hep, tekrar tekrar yapabilmek ve başarabilmek. Burada konu aslında sadece içinde bulunduğumuz durumlar değil. Hepimizin kişi olarak da dayanıklılığa karşı mutlaka ve mutlaka bir beceri kazanması gerekiyor. Çünkü dünya başka bir yere doğru gidiyor.

Beşinci kelime: Bağışıklık. Bu bağışıklık kelimesini hepimiz biliyorduk. Fakat pandemi döneminde ben başka bir bağışıklığı öğrendim. Hangisini? Bedensel bağışıklık ve ruhsal bağışıklık. Eğer pandemi döneminde biz çevik olmasaydık, o belirsiz duruma hemen adapte olmayı beceremeseydik ruhsal olarak büyük sıkıntı yaşardık.

Japonların bir işareti var onu biliyor musunuz? “Yin Yang” diyorlar. Her şey bir şeyin karşıtıdır. Hintliler de ruh ve beden bütünlüğüne inanır, “Her şey iner ve çıkar.” derler. Hiçbir şey yerde kalmaz. Hiçbir şey yukarıda kalmaz. Ben de buna inanıyorum. Ruhsal ve bedensel bağışıklığın çok önemli olduğunu gördüm. Gerçekten bu son zamanlarda okullar, ücret sorunları, maaş sorunları derken hepimizin bağışıklığı bozuluyor. Zaten ruhsal bağışıklık bozulunca bedensel bağışıklık da bozuluyor biliyor musunuz? Birbirini çok etkiliyor.

Diğer kelime: Sürdürülebilirlik. Sürdürülebilirliği, biz öğretmenler için şöyle söylüyorum: Bizim sürdürülebilir olmamız için; öğrencilerimiz tarafından her zaman dinlenen, söyleyecek yeni sözü olan, her şeye kolay adapte olan kişiler olmamız gerekiyor. Dış etkenlerle değil, içten gelen bir sürdürülebilirlik. Çok sevdiğim bir sözü var Betül Mardin’in. Şöyle diyor: Ben mesleğimi genç tuttum. Meslek de beni genç tuttu. Mesleğinizi genç tutun. Önceden bildiğimiz her şey bugün için geçerli olmayabilir. O yüzden sürdürülebilir biri olmak; sağlıklı, yeni olan her şeyi öğrenebilen yani sürekli gelişen olmak demektir.

Son kelime: Gönüllülük. Bu yeni dünya, yeni yüzyıl, gönüllülerin yüzyılı. Gerçekten gönüllü iş yapan, gerçekten bir şey için gönüllü olanların yüzyılı. O yüzden her ne yapıyorsanız gönülden yapın, gönüllülükle yapın. Hepiniz okullarda çocuklara, öğrencilere diyorsunuz ki: Hadi bir sosyal sorumluluk projesinde yer al. Bakalım siz alıyor musunuz? Sizin onlara rol model olmak için herhangi bir gönüllü yaptığınızı sosyal sorumluluk hikayeniz var mı? Gönülden yapılan bir işin tadına doyum yoktur. Hiçbir karşılık beklemeden, gönülden yapmak. Bu yüzyıl gerçekten gönüllü insanların yüzyılı olacak.

**“Hiç kimse mükemmel değildir.”
Çoğumuz bu dört kelimeye sığdıktık.
Bu yüzden güdü ve cesaret eksikliğiyle
kendimizi ve becerimizi fark etmeden
yaşadık.**

Düşündüm, düşündüm bizi bütün bunlardan ne engelliyor diye. Herkes bu cümleyi duydu mu? Hiç kimse mükemmel değildir. Duyduk değil mi? Hiç kimse mükemmel değildir. Hepimiz bu dört kelimenin arkasına sığdıktık. Kim bilir neler yapabiliriz. Yapabilir miydik? Neler yapabiliriz, neler... Ama bu dört kelime bizi cesaretten, güdüden alıyordu ve durdurdu. Bu dört kelimeyi çıkartın hayatınızdan. Mükemmel yapmak yoktur. Yapabilmek, yapmak var.

“Yapabilmek” deyince şunu da söyleyeyim: Eğitimin değişmesi için önce ne değişecek? Zihinler değişecek, zihinler değişmeden eğitim değişmez. Sizin çıkaracağınız yönetmelikler, kanunlar sistemi değiştirmez. Sistemi; zihin, kalp, akıl değiştirir. Dolayısıyla biz bunun arkasında saklanmadan, durmadan işlerimizi yapacağız.

Düşünüz kadersiniz. Düşünün ne kadersiniz... Hayalleriniz kadersiniz. Düşünün ne kadar hayaliniz var? Ben de düşündüm, düşündüm “Benim düşüm ne?” dedim. Bir derneğin başkanıyım. Herkes için Eşitlik ve Liderlik Platformu’nun. Kısa adı: Help Zone. Dün benim kitabım çıktı. Kitabı ben yazmadım, sevgili Gökhan Dumanlı yazdı ve kitabın başında bir sözümü kullandı. Sevinç Atabay dedi ki: Eğitim zihnin özgürleşmesidir. Çok isterdim kendim kitap yazabilmeyi ama bu bir nehir söyleşisi oldu. Ve bu kitap çıktı. Ama yazar Gökhan Bey’e dedim ki: Kitap beni anlatabilir ama ben kitaptan bir gelir elde edisin istemiyorum, bir düşüm var, o da bir köy okulunu tamir edip yeniden açmak. Denizli’nin Honaz ilçesindeki Aşağı Karaçay’da bir dağ köyünde 2006 yılında kapatılan köy okulunu bu kitabın geliriyle açacağız.

Şu anda Türkiye’de 20.000 köy okulu kapatıldı. Bu 20.000 köy okulunda; liseyi söylemiyorum; ilkokul, ortaokul toplam neredeyse 800.000 çocuk taşınmalı eğitim görüyor. Oysa yerinden eğitim güzeldir. O küçücük çocuklar eğitim için 40-50 km gitmemeli. 1934 yılındaki Türkiye’yi düşünün. 1934 yılında Honaz ilçesinin Aşağı Karaçay dağ köyünde bir okul açmışsınız ve 2006’da kapatmışsınız. Neyse ki tamir için tüm izinleri alabildik.

Hep birlikte bu okulu yeniden eğitime açacağız. Çocuklar otobüslere, dolmuşlara binip okullarına gitmeyecekler. Köylerinden, yerinden eğitim alacaklar. Hepimizin bir düşü gerçekleşecek. 1934’ten 2006 yılına kadar kim bilir ne kadar çok mezun vermişti. Ümit ederim ki Eylül’e yetişir ve hep birlikte bitiririz.

Konu başlığı, “Cumhuriyetin 100. Yılına Öğretmen Olmak”. “Yılında” demedim “yılına”. Önümüzde bir 100 yıl daha var. Biz hep birlikte bu ülke için çok şey yapacağız. Böyle bir köy okulunu açacağız. Pazartesi günleri İstiklal Marşı okutacağız, 23 Nisan kutlayacağız, 19 Mayıs’ı kutlayacağız. Değil mi? “Türküm, doğruyum, çalışkanım, ilkem küçükleri korumak, büyükleri saymak. Milletimi özümden çok sevmektir.” diyeceğiz. Hep birlikte biz “Ne mutlu Türküm diyene! Varlığımız bu ülkeye armağan olsun.” diyeceğiz. Ve hepimiz bu duyguyla 100. yıla gireceğiz, değerlerimizi kaybetmeden Cumhuriyetimize sahip çıkacağız.

EĞİTİMİN GELECEĞİNDE OKUL KÜLTÜRÜ NEDEN ÖNEMLİDİR?

Bugün eğitimin geleceğinde okul kültürünün neden önemli olduğunu paylaşacağım. Okul kültürünün önemine geçmeden “Kültür ve okul kültürü kavramları bizde neler çağırıştır?” sorusu ile başlamak istiyorum. Bunun nedeni ise; her zaman kavramları iyi tanımlamak gerektiğini düşünmem, çünkü biz bir kavrama hangi anlamı yüklersek, davranışlarımıza da bu yansıyor.

“Öğretmenlik bizim için ne ifade eder? Okul bizim için ne ifade eder? Ya da yönetici kimdir? Yöneticilik bizim için nasıl bir yerdedir?” gibi sorulara verdiğimiz cevaplar; sınıfa girdiğimizde, okula girdiğimizde davranışlarımızı, tutumlarımızı, algılarımızı, değerlerimizi ve inancımızı etkiler. Bütün bu kavramlar kültürün içerisinde yer alan konulardır. Bu nedenle bizim bu kavramların tarafımızdan nasıl tanımlandığı ve alanyazında nasıl tanımlandığı önemlidir. Şimdi biraz alanyazına bakalım isterseniz.

Kültür, ne işe yarar? Hayatımızın neresindedir? Okul kültürü, eğitimciler olarak, öğretmenler olarak, yöneticiler olarak bizim hayatımızın neresindedir? Niye böyle bir konu var? Biraz bunu tartışmamız gerektiğini düşünüyorum. Aslında kültür biraz da kimlikle de ilgili bir konu. Nasıl bizim bir kimliğimiz var, rollerimiz var ve o rollere ve kimliğe göre davranıyoruz. Okulların da bir kimliği var ve hepsi birbirinden farklı. Bizi birbirimizden ayıran özelliklerimiz var, doğru mu? Bilgi, beceri, yeterlilikler ve sahip olduğumuz özellikler. İlgilerimiz, hobilerimiz yapmak istediklerimiz, hayallerimiz o kadar çeşitli ki. Okulların da benzerlikleri ve farklılıkları var. Bu nedenle kendilerini nasıl tanımladıkları önemli. Biraz buralara vurgu yapmak istiyorum.

Bileşenler, bize ne söylediği, kültüre ilişkin göstergelerdir. Yani bir okula girdiğinizde ya da herhangi bir kuruma girdiğinizde ne hissedersiniz ya da siz kendi okullarınızı düşündüğünüzde, kendi sınıflarınızı düşündüğünüzde ta dışarıdan, okul bahçesinden içeri girdiğinizde acaba nasıl giriyorsunuz oraya? Ya da sizi ziyarete gelen biri, kendi kurumunuza geldiğinizde neyle karşılaşmak ister, çıkarken nasıl, hangi duygularla çıkar? Bunun okul kültürüyle ne bağlantısı vardır?

Kültürün neden önemli olduğu ve “Bize ne söyler? kısmını da belirtmek istiyorum. “Öğrencim kimdir?”, “Öğrencimin hangi özellikleri vardır?” gibi bir sürü şey. Birazcık da kendi hayatımdan bahsetmek istiyorum. Ailede başlayan kültürlenme sürecinde, annemden, babamdan aldığım şeyler gibi.

Ankaralıyım ben. Ankara’da doğdum, büyüdüm. Eğitim hayatımın tamamı da Ankara’da geçti ve devlet okulundan mezunum. Okul bana ne kattı? Annemden, babamdan neler aldım? Ben sokakta oyun oynayarak büyüdüm. Şanslı hissediyorum kendimi. Ankaralı olanlar vardır belki aranızda. Ben Yenimahalle’de büyüdüm. Hemen İvedik Caddesi’nin kocaman bahçeli ama bir apartman dairesinde doğdum ve büyüdüm. İlkokulun ortasına kadar da oradaydık.

Biz ne yapardık? Sokakta oyun oynardık. İp atlardık, piyes, tiyatro oynardık. Bir grubumuz vardı. Ablam ve onun arkadaş grubu ya da kendi arkadaş grubumla birlikte oyunlar oynardık. Piyes yaptığımızı ve bilet sattığımızı hatırlıyorum. Parasıyla da gidip sakız aldığımızı hatırlıyorum mesela.

Oyunlar ve bu yaşantılardan neler kazanmışsınız sizce? Neleri kazanmışsınızdır? Tabii ki ben birçok şey kazandırdığını düşünüyorum sokakta oynamanın, okuldan sonra orada vakit geçirmenin. Şöyle de bir huyum vardı, okuldan çıkardım doğrudan eve gitmezdim. Yolu uzatarak eve gitmek farklı yolları da görmemi sağladı. Gezerdim, görürdüm ve hala gezmeyi ve görmeyi severim. Çünkü gezerek öğrenmek, farklı insanları görmek, farklı kültürleri görmek de benim için çok önemli.

Dolayısıyla şimdi kendi hayatımdan çıkarak buraya da bağlayacağım. Okulda ne öğrendim, anne ve babamdan ne öğrendim? Öğretmenlerimden ne öğrendim ve nasıl şekillendim? Yani şu an karşınızda duran Ebru hangi özelliklere sahip ya da bunu kendi üniversitesine, kendi okuluna ne kadar aktarabiliyor? Bu kısmın önemli olduğunu düşünüyorum çünkü değer yaratmak çok önemli. Kendimizi değerli hissetmek de çok önemli. “Peki acaba bana ya da öğrencilerimize okullarda, öğretmenlere, yöneticilere böyle bir fırsat tanınıyor mu? Bu okul kültürünün içerisinde nerede yer alır?” kısmının da çok önemli olduğunu düşünüyorum. Kendimi var edebildiğim, anlamlı bulduğum bir yer mi acaba okulum ya da çalıştığım herhangi bir kurum? Bunun da önemli olduğunu düşünüyorum. Kültür deyince benim aklıma gelenler bunlardı.

Kültür deyince sizin aklınıza neler gelir? Şu an kültürle gidelim. Ne eklemek istersiniz? Kurallar, eğitim, etkileşim. Başka bir şey geliyor mu aklınıza? Ritüeller, semboller, törenler, logolar, artefaktlar, mitler, efsaneler. Bunlar bize ne söyler sizce? Kendi kültürümüze ait olanı öğreniyor olmamız ya da kendi kültürümüzle var olabilmemiz ne anlam ifade eder acaba? Kültürün bütün bu öğeleri kimliğimizi ve bir yere ait olduğumuzu gösterir.

Peki kimlik ve ait olma duygusu neden önemlidir? Maslow’a da değinmek lazım değil mi? Sevgi ihtiyacı, kabul, değer görmek, her şey var. Her şey o kadar üst üste ki ve dolayısıyla biz birey olarak, çocuk da olsak 18 yaşına kadar öyle de tanımlansak, genç yetişkin de olsak, yetişkin de olsak çalıştığımız yerlerde ya da aslında içinde bulunduğumuz gruplardan ne bekleriz? Olduğumuz gibi kabul görmeyi bekleriz ve hepimizin arka planda az önce de söylediğim gibi bunları bekleriz.

Kendi okulumdan birazdan bahsedeceğim. Okul hayatımdan bahsedeceğim daha doğrusu. Oralardan aldığım, öğrendiğim birçok şey var. Üç farklı üniversitede çalıştım. Şu an yaklaşık 11 yıldır Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü’nde çalışıyorum. Ama Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi’nden mezunum. İnanç Hoca’nın da öğrencisiyim. Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimim boyunca danışmanımı kendisi. Eğitim Yönetimi alanında çalışıyorum bu arada onu söylemedim. Kendisi de bahsetti, eğitim yönetiminin duayenleri hocam oldu. Bazılarından ders alamadık ama fakülteye her geldiklerinde onlarla konuşma fırsatımız oldu. Bu bize ne sağladı? Bir eğitim yöneticisi olarak ne sağlamış olabilir? Onlardan aldıklarımız mesleğe bakış açısı ve bir duruş sergilemekti belki...

Haydar Taymaz’ı anmak isterim. Vefat etti kendisi, Allah rahmet eylesin. Haydar Hoca’dan aldığım şöyle bir şey vardır: Haydar Hoca, sanırım 80 yaşında vefat etti. Denetim, teftiş alanında çalışan çok önemli bir akademisyendi. Odasına girdiğiniz an ceketini ilikler ve ayağa kalkardı. Kaç yaşında olursanız. Ne hissettirdi sizce karşısındaki kişiye? Saygıyı, o kadar güzel de değer verdiğini hissettirdi ki.

Ziya Bursalıoğlu ile koridorda karşılaştığımızda “Evlad nasılsın?” derdi. Şimdi bunlar çok küçük şeyler ama bana fakültede; lisans, yüksek lisans, doktora yıllarımdan itibaren düşündüğümde; o kadar çok şey kazandırmış ki aslına bakarsanız. Çünkü bana aslında öğrenciye “Kimdir, öğ-

renci geldiğinde de nasıl davranılır?”ı gösterdi. Bunu yaşattılar ve yaşatarak öğrettiler. Kendisi de vefat etti. Allah rahmet eylesin, anmak istedim. Çünkü aslında işte o kültürün içerisinde birçok şeyi gösterdiler ve öğrettiler.

Eğitim tabii ki en önemlisi. Çünkü zaten eğitimin işlevinin içerisinde yok mu kültürü aktarmak? Hepimiz aslında ailede başlayan süreçte, sonrasında okullarda şekillenmiyor muyuz? Kurallarla, oradaki gördüklerimizle, öğrendiklerimizle. Dolayısıyla aslında şekillendiğimiz yer okul. Ben öğrencilerime şunu sorarım, okul size ne kattı? Akademik açıdan sormuyorum bu soruyu sadece. Bireysel anlamda değer dünyanızda neyi öğrendiniz? Öğretmenlerden, okul yöneticisinden, bir güvenlik görevlisi varsa güvenlik görevlinizden, bahçeden... Yani kapıdan içeri girdiğiniz andan itibaren neyi gördünüz? Çünkü bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Kendi deneyimlerim de bana bunu söylüyor.

Öğretmenler için seminerler yürütüyorum yıllardır. Güzel oluyor aslında hem farklı illerdeki okulları görme şansım oluyor. Buradan da böyle bir örnekle bağlamak isterim. Herhangi bir okula gittiğimde kapıdan içeri girdiğim andan itibaren gözlem yapıyorum. Bu çok olağan geliyor. Öğretmenler odasıyla yapılan bir çalışmayı paylaşacağım sizinle daha sonra. Kuruma girdiğimde güvenlik görevlisinden tutun, koridorda, işte kimi gördüysem yönetici olabilir, öğretmen olabilir, orada bir veli de olabilir, çocuklar olabilir, iletişime bakıyorum. Sadece bakıyorum, gözlüyorum. Öğretmenler odasına girdiğimde öğretmenler arasındaki konuşmalara bakıyorum. Bir yöneticiyle öğretmenin ya da eğer denk gelirim, bir veliyle yöneticinin ya da öğretmenin iletişimine bakıyorum. Bunun da çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bütün bu gözlemler okullar hakkında bir bilgi veriyor aslında.

İklimde biraz psikolojik bir şeydir ya. Kültürle iklim çalışmaları hep birlikte olur. İklim de o girdiğiniz anki atmosfer, hava olarak tanımlanan şeydir. Böyle hissediliyor. Koridorlarda neler var? Sınıflarda neler var? Sınıf duvarlarında ne var? Birincilerin mi isimleri yazıyor acaba yoksa bütün çocukların ürünleri sergileniyor mu bir yerlerde? Bunu da çok önemsiyorum. Dolayısıyla o iletişim, kullandıkları dil, üslup, bana bir sürü şey söylüyor aslında okul hakkında. Size de söylüyor eminim ve her okulu birbirinden ayıran şey aslında bu bence.

Bu arada şunu da söylemekte fayda var, biz hep öğretmenler ve yöneticiler üzerinde duruyoruz. Peki öğrencilerin kültürel geçmişi bize ne söylüyor? Bazen öğrenciyi görmezden mi geliyoruz acaba? Gelebiliyor muyuz, kaçırıyor muyuz? Bu kısım da biraz işin içine giriyor.

Hukuk sistemi gibi toplumsal düzeni sağlayan kurallar, örf, adet, gelenek ve görenekler bize bir şey söyler. Peki biz bir topluma ait olmayı, bir okula ait olmayı nasıl gösteriyoruz? Ya da bir topluma ait olmak bize ne söylüyor? Yeni bir kurumda göreve başladığınızda kuruma özgü neler değişir. Her yöneticinin ve öğretmenin olaylara bakış açısı ve davranış şekilleri yani “yoğurt yiyişi” farklıdır. Literatürde böyle bir kavram var. Yani okul kültürünün tanımında da bu var. Yoğurt yiyişiniz kuruma göre farklılaşabilir.

Peki niye değişiriz? Ortama uyum sağlamak için olabilir. Peki ortamı ne etkiler ya da ortama nasıl uyum sağlarız? Her kurumun ve kişinin kabulleri vardır. Siz işinizi yaparken değişmezsiniz ama çalıştığınız yere uyum sağlarsınız. Temel soru: Nasıl şekillenirim ya da nasıl uyum sağlarım? Diyelim ki, farklı bir okula yönetici olarak gittiniz. O kurumda ne değişir? Kurum kültürü değişir. Hep kurum kültürü diyoruz değil mi? Ve her okulun kendine ait bir kültürü var.

Şu ana kadar iki farklı üniversitede çalıştım. Şu an Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesinde görev yapıyorum. MSGSÜ, 1882 yılında Sanayi-i Nefise adıyla kurulmuş ve 140. yılını

kutlayan bir üniversite. Akademiden üniversiteye dönüş hikayesi var. MSGSÜ'ya geçmeden önce kurum hakkında bu kadar bilgi sahibi değildim ama içine girince ve 11 yılın sonunda, bu yıl da 140. yıl etkinliklerimiz sayesinde daha da çok tanımış oldum. Her bölüm kendini anlattı. Osman Hamdi'yi daha yakından tanıdım. Arkeoloji Müzesi'nde ne yaptığını öğrendim. Disiplinler arası çalışmak benim için her zaman çok önemliydi. Fen-Edebiyat Fakültesi'nde çalışıyor olmak aslında bir anlamda beni üzerdi. Çünkü Eğitim Fakültesi'nden gelme biriyim. Öğretmen yetiştiren biriyim. Fen-Edebiyat'ın ortamı çok farklı gelmişti bana ilk geldiğinde ama sonra dedim ki: Buradan öğreneceklerin var. Çünkü farklı bölümler var ve eğitimle ortak bir payda bulduğunda bakış açın çok değişebilir ve inanın öyle oldu. Eğitim Fakültesi ile de tabii ki iletişim halindeyim. Şu an lisans derslerine de giriyorum ya da yüksek lisansta farklı üniversite deneyimlerim de var.

Bir yerden mezun olmakla bir yerde çalışıyor olmak çok farklı. Bunu da hissettim. Oradan mezun değilim ama Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nden mezunum. Gurur duyduğum bir yer. Okula her gittiğimde kendimi evimde hissediyorum. Ankara'da yaşamıyorum yıllardır ama Ankara'ya her gittiğimde o kampüsün içine girdiğimde öğrencilik anılarım geliyor aklıma. Öğrencilik farklı bir bakış açısı kazandırmıştı. Öğrencilik bitti benim için anlam farklılaştı. Akademik dünyanın içerisine girdim ve bir sürü şey değişti ama oradan şekillendim. Hocalarımdan gerçekten üzerimde çok emeği var. Onlara her zaman teşekkür ediyorum ve aslında oradaki kültürü bana verdiler. Bunu hissediyorum. Bölüm arkadaşlarımla bir araya geldiklerimizde aynı dili konuştuğumuzu anlıyorum. Bunun ne kadar önemli olduğunu fark ediyorum.

Aynı dili konuşuyor muyuz mesela okullarda? Ne dersiniz? Zümrelerinizle, yöneticilerinizle ve sizinle, öğrencinizle aynı dili konuşuyor musunuz? Ortak paydada nasıl buluşuyorsunuz? Bunun da çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Aslında uzun lafın kısası, bir sürü tanımın sonunda, kültür bize nerede, nasıl davranacağımızı da öğretiyor ve eğitim yoluyla da bu aktarılıyor. Tabii ki okulda geçen süre çok fazla ve biz aslında öğrencilere bunu da aktarıyoruz. Dolayısıyla aslında bu bir kimlik. Kimliğin çok farklı tanımları yapılabilir. Bir sürü boyuttan bakılabilir ama bizi var eden şey o kimlik aslında. Aynı zamanda roller ve davranışlar. Bunun böyle olduğunu düşünüyorum.

"Kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?" kısmının önemli olduğunu düşünüyorum. İşlevi ne peki? Literatürde sıra dışı bir güce sahip olduğuna ilişkin bir veri vardı. Ben de almak istedim. Öyle de olduğunu düşünüyorum. Şöyle bir şey var aslında bence her öğretmenin biraz sosyoloji bilmesi gerektiğini düşünüyorum. Sadece psikoloji değil. İnsanla uğraşıyoruz, evet. Belki gelişim kuramlarını çok iyi bilmemiz gerekiyor. Çocukların gelişim özelliklerini bilmek lazım. Evet, psikoloji bilmek lazım, katılıyorum, sosyoloji de bilmek lazım diye düşünüyorum. Çünkü öğrenci nereden geliyor? İlk önce kendimizi tanımakla ilgili bir şey ama sonuçta kültürel kodlarımız var. Buna da inanıyorum. Yani hepimizin bir kültürel kodu var bence ve o kültürel kodlarla iletişimi sağlıyoruz. Bakış açımız, dilimiz, kurduğumuz dil, durduğumuz yer, öğrendiklerimizle var. En azından ben böyle inanıyorum.

Çok uzun zamandır çatışma dersine giriyorum. Öğrencilerimin hepsi öğretmen ve yönetici. Okulda yaşadıkları çatışmaları anlatıyorlar. Hem ödev olarak hem de sohbet olarak bunu yaptığımızda, en büyük problemin ne olduğunu görüyorum biliyor musunuz? O kadar basit şeylerden çatışma yaşadıklarını anlatıyorlar ki. Bakış açıları çok farklı ama ortak dil ya da empati kurabilmek ile ilgili herhangi bir yerde olmadıklarını fark ediyorlar üzerinde konuşunca.

Ortak dil diyoruz ya bu gerçekten çok önemli ve iletişim tabii ki çok önemli bir yerde. Çünkü

iletişim becerisi dediğimiz şey, evet, gelişebilen bir beceri. Çatışmaya sebep olabileceği gibi, çatışmayı ortadan kaldıracabilecek de güce sahip. Bence bir anahtar kelime iletişim. Dolayısıyla algılayışımız, öğrendiklerimiz, ta ailede öğrendiğimiz roller, değerlere verdiğimiz anlam; saygı mesela; değişebilir. Kavram farklılaşabilir. Bana göre saygı, size göre saygı. Peki bu bir sorun yaşatır mı? Belki, eğer ortak paydada buluşamazsak.

İşaret dilinin ortak, evrensel bir dil olduğunu düşünürdüm. Yanlış düşünüyordum çünkü kültürden kültüre değişen bir dilmiş. Dolayısıyla biz kültürden kültüre değişen bir yapının içerisindeyiz, ki okuldan okula değişen bir yapı bu ve aslında kendi özelliklerimizi de yansıtıyoruz.

Aile de başlayan bir süreç. Anne babamız, hangi ülkede doğduğumuz, hangi dili konuştuğumuz, anne babamızın eğitim durumu, eğitime bakışı, inancı, okulu nasıl tanımladığı burada o kadar önemli ki. O yüzden okul, aile ve toplum ve biz bunların hepsinin bir birleşimidir. Tabii ki bunun altında daha farklı başlıklar da olabilir. Bunların sayesinde aslında ben Ebru olarak şu an karşınızda duruyorum. Çünkü aldığım her şey bunlardan geliyor. Evet, anne babamın nereden olduğu, gelenek görenekleri, örf adetleri, kendi eğitim yaşantıları, kendi anne babalarından aldığı her şey ve bana kattıkları her şeyle şu an karşınızdayım. Öğretmenlerim tabii ki hakeza, kaç tane öğretmenin eğitiminden geçtim? Yani sonrasında da düşündüğünüzde epey bir kişi olabilir. Dolayısıyla hepimiz için aynı şey geçerli. İşte öğrencilerimiz de böyle. Peki öğrencilerimiz için de böyle bakabiliyor muyuz? O yüzden sosyoloji bilmekten bahsediyorum. Arka planda olanlar bizi şu an var edenlerle karşınızdayız ya; siz de aynı şekilde; bu davranışlarda, tutumlarda, algılarda, inançlarda; ki öyle varız; nasıl durabiliyoruz? O yüzden bunun önemli olduğunu düşünüyorum.

Gelelim okul kültürüne. Aslında az önce söylediğimiz gibi “yoğurt yiyiş” ama literatürde de böyle bir şey var. Gerçekten “Burada işler böyle yürür.” demenin başka bir şekli okul kültürü. Peki sorsam size: Sizin okullarınızda işler nasıl yürür? İşbirlikçi olmalı değil mi? Ben mesleki gelişimde çalışıyorum bu arada ve mesleki gelişimde çalışırken de öğretmenlerin kendi mesleki gelişimlerinde “Nasıl olması gerekiyor?” vb. diye konuşurken hep şu sonuca varıyoruz: Meslektaş koçluğuna, yardımlaşmaya ve geri bildirim kültürünün oturtulmasına ve iş birliğine geliyoruz. Peki gerçekten okulda iş birliği içinde çalışıyor muyuz? Bu soruları kendinize lütfen sorun. Okulunuzu değerlendirin. İçinizde yöneticilerimiz var, öğretmenlerimiz var, okul kurucuları olabilir. Dolayısıyla okul böyle bir yer mi gerçekten?

Geçenlerde bir araştırma okudum. Bir arkadaşımın araştırmasıydı. Öğretmenlere bir ölçek uygulamışlar. İşbirlikçi çalışma tutum örneği gibi bir ölçeği yanı sıra hatırlamıyorsam. Ölçekten sonra da öğretmenlerle görüşme yapmışlar. Ölçekte şu sonuç çıkmış: Bütün öğretmenler işbirliğine dayalı bir çalışma tutumlarının yüksek olduklarını belirtmişler. Nasıl bir sonuç sizce? Okullar böyle mi? Değil. Nicel çalışmayı yaptıktan sonra öğretmenlerle görüşme yapmışlar. Aslında öğretmenler işbirliği içinde çalışmayı tanımlarken kendilerine göre bir tanım yapmışlar. Araştırma sonucu öğretmenlerin işbirliğine karşı olumlu tutum sergiledikleri ancak davranışta bunu tam uygulamadıkları yönünde yorumlanabilir. Bu sonucu da okul kültürüyle ve mesleki gelişime bakış açısıyla değerlendirmek gerekir.

Kendi okulumuzda da yüksek lisans programımız var, dışarıda da özel üniversitelerde derse giriyorum ve şunu soruyorum öğrencilerimin hepsine: Yüksek lisans yaptığınızı okul yöneticiniz biliyor mu? 5 gün derse geliyorlar. İşten yani okuldan sonra geliyorlar ve çok yorucu bir süreç. Yani 5 gün, 3 gün 4 gün işte neyse programlarını nasıl ayarlayabiliyorlarsa. Bir öğrencim şunu söyledi: Hocam hiç farkında olduğunu zannetmiyorum. Ne hissediyor sizce? Kendi mesleki gelişimi adına yüksek lisans yapan bir öğretmen, okuldan çıktıktan sonra bunu uygulamaya

çalışan bir öğretmen “Yöneticimin haberinin olduğunu zannetmiyorum hocam.” dediğinde ne hisseder? Değersiz, güvensiz...

Peki oradan aldığı bilgiyi kendi okuluna aktarıyor olabilse ve okulunda mesleki öğrenme topluluğu, oluşturabilse ve öğrencilerle de bunu yapıyor olsa okul kültürü neye dönüşür sizce? Öğrenen örgüt budur. Öğrenme kendi kendine öğrenme gibi bir kavramı hayata geçirmeye çalışıyoruz ve aslında bunu sihirli bir sözcükmüş gibi de kullanıyoruz ancak okullar gerçekten öğrenen örgüt olarak tanımlanabilir mi? Yani öğretmenler öğrenmeyle ilgili motivasyon sahibi ya da şevkle çalışıyorlar mı? Bir kısmı evet, bir kısmı hayır ama bir kısmı da gerçekten bunun üzerine mesai harcıyor. Bu öğretmen de bunun bilinmesini görülmesini istiyor. Okula da katkı sağlamak istiyor. Onu da soruyorum mesela: Okulda buradan aldığınız bilgiyi aktarıyor olsanız, öğretmenler odasında paylaşıyor olsanız diğer arkadaşlarınız size ne der? “Başımıza iş çıkarma. Şimdi sen yüksek lisans yapıyorsun biz de mi yapacağız? Başka şeyler yapıyorsun, şimdi bizden de başka şeyler bekleyecekler” ifadelerinin kullanıldığını söylüyorlar. Bu ne diyor peki bize? Bu nasıl bir okul kültürü? Bütün bunları lütfen birazcık da düşünelim diye sormak istiyorum. Çünkü aslında bir anlam bulmakla ilgili bir şey ve çalıştığımız kurumların böyle olmasını istiyoruz.

Kendimizi geliştirebilmek için ekstra bir çaba harcadığımızda yaptıklarımızın bilinmesi, görülmesi ve bunları paylaşabilmeyi istiyoruz ve bunu da bilginin paylaşılması adına yapıyoruz. Ancak rekabetçi ya da iş birliğinin olduğu bir ortamda olup olmadığımız bu durumu etkileyebiliyor. Okulda öğrencileri de etkileyen bir durum olabiliyor bu.

“Örgütü bir arada tutmaya yarayan sosyal bir yapıştırıcı” diye de tanımlanıyor kültür. Kontrol olarak tanımlanmış, yaşam tarzı denmiş ve aslında okulumuzu nasıl tanımladığımızdır. İşte aslında iş birliği biraz belki buralardan geliyor. Çünkü bize nasıl davranmamız gerektiğini öğretiyor kültür. Burası önemli. Birlikte hareket ediyoruz. Sorun çözmeye, çatışmaya ya da olaylara karşı bakışımızı etkiliyor çünkü.

Bileşenler başlığı altında da baktığımızda artifaktlar, mitler, semboller... Her okulun kendine ait bir hikayesi var değil mi? Bir geçmişi var çünkü. Kendi okulumdan da örnek verdim biraz önce. 140 yıllık bir geçmişten bahsediyorum. Farklı bir şey hissettiriyor çünkü çok eski ve köklü bir kurum. Bütün okullar için de aynı şeyi düşünüyorum aslında.

Okul mimarisi de çok önemli bir kavram ve bizim de Mimarlık Fakültesi’nde okul mimarisi çalışan hocalarımız var. Çünkü aslında o dört duvar dediğimiz kavram, çocuklar için ne ifade

ediyor kısmının da önemli olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla bunlar da aslında kültürün bileşenleri olarak karşımıza çıkıyor.

Peki okul kültürü ne bekliyor? Uyum bekliyor. Bir şablon ve kodları var, kültürel kodlarımız var ve aslında bakarsanız davranışlarımızın ortaya çıkmasındaki etken ne sizce? Davranışlarımızın arkasında yatan şey ne olabilir? Bir olay karşısında gösterdiğiniz tepki nasıl şekilleniyor diye sorsam. Var mı bir cevap? Tutumlar, algı, değerler ve inançlar. Sonuçta bir davranış şeklimiz var ve bu davranışların altında yatanı yakalayabiliyor muyuz her zaman? Orada öğrendiğimiz bir şablon ya da kod bize ne yapmamız gerektiğini söylüyor.

Kültür aynı zamanda kurum aidiyetini de etkileyen bir kavram. Kurumda kendimizi güvende hissedip hissetmediğimiz, desteklenip desteklenmediğimiz kuruma ait olmamızı etkileyebiliyor. Bunun karşılığı sadece maddi olmak durumunda da değil. Maddiyat başka bir boyut. Hiç buraya girmek istemiyorum ama kendimizi değerli hissettiğimiz bir yerde aslında kendimizi iyi hissediyoruz ve düşünsenize 8 saat oradayız. Yani sabahtan akşama kadar bir kurumdayız ve kendimize ait hissetmediğimizde neler olur? Ait hissetmediğimiz zaman kurumdan ayrılabiliriz elbette. En son belki gelebileceğimiz nokta olur. Ya biz kurumdan ayrılırız ya kurum bizim ayrılmamızı ister. Çünkü bu davranışlarımıza yansır muhtemelen. Öğrenciler için de aynı şey geçerli. Öğrencilerin de okula bağlılığını etkileyen bir süreç bu ve bize normalin ne olduğunu söyler.

Okulun tarihi, bulunduğu çevre, bunların hepsi, sosyo-kültürel özellikler, büyüklük; burada işte okul mimarisi devreye giriyor; kültürün unsurları yani az önce söylemek istediğim şey şuydu: Bir kuruma girdiğinizde, bir okula girdiğinizde okul bahçesinden itibaren neler var, ne görüyorsunuz? Bunların hepsi bize bir şey söylüyor.

Ben Deneme Lisesi'nden mezunum. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi'nden mezun oldum. 19 Mayıs Üniversitesi'nde çalıştım, hatta akademik hayata orada başladım ki ben de birçok şeyi de etkilemiştir. Şimdi de Mimar Sinan'da çalışıyorum. Kaç yıllık bir süreç bu ve bunlar beni ben yapan kurumlar, ailemden aldıklarımın dışında. Çünkü her kurum bana bir şey kattı. Her kurumun kendine ait bir kültürü vardı.

Deneme Lisesi ismini duyunca herkes dalga geçirdi. Ama Ankara'nın eskileri şunu da bilir ki, Deneme Lisesi zamanında ya da kurulduğunda Ankara'nın en iyi devlet liselerinden biri olarak tanımlanan bir okuldu. Bize de hep bu anlatılırdı. Niye adı denemeydi? Çünkü birçok reformun ya da birçok değişimin pilot olarak uygulandığı bir okuldu. Adı buradan geliyor. Bize buradan mezun olanların çok iyi bir yerde oldukları anlatılırdı. Benim döneminde de mezun olanlar iyi birer meslek ya da iş sahibi oldular. Bütün bunlar kültürün kuruma ait hikayeler ve mitler kısmıyla da ilgili.

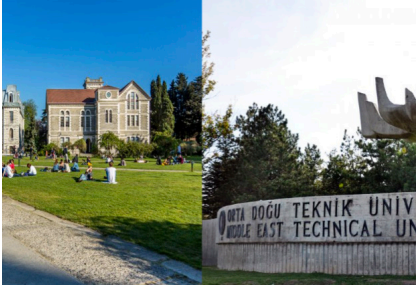

Bolonya Üniversitesi'ne gitme şanssızım oldu bu yaz ve ben Bolonya Üniversitesi'ni görmeyi çok istiyordum. Neden? Çünkü 1088 yılında kurulan ilk üniversite olarak tanımlanan bir üniversiteden bahsediyorum. Şanslıyım ki gördüm. Fotoğrafını da buraya koyma sebebim şu: Böyle bir yerde okuduğunuzda acaba kültüre, sanata, hayata dair ne hissedersiniz?

İstanbul Üniversitesi de Türkiye'nin ilk üniversitesidir. Üniversitenin bugünkü durumunu tartışmak falan değil amacım ama tarihsel kökleri olan bir yerden geldiğimizde ne hissediyoruz ve çevre bize ne söyler? Sanatla, kültürle, sporla iç içe olduğumuzda büyürken, okuldayken nasıl şekilleniriz?

Mülkiye'den mezun olanlar, Ankara Üniversitesi'nden mezun oldum derler mi? Mülkiye'den mezun oldum derler. Neden? Hala da bu böyledir. Çünkü durduğu bir yer var. Mezunlarının konulduğu bir yer var. Demek istediğim şey şu: Buradan gelen ve kendimizi tanımladığımız yer kurumlar. Dolayısıyla kendimizi Mülkiyeli olarak tanıyoruz ama aslında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezunuz.

Google'a "Türkiye'nin en güzel kampüsüne sahip olan üniversitesi hangisi?" diye sorduğunuzda 10 tane üniversite çıkıyor. 10 üniversiteden ikisi Boğaziçi ve ODTÜ. Bu da bir anlam ifade ediyor belki. Çünkü aslında üniversiteler yüklediğimiz anlamla ya da diplomaya yüklediğimiz anlamla ilgili olabilir. Bizim okullarımız mimarisi hep aynı tip değil mi? Şunu söyleyelim hep: Bir şehre girdiğimizde kilometrelerce öteden bir binanın okul binası olduğunu anlar mıyız? Muhtemelen evet.

Peki şu okul mimarisi niye değişmez? Değişiyor, dönüşüyor, yeni yeni, çok farklı proje okulları var. Ama yine de aynı biliyor musunuz? Benim gördüğüm aynı. Çok farklı bir okul mimarisi içerisinde değiliz.

Yapılan araştırmalar okulun fiziksel yapısının akademik başarıyı etkilediğini gösteriyor. Böyle bir etki var. Yapılmış çalışmalar şöyle bir şey söylüyor bize: Sınıfın duvarlarının nasıl kullanıldığı, okulun koridorlarının nasıl kullanıldığı akademik başarıya etkisi var. Ekstra ders yaparak ya da etüt yaparak çıkamayacak bir başarı. Sadece okul duvarlarıyla sınıfın içini, okulun içini düzenleyerek yapılabiliyor. Çünkü çocuklar kendi ürünlerini gördüklerinde, kendilerini değerli hissediyorlar. Bir sürü projelerde yapılabiliyor. Dolayısıyla aslında bu okula bağlılığı güçlendiriyor.

Mesela ilk görseldeki gibi bir koridor öğrenciye ne söyler sizce? Bana bomboş geliyor. Peki ikinci görseldeki gibi bir şey olsa? Şimdi merdivenler de kullanılıyor, okul sınıf kapıları kullanılıyor, her yer kullanılıyor aslında. Peki biz bunu niye yapıyoruz? Neyi dönüştürmek için yapıyoruz sizce? Kitaplar, okuma köşeleri, sokaklara verilen isimler, kütüphanelere verilen isimler orada yaşama duygusunu etkiler mi sizce? Ben etkilediğini düşünüyorum. Bir kütüphanede çalışma alışkanlığının öğrenmeyi motive ettiğini düşünüyorum. Dolayısıyla okulun renkli olması, bir alan açması, öğrenciler için de öğretmenler için de önemlidir diye düşünüyorum.

Sizin okulunuzu diğer okullardan farklılaştıran şey nedir? Dolayısıyla bu farklı özelliklerle de olabilir. Yani sadece akademik başarı değil aslında, akademik başarı farklılaşabilir. Okullara göre ya da oradan alınan her şey farklılaşabilir ama bakış açısı olarak ne kazandırıyor ya da neyi veriyor kısmının da önemli olduğunu düşünüyorum.

Yönetici, öğretmen, veli okuldan ne bekliyor? Çok şey bekliyor demi? Herkes öğretmenden, yöneticiden bir şey bekliyor. Öğretmenler, yöneticiden ya da veliden bir şey bekliyor. Peki bu beklentiler ne kadar gerçekleşiyor? Bunun okul kültürüne etkisi ne? Çünkü bakın şimdi en başa döneceğim. Öğretmenlik bizim için ne ifade ediyor? Okul yöneticiliği ne demek? Hangi bilgi, beceri ve yeterliliklere sahip olmamız gerekiyor ve veli çocuğunu niye sizin okulunuza gönderiyor? Ne bekliyor? Ya da siz o çocuğun eğitiminden sorumlu olduğunuzda çocuktan ne bekliyorsunuz? Bunların hepsinin kültürle bir bağlantısının olduğunu düşünüyorum. Eğitim sisteminin yapısı elbette çok etkili.

Okula ilişkin tutum diye bir şey var, yapılan araştırmalar da bunu gösteriyor. Şu an devletin açıkladığı sayılarda açık liseye ya da açık ortaokula yönelme çok fazla. Çünkü çocuklara "Okul sizin için ne ifade ediyor?" diye sorulduğunda okulda geçen zamanı, zaman kaybı olarak yorumluyorlar. Okul tanımı nereden nereye evriliyor.

Okul niye zaman kaybı? Ya da anne babanın çocuğa yani eğitime dair inancı nasıl ve nasıl değişiyor? Sadece ders ve sınav. Oyun yok, eğlence yok, kendini var etme yok. Olmadığını varsayalım ya da. Niye okula gitsin?

Bir arkadaşımızın çocuğu dört yaşında anaokuluna gidiyor ve annesine soruyor: Ben niye bu okula gidiyorum? Annesi açıklıyor, açıklıyor, açıklıyor. Ama çocuk ikna olmuyor. Dört yaşındaki bir çocuğun bile, okul öncesi bir kuruma giderken sorduğu sorunun cevabını eğer veremiyorsak bence oturup çok düşünmemiz gerekiyor. Çünkü sizce çocuklar okulda kendilerini nasıl hissediyorlar hapisane gibi görülen yerde?

Ben lisemin duvarlarından hiç bahsetmedim. Deneme Lisesi'nin, kaldırmışlar galiba, önünde kocaman demir bir kapı vardı ve hakikaten dışarıdan hapisane gibi görülürdü. Oradan çıkar-ken ki hissiyatımızı hatırlıyorum. Evet iyi bir okuldu ama gene de yaşattığı şey buydu galiba.

Öğrenme ne demek? İş birliği bizim için ne ifade ediyor? Ortak hedef, amaç koyabiliyor muyuz? Bakın yönetimin kavramları, vizyon, misyon ifadeleri her okulda vardır. Duvarlarda asılıdır, görürüz. Nasıl yazılır, kimler yazılır, kim yazmıştır, inanılan bir şey midir? Paylaşılan halde midir? Biz gerçekten orada çalışan bireyler olarak orada yazan ifadelere katkı sunmuş muyuzdur ya da buna inanır mıyız? Onlar sadece duvarlara asılan ya da web sayfalarına koyduğumuz, kendi okulumuzu tanımladığımız cümleler değil aslında. Oraya inanarak yazarsak farkımız biraz oradan çıkar diye düşünüyorum. Dolayısıyla burada gerçekten iş birliğinin olması akademik başarıyı da sağlar. Sadece akademik başarı da değil. Birçok şey bunda etken olabilir.

İletişim açıklığı konusuna değinmek istiyorum biraz da. Gerçekten sadece iletişim sorunu yaşadığımızda okullarda birçok sorun çözülemeyecek hale geliyor. Bunu da görüyorum derslerde verilen örneklerle. Dolayısıyla bütün bunlar "Ne bekliyoruz, ne alıyoruz, o beklentilerimiz ne kadar karşılanıyor, ortak dil kullanıyor muyuz, aynı dili konuşuyor muyuz?" gibi olan kısımlar aslında hepsi okul kültürünün içerisinde değinilmesi gereken konular.

Mustafa ÖZCAN Hocamın "Okulda Üniversite" projesinde ben bir yıl bir devlet okulunda görevlendirilmiştim. Ondan da bahsetmek istiyorum. Ben yönetimci olduğum için derse girmiyordum ama okulda yönetim ve öğretmenler arasında olanları anlamak ve eğitim yöneticilerinin sahip olması gereken özellikleri ortaya koymak için projede yer almıştım. Haftada bir gün okulda yöneticinin odasında ya da öğretmenler odasında oturdum. Öğretmenlerle toplantılar yaptık. Okul müdürüyle görüştük vs. Öğretmenler odasında dört hafta kimse benimle iletişim kurmadı sonrasında ortak bir dil kurduğumuzda "Öğretmenler odasında konuşulan konular neler, kendilerini nasıl ifade ediyorlar?" gibi birçok konu açıklığa kavuştu. Öğretmenler odası okulun kültürü ve iklimiyle ilgili bize birçok konuda ip uçları verebilir.

2022 yılında yapılmış bir çalışmada öğretmenler odasının öğretmenlere ne ifade ettiği sorulmuş ve aşağıdaki cevaplar alınmış:

"Sohbet, diğer öğretmenlerle iletişim kurma, dedikodu kazanı bir mekândır."

Sevdiğimiz arkadaşlarımızla güncel veya değil herhangi bir konuda konuşabileceğimiz, fikir alışverişinde bulunabileceğimiz, kafa dinlemeye gidip de zaman zaman da gürlütüsünden bunaldığımız yer."

"Bazen kısa bir mola, bazen sıcak bir kahve, bazen tatlı bir sohbet, bazen merak uyandıran bir dedikodu, bazen danışmanlık merkezi, bazen de fikir alışveriş odası, okulun kalbidir."

"Olumlu bir öğretmenler odası iklimi beni motive ediyor. Öğretmenler odasındaki konuşmalar olumlu ve destekleyici içerikte olunca daha motive oluyorum mesleğime karşı. Negatif içerik ve olumsuz üslup motivasyonumu düşürüyor ve öğretmenler odasına girmek istemiyorum."

Ben de kendi deneyimlerimden şunu gördüm: Yukarıda da bahsettiğim gibi ilk zamanlar öğretmenler odasına benimle iletişim kuran olmuyordu ya da kimse bunun için bir çaba göstermedi. Ama zamanla farklı konularla iletişim kurulmaya başlandı. Öğretmenler odası burada ifade edilen yer mi acaba? Burası öğretmenler için ne demek? Bunlar hep araştırma sonucundan. Evet, okulun kalbi ama orada acaba pedagojik bir şey ya da öğrencilere dair bir şey var mı?

Öğretmenler kendilerini nasıl hissediyorlar? Bu da kültürle ilgili bakın. Öğretmenlerin motivasyonunu etkileyecek kadar önemli bir yer öğretmenler odası.

Sonuçta şunları vurgulamak istiyorum: Kendi kurumlarınızı düşündüğünüzde öğretmenler odası, koridorlar, yöneticinin odası, yöneticinin; yönetim stili, liderlik tarzı, kurduğu iletişim, öğrenci veli olarak düşündüğünüzde neler varsa işte hepsi kültürle ilgili ve hepsi o kadar etkili ki bizim okula devam etmemiz, bağlı olmamız, motivasyonumuz bunlarla bağlantılı. Motivasyon çok önemli bir şey ve karşılıklı. Sadece öğrencinin hazır bulunuşluluğu değil, öğretmen için de aynı şey geçerli.

Paydaş olarak “Ne beklenti var?” sorusunu sorabilmek önemli ve o beklentinin karşılanmasını bekliyoruz, istiyoruz. Literatürde de güçlü ya da zayıf okul kültürü diye tanımlanan farklı kavramlar var. Hepsinin üstünden geçtik zaten ama sadece okul kültürü diye üzerine konuştuğumuz bir konunun çıktıklarına bakın lütfen. Güçlü bir okul kültürü: Okul çalışanları arasındaki iş birliği ve dayanışma duygusunun yüksek düzeyde olması; çalışanların motivasyon, bağlılık ve performanslarında artış, sadakatin artması; örgütsel başarının güçlü örgütsel yapıya bağlı olduğunun vurgulanması; çalışanların işten ayrılma ve iş değiştirme eğilimlerini azaltmasını sağlar.

21. yüzyıl becerilerini ben de kullanmıyorum bu arada. Yaratıcı düşünme şimdi var da daha öncesinde yok muydu? Hep vardı aslında. Beceriler hep var. Belki teknoloji eklenmiş olabilir. İnsan var olduğundan itibaren hayatta kalmak için çaba harcayan bir canlı ve hayatta kalabilmek için de birçok şeyi yapan, yapmaya çaba harcayan biri. Dolayısıyla yaratıcı düşünmesi olmasaydı hayatta kalamazdı herhalde.

Öğretmenlerin mesleki bağlılıklarının öğrencilerin davranışı, iletişim becerileri ve akademik başarılarını etkilediğine ilişkin literatürde bazı veriler var. Bunu da paylaşmak istedim. O yüzden güçlü okul kültürüne sahip olmalıyız; uzun lafın kısası; kendimizi iyi hissetmek için, her şeyden önce kendimizi var edebilmek için. Bunun da yolları var. Bunun için çaba harcayan bir sürü kurum var, yönetici var.

Yöneticiler burada çok önemli bir yerde. Çünkü kültürün oluşmasında başat olan kişi aslında yönetici. Yöneticinin yönetim stili aslında bunu oluşturuyor. Ama öğretmenlerle, öğrenciyle ve veliyle birlikte. Birlikte hareket ettiğimizde ancak güçlü okul kültürü oluşturabiliriz.

İKİNCİ YÜZYILA DOĞRU TÜRKİYE'DE EĞİTİM

Yüzüncü kuruluş yılına ulaşmakta olan Türkiye Cumhuriyeti için ikinci bir yeni yüzyıl başlamaktadır. Bu konferansta Türkiye'nin ikinci yüzyılındaki eğitimin üzerinde durulacaktır. Bunun için öncelikle mevcut eğitim yaklaşımları ve uygulamaları incelenecektir. Bu anlamda bugünkü eğitim sisteminin felsefi ve sistematik dayanağı olan birinci yüzyıla da bakılacaktır. Dolayısıyla ikinci yüzyıldaki eğitimle ilgili kestirimler ve öngörüler de ağırlıklı olarak Birinci yüzyıl temel alınarak yapılacaktır. Bu manada dünden bugüne yaşanan tecrübeler ışığında mevcut eğitim teorisi ve pratiği irdelenecektir. Akabinde ikinci yüzyılda gerçekleşecek olan eğitimle ilgili kestirimler yapılacak öngörüler paylaşılacaktır. Sonuçta Türkiye'deki eğitimin yüzyıllar içinde yaşadığı felsefi ve pedagojik dönüşüm ele alınacaktır. Bugünkü eğitim yaklaşımları dünkü tecrübelerle dayalı olarak ele alınırken gelecekteki eğitime de ışık tutmak amaçlanmaktadır. Bu konferansta Türkiye'deki eğitim sistemi sadece açmazları ve yetersizlikleri açısından değil aynı zamanda kavramları, kuramları, kurumları ve referanslarıyla bir bütün oluşturan karakteristik özellikleri, özgün ve üstün yönleri itibarıyla da tartışılacaktır.

Milli Eğitim Bakanlığının Sayın Yetkilileri, Kıymetli Eğitimciler, Okul Kurucuları, İdareciler ve Sevgili Öğretmenler! Konferansımıza hoş geldiniz. Sözlerime hepinize en içten duygularla saygılar sunarak başlıyorum. Bu arada bu toplantıyı düzenleyen Türkiye Özel Okullar Derneği Yöneticilerine de teşekkür ediyorum.

Bu konferans için önceden gönderdiğim özete tekrar göz attığımda fark ettim ki çok şey söylemeyi vaat etmişim. Tüm bunları bir saatlik bir sürede ifade edebilir miyim bilmiyorum. Vaatlerimi yerine getiremezsem şayet size bir kitap yazma borcum olsun.

Gelecekteki eğitim konuşulurken genellikle "21. Yüzyılda Eğitim" gibi bir başlık çok kullanılır. Ancak ben böyle bir başlığı bize yabancı bir ifade olarak görürüm. Özellikle bu yıl yani 2023 yılı için hiç kullanmam. Bu yıldan sonraki bir dönemi anlatan bir sunum için "ikinci yüzyıl" kavramını kullanmayı daha çok tercih ederim. Burada da öyle yaptım ve konuşmamın başlığını "İkinci Yüzyıla Doğru Türkiye'de Eğitim" olarak belirledim.

Bugünü anlamak ve yarını inşa etmek için düne bakmak gerekir diye düşünüyorum. "Tarih eskiyi bilmek bilimi değil istikbali inşa etme sanatıdır." der bir yazar. Bu söz eğitim için daha da doğrudur. Gerçekten de eğitimde eski, eski değildir. Eski yenidir, yeni de eskidir. Zira Sokrates'in, Platon'un, Rousseau'nun söyledikleri bugün de anlatır, o yüzden onların söyledikleri de eski değildir.

Eğitimde eskinin yeni, yeninin eski olduğunu anlamak için aşağıdaki slaytlara bir göz atalım birlikte. Zira slaytta yer alan sözlerin bu gerçeği çok iyi ifade ettiğini düşünüyorum...

Gördüğünüz gibi slaytlarda yer alan eski sözler bugün için de geçerli olan sözlerdir. Bu, eğitim için müthiş bir birikimdir. Buradan çıkarılacak fikir şudur ki; iyi, doğru ve anlamlı sözler çok eski zamanlarda da söylenmiştir. Bu gerçeği asla göz ardı etmemek gerekir.

- "İnsan okul için değil, hayat için öğrenmelidir." **SENECA**
- "Eğitim, hayatta işe yarar olma durumuna göre hazırlanmaz. Eğitimde elden geldiğince az kural verilmelidir. Basit metot kullanılmalıdır. Eğitim doğanın yolunu izlemelidir. Otoriter, baskıcı bir eğitim olmaz; onun yerine bireysel özelliklerin gelişmesi için tüm özgürlükler kişiye sağlanmalı, öğretmen ve öğrenci arasında karşılıklı güven gerçekleşmelidir." **LOCKE**
- "Adam yetiştirmek için yapılacak ilk iş yetiştirileceği çevreyi var etmektir. Çünkü "Karada yürülmez, denizden yürünmez, havada oturulmaz. Her eylemin kendine uygun olan bir çevresi vardır." **H. H. BALTACIOĞLU**
- "Öğrenme; öğretmenin değil, öğrenenin yapımıdır" **H. H. CIRITLI**
- "Hiç bir çocuktan ümit kesmemelidir. Çünkü alıştırmaya yavaş yavaş birçok zor anlayan çocuk zeki olanları bile geçebilirler. Su aka aka taştan iz bırakır, hasat tarlaların uzun uğraşmalar sonunda alınır." **AMASYALI HÜSEYİN OĞLU ALI**
- "İlk yapılacak şey çocuğun yaratılışını tanımadır." **AMASYALI HÜSEYİN OĞLU ALI**
- "İnsanlara aynı eğitimin verilmesi aynı faziletleri meydana getirmez." **ARİSTO**
- "Eğitimde iki kişiye uyan bir yöntem yoktur" **LOCKE**
- "Bilgi eylemden-işten doğar. Yani çocuklar yaparak öğrenirler. Sahilde kumlarını üzerinde yüzme hareketleri yaparak yüzme öğrenilmez." **PIAGET**
- "Anlaşmadan ezberlenen şeyler, kabuklarıyla beraber yutulan ve sonuçta hazmedilemeyen çekirdeklerle benzer. Bilginin gerçekten bir manevi gıda haline gelebilmesi için zihnin gelişmesi ve olgunlaşmasında yavaşlığı olması, iyice hazmedilmesi, yani iyi anlaşılacak zihnin mali haline getirilmesi gerekir." **SATI BEY**

Eğitime dair diğer tasavvurlarda da bu durum yaşanmaktadır. Mesele Platon entelektüel çok yönlü insan yetiştirmeyi hedeflemekteydi. Aristo ise meslek adamı yetiştirmeyi öncelemekteydi. Eğitime yüklenen işte bu hedefler varlığını bugün de sürdürmektedir.

Eğitimin bu özelliğini daha iyi anlamak için referans niteliğinde bazı ilke ve saptamalara işaret etmek istiyorum:

Öncelikle eğitim, **çevre** yani **muhi** ve **çerçevesi** yani **sistemi** olan bir icraat alanıdır.

Bilelim ki bir eğitim sisteminin otoriteleri yani **kahramanları** olur. Sonra **kuramları** olur. Daha sonra **kavramları** olur. Ve **kurumları** olur. Gelişmiş iyi bir eğitim sistemi bu niteliklere sahiptir.

Eğitim **felsefi** bir süreçtir. Aynı şekilde **sosyolojik** bir icraattır. Yani eğitim **kültüredir**. Aynı şekilde eğitim **psikolojik** bir faaliyet alanıdır.

Eğitim bir **yetiştirme** faaliyetidir. Aynı şekilde eğitim bir süreçtir. Ve eğitim bir **olgunlaştırma** sürecidir.

İlginçtir ki eğitim tarihi iki icraat alanının mücadelesine sahne olmuştur. Bir taraftan birey kendisinin **geliştirmek** ve **kurtarmak** için kendisi için eğitim yapmıştır. Diğer taraftan birey veya bireyler eğitimi başkalarını kurtarmak için kurgulamışlardır.

Eğitim genellikle **değiştirilmeye** çalışılır. İnsanlar, uzmanlar, yetkililer eğitimi değiştirmeye çalışır. Ama değiştirip değiştiremedikleri genellikle meçhuldür. Oysa büyük eğitim düşünürü Baltacıoğlu; "**Eğitim değiştirilmez, eğitim değişir**" der.

Eğitim **çizgisel bir ilerlemenin** olduğu bir saha değildir. Mesela eğitime ayrılan bütçenin artması, ders sayılarının ve saatlerinin artması her zaman eğitimin iyileşeceği anlamına gelmez. Eğitim denince aklı **milli eğitim** gelir. Bugünkü sistemli, amaçlı ve yöntemli eğitim, bireylerin medenileşerek önce cemiyet sonra da millet haline gelmesiyle inşa edilmiştir. Eğitim, milli olursa eğitim olur. Teknik olarak da, felsefi olarak da bu böyledir. Ancak buna rağmen eğitimin milli olması değil de gayri milli olması önemlidir gibi bir yanılgı hâkimdir çoğu zaman. Bir toplumsak, milletsek, ülkeysek eğitimin milli olması gerektiğini unutmamamız gerekir. Evet, eğitim bireyseldir belli ölçülerde, aynı şekilde toplumsaldır ama ulusaldır temelde.

Eğitim öyle bir sahadır ki yapacağımız iyi anlamlandırma ile yanlış bir adımın bile olumlu sonuç vermesini gözlemleyebiliriz. Aynı şekilde doğru olduğunu düşündüğümüz bir adım da beklenenin aksine kötü sonuçlar verebilir. Bu manada eğitim diyalektik bir sahadır diyebiliriz. Zira doğrunun içinde yanlış, yanlışın içinde doğruyu bulabiliriz eğitimde.

Eğitimin **herkese, her zaman, her yerde** sunulması esastır. Bunun Cumhuriyetin ilk yıllarında daha başarılı bir şekilde uygulandığını görüyoruz. İkinci yüzyıla girerken herkese, her zaman, her yerde eğitim sunulması konusunda yeterince başarılı olunduğunu söylemek zordur.

Eğitim sade bir alandır. Dolayısıyla eğitim gösterildikçe sığlaşır, basitleşir, mekanikleşir. Ancak 2023'e girerken son çeyrek asırda eğitimde gösterişin her anlamda yaygınlaştığını görüyoruz.

Eğitimle ilgili temel bazı ilke ve saptamaları yaptıktan sonra şimdi de geride bıraktığımız son yüzyıla dair değerlendirmeler yapalım:

Eğitimin kültür olarak algılandığı dönemler yaşadık. Cumhuriyetin ilk yıllarında Bakanlığın adı bile Kültür Bakanlığı olarak değiştirilmişti bir ara. Hatta o zamanlar iki müsteşar bulunmaktaydı Bakanlıkta. Muhtemeldir ki bunda eğitimi kültür olarak tanımlayan ve gören Ziya Gökalp ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun etkisi olmuştur.

Eğitimin bireysel, toplumsal ve ulusal bir konu olarak ele alındığını ifade etmiştim. Ancak eğitim cumhuriyetin kuruluş yıllarında toplumsal ve ulusal bir konu olarak ele alınırken son yıllarda bireysel bir sorun olarak görülmüştür.

Eğitim, önceleri felsefe daha sonraları da psikoloji ve sosyoloji disiplinleri tarafından anlamlandırılmıştır. Bu alanların adeta bir çatışması olmuştur eğitim üzerinde. Özellikle son yüzyılda psikoloji ve sosyolojinin kendini var ettiği saha olmuştur eğitim. Bu mücadele daha çok psikoloji lehine sonuç vermiştir. Bu nedendir ki eğitim psikolojikleştirilmiştir. Başarı, başarısızlık, uyum, uyumsuzluk için psikoloji temelli çerçeveler kullanılmıştır genellikle.

Bir eğitim sistemi için belirleyici unsurların olduğuna işaret etmiştim. Geçtiğimiz yüzyılda biz bu unsurlara sahip olduk. Eğitime yöne veren kahramanlarımız yani otoritelerimiz, kuramlarımız, kavramlarımız, kurumlarımız oldu.

Emrullah Efendi, Ethem Nejat, Mustafa Satı Bey, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Hasan Ali Yücel, İsmail Hakkı Tonguç, Halil Fikret Kanad, Ziya Bursalođlu, Selahattin Ertürk gibi otoriteler düşünce ve uygulamalarıyla Türk Milli Eğitim sistemine damga vurdular. Darümualliminler, Millet Mektepleri, Gazi Terbiye Enstitüsü, Köy Enstitüleri, Öğretmen Okulları, Talim ve Terbiye Kurulu gibi kurumlarımız eğitim sistemimizin inşasında çok mühim roller oynadılar. Benzer bir minvalde Fenn-i Terbiye Encümeni, Heyet-i İlmîyeler, Milli Eğitim Şuraları da sistemin özünü ve çerçevesini belirledi. Maarif, muallim, öğretmen, müfettiş, talim, terbiye, tedrisat, talebe, öğrenci gibi de kavramlarımızla eğitim ve öğretimi uyguladık ve anlamlandırdık. Diğer taraftan Tuba Ağacı, İçtimai Mektep gibi de kuramlarımız oldu.

Eğitime dair belli başlı düşüncelerimizin ve eğitimcilerimizin tanınırlığını sağlayamadık. ABD’de 1982 de yapılan bir araştırmaya göre üniversite eğitimi almış kişilerin %82 oranında ünlü psikolog B. Frederic Skinner’i tanıdığı bulunmuş. John Dewey ve Carl Gustav Jung gibi ünlü otoritelerin de aynı şekilde tanınırlığının çok yüksek olduğunu biliyoruz. Bu bize şunu gösteriyor: ABD toplumu bilhassa eğitimle ilgilenen otoritelerini popülerleştirebildi. Onları herkesin tanıdığı kişiler haline getirebildi. Peki biz? Çok açık ki, biz eğitimle sözü ve fikri olan otoritelerimizi yeterince tanıtamadık.

Çok okul açtık. Ancak her açtığımız okulu on yıl kadar sonra kapattık. Sürdüremedik. Değiştirdik sık sık. Kavramlarımızı, adımızı hatta bakanlarımızı değiştirdik.

Geçtiğimiz yüzyılda eğitimciler tartıştı. Tartışmaları kayda geçti. Dergiler bu tartışmalara yer verdi. Emrullah Efendi-Mustafa Satı, Mustafa Satı-Ziya Gökalp, İsmail Hakkı-Mustafa Satı gibi otoritelerimizin layihaları oldu, teorileri oldu, hatta ütopyaları oldu.

Devlet eğitimi hep öncelikli bir konu olarak ele aldı. Çok önem verdi. Ancak toplum eğitimi yükselmenin bir aracı olarak gördü. Bu halâ böyledir. Hâl böyle olunca onca emekle oluşturulan eğitimi atlatılması gereken bir hendek olarak gördü toplum. Gemisini kurtarmak için bir yol olarak gördü. Bu tutum eğitimi büyük ölçüde araçsallaştırdı.

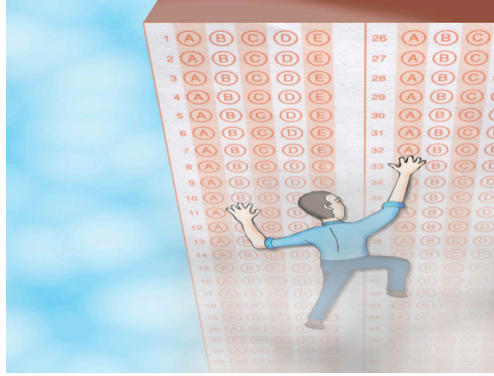
Tevhidi Tedrisat Kanunu için 3 Mart 1924’te Meclise verilen teklifte eğitim ve öğretim birliğine dayalı düzene geçiş için daha önceden adımlar atıldığı söylenir. Darülfünun’un açılışı da geniş bir hazırlıktan sonra gerçekleşmiştir. İkinci yüzyıla girerken değişiklikleri hızlı ve ani bir şekilde yaptığımız ortadadır. Kısa sürede değiştirdik, açtık, kapattık.

Geçtiğimiz yüzyılın son çeyreğinde yöntem üzerinde fazla duruldu. İsmail Hakkı Baltacıoğlu “Öğretmeni yöntem hapisanesine mahkûm etmeyelim.” diyordu yıllar önce. Maalesef Bal-

tacioğlu'nun uyarısı dikkate alınmadı ve eğitim ve öğretimde yöntem üzerinde fazla duruldu. Eğitimin gündeminde nasıl öğreteceğiz sorusu fazla yer işgal etti. Bu tutumun da değişmesi ve azalması gerekiyor.

Son yüzyılda toplu tedrisattan parçalı tedrisata doğru zorlamalı bir değişim oldu. Bunun da önemli bir problem olduğunu, eğitimin doğasına ters düştüğünü belirtmek istiyorum. Tekrar toplu tedrisata yönelmek önem arz etmektedir.

Baltacioğlu övgüyle birleştirilmiş sınıflardan bahsetmekteydi. Bugün ise birleştirilmiş sınıf sayısının azaltılması ile övünüyoruz. Fiziksel yetersizliklerden dolayı derslik sayısının artmasıyla övünelim ama birleştirilmiş sınıf uygulamasının itibarsızlaştırmayalım. Çünkü eğitim için o da güzel ve etkili bir yöntemdir.

1950'lerden sonra sınavlar baskın olmaya başladı ve gittikçe sistemi baskılamaya başladı. Son çeyrek yüzyılımız bunun sancılı ile geçti. Nihayet 2006'lı yıllarda merkezi tek sınavların egemenliği kırılmaya başlandı ve çoklu sınav uygulamasına geçildi. Bu istikamet doğrudur. Bunu sürdürmek gerekir.

Son yüzyılın başlarında ABD'de tutum olarak John Dewey ve onu takip edenlerle Edward Thorndike ve takipçileri arasında bir rekabet vardı. Dewey toplum temelli, bütüncül, üretim odaklı bir sistemi savunmaktaydı. Thorndike ise ojenikçiydi yani ayrıştırıcıydı. Bu rekabet Thorndike lehine ilerlerdi. Yani eğitim ve okul daha çok ayrıştırıcı ve eleyici oldu. Dolayısıyla birleştirme ve bütüncüleştirme ideali ayrıştırma modellerinin arka planında kaldı.

Buna benzer bir dönüşüm Türkiye'de de yaşandı. Zira Türkiye'de terbiye ilminin öncü bir merkezi olan Darülfünun'da İsmail Hakkı Baltacioğlu'nun yaklaşımları takip edilmekteydi. Baltacioğlu, üretim odaklı bütüncül bir sistemi savunmaktaydı ve uygulamaktaydı. Ancak 1933'te Darülfünun'un kapatılıp yerine İstanbul Üniversitesi'nin açılmasıyla birlikte İsmail Hakkı Baltacioğlu üniversiteden uzaklaştı. Yola Sadrettin Celal Antel ile devam edildi. Sadrettin Celal Antel ilk defa zeka testlerini uyarlayan ve hatta 1950'lerde üniversiteye ilk defa testlerle öğrenci seçme sistemini geliştiren kişidir. Türk eğitim sisteminde böylece seçme ve elemenin belirleyici ve egemen olduğu bir dönem başladı.

Son yüzyılın eğitim tarihi açısından 1926 yılında kurulan Gazi Terbiye Enstitüsü'nde gerçekleşen bir dönüşümün de etkili olduğu söylenebilir. Zira Gazi Terbiye Enstitüsü Avrupa merkezli güçlü bir pedagoji geleneğiyle kurulmuştu. Bunda özellikle eğitimci Halil Fikret Kanad'ın büyük rolü olmuştu. Eğitim bilimi pedagoji adıyla inşa edilen ders-alan etrafında kurulmuştu. Hem

teoriyi içermekteydi hem de uygulamayı. İşte bu ders yani pedagoji dersi 1950'lerde kaldırılarak yerine eğitim psikolojisi kondu. Bir anlamda klasik Avrupa pedagoji birikiminin yerine ABD eğitim anlayışı tercih edilmiş oldu. Türkiye'deki eğitimin son yüzyıldaki seyri açısından bu gelişmeyi de önemli bir dönüm noktası olarak görmek gerekir.

Eğitim adına birinci yüzyıla iyi başlandığını söyleyebiliriz. Nitekim Gazi Terbiye Enstitüsü'nün kuruluşu bu dönemde gerçekleşmiştir. Millet mektepleri kuruldu. Halk evleri açıldı. Akabinde Köy Enstitüleri mucizesi gerçekleştirildi. İddialı başlandı. Bu heyecan ve güven zamanın eğitimcilerinde de görüldü.

Geçtiğimiz yüzyılda eğitim üzerinde sosyolojinin ve psikolojinin yoğun etkisi olmuştur. Ancak özellikle psikolojinin etkisi daha baskın olmuştur. Psikolojinin hâkimiyeti ve sosyolojinin geri planda kalması eğitimi toplumdaki kopuk kılmış ve nesneleştirmiştir. Dolayısıyla gelecekteki eğitim tasavvurlarımızda sosyoloji odaklı bir yönelimin daha fazla ön planda olması elzem görünmektedir.

Eğitimin oluşumunu üç soru tetiklemiştir. Ne öğreteceğiz? Nasıl öğreteceğiz? Niçin öğreteceğiz? İlk başlarda daha çok "Ne öğreteceğiz?" sorusu gündemdeydi. Belli dönemlerde "Niçin öğreteceğiz?" sorusu tetikleyici unsur oldu. Belli zamanlarda da ağırlıklı olarak "Nasıl öğreteceğiz?" sorusu soruldu. Bu da yöntem üzerinde odaklanmaya yol açtı. Özellikle son çeyrek asırdaki yönelim bu şekilde olmuştur. Tabiatıyla bu da eğitim ve öğretimi kalıplamıştır. Balta-cıoğlu'nun işaret ettiği gibi yöntem eğitim, öğretim için bir hapishane haline gelmiştir.

Okullarımızın bazıları Türkiye'de tesadüfen açılmış okullar gibidirler. Türkiye ile maddi manevi pek ilgileri yok gibidir. Bazılarının ise "Türkiye'nin okulu" olarak açılmış oldukları her hallerinden bellidir. Nitekim Türkiye için ürettikleri değerlerle "Türkiye'nin okulu" olmuşlardır. Kabataş Lisesi'nin, İstanbul Erkek Lisesi'nin, Vefa Lisesi'nin öğrencilerinin birinci yüzyılımızın başlarında gerçekleştirilen millî mücadele yıllarında cepheye gitmeleri bu okulların "Türkiye'nin okulu" olmalarıyla ilgilidir. Bu manada ikinci yüzyılımızda Türkiye'deki eğitimin "Türkiye'nin eğitimi" ve aynı şekilde Türkiye'deki okulların da "Türkiye'nin okulları" haline dönüşmesi sağlanmalıdır.

Geride bıraktığımız yüzyılda öğretim daha fazla ön plana geçmiş ve eğitimi belli ölçülerde geride bırakmıştır. Yani eğitimle ilgili atılımlar ve çalışmalar genellikle öğretimle ilgili alanlarda yapıldığı için öğretimin hızı eğitimin hızını geçmiştir. Bu hususa dikkat etmek ve eğitimin hızını arttırmak gerekir.

Eğitim, öğretim ve özellikle okullar bir varoluşsal boşluk yaşamaktadır. Bir başka ifade ile tanımlanmış çerçeveler içinde var olmaktadır. Salgın döneminde bunu çok iyi gördük. Özellikle MEB Önceden belirlenmiş olan çerçeveye sadık kalmaya yoğunlaştığını gözlemledik. Dolayısıyla kendine özgü yönleri olan salgın (pandemi) döneminde eğitim daha önceden yapılmış ve tasarlanmış olan kurgu ile sürdürülmeye çalışıldı. Oysa salgında oluşan şartlara göre yeni bir eğitim ve öğretim anlamlandırılması yapılmalıydı. Mesela derslerin içeriği, saati, süresi, yöntemi değişebilirdi. Ancak en ufak bir değişiklik bile yapılmadı; salgın öncesi yapılmış olan kurgunun gereği yerine getirildi ve okul internet üzerinden aynı içerik ve yöntemle evlere taşındı. Bu nedenle arzu edilen verim de alınamadı. Ondan dolayı eğitimin ve okulun önceden tanımlanmış olan çerçevede değil de daha varoluşçu bir çizgide anlamlandırılması gerekir.

Eğitimde değişim ve dönüşüm için ne kadar çok yüzümüzü idareye-bakanlığa-uzmanlara çeviriyoruz? Ne kadar kendi kendimize yapabileceklerimize yöneliyoruz? Sanki hep bir emir, talimat ve yönlendirme bekliyor gibiyiz. Aynı şekilde kendimiz ve sistem için neler yapabileceğimizi

ze yoğunlaşmıyor gibiyiz. Bu tutum eğitimi zamanın gerisinde bırakmaktadır. Dolayısıyla idareci, öğretmen hatta öğrenci olarak eğitim ve öğretim için daha çok inisiyatif almalıyız.

Eğitim sistemimizi ve okullarımızı hukuki sözleşmelerle var ediyoruz gibi. Bu eğitimi nesneleştirir. Böyle bir gidişatta yani nesneleşen bir eğitim düzeninde anlama ve anlamlandırma içeren ve eğitimin özünü oluşturan “olmak” gerçekleşemez. Dolayısıyla eğitimde, öğretme, öğrenme ve kazanım odaklı etkileşimlerde bağlılık ve uyuma dayalı “psikolojik sözleşme” esas olmalıdır.

Sistemi yormamak lazımdır. Sistem sözle, modelle, teknikle yoruluyor. Bu nedenle sistemi biraz da kendi varoluş seyrine bırakmak gerekir. Varoluşun özden önce geldiği yönünde ifade edilen öğretimin eğitim için de geçerli olabileceğini hesaba katarak eğitimi bazen zamanın akışına da bırakmamız gerekir.

Değişmezlerimiz olmalıdır. Hep değişimden bahsediliyor ve hep değiştiriliyor. Sürekli değiştirmek son yüzyılımızın özellikle ikinci yarısında sıkça gözlemlediğimiz bir özelliğimiz oldu. Bilelim ki bu tutumumuz yani sürekli değiştirme eğilimimiz sistemi yormaktadır. Bu nedenle artık eğitimde değişmezlerimiz olmalıdır. Bu manada yeni bir şey getirirken var olan bir şeyi feda etmemeliyiz. Mesela akıllı tahtalar için kara tahtayı feda etmemeliyiz.

Birinci yüzyılımızın son çeyreğinde eğitimde her anlamda teknoloji odaklı bir ilerleme gerçekleşti. Çok iyi olduğunu düşündüğümüz birçok eğitim reformu değişen teknolojinin bir gereği olarak yapıldı adeta. Yeni yüzyılımızda son çeyrek asırda olduğu gibi teknolojinin kontrolüne girmiş bir eğitim öğretim sistemi olmamalıdır. Bir başka ifade ile eğitim sistemimiz teknolojideki değişimin basit bir tüketicisi olmamalıdır. İnsan insana etkileşimin esas olduğu okul; işleyişi, idaresi ve içeriği itibarıyla daha otantik ve klasik olmalıdır.

Teşhir etme mantığını bilirsiniz. Satılmak istenen ürünler özel bir mekânda teşhir edilir. Eğitim öğretimde de bu teşhir uygulaması fazla ön plana çıkmaya başladı. Okulların, elde ettikleri başarılar, sundukları imkânlar itibarıyla abartılı bir şekilde kendilerini teşhir ettiklerini görüyoruz. Aynı tutumu Milli Eğitim Bakanlığı'nın da sergilediğine şahit olmuşuzdur birçok kez. Okul, öğretmen, öğrenci sayısı, bedava dağıtılan kitap sayısı gibi verilerin teşhir etme mantığı ile takdim edildiğini görürüz genellikle. Hatta öğretmen ve öğrencilerin de kendilerini anlatırken aynı tarzda hareket ettiklerini gözlemlemekteyiz. Oysa eğitimin doğası teşhir etmeye pek uygun değildir. Zira eğitimde teşhir eğitimin doğallığını bozar. Bu nedenle ikinci yüzyılımızda eğitimde teşhirin ağırlığı azaltılmalıdır. Eğitimde teşhirciliğe rağbet edilmemelidir.

Özetle;

Birinci yüzyılımız, İkinci Meşrutiyet Dönemi ile beslendi ve Gazi Terbiye, Millet Mektepleri, Halk Evleri, Köy Enstitüleri gibi başarılı kurumlar yarattı. Nitekim birinci yüzyılın ilk yarısı oldukça başarılı geçti. Kurum, kavram ve kahramanlarını yarattı.

İkinci yüzyıla girerken aynı ölçüde başarılı kurumlarımızın olduğunu, kavramları ürettiğimizi ve kahramanlarımızı yaratabildiğimizi söyleyebilmemiz zordur. Dolayısıyla gelecekteki eğitim için öncelikle referanslarımızı belirlememiz önem arz etmektedir.

Otoritelerimiz geçtiğimiz yüzyılın başlarında eğitime dair layihalar-mülahazalar-raporlar yazdı. İsmail Hakkı, Mustafa Satı, Sadrettin Celal olmak üzere bilinen birçok otoritemiz sisteme dair raporlar kaleme aldı ve sundu. Birinci yüzyılımızın ikinci yarısında ise bahsettiğimiz nitelikte yazılmış raporlar bulunmamaktadır. Sadece belli kurum ve kuruluşların hazırladığı teknik analizler içeren raporlar hazırlanmıştır. Dolayısıyla önümüzdeki yüzyıl için eğitimle ilgilenen otoritelerin sisteme dair tasavvurlarını ortaya koyan değerlendirmeler yapmaları önem arz etmektedir.

Birinci Yüzyılda bilhassa 2000'lerden sonra eğitimde yöntemle çok ilgilenildi. Bu ilgilenme yoğunluğu maalesef bir tıkanma yarattı. Böylece okulu, öğretmeni ve öğrenciyi kalıplayan bir model karmaşası ortaya çıktı. Bu nedenle artık yöntemle ilgilenmenin dozu azaltılmalıdır. Bu anlamda bilmeye daha çok yönelim olmalıdır. Bu doğrultuda eğitim ve öğretimin "nasıl" olması gerektiğiyle ilgilenildiği kadar eğitim öğretimde "ne yapılacağı" ve "ne öğretileceği" üzerinde daha çok durulmalıdır. Bir başka ifade ile eğitim ve öğretimde "alan bilgisi" daha çok önemsenmelidir.

Son çeyrek asırda eğitime dair uygulamalarımızı genellikle zihnimizde var olan düşüncelerimiz tayin etti. Oysa en iyi teknik ve model yaşantılarla oluşur. Bu nedenle eğitim için zihnimizdeki kalıplar doğrultusunda modeller üretme yerine icraata bakmak ve akabinde model inşa etmek daha doğru olabilir.

Eğitim bir varoluş sürecidir aslında. Bu gerçeğe rağmen eğitim için zihnimizde önceden yapılmış olan tanımlamalar fazla ön plana geçmektedir. Oysa tanımlama yapmak yaşantıya bir ad koymak demektir. Örneğin bisiklete binmek yerine binmeyi anlatmak, dans etmek yerine dansı anlatmak gibidir. Bu ise yapaylık üreten bir durumdur. Dolayısıyla eğitimi yaşanarak var olunan bir icraat alanı olarak görmek gerekir. Tanımlamayı çok fazla ön plana almamak gerekir.

Birinci yüzyılımızda okul, öğretmen ve öğrenci sayısını arttırmaya çalıştık. Bir başka ifade ile ağırlıklı olarak nicel boyutla ilgilendik. Bu uğraşlar sonuç verdi ve belli bir noktaya geldik. Artık bu yönelime verdiğimiz önceliği bırakmamız gerekir. Yeni yüzyılımızda niteliğe yoğunlaşmak temel düsturumuz olmalıdır.

Bu arada nüfusumuz da eski zamanlarda olduğu gibi artmıyor artık. Bu, okullarımız açısından baş edilmez bir nüfus baskısı altında kalmayacağımıza işaret etmektedir. Bu demek oluyor ki yeni yüzyılımızda nitelikle daha rahat ilgilenebileceğiz. Dolayısıyla ikinci yüzyılımızda niceliğe değil niteliğe yoğunlaşmayı bekliyoruz.

Ancak demografik yapımızın değişeceği apaçık ortadadır. Çok kültürlü bir yapımız olacak belli ki. Bu gelişme belki de en fazla eğitimi etkileyecektir. Bu manada eğitim anlayışımızı yeniden ele almamız gerekecek. Belli daha çok mülteci öğrencilerimiz olacak. Okullarımızda daha çok yabancı öğrencilerimiz öğrenim görecek. Türk ve akraba topluluk mensubu öğrencilerimizin sayısı da artacak. Bu gelişmelerle ilgili olarak uluslararası kurum ve kuruluşların ara sıra sundukları analiz, öngörü ve önerilerin Türkiye'nin kuruluş ve varoluş felsefesiyle uyumlu olmadığı dikkat çekmektedir.

Bunun için bahsi geçen nüfus yapısına dayalı olarak yeni bir "Milli Eğitim" tasavvuru geliştirmeliyiz. Bu manada Türk Milli Eğitim sisteminin millilik vasfını güçlendirerek sürdürmeyi, yeni yüzyılımızda şiar edineceğimiz bir varlık meselesi olarak görmek durumundayız.

Uzun zamandır tüm dünyada bir küreselleşme sürecinin yaşandığı ifade edilir. Bu söylem bizde de çok dile getirilmiştir. Ancak bahsi geçen küreselleşme süreci bizim özgün vasıflarımızdan ödün vermeyi sağlayacak şekilde takdim edilegelmiştir. Bu türden bir küreselleşme anlamlandırılmasına karşı dikkatli olmalıyız. Bunun da ötesinde küreselleşmeyi kendimiz için tüm Türk Dünyasını ve kültürel havzamızı dikkate alacak şekilde tasavvur etmeliyiz. Bu anlamda Sovyetler Birliği'nin 1990'larda dağılmasıyla ortaya çıkan gelişmeler neticesinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin eğitim ve öğretim alanında başlatmış olduğu etkileşimlerin artarak tekrar canlanması önemlidir.

Değerli Katılımcılar! Bana verilen sürenin sonuna geldim. Konuşmamı burada bitirmem gerekiyor. Beni sabırla dinlediğiniz için hepimize içtenlikle teşekkür ediyorum.

CUMHURİYETİN 100. YILI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ

PANEL I

DERDİMİZ EĞİTİM

- ▶ **Doç. Dr. Burak KARABEY**
Dokuz Eylül Üniversitesi
- ▶ **Müjdat ATAMAN**
Eğitimci, Yazar
- ▶ **Dr. Serkan KARAIŞMAİLOĞLU**
Hacettepe Üniversitesi

Doç. Dr. Burak KARABEY

Dokuz Eylül Üniversitesi

Belirsizliğin çok yüksek olduğu bir çağda yaşıyoruz. Gelecekte konuşurken bile 2030'u kimse konuşmuyor hatta "2025'te ne olacak? 2027'de ne olacak?" diye konuşuyoruz. Bu belirsizlikler eğitim politikalarını da doğal olarak çok etkiliyor. Çünkü eğitim politikası dediğiniz şey kısa zamanda yapılan bir şey de değil, uzun zamanlı. Bu anlamda gelecek ve politika noktasında çok ciddi bir çatışma halindeyiz diyebiliriz.

Bu durumdan en çok muzdarip olan canım, naif, matematik de her sınavdan çektiği gibi çekiyor açıkçası. Ben bir şey sormak istiyorum. Kaç kişi matematiğin gerçekten önemli olduğunu düşünüyor? Kaç kişi otuz yaş üstünde? Gördüğünüz gibi genelde otuz yaş üstündekiler için matematik önemli. Burada söylemek istediğim bir şey var. Bu önemli bir nokta: Matematiği değerli bulma duygusunu çok geç geliştiriyoruz. Otuzlu yaşlarda çocuk sahibi olmaya karar verenler ya da çocuk sahibi olanlar genelde matematiği çok kıymetli buluyorlar. Çünkü ya kendisi yapamamıştır ya da matematik yapamadığı için başına bir şey gelmiştir ya da çok az sayıda da olsa yaptığı matematiğin sonuçlarının faydasını görmüştür. Bizim matematiksel bilgi ve becerinin daha erken yaşlarda kıymetli olduğunu göstermeye ihtiyacımız var.

Görsel-1 İşhango kemiği

Matematikle ilgili en eski kalıtımız bu gördüğünüz kemik: İşhango kemiği.(Görsel-1) Brüksel'e giderseniz doğal bilimler müzesinde görebilirsiniz. Bu kemik bize dertli birinin çentiklerle kemik üzerinde sayma eylemini gerçekleştirdiğini gösteriyor. Bu birey bir şeyleri hesaplamaya çalışmış, aslında ihtiyaç duymuş hesaplamaya. İhtiyaç duyduğunuz şeylerin bilgiye ve kalıcılığa dönüştüğünün çok güzel bir örneği. 20.000 yıllık en eski kanıtlardan biri olduğunu düşünürseniz şimdi bir zaman yolculuğu yapalım, bugünden yaklaşık bin yıl geri gidelim. Bu kemiğin tarihinden itibaren o zamanda yani binli yıllara kadar 19.000 yılda geliştirdiğimiz matematiği şu anda neredeyse ilk sekiz sınıfta öğretiyoruz. Daha iddialı bir şey söyleyeyim: 19.700 yılda geliştirdiğimiz matematiği on ikinci sınıfın sonuna kadar öğretmeye çalışıyoruz.

Bu bize şunu gösteriyor: Aslında zihnimizin çok hızlı geliştiğini, bilgiyi yapılandırılmış bir şekilde başka bir yapıya çevirip ilerleme dediğimiz şeyleri yapabildiğimizi ve daha da önemlisi derinlemesine öğrenebildiğimizi. Fakat bunun öğretim yollarında sıkıntılar çekiyoruz. Ülkemizde de diğer ülkelerde olduğu gibi bazı temel problemlerimiz var. Bu problemlerin başında da insanın doğasından uzaklaşması olduğunu söyleyebilirim. "İnsanı diğer canlılardan farklı kılan şey nedir?" diye sorsam ne dersiniz? Güzel yanıtlar geliyor: düşünmesi, konuşması, empati kurması, matematik yapması, iş birliği yapabilmesi... Bunların çoğuna doğada birçok canlıdan örnekler bulabiliriz. Hatta bu saydıklarınızdan bazılarında bizden çok daha iyi olanlar da var. Bence bir tek şeyde sadece iyiyiz hatta bu gezegende tek türüz. Tek bir şeyde. Diğer canlılardan en büyük farkımız bu. Bu da bir soru: Neden?

Canlılar arasında bir şeyin nedenini merak eden tek canlıyız. Bazı canlılar bizden çok daha iyi bir şekilde hatta zamanında yağmurun ne zaman yağacağını çok daha iyi tahmin ediyorlar

ama biz yağmurun neden yağdığını merak ediyoruz. Gökyüzü neden mavi? Bunu merak ediyoruz. En büyük merakımız bu “neden” sorusunun yanıtını aramak. Bu özelliğimizin aksine, hatıta doğamıza aykırı bir şekilde çocuklarımızı nedensiz yetiştiriyoruz. Bu sorudan uzaklaşmak, insanın doğasına aykırı olduğu için ortaya çıkan şey de öğrenemeyen, sürekli şikayet eden, kestirme yolları bulmaya çalışan çocuklar oluyor. Bu “neden”i bizim tekrar eğitim sistemi içerisinde bir hatırlamamız gerekiyor.

Çocuklarımızın çok hızlı olmakla yarıştığı bir zamandayız ve bizim yapmamız gereken tek iş olarak onları yavaşlatmamız lazım. Yavaşlatmamız lazım ki düşünebilsinler. Çünkü “Neden?” düşünmeyle ilişkili bir soru. Bireyin merkezde olduğu bir soru.

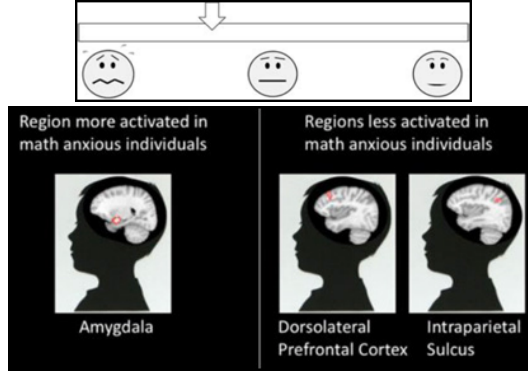
Benim çok duyduğum bir kelime var. Bence siz de duyuyorsunuzdur. Özel okullar olarak herhalde en çok duyduğunuz cümledir. Bu ülkenin bir gerçeği var! Ne gerçeği? Sınav ve test. Sınav ve test olmasın kısmında değilim. Bunu söyleyeyim, bunu yaparak da sorunlarımızı çözebiliriz. Fakat bunu yaparken ki yöntemlerimiz doğru değil. Böyle bir derdimiz var. Bu derdimizden de en çok etkilenen matematik çünkü matematiği eleme unsularının başında görüyoruz. Hani bana sorsanız “Herkes matematik öğrenmeli mi?” diye cevabım “Evet, asgari düzeyde öğrenmeli.” ama çok iyi öğrenmesi gereken bir grup da var. Onlar matematiği bu derinlikte öğrenmediği zaman elinizdeki telefonlar, akıllı saatler, yapay zeka nasıl gelişecek? Tüm bilgileri üniversitenin öğretmesine mi bırakacağız?

Geleceğin mesleklerinin hiçbirinde matematiğin olmadığı bir meslek yok. Geleceğin hiçbir mesleğinde istatistiğin olmadığı bir meslek yok. Hepiniz yapay zekadan konuşuyorsunuz, bir şeyler üretme, katma değerden söz ediyorsunuz ve bunların çıktısı olarak birçok ürün, kullanıyorsunuz. Hatta hayatınız sayılardan ibaret ama sayılardan uzaklaşmaya çalışan bir zihinle yaşamaya çalışıp “Sözeltiyim.” diyorsunuz. Açıkça söylemek isterim aranızda bir tane sözeltici yok. Koca bir yalan yani. İnsan zihni matematikle doğar. Konuşma, okuma, yazma bilmeden matematiksel çoklukların farkına varabilen örüntüleri fark etmek için gelişmiş bir beynimiz var. En büyük özelliğimiz örüntüsel olabilmemiz ama biz bunu bir türlü çocuklarda bir şeye çeviriyoruz. Halbuki matematiğin en önemli tanımlarından birini unutuyoruz: Örüntülerin bilimi.

Bir araştırma sorusu paylaşayım sizinle. Bizim ülkemizde değil ama biz de benzer şekilde davranıyor birinci ve ikinci sınıfta çocuklarımıza çoktan seçmeli test yapıyoruz. Burada kendi okullarınızda da yapanlarınız var biliyorum. Okulda yapmasalar da kendi çocuğunuza evde yapıyorsunuz. Onu da biliyorum. Bugün sizinle anne baba olarak konuşacağım. Anne baba olarak yaptıklarınız benim için kıymetli.

Birinci sınıf çocuklarından bir tanesine benim çok sevdiğim(!) o testlerden birini uygulamışlar. Çocuk soruyu cevaplamış, yanıtı işaretlememiş. Hocası demiş ki: Niye işaretlemedin? “Ya ben zaten sonucu buldum. Niye cevabı vermiş ki?” demiş. Sekizinci sınıfta bu çocuğun geldiği yer ne oluyor biliyor musunuz? Soruyu anlıyor, yanıtıyor, yanıtta var, şıklarda da var ama yaptığından emin değil, kendine güvenemiyor. Korkunun büyüklüğüne bakın. Siz çocuklarda korkuyu çalıştırırsanız doğal olarak o çocuğun öğrenmesini engelliyorsunuz ve öğrenmenin derinleşmesine de büyük bir darbe vuruyorsunuz aslında. Sadece bununla da kalmıyoruz verdiğimiz sandığımız öğütlerimiz de maalesef çok kötü. Örneğin; birinci sınıfa giden bir çocuğa ilk söylediğimiz şey: “Matematik çok önemli”. Geçmiş olsun. O çocuğun zihnine çengeli attınız ve ilk ön yargıyı yerleştirdiniz. Matematik bu kadar önemli değil arkadaşlar. Bu matematiğe olan önemi gösteren ellerinizi azaltın. Bir kısım insanlar matematiği iyi yapamaz. Bir grup bunu ortalama yapar, bir grup da iyi yapar. Bu kadar. Matematiksel bilgi herkes, her şey gibi bir bilgidir. Bunun önemini kabul ediyoruz ama herkesin yapması gerekmiyor. Bunda bir rahatlamaya

ihtiyacımız var. Bizim biraz zihinsel olarak rahatlatmamız lazım, çocukların duygularına odaklanmalı onları anlamaya çalışmalıyız. Matematiği ve matematik öğretmenlerini çok sıkıştırdık, ilerleyemiyoruz.

Görsel-2 Matematik kaygısının nöro gelişimsel temelleri (Young, C. B ve diğerleri, 2012)

Konumuza geri dönelim çocukların henüz birinci ve ikinci sınıfta iken “Matematik dersinde bir sınıfa girerken ya da soru çözerken nasıl hissediyorsun?” sorusuna verdikleri yanıt ne? Birinci ve ikinci sınıfta matematik testi yapan çocukların hislerine bakın. Kaygıya yakın. Peki ortaya çıkan sonuç ne? Kaygısı olan bir çocuğun Amigdala bölgesi etkin. Doğal olarak analitik düşünme, akıl yürütmenin çalıştığı mekanizma bölgeleri de daha az aktif. Sağdaki resim neresinin çalışmadığını, soldaki resim, neresinin çalıştığını gösteriyor. Şimdi fiziksel olarak Amigdala’sını bu kadar aktif hale getirdiğiniz bir canlıya nasıl öğretim yapacaksınız?

Matematik korkusunu kalıcı hale getirmek üzereyiz. Biraz bu durumu rahatlatmamız lazım ve bunu nasıl yapacağımızı da söyleyeceğim. Sizi de rahatlatacağım. Sizden özellikle bunu rica ediyorum. Özel okullarla ilgili en büyük sorunum aileler. Yani özel okulda çalışan öğretmen bile aile olarak başka bir şey oluyor. Kendi okuluna, doğru kelime mi bilemiyorum ama, “saldırıyor” yani. Sen de içindesin okulun ama veli gömleği bir deli gömleği. Gerçekten bu gömlekle inanılmaz kelimeler duyabiliyoruz.

Çok özür dileyerek söylüyorum. Buna yol açarlardan biri de sizsiniz. Özel okullar olarak sizden çok özel bir ricam var. Velileri okulunuzdan uzak tutabilir misiniz rica etsem? Kendinizin profesyonel olduğunuzu unutuyorsunuz. Öğretmenlik profesyonel bir meslektir ve biz başkalarının dediğini yapmayız. Biz ne yapacağımızı bilen insanları zaten ve kesinlikle velileri de eğitmiyoruz. Okulu bir eğitim kurumu olarak onlar için de dönüştürebilirsiniz. Dönüştürmediğinizde sonuç olarak ailesinin kanatları ve aşırı korumacılığı altında ezilen bu çocuklarla yine biz zorlu şartlarda uğraşyoruz. Ek olarak ben bu durumda bir çocuğa nasıl matematik anlatayım?

Çocuk diyor ki: Matematikten nefret ediyorum. Çok net söyleyeyim. Anlamadığınız bir şeyden nefret edemezsiniz. Önce onu anlamanız lazım, ondan sonra ancak buna bir davranış geliştirebilirsiniz. Bizimki tamamen blokaj ve bu blokajdan kurtulmanın yolları var. Ama bu yolların başında öncelikle bizim tavırlarımızın değişmesi gerekiyor. Bir tavır değişikliğine gerçekten ihtiyacımız var.

Hangi toplamın değeri 1'den büyüktür? Cevabınızı açıklayınız.

a) $\frac{5}{11} + \frac{3}{7}$

b) $\frac{7}{15} + \frac{5}{12}$
d) $\frac{5}{9} + \frac{8}{15}$

c) $\frac{1}{2} + \frac{4}{9}$

Görsel-3 Öğrencilerin Sayı Hissi Farklılıkları (Tunalı C., 2018)

Bizim yaptığımız araştırmadaki çocuklardan birkaç tane örnek paylaşmak istiyorum. Bence bizim çocuklarla ilgili yaptığımız araştırmaların en güzellerinden biri. Çocuklara aynı test sorularında sorulan sorular gibi bir soru sorduk. Tek bir şey ekledik sınava. "Cevabınızı açıklayınız." kısmı ve hepsi bu kadar. Küçük bir müdahale.

6. sınıf

9. Hangi toplam 1'den büyüktür? Nasıl düşündüğünüzü açıklayınız.

a) $\frac{5}{11} + \frac{3}{7}$ b) $\frac{7}{15} + \frac{5}{12}$ c) $\frac{1}{2} + \frac{4}{9}$ d) $\frac{5}{9} + \frac{8}{15}$

Açıklama:

a) $\frac{5}{11} + \frac{3}{7} = \frac{35}{77} + \frac{33}{77} = \frac{68}{77} \rightarrow 1$ 'den küçük.
 b) $\frac{7}{15} + \frac{5}{12} =$ Bulamadım.
 c) $\frac{1}{2} + \frac{4}{9} = \frac{9}{18} + \frac{8}{18} = \frac{17}{18} \rightarrow 1$ 'den küçük.
 d) $\frac{5}{9} + \frac{8}{15} = \frac{25}{45} + \frac{24}{45} = \frac{49}{45} \rightarrow 1$ 'den büyük.

"Çünkü paydaları eşit olmayan sayılar toplamırken paydaları eşitlenmesi için uygun sayılarla genişletilir ve işlem yapılır."

Görsel-4 Öğrencilerin Sayı Hissi Farklılıkları (Tunalı C., 2018)

Aslında yanıtla hiç ilgilenmiyoruz. Şu farka lütfen dikkat etmenizi rica ediyorum. Biri altıncı sınıf öğrencisi. (Görsel-4). Ne yapmış? A maddesi: Paydaları eşitlemiş harika bir şekilde. Geçmiş ne demiş? Birden küçüktür. Çok mutlu. Bu değil. B maddesi: Sayılar büyük gelmiş. Paydaları eşitleyememiş ama yılmamış. Devam etmiş. Demiş ki: C maddesi birden küçük. Aha! D maddesini buldu. Birden büyüktür. Yöntem hepsinde aynı. Açıklamaya da yazmış: Çünkü paydaları eşit olmayan sayılar toplamırken paylar eşitlenir. Paydaların eşitlenmesi için uygun sayılarla genişletilir ve işlem yapılır. Bu cümle bir çocuk cümlesi olabilir mi ya? Bunu sizden biri söyledi. Hatta alıntı olduğunu garantilemiş tırnak içine almış. Yani diyor ki: Bu bilgi bana zaten ait değil, söyleyenin dediğini yaptım. İçselleşmemiş bir matematiğin sonucu nasıl olur? Böyle olur. Yıllar sonra da değil, bir yıl sonra unutulur.

5. sınıf

9. Hangi toplam 1'den büyüktür? Nasıl düşündüğünüzü açıklayınız.

a) $\frac{5}{11} + \frac{3}{7}$ b) $\frac{7}{15} + \frac{5}{12}$ c) $\frac{1}{2} + \frac{4}{9}$ d) $\frac{5}{9} + \frac{8}{15}$

Açıklama: D, çünkü sayılar yarıdan büyük.
 Çünkü $\frac{5}{9} + \frac{8}{15}$
 "Sıngırısı 45"
 $\frac{8}{15} \times 3 = \frac{8}{5}$
 $\frac{5}{9} \times 3 = \frac{5}{3}$

Görsel-5 Öğrencilerin Sayı Hissi Farklılıkları (Tunalı C., 2018)

Beşinci sınıftan başka bir öğrenci (Görsel-5): D çünkü sayılar yarıdan büyük. Kısacası dokuzda beşle, on beşte sekiz. Dokuz da beşin yarısı, dokuzun yarısı dört buçuktur ve dokuzda beş daha büyük. İkisinin toplamı zaten birden büyük yapar. Şimdi ben size bir soru sormak istiyorum. Hangisini istersiniz? Beşinci sınıf öğrencisini değil mi? Ama altıyı öğretiyoruz. Altıyı öğretip beşi beklemek komik değil mi? Altıyı öğretiyorsunuz, beşi bekliyorsunuz. Gelecek kime açık ya da kimi istiyor? Beşinci sınıftaki çocuğa açık. İçselleştirmiş. Başkasının bilgisiyle değil kendi cümleleriyle ifade etmiş, bir strateji geliştirmiş ve sonuca ulaşmış. Tam bir matematiksel beceri gelişimi örneği.

Büyüdükçe iş vahimleşiyor. Kırılma noktaları vardır matematikte. Üçüncü sınıf, yedinci sınıf, onuncu sınıf. Şu anki program o kadar yoğun ki, bir çocuğun oradan kaçması mümkün değil. Sınıfın %50'sini kesin matematik anlamında kaybediyorsun. Mesela sosyal bilgilerde de dördüncü sınıf hiç anlamadığım bir içeriğe sahip ve ben bile bilmiyorum çoğunu açıklçası.

8.Sınıf Öğrencisi

2. $\frac{1}{3}$ ile $\frac{5}{7}$ arasında bir kesir yazınız. Nasıl bulduğumuzu açıklayın.

Açıklama:

$$\frac{2}{14} = \frac{12}{14} = \frac{9}{14}$$

Önce paydaları eşitledim ve payların arasındaki sayılardan birini yazdım.

Görsel-6 Öğrencilerin Sayı Hissi Farklılıkları (Tunalı C., 2018)

Araştırmamıza geri dönelim. Bir çocuk daha sekizinci sınıf öğrencisi. (Görsel-6). Bunlarda beynin çalışmadığını düşünüyoruz, biliyorsunuz. Onlara sürekli verdiğimiz mesaj: Sana verilen yapman yeterli ya da senin burada akıl yürütmene ihtiyaç yok noktasındayız. Ne diyor: Yarım ile yedide altı arasında bir kesir yazınız. Nasıl olduğunu açıklayın. Ne yapmış? Paydaları eşitlemiş yine. Önce paydaları eşitledim. Paydalar arasındaki sayılardan birini yazdım. Doğru mu? Doğru. Az önceki çocukların ikisi de doğruydular. Ama biz bir tanesini istedik. Bu cevap da doğru ancak tam olarak bizim istediğimiz mi yoksa sadece öğrettiğimiz mi?

7.Sınıf Öğrencisi

2. $\frac{1}{2}$ ile $\frac{6}{7}$ arasında bir kesir yazınız. Nasıl bulduğumuzu açıklayın.

Açıklama:

$$\frac{1}{2} = \frac{35}{7} \quad \frac{5}{7} > \frac{6}{7}$$

Görsel-7 Öğrencilerin Sayı Hissi Farklılıkları (Tunalı C., 2018)

Peki bu yedinci sınıf öğrencisi (Görsel-7). aynı soruda ne yapmış? Çocuk yarımı yedide üç buçuk diye yazmış. Buna öğretmeni bastıra bastıra ne diyor biliyor musunuz? Kesri kesinlikle tam sayılardan yazmalısın. Üç bölü iki olur, iki bölü üç olur. Ama iki buçuk bölü üç olmaz. Onu düzeltmen lazım diye öğretiyoruz. Çocuk soru çözerken demiş ki, yedide üç buçuk. Yedide üç buçukla yedide altı arasında, yedide beş vardır, demiş. Soruyu tertemiz bitirmiş ama dikkat edin eşitsizliğin yönünü ters yazmış. Ama onun umurunda değil. Çünkü özgürce fikir ve strateji geliştirmiş sembollere takılmamış ama işte biz takılıyoruz. Okulunuzda hangisini istersiniz? Yedinci sınıf öğrencisini değil mi? cevabınızı biliyorum. Onlara burs veriyorsunuz ama sekizi yetiştiriyorsunuz. Matematikteki katı öğretim içeriği dışına çıkarsak, biraz esneklik sağlarsak böyle çocuklarımız çokça olacaktır.

Bir tane video var. Kız diyor ki: Bir sayı ne kadar büyük olursa olsun 0 ile çarpınca 1 eder. Ve ailesi de kızı onaylıyor. Benim bundan bahsetme nedenim kesinlikle bu insanlar değil. Burada küçük çocuğa yanlış öğretmişiz. Doğru mu? Anne, baba, öbür kardeşe de bir sayının sıfırla çarpımının ne olacağını yanlış öğretmişiz. Bunların hayatına otuzdan fazla öğretmen girdi. Dörtte dört nasıl böylesine yanlış yaptınız arkadaşlar? Dörtte dört nasıl oldu? Bu sonucun olmasının tek bir sebebi var: Akıl yürütmeye dayanmayan bir sistemde matematik öğretiminin sonucu bu. Matematiği hayatınızda kullanmak için öğretmiyoruz biz size. Matematiği akıl yürütme becerilerinizin, ilişki kurma becerilerinizin gelişmesi için öğretiyoruz. Eğer bu olmazsa ondan sonra insanlara dert de anlatamıyorsunuz. "Dediğimi anlamıyor." dediğiniz şey o aslında, matematiksel akıl yürütme takibi olmayan bireylerle iletişimde zorlanıyoruz.

Fen ve Anadolu liseleri tam bir yok oluş hikayesi. İnanılmaz bir şekilde bitirdik işi. Fişi çektik şu anda. Gerçekten. Hiçbiri aktif olarak eskisi gibi çalışmıyor. Çocuklar perişanlar. Hangi programı neden aldığını bilmeyen, neden matematik öğrendiğini bilmeyen ya da neden fen öğrendiğini bilmeyen binlerce çocuk yetiştiriyoruz. Çünkü herkesi aynı şekilde yetiştirmeye çalışıyoruz. Farklı modellere, farklı okulların içerikleri olan yeni bir modele ihtiyacımız var.

1965'te Ankara Fen Lisesi'ni ilk kurduğumuzda çok büyük çıktılarımız vardı. Oradan 1985'e kadar çok iyi iş yaptık. Ancak günümüzde fen liselerinin sayısı şu an üç yüzden fazla. Bildiğim orta ölçekli bir ilde bile yaklaşık on tane var. Örneğin; Ankara Fen Lisesi'ni nasıl bilirsiniz? İyi bir LGS diliminde değil mi? Burada ancak "İyi biliriz." demeniz lazım. Ama inanılmaz bir şekilde %1'lik dilimle alan okulla %25'lik dilimle alan bir A Fen Lisesi'ne aynı programı uyguluyoruz. Bize göre bu çocuklar arasında bir fark yok ama fark bulmak için sınav yapıyoruz. Açıkçası Fen Lisesi hikayemiz tam bir yok oluş hikayesi. Her seferinde ben o kadar rahatsız oluyorum ki. Benim derdim herkese matematik öğretmek değil ama matematiği doğru bir yolla insanlara ulaştırmak. Biz bunu alıyoruz insanların elinden. Öğretmenlerin ellerinden de siz yöneticilerin ellerinden de. Ve buna sesiniz ve sesimiz çok az çıkıyor.

Şimdi yeni bir model var: TÜBİTAK Fen Lisesi. Ben buranın program koordinatörlüğünü ve kitap koordinatörlüğünü yapıyorum. %1'lik dilimle çocukları aldık. Sonra ekstra bir bilim sınavı yaptık. Doksan öğrenci hazırlıkta, doksan da dokuzuncu sınıf öğrencimiz var. Özel geliştirdiğimiz bir program uyguluyoruz. Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle dokuz arkadaşımızla geliştirdiğimiz gayet farklı bir program uyguluyoruz. Bu programdan çok umutluyum çünkü en azından bu program çerçevesinde insanı fabrika ayarlarına geri döndürerek nedenini sorabildiği şeyler öğretmeye çalışıyoruz. Artık nedenini sorduğumuz bir yapıya, kısmen burada döndük ve bir daha söylemem gerekir ki ancak böyle umutlu olabiliriz.

Peki bu süreçte Burak'ın başına ne gelmiştir? Okul açıldı. Bir ay boyunca benim başıma ne gelmiştir? Veli geldi, "Bunlar ne zaman test çözecek?" dedi. Biz bir ay boyunca ne yaptık biliyor

musunuz? Çocukları yavaşlatmaya çalıştık. “Çocuklar sakin olun, yavaş olun. Hızlı soru çözümlüne sizin ihtiyacınız yok. Şu anki üniversite sınavını siz altı ayda zaten halledebilirsiniz. Buna beş sene hazırlanmanıza gerek yok.” diyerek defalarca konuşmalar gerçekleştirdik, öğretmenlerimiz gerçekleştirdi. Biz bu çocukları yavaşlatmaya ve düşünmeye ikna etmek için bir buçuk ay uğraştık. Çocuklar çok haklı biliyor musunuz? Neden? Çünkü hayatı boyunca kendi boyu kadar test kitabı çözmüş, başka bir şey yapmayı bilmiyor. Türkiye'nin en iyi çocukları dediğiniz çocuklarla ilgili çok net bir şey söyleyeyim mi? Azıcık derinlikte soruyu yanıtlayamaz çoğu. İkinci bir kademe soruyu yanıtlayamıyor ama Türkiye'nin en iyisi diyorsunuz.

Ben acıları söylemeyi çok severim. Bugün paylaştığımız hikayelerin hepsi Atatürk'ün. Kalkıp “Siz ne yaptınız?” dese bir şey diyemeyeceğiz. “Üstüne ne koydunuz?” dese hala onu örnek gösteriyoruz. Daha iyi bir modele ihtiyacımız olduğu kesin arkadaşlar ve bu yüzyıl içerisinde maalesef geçmişten kalan alışkanlıklarımıza devam ediyoruz. Biz hala karanlık taraftayız. Ne kadar çok karanlık tarafa giderseniz o kadar önünüzü göremiyorsunuz.

Paydaş sorunlarından biri de aileyle ilgili çok ciddi sorunların olması. Bunlardan bir tanesi okul algıları. Algılar noktasında özel okulları da kendinizi de sıkıştırıyorsunuz. Onu yapıyoruz, bunu yapıyoruz, şunu yapıyoruz. Çocuğumu okula yazdıracağım. İzmir'de beni az çok tanıdıkları için “Acaba hangi okula yazdıracak?” diye olay oldu. Okulları geziyorum çocuğa diyor ki: Onu yaptırıyoruz, bunu yaptırıyoruz, şunu yaptırıyoruz. En son dedim ki: Niye bu kadar çok şey yaptırıyor musunuz? Çocuğu biraz rahat bırakın. Bu kadar çok şey yaptırmanıza gerek yok. Bu adam astronot olmayacak. En az şey yaptığını söyleyen okula verdim, mecburen. Ailelere hazırlanıyor musunuz ama aslında çocuklara hazırlanmanız gerektiğini hep kaçıyorsunuz.

		Çok memnun (a)		Kısmen memnun (b)		Memnun değil (c)		(a) ve (c) arasındaki puan farkı
		Öğrenci oranı (%)	Başarı ortalaması	Öğrenci oranı (%)	Başarı ortalaması	Öğrenci oranı (%)	Başarı ortalaması	
Matematik 4. sınıf	Türkiye	77	522	20	523	3	551	-29
	Uluslararası ortalama	64	504	31	497	5	495	
Fen bilimleri 4. sınıf	Türkiye	77	524	20	529	3	551	-27
	Uluslararası ortalama	64	495	31	487	5	491	

Kaynak: Mullis vd., 2020.

Görsel-8 TIMSS 2019 Raporu (TED, 2021)

Açıkçası devlet okullarına geçişin yoğun olduğu şu dönemde devlet okuluna verme noktamızda hepimizin tek bir şüphesi var: Güvenlik. Aile sorunu olarak okulu nasıl görüyoruz? Çok güzel bir TIMMS çalışması var. Harika bir şey söylüyor. Sizi şaşırtayım. Kırmızı olan aile; çok memnun, kısmen memnun, memnun değil. Memnun olan öğrenci oranı %77. Çocuk 522 puan almış. Aile hiç memnun değil. Çocuk daha yüksek puan almış. Yani aile okuldan memnun değil, çocuk daha iyi. Bu ne demek biliyor musunuz? Ailenin gördüğü göz yanlış. Soldaki -%29 şunu açıklıyor: Okuldan çok memnun olan daha düşük puan almış TIMMS sınavında.

TIMMS dördüncü sınıf ve sekizinci sınıfta uygulanan matematik sınavlarını uluslararası düzeyde düzenli olarak ülkemizde uyguluyoruz. Ancak çıkan sonuç: Aileler okulları tanımıyor. Ailelerin arzuları var ve arzu nesnesi olarak da çocuğu kullanıyorlar. Siz de buna aracılık ediyorsunuz. Peki çocuklar ne yapmış bu memnuniyet anketinde? Sonuçlar çok net ve tutarlı. Memnun olan daha yüksek puan almış. Memnun olmayan daha düşük puan almış. Çocuklar

hepimizden daha iyi bizi biliyor ve izliyor. Yapmanız gereken çok önemli bir nokta var: Lütfen profesyonel yaşamınıza bu kadar müdahale ettirmeyin. Siz bir doktorun kararlarına müdahale edemezsiniz o zaman öğretmene de edemeyeceksiniz. Her sorunda kapınızı çalan velilere fantezi çözümler üretmekten eğitim yapamıyorsunuz. Bunu bir kapatın ve çocuklara odaklanın.

Maalesef aşırı koruma güdüsü bu hale getiriyor aileleri. Siz şunu sanıyorsunuz değil mi? Ben bunları anlatıyorum, benim evimde durum farklı. Orada da tutuyoruz. Çok özür dilerim hanımefendiler ancak annelik gerçekten bir çılgınlık. Gözü görmüyor dünyayı. Hayatının merkezine çocuğu koymuş annelerden çok şikayetçiyim. Hayatınızın merkezinde kendiniz olacaksınız. Sen gelişirsen çocuğun zaten gelişir. Size ebeveyn olarak tavsiyem: Kendi hayatınızın merkezine kendinizi alın, çocuğunuzu değil. Yanlış yetiştirirsiniz. Kendini yetiştirmeyen bir canlının etrafını koruması ya da geliştirmesi mümkün değil. Biz bunu da kaçırmıyoruz. Okulda çalışan siz öğretmenler olarak, okul sahipleri olarak aynı ebeveynlik çılgınlığını gösteriyorsunuz. Gözlerimle gördüm ve deneyimledim. Kendinize bir dışarıdan bakın ve irkilin derim.

Benzer şekilde öğretmenlerin de sorunları var. Öğretmenin elinde her şey aynı ve “Hepsini aynı şekilde öğret.” diyor hatta “Hiçbir çocuğa farklı bir şey öğretme.” diyoruz. Kaos teorisi şunu söylüyor: Bütün her şeyi eşitleyen, başlangıçta minicik bir fark koysan asla sonuçlar aynı olmaz. Her şey değişir. Yani Brezilya’da bir kelebek kanat çırparsa Türkiye’deki hava durumunun değişmesi mümkündür.

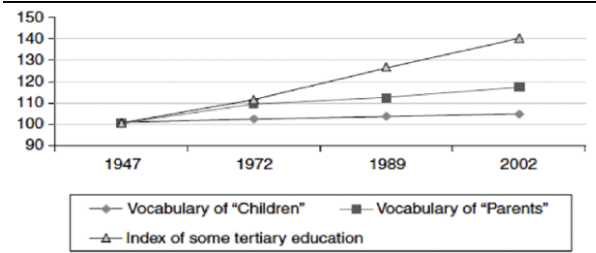

Figure 4 As the percentage with some tertiary education rises, the gap between "parent" and "child" vocabulary expands.

Görsel-9 Flynn Effect (Flynn J., 2009)

Başlangıçta üst üste üç tane çizgi var. Çok ufak bir fark var aralarında. Şimdi sonuca bakalım. Sonuç ne biliyor musunuz, o başlangıçtaki fark? O aradaki fark: Üç tane öğretmenin çocuklara söylediği bir tane kelimenin nasıl farklılık yarattığının öyküsü aslında. Bir hayat çizgisi. Her bir çocuğu nasıl başka bir yere getiriyoruz noktası. Bir daha asla buluşmuyorlar. Bütün başlangıç koşulları aynıymış gibi düşünüyorsunuz ama tek bir kelime, tek bir yönlendirme, doğru bir motivasyon bunların hepsi, başka çocuklar doğuruyor. Hepsi başka hikayeler yaratıyor. Aynı buradaki gibi. Fizik de bunu söylüyor, matematik de. Bu anlamda öğretmenin yapması gereken çok güzel bir şey var: Her şeyi öğretmek değil. Kelebek etkisi yaratacak cümleler, motivasyonlar göstermek. En önemli şey bu. Siz rehber olun yeterli o çocuklara ve onları motive etmek de uzman olun özellikle.

Sorunlarımız yeni mi diye baktığım zaman şununla karşılaştım. 1985 yılına ait ulusal matematik öğretimi ve sorunları ile ilgili bir rapor var. Bundan yaklaşık kırk yıl önce toplanmış ve konuşmuşuz. Dertlerimize bakın: Üzülerek belirtmek gerekir ki ortaöğretimdeki matematik öğretiminde, doğan sorunların çoğu öğretmenin niteliğiyle ilgilidir. Çok ciddi gelişme göstermişiz gördüğümüz gibi değil mi? Kırk yıl sonra aynı şeyi konuşuyor muyuz? Aynı şeyi konuşuyoruz.

Kırk yıl önce yaşıyorsa hocam uzun yaşasın, kaybettiyssek Allah rahmet eylesin, Doç. Dr. Betül Sayar Hoca'nın söylediği: Memleketimizde yaygın ve yanlış olan bir kanı ÖSYM giriş sınavını kazanan bir öğrencinin liselerimizde okutulan konuları da bilen bir öğrenci gibi göz önüne alınmasıdır. Aktif olarak bir çok farklı projede bakanlıkla çalışıyorum, birçok bakanla da çalıştım. Hepsine de tek şey söyledim: Hocam bizi bu kadar topluyorsunuz, çok güzel raporlar çıkarıyoruz. Ne yapacağız? Arkadaşlar aksiyon lazım bize. Bizi yürütün artık. Gemi aynı kırk yıldır. Kırk yıl önce de "Ortaöğretim müfredatı ÖSYM doğrultusuna girmektedir." diyor, hala diyoruz ve sonuç o yola girmiş mi? Açıkçası başka bir şey öğretemez olduk.

Bu sözü bence bir kenara yazın. Çok güzel bir söz bu söz: Bilimsel bir deneyim, ortak algıya ters düşen bir deneyimdir. Çocuklara deneyimlerle ancak öğretebilirsiniz. Ailelere deneyimlerle öğretebilirsiniz ya da öğretmenlere deneyimlerle öğretebilirsiniz. Biz MEF Üniversitesi'nde idik. Didem Hocam sağ olsun bizi davet etti. Öğretmenlerle ne çalıştık biliyor musunuz? Cetvel ve pergel. Sadece bir A4'le iki saat çalıştık. A4 kağıdı nedir? Öğretmenlerinize eğitimler yapıyorsunuz. Sonra ben bu öğretmenlere dedim ki: Sınıfa ne götürdünüz? Sınıfta yaptınız mı? Yok. Neden? Hocam zaman olmadı. Arkadaşlar biz sizi niye bu kadar eğitiyoruz? Sınıfa taşıyın diye.

Yöneticilerden de özel bir ricam var. Aldırdığınız eğitimlerin peşinde değilsiniz. Beni elli tane okula davet ediyorsunuz. Gidiyoruz, anlatıyoruz. Sonra diyorum: Hocam, eğitimin sonucu ne oldu? Hocam gelen anketlere göre hocalarımız çok memnunlar. Yani ben de olsam ben de memnun olurum ama sahaya etkisi yok. Yapmış olmak için yapmayacağı eğitimlerimizi takip edip sahaya etkilerini göreceğiz. Gerekirse genişletecek ya da değiştireceğiz yoksa eğitim almamızın bir anlamı kalmıyor.

Öğretmenlerle bir matematiksel sorgulama ve matematik tarihi öğretimi yaptık. Bu öğretmenlerin hepsi MEB öğretmeni idi ve Bilsemelerde çalışıyorlar. Denizli'ye gittik, hepsi koca koca valizlerle gelmiş. Bir hafta boyunca gezecekler öyle düşünüyorlar tabii. Halbuki kimin programına geldiklerini bilmiyorlar. Günde on bir saat çalıştırdık. Sabah dokuz, akşam sekiz. Sonunda ilk söyledikleri: Koca valizi getirmemize gerek yokmuş. Hatta "Pamukkale'ye götüreceğiz." dedim. Hepsi eğleneceğiz sanıyor. Hepsinin eline cetvel ve kalem verdim. "Bu amfi tiyatro kaç kişi alır? Bir kişi alkışladığında ne kadar ses çıkar? Bu amfi tiyatroyla ilgili problemler yazın." gibi birçok görev verdik. Öğreneni kim olursa olsun deneyime tabi tutacaksınız. Boşluk bırakmayacaksınız ve bunu sahaya taşıyacaksınız.

Ben bu öğretmenlere hala soruyorum. Okula ne yaptınız? Sormak zorundayız. Takibimiz çok kötü. Çocuk takibimiz kötü. Çocuk takibimiz veliyi memnun edecek kadar, hepsi bu. Öğretmen takibimiz kötü. Daha da güzel bir şey söyleyeyim mi? Kendi idarelerinizi takip etmiyorsunuz. İdari takip sistemi zaten yok. Takip etmediğiniz bir sistemin gelişiminde de söz edemiyorsunuz.

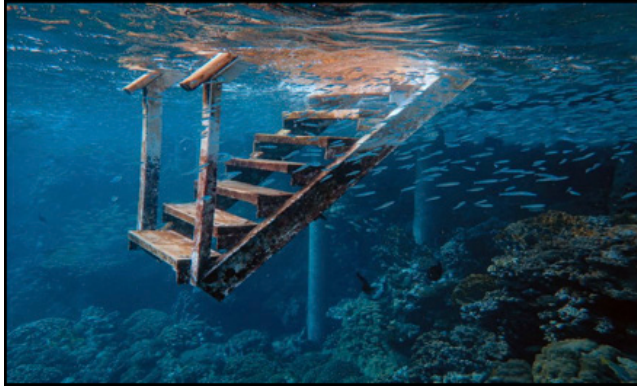

Görsel 10- Çocukların matematik ve bilim merakı

Çocuklar, gerçekten müthiş. Yakın zamanda yaptığımız bir çalışma var. Çocuklar hikayelerini kendileri yazıyorlar. Burada “Bir sayı anlat.” dedik. Selin sayıyı anlatmış bize. Sayının tanımı nedir? Tarif edebilirsiniz sayıyı, tanımsız bir kavram. Çocukların önüne bir dal koyup matematik yaptırabilirsiniz. Kurcalamayın bu kadar. Yormayın çocukları. Hepsini de yapmak zorunda değil. Vallahi şu dal örneğini ben bizim üniversitedeki çocuklara verdim. Hiçbiri yapamadı ve bu çizimleri yapanlar okul öncesi. Çocukların zihinlerine güvenin ve deneyimlemelerini sağlayın.

Ailelere gelince, birgün onlara “Okula gelin de çocuklarla beraber bir matematik günü yapın.” dedik. Çocuklar ailelerine anlattılar. Deneyim, deneyim, deneyim... Size rica ediyorum deneyime ve paylaşıma dayalı bir öğrenim gerçekleştirilelim.

Son olarak; Robert Langlands ile sohbet ettim. Matematiğin Nobel’i sayılacak bir ödülü almış müthiş bir zihin ve iki saat kadar bir röportaj yaptım kendisiyle. “Hocam nasıl başardın, bu kadar iyi matematiği nasıl yaptın? Ne kadar matematik çalışıyordun?” diye sordum. “Hiç çalışmadım ki, normal okula gittim ben.” dedi. Ben çok kitap okudum. Size de tavsiyem Ahmet Hamdi Tanpınar okusun çocuklar. Ben çok seviyorum kitaplarını.” dedi. Ve bunu bana Türkçe söyledi. Yedi dil biliyor. Çünkü eserleri kendi dilinde okumayı seviyor. Bu adam Abel matematik ödülünü almış tarihi değiştiren en önemli matematikçilerden biri.

Görsel 11- Öğretmen ve çocuğun geleceği analogisi

Kısacası biz neyiz? Biz bu gördüğümüz merdiveniz.(Görsel-11) Öğretmenlik, matematik dersi, belirli bir düzende bir çocuğu suya alıştırmadır. Gerisi o yüzecek mi, yüzmeyecek mi kararına bağlı. Çoğu ilk basamakta, ikinci basamakta kalıyor. Ayaklarını sadece sokuyorlar. Çılgın olanlar kendilerini denize atıyorlar ve gerçekten başarılı olabiliyorlar. Denizin dibine kadar bir çocuğa merdivenle yüzmeyi öğretemezsiniz. Bir yerde bırakmanız gerekiyor. O yüzden öğretmen olarak bu rehber ayarlarını çok iyi yapmamız lazım.

KAYNAKLAR

- Karip E., Sunar S., (2021). Türkiye'nin TIMSS 2019 Performansı Üzerine Değerlendirme ve Öneriler. Türk Eğitim Derneği. ISBN: 978-605-67125-8-6.
- Tunali, C., 2018. Özel yetenekli öğrencilerin sayı duygusu düzeylerinin belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Young, C. B, Wu, S. S., and Menon, V. 2012. The neurodevelopmental basis of math anxiety. Psychol. Sci. 23:492–501. doi:10.1177/0956797611429134

Müjdat ATAMAN

Eğitimci, Yazar

Değişim kabulle başlıyor. Kabul öncesi için de, ne olduğumuzu, nasıl olduğumuzu bilmemiz gerekiyor. Örneğin boyları 1.90'ın üstündeki üç çalışma arkadaşımın kendi boyumu kıyasladığımda kısıyım ya da Türkiye erkek boy ortalamasının da altında olduğum için kısıyım. "Yok canım, öyle değil." deme şansım yok, tüm bu verilere göre kısıyım. Kabul etmediğiniz şeyle barışamazsınız. Durumumun farkında olmaz ve inkar edersem sorun başlar. Ülkemizin eğitim sistemindeki sorun, var olan verileri görmeyip harika bir sistemimiz var gibi davranmamız.

Sizlere ben Türk eğitim sisteminin olumsuz gidişini farklı verilerle ispatlayabilirim. Bireysel örnekler verebilirim, farklı hikayeler anlatabilirim, uluslararası verilere size boğabilirim. Bu verilerde okuduğunu anlama becerisi, PISA, matematik becerisi derim, öğretmenlerin maaşları derim, OECD ortalamalarında yerimizi gösteririm, bir sürü farklı örnek sunabilirim. Tüm bu veriler içinde bulunduğumuz eğitim sistemimizin SOS verdiği gösterir.

Şunu bir kabul edelim. İyi gitmiyoruz. Şöyle düşünelim, bir öğrencinin en çok gördüğü ders Türkçe ve biz hala de'yi ve ki'yi öğretmiyoruz, sizce de burada bir sorun yok mu? Hepimiz biliyoruz bunu ama bildiklerimizden kaçıyoruz.

Sanırım kendimi bazen boşlukta buluyorum ve diyorum ki: Müjdat niye çabalıyorsun ki? Derdin ne? Ne yapmaya çalışıyorsun? İklim krizi için İskoçya'ya giden liderlerin jetleri geliyor aklıma. Nereye gidiyorlar? İklim krizine engel olmak için toplantıya gidiyorlar. Bu bize şunu söylüyor: Koca bir sanal yanılısama ve koca bir yalan. O da bize aslında şunu söylüyor: Sistemi değiştiremezseniz sisteme entegre olursunuz. Biz ne yapıyoruz? Sistemi değiştirmeye mi çalışıyoruz? Yoksa çoktan sisteme entegre olduk, o sistem içerisinde kendi bireysel mutluluğumuzun takibini mi yapıyoruz?

Ben sınav sistemi hakkında "Ya yapmayın yazık." dediğimde "sınav sevmeyen romantikler" kategorisine giriyorum. Sınav sevmiyor değilim, ölçmeniz gerekiyor ve değerlendirmeniz gerekiyor. Yetkinliği, öğrendiğini ölçmek kadar değerli bir şey yok ama buradaki sıkıntı şu: Hangi dilimle ilgileniyoruz sevgili özel okuldaki yöneticiler, çalışanlar, kurucular? Hepimizin ilgilendiği tek bir yer var. 490 ve 500 puan aralığı ile ilgileniyoruz. Öğrencileri 500 puana yaklaştırmaya çalışmak bize neler yapıyor hiç düşündünüz mü? Dört yaşında çocuğu olan anne babalar okula geliyor ve "Lise başarı durumunuz ne?" diye soruyor. Her şey oraya odaklı, tüm eğitim sisteminin başarısı sınava endekslendi. Bu arada bu gerçeği de hepimiz biliyoruz. Boy boy başarılı çocuk görselleri asılıyor afişlere, dört birinci çıkarttık, beş birinci çıkardık yazıları reklam panolarını süslüyor. Sınav bitiyor, bir yönetici sosyal medyada ileti yayınlıyor: Yedi birinci çıkarttık. Diğer yönetici durur mu, o da diyor ki: On dört birinci çıkarttık. Kimse şunu sormuyor: Ne yapıyoruz, bu yarışın kime ne faydası var? Eğitim ticarileştikçe rekabet çirkinleşiyor.

Bu yarışa herkes katılmak zorunda ne yazık ki, siz istemeseniz de sistem sizi zorla bu yarışa alıyor. Sınav biter bitmez ilçe müdürlükleri kaç tam puanlı öğrenciniz var diye sormaya başlıyor. Ben de sisteme entegre oluyorum, sisteme göre başarılı olan öğrencileri saymaya başlıyorum, arkadakileri iyice görünmez yapmaya devam ediyoruz.

Milli Eğitim, o devamlı eleştirdiğimiz Milli Eğitim, diyor ki: İlk üç yıl boyunca sınav yapmayın. Biz ise öğrenciler okumaya başlar başlamaz sınav yapmaya başlıyoruz. Ben şunu biliyorum kendi öğretmenlik yıllarımda, ilkokul iki öğrencilerine sadece optik form verip dağıttık. Soru

bile vermedik. Amacımız öğrencilerin erken yaşta optik form doldurmayı öğrenmeleriydi, yazık ediyoruz çocuklarımıza.

Bir öğrencinin sınav kâğıdı aileye gönderilmiş, altmış soruda kırk dokuz doğru cevap vermiş bu öğrenci. Sınıftaki yeri de belirtilmiş, yirmi sekiz öğrenci içinde yirmi ikinci. Bu çocuk, ben başarısızım, diye eve dönüyor. Başarısızım diye eve dönen milyonlarca çocuk yetiştiriyoruz, tam gurur tablosu. Öğrencileri hemen hızla test sorularına boğuyoruz çünkü yandaki okul boğuyor. Diğer okul da boğuyor. Bizim ne eksiklerimiz var, değil mi?

Biliyorsunuz değil mi? En çok kitap satılan ülke, en çok kitap basılan ülke diye bir istatistik var ve biz birinciyiz. Biz test kitaplarında birinciyiz. Ben hayatımda bu kadar soru bankası basılan bir yer daha görmedim. Her yerimiz soru bankası. Soru bankasından geçilmiyoruz.

İsmin durum-hal ekleri kaçınıcı sınıf müfredatında var? Dördüncü sınıf. Biz kaçta öğretiyoruz? İkinci sınıfta. Neden? Soru sormamız lazım. Konuyu öne çekiyoruz ki soru sorabilelim. Yoksa ilkokul ikiye ne soracaksın? Bir şey vermemiz lazım ki soru sorabilesiniz.

Akıllı defterler çıktı, amaç hızlanmak. Çocuklar bir şey yazmasın, çizmesin, konu anlatılsın ve hemen soru çözülsün. Çocuklarda planlama becerisi gelişsin istiyoruz, istiyoruz da ellerine akıllı defter verilen, soru bankasına boğulan çocukların hangi becerisini geliştireceğiz ki?

Öğrencilerin girdiği sınavlarda onlardan soru köklerine dikkat etmelerini istiyoruz, örneğin: "Hangisi söylenemez?" gibi. Neyi ölçmeye çalışıyoruz? Doğruyu sormayıp soruyu dallandırıp budaklandırıyoruz ki çocuk zorlansın diye. Daha onlarca eğitim hatası söyleyebilirim.

En önemlisi sayfa 76'dan 94'e kadar yapılacak diyerek eve verilen ve bitmeye ödevler klasiği. 25 yıldır sektördeyim. Ödev kalitesini bir adım ileriye taşıyamadık. Ben de içindeyim bu arada. Biz şöyle bir şey yaptık. Dedik ki: Çocuklara ödev vermeyelim, bırakalım ödevi çocuklar kendi ilgileri ve isteklerine göre çalışsınlar. Meğer öyle olmuyormuş. Çocuklar hiçbir şey yapmıyor. Oyun oynuyor, televizyon izliyor ve tabletle uğraşılıyor. Sonra doğal olarak aileler diyorlar ki: Ödev verin, daha çok ödev verin ki çocuk tablete düşmesin. Ödev veriyorsunuz. Bunu geliştiremiyorsunuz, güçlendiremiyorsunuz. Bu tür ödevlere dalıyorsunuz. İçinden çıkılmaz bir kör düğüme doğru gidiyoruz.

Sanayi tipi bir eğitim sisteminin içindeyiz. Sanayi tipi eğitimde de birçok şeyi öldürüp arkasından bir şey çıkarmaya çalışıyoruz. Çıkarttığınız şeyde kim başarılı, kim değil bilmiyoruz. Okul başarısı ile iş başarısı paralel ilerlemiyor.

Yıllar evvel Ankara'da uluslararası bir okulda çalışıyordum. Çoklu zekanın en moda olduğu zamanlardı. Herkes anlatıyor: Çoklu zekaya göre eğitim yapıyoruz. Biz de yapalım dedik. Gittik müdürümüze. "Biz çoklu zekaya göre matematik anlatmak istiyoruz." dedik. Okul müdürümüz durdu ve dedi ki: Çoklu zeka bir eğitim yöntemi değil ki bir felsefe. Eğitimdeki her akımı moda olarak görüyoruz ve neye yarar, neye yaramaz bilmeden sarılıyoruz.

Sonra yaratıcı drama yüksek lisansına başladım ve dedim ki: Yaratıcı drama, eğitimi kurtaracak. Muhteşem bir eğitimimiz olacak. Oysa yaratıcı drama da birçok yöntem gibi bir kurtarıcı değil. Her eğitim yaklaşımı değerli ama hiçbirisi süper kahraman değil. Yöntemleri sisteme entegre etmek yerine var olan kötü sisteme alternatifler bulmalıyız.

Salgından önceki bir dönemde, haklı olarak, birçok insanın “Okul gerekli mi?” diye sormaya başladığı zamanlar olmuştu. Çünkü bilgi her yerdedi ve okullar sadece bilgi yüklemesi yapıyordu. “Home schooling” kavramı gitgide daha da görünür olmaya başlamıştı. İmdadımıza salgın yetmişti. Çocuklar eve gitti ve aileler şunu fark etti: İyi ki okul var çünkü o dört duvar arasından sıkışmış çocukluk çok kötü bir şey.

O zaman soru şu: Bu salgında ilk uyumlanan okullar hangi okullardı? Salgın sonrası uzaktan öğretime ilk uyumlanan okullar, özel okullardı. Salgının ertesi günü dokuz derste normal programa geçen oldu. Gözler bunu gördü. Ne ara gördün? Ne ara hazırladın? Zoom’u ne ara öğrendin? Ziya Hoca eğitime bir hafta ara vermişti, hatırlıyorsunuz. “Bir hafta bir tatil yapalım, ondan sonra başlayalım.” demişti. Biz o bir haftada söktük tüm çevrimiçi eğitim olayını.

Özel okulların çok büyük bir gücü var. Çok ciddi bir uyumlanma gücü var. Çok ciddi bir programlama gücü var. Çok ciddi bir zenginleştirme gücü var.

Mesele ne? Yaptığımız şeylerle ilgili gücümüzü nasıl kullanıyoruz, ülkenin eğitim geleceği için mi, anlamsız bir yarış için mi? Terapiste gidenler bir sorunun farkındadır ve bunu değiştirmek için, dönüştürmek için yardım alırlar. Sorunun farkında olmayanların terapiste gitmeleri de anlamlı değildir. Sorununun farkına varan insanlar sorunlarıyla uğraşırlar. Sorunu kucaklarına alırlar ve bunu çözmek için de adım atarlar. Sorunun farkında olmayan, sorunu çok da umursamayan kişiler ise normal hayatlarına devam ederler. Özel okullar da gerçek problemin farkında değil ve anlamsız yarışın birer neferi olarak çalışıyor, oysa eğitim sistemini dönüştürme hedefi bizi başka yerlere taşır.

Örneğin sosyal bilgiler dersinde öğrenciler Anadolu’da kurulan medeniyetleri öğreniyorlar. Hititler, Urartular, Frigyalılar, Lidyalılar... Ne kalıyor geriye, Lidyalılar parayı buldu dışında? Kızım Umay’la konuşuyordum geçtiğimiz yıllarda. “Ne işliyorsunuz sosyal bilgilerde?” dedim. “Anadolu medeniyetlerini işliyoruz ama çok güzel bir etkinlik yaptık.” dedi. “Ne yaptınız?” dedim. “Kilden kendi paramızı yaptık.” dedi. Lidyalıların parayı bulmasını daha da netleştiriyor. Yani ben on yıl sonra unutacağım, kızım yüz yıl unutmaz herhalde Lidyalıların parayı bulmasını. Umay’a şunu sordum: “Anadolu’daki bu medeniyetlerin var oluşu, günümüzü nasıl etkiledi?” diye sordular mı? “O ne?” dedi. Hiçbir zaman bu ve benzeri üst düzey düşünme becerilerine yönelik soruları sormuyoruz. Öğretiyoruz, bilgiyi soruyoruz ve geçiyoruz, düşündürmüyor, yorumlatmıyor ve sorgulatmıyoruz.

Sosyal bilgilerden devam edelim. Sekizinci sınıftan önceki yıllarda: Vergi konusu yok, “iktisat” sözcüğü geçmiyor, sanayi geçmiyor, teşvik geçmiyor. Beş Yıllık Sanayi Planı geçmiyor. Merkez Bankası geçmiyor. Kabotaj Kanunu geçmiyor. İlk yedi yılda bunlar yok. Öğrenci girdiği deneme sınavında çıkan “Aşağıdakilerden hangisi ekonomi alanında yapılan devrimlerden bir tanesidir?” sorusuna hemen cevap verdi “Aşar vergisinin kaldırılması.”. Yanına gittim, dedim ki: Vergi ne demek? “Bilmiyorum.” dedi. Bizim sosyal bilimler öğretmenlerine dedim ki: Siz bu konulara kaç saat ayırıyorsunuz? Dediler ki: 6-9 saat arası. Bunların hiçbirini kavram olarak veremezsiniz ki? Dediler ki: Zaten vermiyoruz ki ezberletip geçiyoruz. Niye? Sınavda çıkacak. Denk gelirse ne ala.

Nasıl bir sistemin içerisindeyiz, nasıl bir koşunun içindeyiz. Biz yetmiyoruz bu koşunun içine velileri de alıyoruz. “Her çocuk biriciktir.” diyoruz ama biraz geride kalan çocuğun ailesini okula çağırıp hemen takviye istiyoruz. Aman kimse geride kalmamasın, aman herkes aynı tempoda koşsun.

Bu artık olmaz. Bu artık vicdansızlık noktasına doğru emin adımlarla ilerliyor. Milli Eğitim yine daha iyisini düşünmüş. Çocuğun öğrenme hızına saygı duyuyor ve o saygıyla koluna girip eşlik ediyor. Arkadan itmiyor. İnsanlar artık bu hale geldiler çünkü alanı bilmiyorlar. Sonuç bu oluyor. Sonucun bu olması da tehlikeli bir noktaya gidiyor. Rekabette işi o kadar arttırdık ki bilmediğimiz bir geleceğe çocuk hazırlıyoruz.

Bir okul var, koşturuyor, yöneticisi arkadaşım. Arkadaşıma diyorum ki: Neden bunu yapıyorsunuz? “Veliler istiyor.” diyor. Veliler neden istiyor? Çünkü bir diğer okulda yapılmış. Çünkü kuzenin gittiği okul şunu yapılmış. Kalp doktoruna bir şeye nasıl müdahale edeceğini söyleyemiyoruz ama öğretmene her şeyi söylüyoruz. Buna biz okullar izin veriyoruz. Bize her şey deniyor. Peki bize her şey denmesinin sebebi veliler mi? Yoksa biz miyiz? Soru bu.

Aslında ilkokuldan hatta erken çocukluktan başlayan bir yolculuk var ve çok basit. Hepimiz eğitim bilimcisiyiz, şunu çok iyi biliyoruz: Arkadan itme, önden çekme, gir koluna, onunla bir yolculuğa çık. Ve her çocuk farklı ve her çocuk özel. Kabulümüz değil mi? Ama standart bir yere çekip o standardı da yukarı koyuyoruz ve aşağıda dökülen dökülene. Hepsini dökülüyor. Birkaçı için tüm öğrencileri feda ediyoruz.

Evet, bu aramızdaki bir yarış. Gerçekten de yarışalım ama yarışımızı eğitimi dönüştürmek için kurgulayalım. Mesela farklılaştırma, konusu. Eminim bu konunun en çok konuşulduğu okullar özel okullardır ama hadi Google'a girin ve “farklılaştırılmış öğrenme örnekleri” yazın. Bir okulun bütün programını bulabileceğiniz misiniz? Tabii ki hayır. Başka örneği deneyin: Oyunlaştırma. Girin bir ders programının içerisine ve deyin ki X okulunun bütün ders programlarının farklılaştırılması ya da UBD'sini arayın, bulamayacaksınız. Çünkü rakibiz. Eğer eğitimdeki gelişmeleri, zenginleştirmeleri paylaşmaz ve kendi içimizde sınav rekabetine devam edersek ülkenin eğitimi kaybedecek.

Hey! Ülkenin çocukları hepimizin çocuğu ve o bilgi hepimizin bilgisi. Biz gücümüzü, birbirimizin zenginliklerini birbirimize göstermeme üzerine kuruyoruz. Ama gücümüzü göstermemiz gereken başka bir yer var çünkü TÖZOK çok güçlü ve buradaki okullar da çok güçlü.

Bir çeken kuvvetler var, bir iten kuvvetler var. Ülkenin ekonomisi, ülkenin politikası ve ülkenin sosyolojisi bizi bir yere itti. Bu ittiği yer neyi çekiyor ve neyi itiyor? Dayanışmayı çekmiyoruz. Paylaşımı çekmiyoruz. Hep beraber bir şeyi başarmayı ve hep beraber kötünün karşısında durmayı da çekmiyoruz. Ne yapıyoruz? Uluslararası bir müfredatla çocuğumuzu global dünyaya hazırlıyor ve habire kendi okulumuzun ne yaptığını anlatıyoruz. Ben şöyle diyorum bize gelenlere: Üç aşağı beş yukarı hepimiz aynı şeyi yapıyoruz.

Durmamız gereken bir yer var. Örnek vereyim: Öğretmenlik Meslek Kanunu meclisten geçti. Bu ayıp meclisten ve biz durduramadık. Bu bizim ayıbımız. Bakın çok açık söylüyorum. Hepimiz bireyselde söyledik. Dedik ki: Böyle bir meslek ayrımı yok. Öğretmenler odasını bölme. Daha özel okuldaki yansımaları da hiçbirimiz görmedik. Göreceğiz. Çünkü bizim öğretmenlerimiz de girdi sınavlara. Daha bize gelip soran olmadı. Ben başöğretmen oldum. Sınavdan geçtim. “Ne yapacaksınız?” diyen olmadı. Ama bu bizim ayıbımız. Yani ben biliyorum ki bu kadar okul birleşse ses çıkarsa başka bir yere giderdik. Mesela öyle bir meslek kanunu ki meslek etiği yok. “Bu mesleği kimler yapar?” yok. İçinde hiçbir şey olmayan bir kanun çıkarttık. Birleşirsek güçleniriz. Ses çıkarırsak güçleniriz. Çünkü eğitim politikacısı yapıcılar ancak ses büyük olduğunda geri adım atıyorlar. Ses cılız çıktığında geçiyor ve gidiyor. Öğretmenlerin özlük hakları için de aynı şey geçerli, ortak ses vermiyoruz, hükümetin öğretmenlerin özlükleri konusunda

adım atması için itici güç olmuyoruz.

1940'tan sonra bu ülke çok daha fazla yol alabilirdi. Bu arada güzel bir şey söyleyeyim. Tüm dünyada eğitim sıkışmış durumda. Çünkü bilgi güç olmaktan çıktı. Tüm dünya ne yapacağını bilmez bir halde. Onlar da bilinmeyen bir geleceğe öğrenci hazırlıyor ama proje temelli eğitime geçtiler. Çatışma, tartışma, ilkököl müfredatının değiştirilmesi uygulamaları gerçekleştiriliyor. Bu ülkede fen bilimleriyle, sosyal bilimler müfredatı, Türkçe müfredatını hazırlayanlar birbirlerini tanımıyorlar. Ama biz bütünsel eğitimi savunuyoruz her yerde.

Bunu devlet memurları değiştiremez. Ben üç yıl devlet memurluğu yaptım, istifa ettim. Bunu değiştirecek olan girişimciler, okul yöneticileri, okul kurucuları, eğitim bilimciler bunu tartışacak ve söyleyecek kişilerdir. Çünkü bizden ötesi var. Bizim geleceğimiz bizim nereye gittiğimizden daha ötesi bizim çocuklarımızın nereye gittiği ve ne yapacağıdır. Çünkü 1923'ten 2023'e giderken orada iki kişiyi görüyorsunuz: Hasan Ali Yücel'le Tonguç'u. Burada Milli Eğitim'de ya da özel okullarda buna inanan öğretmenler olduğunu biliyorum. Bunun için çabalayan ama bireysel çabanın hiçbir kıymeti ve değeri yok. Şimdi algımızın ne olduğunu biliyoruz. Nasıl değiştirmemiz gerektiğini de biliyoruz.

Ben dediğim gibi üç yıl devlette çalıştım, arkasından istifa edip özel okula geçtim. Özel okula geçmemin bir tek nedeni vardı, beslenemiyordum devlette. Ben öğrenemiyordum ve özel okulda öğrenmeye başladım. Hayal kurmaya başladım ve kendi hayallerimi çalıştığım okullara sunmaya başladım. Şimdi okullara gidiyorum, danışmanlık veriyorum, öğretmenlerle çalışıyorum ve okul analizi yapıyorum. Okulun söyledikleri ve yaptıkları tutuyor mu diye. Yani okul röntgeni çekiyorum. Arada bir makas açılmış mı diye bakıyorum.

Buna bakarken öğretmenlerde şunu görüyorum. Artık büyük hayaller kurmuyorlar, hayalleri tükenmiş, büyük aşkları yok, büyük istekleri yok. Bunun en önemli nedenini başkan söyledi: Gerçekten de bu bütçelerle o öğretmenlere çıkamıyorsunuz. Çünkü ben devletten istifa edip özele geçtiğimde aldığım maaşımla devletten çok daha iyi bir konumdaydım. Şimdi oranın ne hale geldiğini hepimiz biliyoruz. Burayı değiştirmesek o bandı değiştirmesek de hayalleri olan ve bu hayalleri büyüten ve çalıştıkları okullara da yepyeni projeler sunan öğretmenler de kalmayacak elimizde.

Burayı değiştirmemiz gerekiyor. Çünkü bir okul öğretmenle çok değişiyor. Bunu hepimiz biliyoruz. Sadece özlük değil. Anlaşılan, dinlenen, konuşulan, projelerine önem verilen, hayallerine destek olunan öğretmenlerle değişiyor. Bunun kurucular da farkında, yöneticiler de farkındalar.

Soru şu: Bundan sonraki yüzyıla nasıl eşlik edeceğiz? Yanlışları kabulle mi gideceğiz? Karşı mı duracağız?

Dr. Serkan KARAIŞMAİLOĞLU

Hacettepe Üniversitesi

Biz de gençtik ama böyle değildik.

Liseli bir ergen, ebeveyn ya da öğretmeninde ne zaman büyük bir tükenişe yol açacak bir eylemde bulunsa hep aynı kalıp cümleyi duyacaktır. “Evladım neden böyle yapıyorsun? Bak biz de zamanında senin gibi genç olduk ama hiç böyle şeyler yapmadık.” Yetişkinler her ne kadar geçmişte iyi hatırladıklarını düşünseler de söz konusu hafızanın sinirbilimsel temeli olduğunda işler değişmektedir. Üç dakika öncesini bile hatırlamakta zorlanan biz yetişkinler için 20-25 yıl öncesi hakkında yorumlar yapmak biraz iddialı sayılabilir.

Bir süredir ergen beynini araştıran biri olarak şunu net söyleyebilirim ki bu çocuklar çok fena bir durumdadır. Hepimiz bu sistemden geçtiğimiz için muhtemelen beynimiz arka planda yaşadıklarını hatırlamak istemiyor, zira geçmişte gerçekten hatırlasaydınız şu an bu çocuklara en güçlü empatiyi sizler yapardınız. Ama ne yazık ki onlar yalnızlar. Hem de çok yalnızlar.

İşe ne derece yaradı onu bilemem ama Milli Eğitim Bakanlığı yakın bir zamanda öğretmenlerine sınav yaptı. Öğretmenlerin çok büyük bir kısmı bu uygulamaya itiraz ettiler çünkü geçmişte bırakmak istedikleri o işkenceye yeniden maruz kalacaklardı. Bu yaştan sonra ne sınavı? Şıklara mı bakacağız, ezberleyeceğiz mi? Bence uzun zamandır ilk kez öğrencilerine bu derece güçlü empati kuracak bir hale gelmiş olabilirler.

Çeşitli forumlarda şöyle sorular gördüm. Eğitim videoları nasıl otomatik geçilir? Bununla ilgili yazılım var mı? Yani tipik öğrenci davranışı neyse öğretmenler de bunu gösterdi. Kaç yıllık olursa olsun. Sonunda öyle bir ses getirdiniz ki bakanlık, “O kadar endişe etmeyin zaten çok kolay soracağız.” şeklinde bir açıklama yapmak zorunda kaldı. Kısaca bu sınav bizim özetimiz gibiydi.

Eğitimin dertlerini konuştuğumuz bu toplantıda şöyle hissediyorum. Şu an başta ekonomi olmak üzere öyle büyük dertlere sahibiz ki. Aslında hemen bitişimizdeki devasa orman yanıyor ama biz evimizdeki bir grup çiçeği en iyi hangi suyla sulamamız gerektiğini konuşuyoruz gibi hissediyorum. Değerli hocalarım orman yanıyor. Hepimizi yakacak, zaten yanmaya da başladınız. Bizim bir şekilde yangını söndürmemiz hatta bir daha yangın çıkmayacak yeni ve işlevsel bir sistem inşa etmemiz gerekiyor.

Hangimiz Yapay Zeka?

Söz konusu düşünce biçimi olduğunda sözel ve sayısal düşünce şeklinde genellikle iki terim kullanılır. Burada kastedilen sayılardan ziyade düşünce ve sorgulama şeklidir. Mesela tıp fakültesi sayısal puanla girilen bir yerdir. Şimdi tıp fakültesinde çalışan bir öğretim üyesi olarak neredeyse hiç sayısal işlemler (türev, integral vs.) görmediğimizi söyleyebilirim. Anatomi, fizyoloji, histoloji, biyokimya vs çoğu ders sözel bir içeriğe sahip. Tıpkı hukuk gibi ama biz sayısal çünkü düşünme biçimi olayları matematiksel bakış açısıyla analiz etmeyi gerektiriyor.

Benim kişisel görüşüm eğitim dünyasında ne yazık ki yoğun bir şekilde sözel düşünce biçiminin hakim olduğu yönünde. Eğitimdeki sözel bakış açısı çok hızlı bir şekilde sayısal düşünce sistemine evrilmek zorunda. Bunu kişisel bir istek gibi algılamayın çünkü gerçek bu. Mühendisler ve makineler bunu bize çok güzel bir şekilde kanıtladılar.

Yapay zekanın çok uzun bir tarihi var. Hikaye 1950'lerde başlıyor, bu hikayenin ilerleyen yıllarında makineler birçok noktada insana meydan okumayı deneyecek. Bunun için de zekanın önemli bir göstergesi olan satranç oyunu seçilmiştir. Yapay zeka tarihinde insana karşı ilk ciddi meydan okuma ise 1990 yılında IBM tarafından başlatılan Deep Blue projesi aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu projenin bizim için önemi çok büyük çünkü mühendisler şu an uyguladığımız eğitim sistemi mantığıyla Deep Blue'yu eğitmişlerdi.

Birçok satranç ustasıyla çalışan IBM mühendisleri Deep Blue'ya önce satranç kurallarını öğrettiler. Satranç tahtası nasıldır, oyunun amacı nedir gibi özellikler. Sonrasında her bir taşın nasıl hareket etmesi gerektiği temel bilgisinden, çeşitli pozisyonlar için en uygun olası hamlelerin ne olduğuna kadar her türlü bilgi makineye öğretildi. Nasıl ki bugün bir lise öğrencisine coğrafya, kimya, matematik öğretmenleri ayrı ayrı ders veriyorsa benzer bir mantık Deep Blue'da kullanıldı.

Sistem o kadar benziyordu ki eğitim sırasında daha önceki sınavlarda çıkmış sorular bile kullanıldı. O dönem satranç özellikle Amerika ve Rusya'da oldukça popülerdi ve usta satranç oyuncularına ait oyun hamlelerini içeren çeşitli kitaplar vardı. Yani kazandıkları oyunlarda taşların nasıl hamleler yaptığını tek tek gösteriyordu. İşte bu çıkmış sorular (hamleler) Deep Blue'ya tek tek ezberlettiler.

Ezber konusunda şanslılardı çünkü ellerinin altındaki makine muazzam bir teknolojiye sahipti. 1 saniyede 100 milyon olası hamleyi hesaplayabilecek kapasitede bir işlemciye sahipti ve 700.000 hamle şablonunu ezberlemişti. O dönemin en gelişmiş bilgisayarıydı ve Deep Blue projesinin hayata geçirilmesi 6 yıl sürmüştü.

Organik zekaya yani insan beynine meydan okumak için hazır hale gelen IBM ekibi rakip olarak kendilerine dünyanın en büyük satranç ustalarından biri olan Garry Kasparov'u seçmişlerdi. Doğal olarak hem medyanın hem de insanların bu karşılaşmaya ilgisi çok fazla oldu. Toplamda 6 oyundan oluşan maç serisinde ilk oyun 10 Şubat 1996 tarihinde oynandı. O gün kimse beklemeyen bir mucize oldu ve Deep Blue, yeryüzünün en büyük satranç ustasını ilk oyunda mağlup etmeyi başarmıştı. İnsanlık, gözlerinin önünde gerçekleşen bu olayı hayranlık ve endişe karışımı garip bir duyguyla izlemişti. Muhtemelen bir bilgisayardan böyle bir başarı beklemeyen Kasparov, işi çok daha ciddiye alıp oynadığında işler değişmişti. Geri kalan 5 oyunda, Kasparov 3 galibiyet almış, 2 karşılaşma ise berabere sonuçlanmıştı. Genel sonuçta bakıldığında yapay zekâ ve insanın yaptığı ilk karşılaşmayı insanoğlu kazanmış olsa da oyunlardan birinde makinelerin galip gelmesi ve iki beraberlik yapay zekânın insanlığa vurduğu ilk sağlam darbe olmuştu.

Deep Blue, bizim klasik yapay zekâ anlayışımız için mükemmel bir örnektir çünkü bilgisayarları eğitmeye çalıştığımız ilk yıllarda, az önce de belirttiğim gibi kendi eğitim sistemimizi model olarak kullandık. IBM yazılımcıları Deep Blue'ya satranç kurallarını, taş hareketlerini ve var olan tüm oyun stratejilerini ezberlettirmişlerdi. Yani ortada bir öğrenme eylemi kesinlikle yoktu.

Eğitim bilimciler çok uzun yıllardır insanları inatla eski usulde eğitmeye devam etseler de neyse ki mühendislerin kafası daha farklı çalışıyordu. Bu kapsamda yapay zeka için kendileri yeni bir eğitim sistemi tasarladılar. Makine öğrenmesi ya da derin öğrenme dediğimiz bu devrimsel yaklaşımda hiç kimse makineye bir bilgi ezberletmek zorunda kalmıyordu. Normalde insan beyninin en önemli organik özelliği olan "kendi kendine öğrenme" yeteneğini, yeni bir algorit-

ma ve altyapı yaratarak makinelere kazandırmışlardı. İlk başlarda inanılmaz gibi gözükten bu girişim muhtemelen mühendislerin bile düşünemeyeceği kadar mükemmel işledi. Yüzlerce yıldır insanların eğitimde yapmasını beklediğimiz devrim böylece makineler tarafında gerçekleştirilmiş oldu. Bu konuda çok fazla örnek olsa da en önemlisinden size bahsedeyim.

Google'a bağlı bir şirket olan DeepMind oldukça mütevazı sayılabilecek bir kadro ve bütçe ile yola çıkmıştı. Ekip başlangıçta satranç oynayan bilgisayarlar gibi kompleks algoritmalar barındıran bir sistem yerine daha basit bilgisayar oyunları üzerinde makine öğrenmesini geliştirmişti. Bu konuda ilk olarak Breakout oyununu seçmişlerdi. Oldukça eski sayabileceğimiz bu oyunda ekranın altında sağa ya da sola hareket ettirilen bir çubuk ve çarptığı yerden sekme özelliği olan bir top bulunmakta. Sektirilen top ile yukarıdaki blokların parçalanmasına dayanan oyunun amacı topu boşluğa düşürmeden tüm blokları ortadan kaldırmak.

Hatırlarsanız Deep Blue'da satranç oyununun kuralları ve stratejileri makinelere ezberlettilmişti. Oysa Breakout oyununu oynayacak yazılımın içinde sadece kendi kendine öğrenmesini sağlayan temel bir algoritma vardı. Oyunun nasıl oynandığı, oyunun amacı ya da kuralları hakkında bilgisayara hiçbir bilgi verilmedi. Bilgisayarın farkında olduğu tek gerçek, oyunu ne zaman kaybettiği bilgisiydi. İlk başta kendi kendine 100 oyun oynayan yazılımın performansı inanılmaz kötüydü. Sanki ekran karşısında kör bir insan varmış gibiydi. 300 oyun sonunda çubuğu hareket ettirerek topa değmesi gerektiğini ve başarıya ulaşmak için yukarıdaki blokları yıkmak zorunda olduğunu öğrenmişti. Burada tam anlamıyla gerçek bir öğrenme söz konusuydu çünkü yazılım, oyunun amacını ve kurallarını sadece deneme yanılma ile keşfetmişti. Bu keşfi ile beraber artık sıradan bir insan hangi seviyede oynuyorsa o seviyede oynama yeteneğini kazanmıştı.

Makine oynamaya devam ettikçe yazılımı tasarlayan mühendislerin beklemediği bir durum ortaya çıkmıştı. 500 oyundan sonra makine oyunu daha çabuk kazanmayı sağlayacak yeni bir strateji geliştirmişti. Bu mükemmel bir olaydı çünkü makinenin geliştirdiği strateji yazılımı tasarlayan mühendislerin bile aklına gelmeyecek bir bakış açısına sahipti. İşte derin öğrenmeyi bu kadar mükemmel hale getiren de bu özelliğiydi. Bu sayede yapay zeka kendisini tasarlayan mühendislerin zekası ve bakış açısı ile sınırlı kalmamıştı. Algoritmalarının harika bir şekilde çalıştığını gören ekibe artık insanlığa meydan okumak için hazırды.

1950'lerden beri makinelerin insana meydan okuduğu yegane strateji oyunu satranç olsa da DeepMind ekibi bu meydan okumayı çok daha yüksek bir seviyeye taşımıştı. Normalde satranç, insan zekâsının sınırlarını zorlayan oldukça karışık bir oyundu ama söz konusu matematiksel olasılıklar olduğunda asla karşılaştırılmayacağı bir başka strateji oyunu daha vardı. Uzakdoğu kültürüne ait bu oyunun adı Go idi.

Go, satranca göre hareket olasılıklarının çok daha yüksek olduğu bir oyundur. Örneğin satranç tahtasındaki bir taşın ilgili pozisyondaki olası hamle sayısı 20 iken, Go oyununda bu sayı 200 hamledir. Bu da Go'yu hesaplanması imkansız bir oyun haline getirmektedir. Aslında DeepMind şirketinin başındaki Demis Hassabis'in sözleri nasıl bir matematiksel imkansızlıktan bahsettiğimizi güzel özetler: "Şu an dünya üzerindeki tüm bilgisayarları bir araya getirip bir milyon yıl çalıştırsak bile, Go oyunu ile ilgili olası tüm varyasyonları hesaplayacak bir işlem gücüne ulaşmak imkânsızdır."

DeepMind mühendisleri, az önce anlattığım Breakout oyunundaki mantığın aynısını kullanarak geliştirdikleri yazılıma AlphaGo adını vermişlerdi. Makine öğrenmesinin temelini oluşturan bu yazılımda Derin Nöral Ağlar (Deep Neural Networks) adlı bir sistem kullanılarak âdeta insan

nöronlarını taklit eden bir algoritma oluşturulmuştu. Bu algoritma, makinenin kendi kendine öğrenmesini sağlayan altyapıyı meydana getiriyordu. Doğal olarak mühendislerin tek yapması gereken Alphago'nun kendi kendine öğrenmesini sağlayacak veriyi makineye vermek olacaktı.

Bu kapsamda ilk olarak iyi düzeydeki amatör oyuncular arasında gerçekleşen 100.000 adet oyunun kayıtları AlphaGo'ya izlettirildi. 100.000 maç sonunda oyunun kurallarını ve mantığını kendi kendine kavrayan AlphaGo, daha sonra kendi içinde birtakım sanal oyuncular oluşturarak farklı stratejiler deneyeceği binlerce maç yaptı. Zafere ulaşan sanal oyuncuları yine kendi içinde eşleştirerek insanlığı yenebileceği stratejileri tek tek deneyerek özenle geliştirdi. Üstelik tüm bunlar yani AlphaGo projesi sadece 6 ay içinde geliştirilmişti.

DeepMind ekibi AlphaGo'ya son halini verdikten sonra ilk ciddi denemesini yapmak üzere iki tane Avrupa şampiyonluğu bulunan Fan Hui adlı oyuncu ile iletişime geçti. DeepMind'in Londra'daki ofisinde gerçekleşen maçta Fan Hui tam anlamıyla şok olmuştu çünkü AlphaGo 5 maçın 5'ini de çok rahat bir şekilde kazanmıştı. İlk büyük sınavını başarılı bir şekilde tamamlayan AlphaGo, ikinci denemesinde hiç uzatmadan çitayı en üst seviyeye koydu. Bu sefer hedef çok büyüktü çünkü karşısında Go oyunu açısından son 10 yılın en büyük dâhisi olan Lee Sedol'e meydan okumuşlardı.

1996 yılındaki Deep Blue ve Kasparov arasındaki ilk kışımadan tam 20 yıl sonra, 2016 yılının Mart ayında AlphaGo ve Lee Sedol nihayet karşı karşıya gelmişti. Go ile yakından ilgili olan hemen herkes, Lee Sedol'un tek bir oyun bile kaybetmeyeceğinden emindi ve bu karşılaşmayı daha çok, ilginç bir gösteri olarak görüyorlardı. Sonuçta yapay zekânın Go gibi oldukça karmaşık ve zor bir oyunu oynayabilmesi bile mükemmel bir gelişme sayılırdı. Fakat ortaya çıkan sonuç hiç de beklemedikleri gibi olmadı. Toplam 5 maç üzerinden planlanan karşılaşmanın 4'ünü AlphaGo'nun açık bir şekilde kazanması, izleyenler üzerinde büyük bir şok etkisi yaratmıştı. Üstelik orada olan herkesin doğrudan şahit olduğu çok önemli bir gerçek daha vardı. İlk oyun sırasında AlphaGo'nun aslında ne kadar güçlü bir rakip olduğunu anlayan Lee Sedol, kazanmak için elinden gelen her şeyi yapmıştı ama başaramamıştı. Herkesin gözleri önünde yapay zekâ insana karşı olan en büyük galibiyetini kazanmıştı.

Yapay zekânın bu gelişimini eğitim sistemimiz açısından ele aldığımızda ortaya çıkan sonuç iç karartıcıdır. Öğrenmeye meraklı müthiş organik beyinlerle doğmamıza rağmen var olan eğitim sistemi bilgi ezberlemek üzerine inşa ettiği yaklaşımla adeta beyinlerimizi gerçek anlamda yapay beyinlere dönüştürüyor. Makineler bile gerçek öğrenme yöntemini keşfetmişken, biz insanların bu kötü geleneği sürdürmesi gerçekten çok acı. Artık şu soruyu yüksek sesle kendimize sormamız gerekiyor. Günümüzdeki koşullar altında, hangimizin zekâsı yapay? Tümünüyle belirli bilgi kalıplarını ezberlemek zorunda kalan bizler mi, yoksa tıpkı beyin gibi öğrenmeye başlamış olan makineler mi? Cevap basit. Kafanızdaki klasik yapay zekâ kalıplarına uygun bir şeyler görmek istiyorsanız, tek yapmanız gereken herhangi bir okulu ziyaret etmek.

Post truth ve eğitim

Eskiden "sansür" denen bir kavram vardı ve gücü elinde tutan insanlar bilgilerin yayılmasını önleyebilirdi. Oysa günümüz teknolojisinde bir bilgiyi sansürlemek imkansızdır. Aslında bu durum tüm insanlık için mükemmel olabilirdi ama sansür gibi büyük bir gücü kaybeden güç odakları onun yerine hepimizin başını çok daha büyük bir belaya sokacak yeni bir sistem kurdular. Peki neydi bu sistem? Çok basit, bir bilgiyi engelleyemiyorsan o bilgiye benzer birbirinden farklı onlarca içerik üreterek o bilgiyi kirlenme. Günümüzde dezenformasyon dediğimiz durum. İşte bu yeni çağın adı: Post Truth. Her türlü bilginin kirlenildiği, bilimin önündeki en büyük engel-

lerden biri.

2016 yılında Oxford sözlüğü “post-truth” kelimesini yılın kelimesi olarak seçti. Son dönemlerde sıklıkla duymaya başladığımız bu kelime tam olarak ne ifade etmekte? Sözlük anlamı: “nesnel hakikatlerin belirli bir konu üzerinde kamuoyunu belirlemede duygulardan ve kişisel kanaatlerden daha az etkili olması durumu”. Özetle toplum görüşlerinin oluşmasında kişisel inanç ve duyguların bilimsel gerçekten daha önemli tutulması meselesi. Post truth kelimesi Türkçemize ‘gerçek-ötesi’, ‘hakikat sonrası’ ya da ‘post-olgusal’ şeklinde çevrilmiş. Yani post truth dediğimizde “doğru ve gerçeğin önemini yitirdiği bir dönem” kastediyoruz. Bu kelimenin 2016 itibarıyla çok fazla yayılmasının nedeni İngiltere’nin Brexit oylaması ve Trump’ın başkan seçilmesiydi. Bu olaylarda çok fazla bilgi kirliliği olmuştu ve bilginin doğru olup olmadığını kimse umursamamış sadece sonuçlarıyla ilgilenmişti. Yani insanlar rasyonel olmaktan ziyade duygu ve kişisel inançlarına göre seçim yapmıştı. Bu durumun oluşmasında sosyal medyanın rolü de çok büyüktü.

Özetle insanlığın aydınlanmasında çok büyük rol oynayan “Düşünüyorum, öyleyse varım.” sözü günümüzde “İnanıyorum, öyleyse haklıyım.” anlayışına evrildi. Yani insanlar artık bilginin doğru olup olmadığıyla ilgilenmiyorlar. Önemli olan bu bilgiyi kimden aldıkları. Sevdikleri biriyse doğru, sevmedikleri biriyse bilgiyi yanlış kabul ediyorlar.

Bugün okullarımızda öğrencilere alakalı alakasız bir sürü bilgi öğretiyoruz. Peki herhangi bir müfredatta doğru bilgiyi, yanlış bilgiden ayırt edebilme becerisi yer alıyor mu? Post truth dönemde acilen öğrenmemiz gereken en büyük yetenek buyken biz hala tanjant ve sinüslerin peşinde koşuyoruz. Özellikle liselerde öğrencilere yüklenen bilgi yükü gerçekten anlamsız.

Hayatında domatesi tarlada görmemiş çocuklara fotosentez anlatan, söz konusu eş seçimi olduğunda ne yapacağını bilmeyen çocuklara mitoz ve mayoz hücre bölünmelerini anlatan, matematiksel anlamda milyon ile milyar arasındaki farkı bile algılamaktan uzak çocuklara trigonometri anlatan bu eğitim gerçekten neyi hedeflemektedir? Eğer bir çocuğa bir şey öğretmek istemiyorsanız ona her şeyi öğretmeye çalışın. Tıpkı şu an bizim yaptığımız gibi.

Başarı nedir?

Başarı dediğimiz şey tam olarak nedir? Çocukken bize hep aynı şey söylendi. “İyi bir işin olsun, yüksek bir maaş al yeter.” O nedenle günümüzde birçok insanın derdi sadece mevki ve para. Peki bu ikisi gerçekten yeterli mi? Evet, iyi bir iş, yüksek bir maaş önemlidir ama soruyorum size mesela akıl sağlığınızı yitirecek kadar kendinizi zorladıktan sonra bunların ne kıymeti var? Ya da kendinize vakit ayıramadığınız ve istediklerinizi yapamadığınız bir denklemi nasıl başarı olarak görebiliriz ki? Ne yazık ki günümüzdeki gençlerin hepsi iyi iş-para ekseninde üniversite sınavına hazırlanırken çok büyük zararlar görmektedirler. Çocukluktan yetişkinliğe geçişte bir metamorfoza uğrayan ergen beyninin maruz kaldığı tüm etkilerin sonuçları ne yazık ki kalıcı olmaktadır. Yani sadece birkaç neti artırmaya odaklı yaşayan bu çocuklar tüm hayatları boyunca başarılarına bela olacak sorunlar yaratmaktadır. Mesela günümüzde birçok veli dikkat eksikliğinde hastalara reçeteli verilen ilaçları sırf matematik netlerini artırmak için sağlam çocuklarına temin ediyorlar. Bu görüp görebileceğiniz en büyük delilik hallerinden birisidir ve bunun gibi çok fazla örnek vardır.

Peki yıllardır tartıştığımız bu sorunlar çözüme ulaşacak mı? Açıkçası biz yetişkinlerden hiçbir beklentim yok ama gençlere karşı büyük bir umudum var. Çünkü eğer eğitimde bir devrim olacaksa bunu ancak gençlerle yapabiliriz.

CUMHURİYETİN 100. YILI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ

PANEL II

ULUSLARARASI PROGRAM VE DEĞERLENDİRMELERİN, ULUSAL PROGRAMLARA ETKİSİ

MODERATÖR

- ▶ **Dr. Jale ONUR**
Maltepe Üniversitesi IB Koordinatörü, IB Türkiye Elçisi

KONUŞMACILAR

- ▶ **Prof. Dr. Eren CEYLAN**
Ankara Üniversitesi
- ▶ **Doç. Dr. Armağan ATEŞKAN**
Bilkent Üniversitesi

ULUSLARARASI PROGRAM VE DEĞERLENDİRMELERİN, ULUSAL PROGRAMLARA ETKİSİ

Dr. Jale ONUR

Maltepe Üniversitesi IB Koordinatörü, IB Türkiye Elçisi

Geçen yıl 20. Geleneksel Antalya Eğitim Sempozyumunda (GAES 20) TÖZOK Uluslararası Programlar Komisyonu olarak sizlere yaptığımız sunumlarla ülkemizde uygulanmakta olan başlıca yabancı ve uluslararası programları tanıtmaya çalışmıştık.

Bu yıl da 21. GAES'de "Uluslararası Program ve Değerlendirmelerin Ulusal Programlara Etkisi" başlıklı bir panel düzenledik. Panelin başlığı amacımızı oldukça açık olarak anlatmakta. Ülkemiz ulusal eğitim politikalarına da etki eden Uluslararası Eğitim Değerlendirmeleri ve yine ülkemizde uygulanan Uluslararası programlarla ilgili bilimsel çalışmaları araştıran bilim insanlarından ikisini, Ankara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Eren Ceylan ve Bilkent Üniversitesi'nden Doçent Dr. Armağan Ateşkan'ı panelimize davet ettik. Kendilerinden araştırdıkları Uluslararası Değerlendirme sonuçlarını, bunlardan edinilen çıktıların eğitimimize nasıl bir katkısı olduğunu ve olabileceğini bizlerle paylaşmalarını istedik.

İlk konuşmacımız, **Prof. Eren Ceylan**, PISA, TIMMS, TALIS gibi Uluslararası Geniş Ölçekli Değerlendirmeler üzerinde yaptığı kapsamlı çalışmalar ve yazdığı raporlarla ülkelerin eğitim sistemlerinin durumunu ve özellikle son 20-25 yıl içerisindeki gelişmeler ve bunlarla ilgili bulguları bizlerle paylaşmaktadır. Ülkemizde olduğu gibi bu değerlendirme sonuçlarının özellikle katılan ülkelerin eğitim politikaları üzerinde hiç de azımsanmayacak etkileri olmakta. Örneğin Finlandiya'nın üst üste en başarılı sonuçları alması diğer ülkelerin Finlandiya eğitim sistemini mercek altına almasına neden olmuş, uygulamaları taklit edilmiş, birdenbire bu ülkeye eğitim turları düzenlenmeye başlamış, Finlandiyalı eğitimciler dünyanın en saygın eğitim konferanslarına konuşmacı olarak davet edilmiş ve onlardaki nitelikli eğitimin şifrelerini anlamaya ve kopya etmeğe çalışılmıştır diğer ülkeler. Biz de 14. Antalya Eğitim Konferansımıza Fin eğitim reformu öncülerinden Pasi Sahlberg'i konuşmacı olarak davet etmiştik. Ayrıca Milli Eğitim Bakanları da dahil birçok eğitimcilerini de derneğimiz aracılığıyla çeşitli vesilerle davet ettik ve dinledik. Bunlardan birinde hiç unutmadığım bir soruya Fnlandiyalı profesörün verdiği cevap içimi halen burkar. Finlandiya eğitim sisteminin kaynağının bizim Köy Enstitüleri uygulamalarımıza ve felsefesine dayandığını ifade etmişlerdi.

İkinci konuşmacımız **Dr. Armağan Ateşkan**, özellikle Uluslararası Bakalorya (IB) Programları bağlamında hem kendi yaptığı hem de ülkemizde yapılmış araştırmaları tarayarak geldi. Bizlerle bu çalışmalardan edindiği bilgileri özetleyecek.

Uluslararası Bakalorya Organizasyonunun özelliği programlarını geliştirmek için sistematik olarak IB öğretmenlerinden geri bildirim almaları ve bunları etkin olarak değerlendirerek program geliştirme çalışmalarına yansıtma çalışmalarıdır. İşbirliği yaptıkları üniversitelerin de desteğiyle programların her yönüyle ilgili bilimsel araştırmalar yapılmasını sağlar. Bunlardan edinilen bilgileri de yine programların geliştirilmesinde ve şekillendirilmesinde kullanırlar.

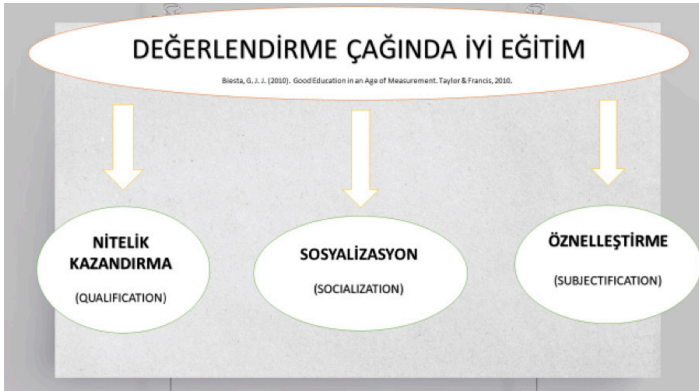
İşte bu panelimizde konuşmacılarımız uluslararası standartlarla nitelikli olarak kabul edilen eğitim sistemlerindeki özellikleri tartışacaklar ve yapılan araştırmalarda ortaya çıkan özellikleri ortaya koyarak tartışmaya açacaklar.

Eğitimde Hikâyeler ve Gerçekler

Yıllardan beri eğitimde uluslararası geniş ölçekli çalışmaların verilerinden elde ettiğimiz sonuçları sizlerle paylaşıyorum. Özellikle ülkemize özgü beklemedik sonuçları sunmaya çalışıyorum. Ancak son birkaç yıldır şunu fark ettim. Sunduğum grafikler, tablolar ve görseller o an salonda büyük bir ilgi uyandırıyor ancak salondan çıktıktan bir süre sonra çok az kişi bu ilginç sonuçları hatırlıyor. Bunun nedenini araştırmak istedim. Yaptığım incelemeler insan beyninin verilerden ziyade hikâyelerden daha fazla etkilendiğini ve karar alırken verilerden yola çıkarak değil hikâyelerin daha belirleyici olduğunu ortaya koyuyordu. Verileri anlamlandırmak ve bunlara göre hayatımızı şekillendirmek biz insanlar için çok zorlayıcıydı. Kolay olan birbirimize anlattığımız hikâyelerdeki deneyimlerle yaşamımıza devam etmekte, bizlerde her zaman olduğu gibi kolay olanı tercih ediyorduk. Ne de olsa bizi diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerden biriydi “hikâyeler anlatmak”.

Bugün yapacağım konuşmada da sizlerle her zaman olduğu gibi yapmış olduğumuz analizlerle ilgili birçok tablo ve grafik paylaşacağım. Muhtemelen yarın bu tablolar ve grafiklerdeki sonuçları hakkında aklınızda çok fazla bir şey kalmayacak. Ancak sunum sırasında oldukça ilginizi çeken sonuçlar göreceksiniz, belki bu sonuçlar üzerine burada hep beraber hikâyeler anlatırız birbirimize. Hadi başlayalım!

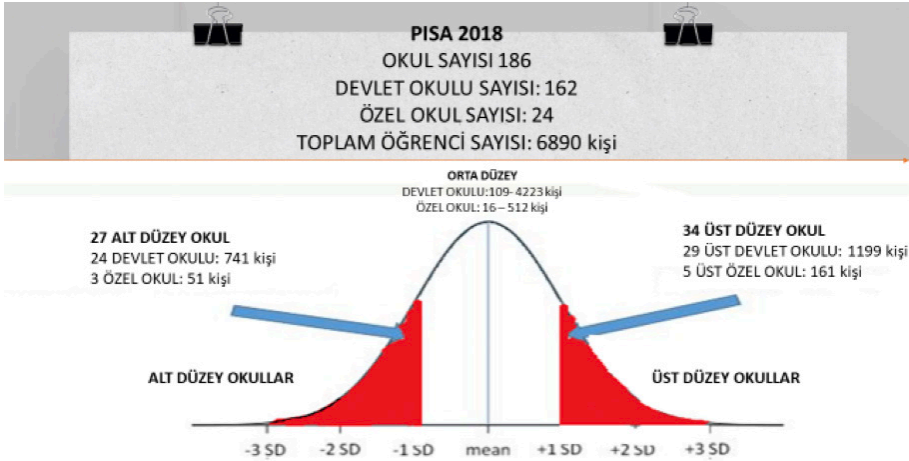
Eğitim literatürünü “iyi eğitim” ne demektir diye incelediğimizde şaşırtıcı bir şekilde iyi eğitimin ne olduğunu ve kavramsal çerçevesinin nasıl yapılandığını ortaya koyan çok az çalışmanın olduğunu görmekteyiz. Aslında hepimiz eğitimin iyi olması için çaba gösterirken, iyi eğitimi tanımlama noktasında biraz eksik kalmışız diyebiliriz. İyi eğitimin ne olduğu tanımlayan bir modeli bizlere Biesta öneriyor. Bu model doğrultusunda “iyi eğitim” birbiri ile kesişen üç boyut doğrultusunda hareket ediyor. Bunlar yeterlik kazandırma (qualification), sosyalizasyon (socialization) ve öznelleştirme (subjectification) olarak tanımlanıyor. Öğrencilerin gerekli bilgi, beceri ve kavrayışları edinmelerini içeren boyut “yeterlik kazandırma” boyutu olarak tanımlanıyor. Diğer taraftan, öğrencilerin belirli bir sosyal ve kültürel çevrenin üyesi olarak gelişimleri “sosyalizasyon” boyutuyla, öğrencilerin içinde buldukları çevre ve koşulların anonim nesnelere olmamaları, bireyselliklerinin farkında olan, kendi eylem ve sorumluluklarının öznelere olarak gelişmeleri “öznelleştirme” boyutu ile ilgili olduğu söyleniyor.

Nitelik Kazandırma

Uluslararası çalışmaların verilerini analiz ettiğimizde bu boyutlarda Türkiye’de bulunan devlet okullarının ve özel okulların birbirlerine göre durumunun ne olduğunun ortaya konmasının ve bu boyutların Türkiye’de uygulanan uluslararası programlarda nasıl ele alındığının tartışılmasının bu sempozyum için anlamlı olacağını düşündüm. İlk olarak nitelik kazandırma üzerinde biraz duracağım. Nitelik Kazandırma, toplum tarafından tanınan ve belirli bir meslek veya iş için gerekli olan bilgi, beceri ve yeterliliklerin edinilmesini ifade eder. Bu, belirli bir alanda resmi eğitim ve eğitimin yanı sıra bir işi yapmak için gerekli olan pratik becerilerin geliştirilmesini içerir. Peki tüm bunlar nasıl ölçülüyor? Uluslararası geniş ölçekli çalışmaların en çok bilinenleri PISA-Uluslararası Öğrenci Değerlendirmesi (Programme for International Student Assessment), TIMSS-Uluslararası Matematik ve Fen Çalışmaları Araştırması (Trends in International Mathematics and Science Study) ve PIRLS-Uluslararası Okuma Becerilerinin Gelişmesi Araştırması (Progress in International Reading Literacy Study) olarak karşımıza çıkıyor. İşte bu çalışmalar, katılan ülkelerdeki öğrencilerin belirli alanlarda nitelik kazandırma boyutu altında tanımlanmış olan beceriler karşısında durumlarının ne olduğunu belirlemeye çalışıyor. Sunuma bu bağlamda Türkiye’nin PISA 2018’deki sonuçları üzerinden devam etmek istiyorum.

Türkiye PISA 2018’e 186 okulla katıldı. Bu okullardan 162’si devlet okulu ve 24’ü ise özel okuldu. 186 okulda PISA 2018’e katılan 6890 öğrencinin olduğunu görüyoruz. Bu öğrencilerin 15 yaşındaki öğrenciler olduğunu unutmadan belirtelim. Öncelikle amacım özel okulları ve devlet okulları PISA’da almış oldukları ortalama puanlar bağlamında birbiri ile karşılaştırmaktı. Ancak bu karşılaştırmayı belli başlı alt gruplar özelinde yapmanın daha etkili olacağını düşündüm ve tüm okulların okuma okuryazarlığı (reading literacy) ortalamalarını hesaplatarak işe başladım. Yeri gelmişken söyleyelim bu okulların hangi okullar olduğu yani isimlerinin bilgisi hem PISA 2018 veri tabanında hem de PISA dokümanlarında gizlidir ve kimse ulaşamaz. Bu okulları ortalamalarına göre sıraladıktan sonra ortalama değerinin 1 standart sapma altından ve üstünde kesme puanları oluşturdum. Amacım üst ve alt düzeyde kalmış olan okulların sayısını belirlemektir. Elde ettiğim okul sayılarını ekranda görebilirsiniz:

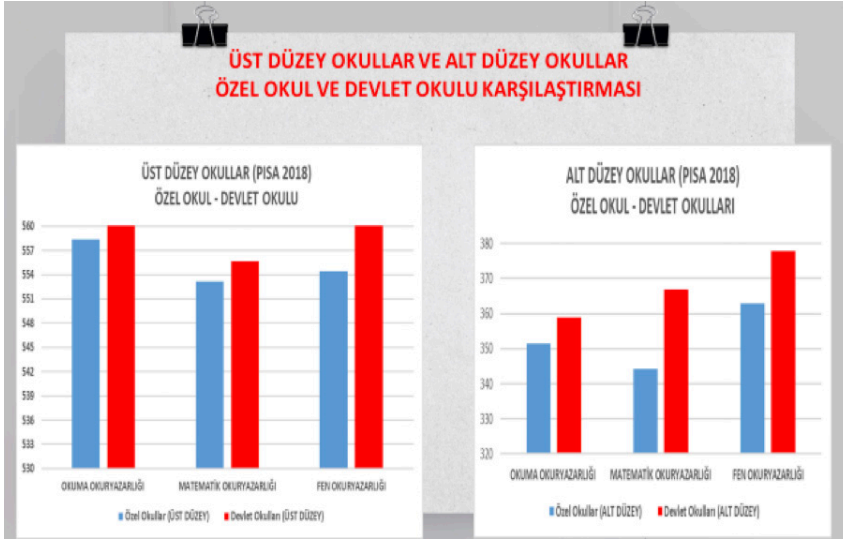

Ekranda da göreceğiniz gibi toplam 34 okul üst düzey, 27 okul ise alt düzey olarak belirlendi. Üst düzey okulların 29'nun devlet okulu 5 tanesinin özel okul olduğu, alt düzey okulların ise toplamda 27 tane olduğu ve bunların 24'ünün devlet okulu, 3 tanesinin ise özel okul olduğu görülmektedir.

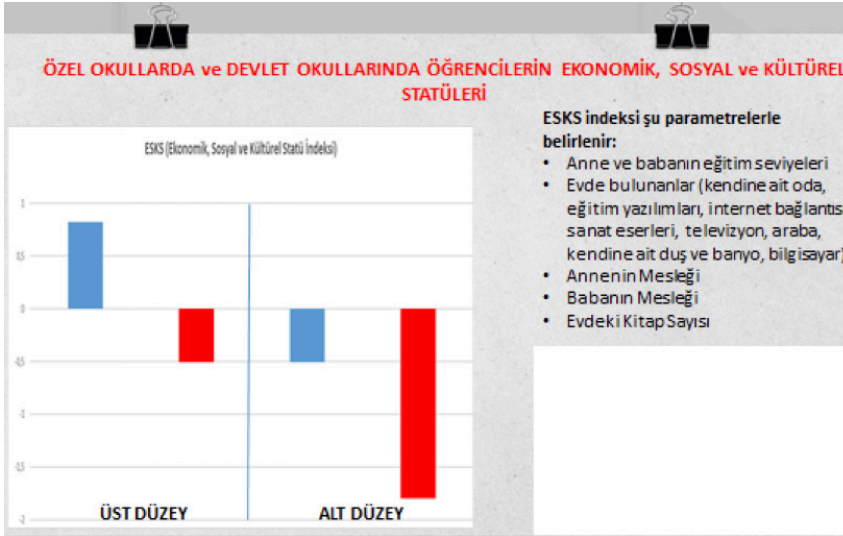
Alt düzey ve üst düzey okullara geçmeden önce öncelikle PISA 2018 okuma okuryazarlığı sonuçlarına göre devlet okullarında ve özel okullarda durumun nasıl olduğuna bakalım. Ekranda da görüleceği gibi PISA 2018'e katılan okulların %87,9'unun devlet okulu %12,1'nin özel okul olduğu görülmektedir. Devlet okullarının ve özel okulların ortalama puanları arasındaki fark 8,9 puandır. Bu durum devlet okulları lehinedir. Dikkat edilecek önemli bir nokta da Türkiye'deki öğrencilerin sosyoekonomik statülerinin onların başarısı üzerine etkisidir. Çeşitli analizler yoluyla öğrencilerin sosyoekonomik seviyeleri kontrol edilerek iki grup arasındaki ortalama farka bakılabilmektedir. Sosyoekonomik statü değişkeninin kontrol edilmesi, analiz sırasında öğrencilerin sosyoekonomik seviyelerinin eşitlenmesi gibi düşünülebilir. Yani devlet okulları ve özel okullarda bulunan öğrencilerin aynı sosyoekonomik düzeyde olduğu düşünülürse, arada puan farkının devlet okulları lehine 87,7 puana çıktığı görülmektedir. Bu durum aşağıdaki tabloda net bir şekilde görülmektedir.

	DEVLET OKULLARI %	ÖZEL OKULLAR %	PUAN FARKI DEVLET OKULLARI - ÖZEL OKULLAR	PUAN FARKI DEVLET OKULLARI - ÖZEL OKULLAR (KONTROL SES)
TÜRKİYE	87,9	12,1	8,9	87,7
OECD ORTALAMA	81,9	18,1	-26	13,9
ALMANYA	96,1	4	-31,1	31,4
FINLANDİYA	95,9	4,1	-35,6	-19,5
ABD	93	7	-17,8	19,3

Genel durumu gördükten sonra alt ve üst düzey okullar arasında bulunan devlet okulları ve özel okullar arasındaki ortalama puan farklılıklarını incelemek daha anlamlı olacaktır. PISA 2018'deki okuma okuryazarlığı, fen okuryazarlığı ve matematik okuryazarlığında alt ve üst düzey okullarda devlet okulları ve özel okullar arasındaki puan farklılıklarını aşağıdaki görselde görebilirsiniz. Hem alt düzey hem de üst düzey okullarda üç alanda da devlet okullarının ortalamasının özel okulların ortalamasından yüksek olduğu net bir şekilde görülmektedir.

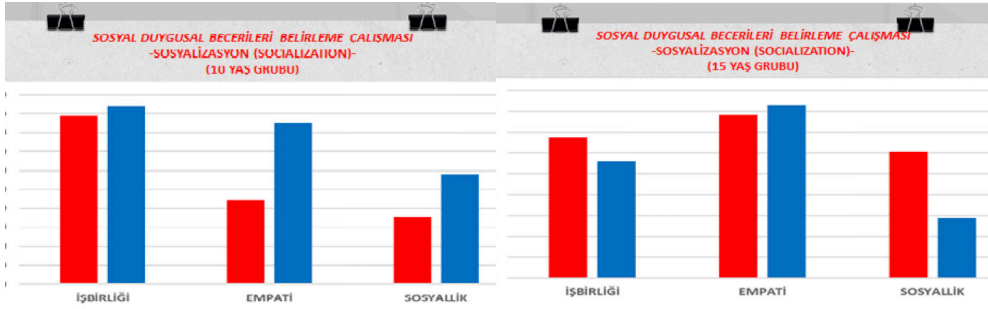

PISA' da öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri ESKS-Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Statü (ESCS: PISA index of economic, social and cultural status) isimli bir indeks ile belirtilmektedir. Bu indeks değer şu parametrelere göre hesaplanmaktadır: anne ve babanın eğitim seviyesi, evde sahip olunanlar (kendine ait bir oda, eğitim yazılımları, internet bağlantısı, annenin mesleği, babanın mesleği, evdeki kitap sayısı vs). Bu indeks değerinin büyük olması öğrencilerin sosyoekonomik seviyelerinin de yüksek olduğunu, küçük olması ise öğrencilerin sosyoekonomik seviyelerinin düşük olduğunu göstermektedir. Üst ve alt düzey okullarda bulunan öğrencilerin sosyoekonomik seviyeleri incelendiğinde, üst düzey okullar içindeki özel okullarda bulunan öğrencilerin sosyoekonomik seviyelerinin devlet okullarında bulunan öğrencilerin sosyoekonomik seviyelerine göre oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Benzer durumun alt düzey okullar için de geçerli olduğu görülmektedir.

Sosyalizasyon

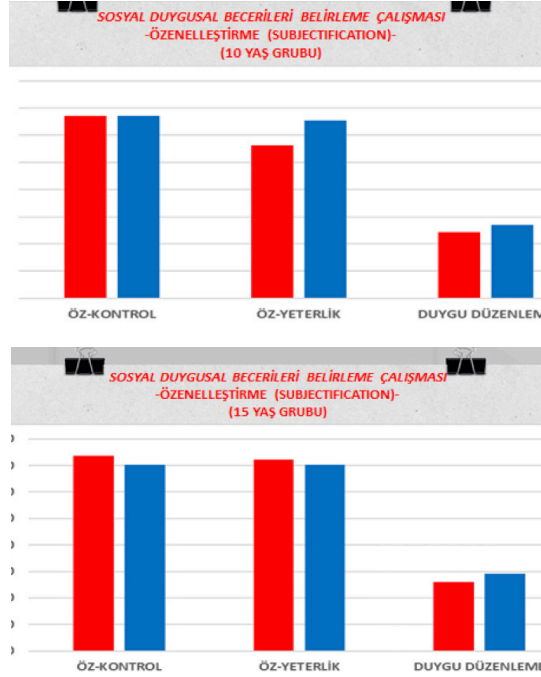
Daha önceden de belirttiğim gibi öğrencilerin belirli bir sosyal ve kültürel çevrenin üyesi olarak gelişimleri “sosyalizasyon” ile ilgilidir. Eğitimdeki sosyalleştirme, bireylerin belirli bir toplum, kültür veya topluluğun üyesi olmayı öğrenmelerini sağlar. Bu, adetleri, gelenekleri ve sosyal rolleri öğrenmeyi de içerebilir, aynı zamanda iletişim, işbirliği ve empati gibi sosyal becerilerin geliştirilmesini de sağlar. Bahsettiğim bu sosyal ve duygusal becerileri 10 yaş ve 15 yaş gruplarında değerlendiren çalışma kaşımıza OECD’nin Sosyal ve Duygusal Becerileri Belirleme Çalışması olarak çıkmaktadır. Sosyalizasyon bağlamında Türkiye’nin durumunu bu çalışmanın verileri ile değerlendirmenin iyi olacağını düşünüyorum. Sosyal ve Duygusal Beceriler arasında öğrencilerin sosyalleşmesini değerlendirebileceğimiz en önemli becerilerin “işbirliği”, “empati” ve “sosyallik” olacağından yola çıkarak, bu beceriler bakımından ülkemizin durumunu bu çalışmaya katılan öğrenciler arasında görece olarak sosyoekonomik düzeyleri yüksek olan öğrenciler ile karşılaştırarak inceledim. Sosyal ve Duygusal Becerileri Belirleme çalışmasının veri setinde öğrencilerin özel okullarda mı, yoksa devlet okullarında mı olduğu bilgisi bulunmadığından görece olarak sosyoekonomik seviyeleri yüksek olan öğrencilerin özel okullar için de bir farkındalık yaratabileceğini düşündüm. Kırmızı ile Türkiye genelindeki öğrencilerin durumunu gösterirken mavinin sosyoekonomik seviyeleri yüksek olan öğrencilerin durumlarını gösterdiğini unutmamdan ekleyelim.

Grafiklerden de anlaşılacağı gibi 10 yaş grubunda işbirliği, empati ve sosyallik gibi sosyal ve duygusal becerilerde sosyoekonomik seviyeleri yüksek olan öğrencilerin ortalamalarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak 15 yaş grubunda durumun biraz daha farklılaştığı görülmektedir. Bu üç beceri boyutunun ikisinde (işbirliği ve sosyallik) sosyoekonomik seviyeleri yüksek olan öğrencilerin ortalamalarının Türkiye genelindeki öğrencilerin ortalamalarından düşük olduğu görülmektedir. Bu bulgu üzerinde önemle durulması gereken bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öznelleştirme

Eğitimdeki öznelleştirme, bireylerin kendilerine ait bir kimlik geliştirmelerini ve kendi deneyimlerinin ve perspektiflerinin dünyayı anlamalarını nasıl etkilediğini gösterir. Bu, kendine dair farkındalık, öz-kontrol, öz-yeterlik, eleştirel düşünme gibi becerileri ve kendi deneyimlerine ve inançlarına yansıtma için yeteneklerini geliştirmeyi içerir. Eğitimdeki öznelleştirme önemlidir çünkü öğrencilere kendilerini birey olarak anlamalarına ve dünyadaki yerlerini anlamalarına ve kendi görüşlerini ve perspektiflerini oluşturmalarını mümkün kılar. Sosyalleştirme boyutunda olduğu gibi 10 ve 15 yaş grubundaki öğrencilerin durumu öz-kontrol, öz-yeterlik ve duyu düzenleme gibi sosyal duygusal beceriler bağlamında incelenmiş ve şu sonuçlar elde edilmiştir.

Grafiklerden görüldüğü gibi öznelleştirme boyutu ile ilişkili olduğu düşünülen öz-kontrol, öz-yeterlik ve duygu düzenleme gibi sosyal ve duygusal becerilerde sosyoekonomik seviyeleri yüksek olan öğrencilerin Türkiye genelindeki öğrencilere göre durumlarında bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Sadece 10 yaş grubunda sosyoekonomik seviyesi yüksek olan öğrencilerin öz-yeterliklerin Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında durumlarının görece olarak daha iyi olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Biesta, G. J. J. (2010). *Good Education in an Age of Measurement*. Taylor & Francis, 2010.
- OECD (2019), *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>.
- OECD (2019), *PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed*, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b5fd1b8f-en>.
- OECD (2021), *Beyond Academic Learning: First Results from the Survey of Social and Emotional Skills*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/92a11084-en>.

Dr. Jale ONUR

Maltepe Üniversitesi IB Koordinatörü, IB Türkiye Elçisi

Sn. Prof. Eren Ceylan'a bu ilginç ve düşündürücü analizi için teşekkür ediyoruz. Özel Okulların genelde daha zenginleştirilmiş eğitici ortamlar sunarak öğrencilerin sosyal ve duygusal becerilerinde daha fazla fark yaratabileceği söylemlerinin önyargılı bir algı olduğu ve bir kez daha gözden geçirmesi gerektiği çıkıyor bu verilerden.

Şimdi özellikle Uluslararası Bakalorya Programları ile ilgili ülkemizde en çok araştırmayı yapmış ve yaptırmış öğretim üyesi olarak tanıdığım Sn. Armağan Ateşkan'dan Uluslararası Öğretim Programları ile ilgili yapılmış araştırma verilerinden neler öğrenebileceğimize bakacağız.

Doç. Dr. Armağan ATEŞKAN
Bilkent Üniversitesi

Neden Uluslararası Öğretim Programları? Geçmişimiz ve Geleceğimiz

Uluslararası eğitim denildiğinde aklınıza neler geliyor?

Sizlerin katkılarını aldıktan sonra literatürdeki tanımlara bakalım. “Uluslararası eğitim kavramı, öğrenciye seçtiği hedefe ulaşmak için ihtiyaç duyduğu becerileri kazandırmayı amaçlayan, hem somut hem de spesifik olan ve ulusal sistemlerde gerekli olandan çok daha derin bir perspektif ile dünyayı farklı bir açıdan görmesini sağlayacak konuları içeren, kapsamlı bir öğretim programına ihtiyaç duyar” (Gellar, 1981). Uluslararası eğitimin çeşitli amaçları olarak aşağıdaki özellikler sıralanabilir.

- Okul içinde farklı kültürlerin olması
- ‘Uluslararası fikirlilik’ konusunda örnek olan çalışanlar
- Okul dışında farklı kültürlere maruz kalmak
- Dengeli resmi öğretim programı
- Kurumsal, uluslararası felsefe ile tutarlı bir değere sahip yönetim rejimi (Thomson, 1998).

Uluslararası eğitimde öğrenme ortamı şu gösterilebilir:
gelişmeleri “öznelleştirme” boyutu ile ilgili olduğu söyleniyor.

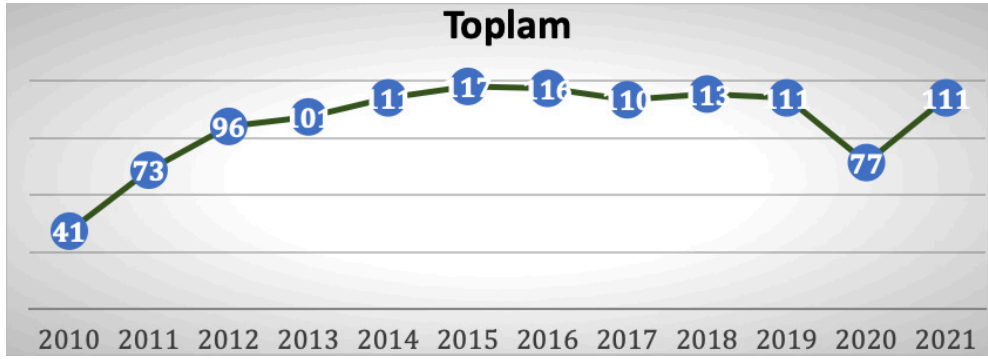
Öğrenme ortamını şekilde de görüldüğü üzere yönetim biçimleri, dengeli öğretim programları ve kültürel çeşitlilik oluşturmaktadır.

Ülkemizde okulların en çok takip ettikleri uluslararası öğretim programlarını aşağıdaki listede bulabilirsiniz:

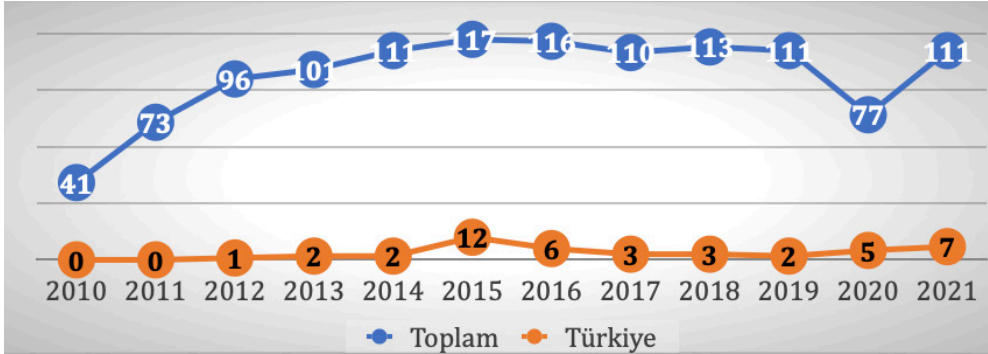
- International Baccalaureate (IB) programları-GIB (Alman okulları için adapte edilmiş IB), İngiltere menşeli programlar:IGCSE (International General Certificate of Secondary Education-Uluslararası Genel Orta Eğitim Sertifikası) & Oxford AQA Int. GCSE, Pearson GCSE, A-Level; AS Level, BTEC, Kanada Programı, ABD menşeli: AP (Advanced Placement) &Capstone, Alman Bakaloryası Abitur, Fransız Bakaloryası

Dünyada uluslararası eğitim ile ilgili yapılan araştırma çalışmaları genellikle hangi öğretim programları ile ilgilidir?

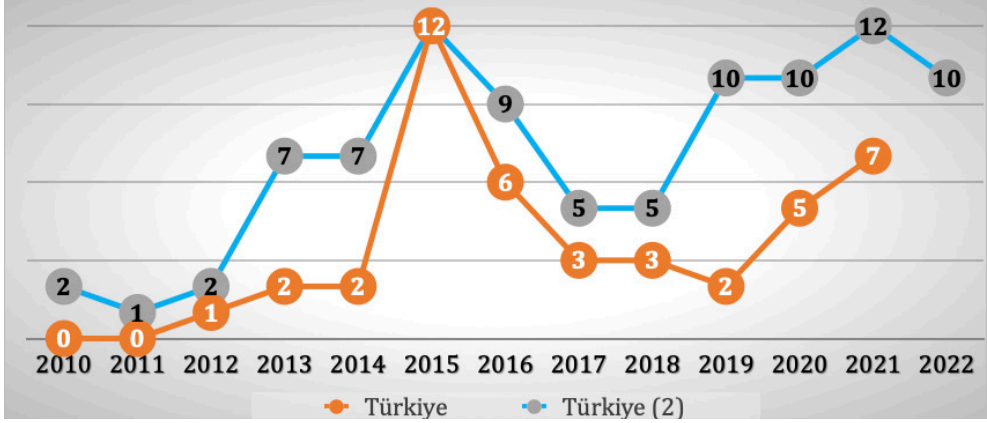
Yapılan literatür taraması sonucunda en çok IB programları ile ilgili araştırma yapıldığı görülmektedir. Aşağıdaki grafikte 2010-2021 yılları arasında yapılan çalışmaların sayıları yer almaktadır.

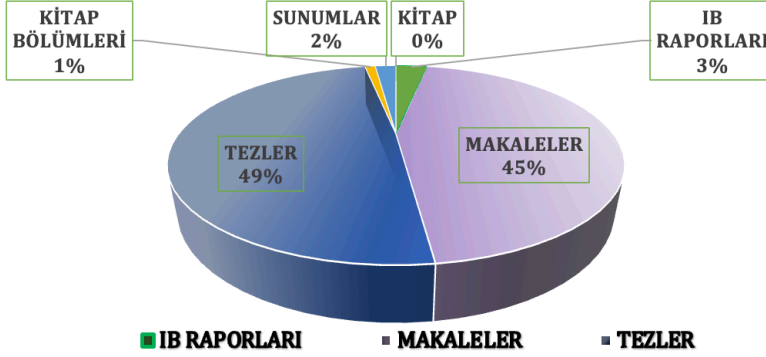
Bizim ülkemizde yapılan çalışmalara bakıldığında ise aşağıdaki grafik elde edilmektedir:

Aşağıda verilen grafikte ise Türkiye (İngilizce yayın sayısı) ve Türkiye-2 (Türkçe yayın sayısı) olarak gösterilen veriler hem İngilizce hem de Türkçe yapılan çalışmaların dağılımını göstermektedir.

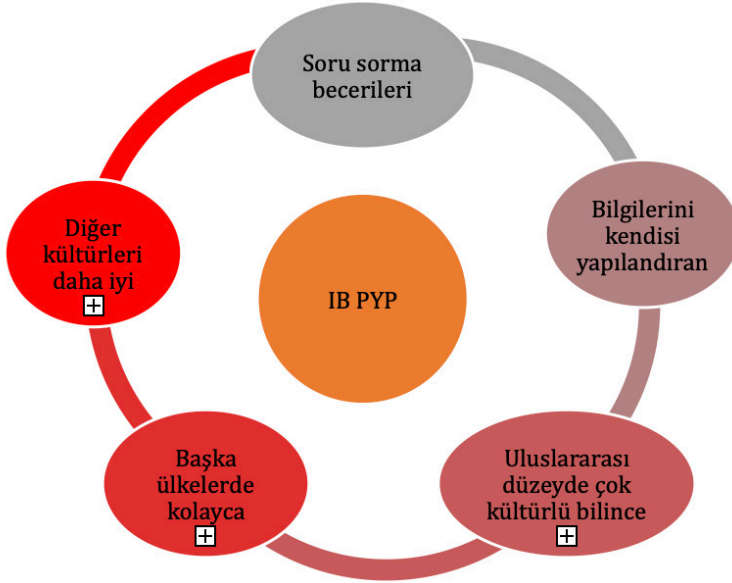
Türkiye’de yapılan çalışmaların çeşitleri (% olarak) ise aşağıdaki grafikte yer almaktadır:

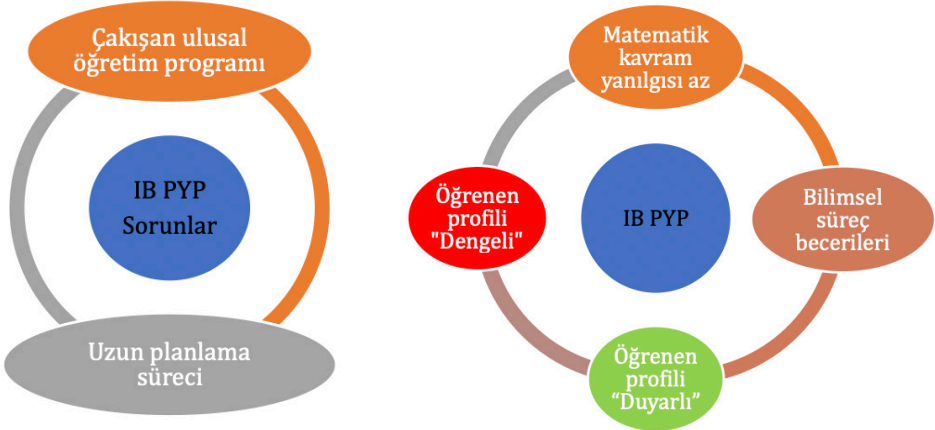
Ülkemizde yapılan 92 çalışmanın, 37’si öğrenciler, 34’ü öğretmenler, 17’si yöneticiler, 19’u dokümanlar, 6’sı üniversite öğrencileri, biri öğretim elemanları, biri veliler ve biri işyeri yöneticileri ile yapılmıştır. Çalışmaların 11’i Türk Dili ve Edebiyatı, 8’i matematik, 7’si İngilizce, 5’i Biyoloji, 4’ü CAS, 3’ü TOK, birer araştırmada tiyatro, beden eğitimi, sanat ve değerler eğitimi alanlarındadır. Çalışmaların çoğu IBDP programı ile ilgilidir.

Çalışmaların 25’i karşılaştırma çalışmalarıdır ve öğretim programları, öğrencilerin bilişsel, duyusal, bilimsel süreç ve 21. YY. becerileri, uluslararası anlayışları, öğrenme iklimleri, değerler, öz yönetimli öğrenme becerileri çalışılmıştır.

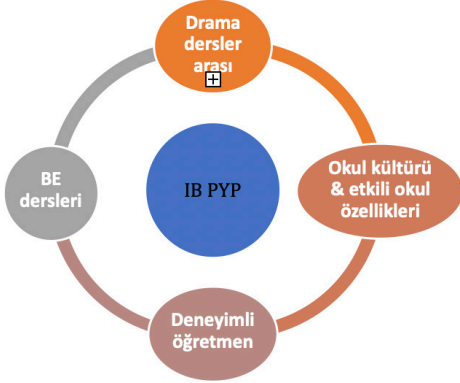
IBPYP ile ilgili Çalışmalar:

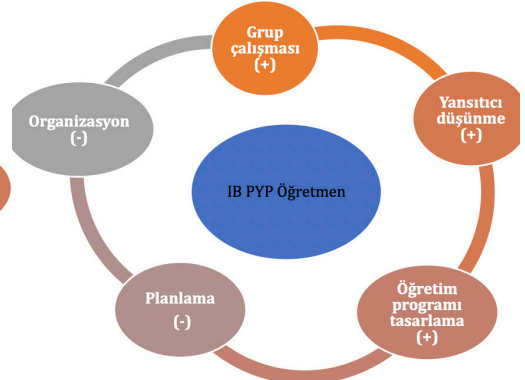
(Güler & Yaltrıncı, 2011)

(Sengül , 2015; Karataş, 2018; Tuğluk, 2020; Weiss, 2013)

(Sezgin, 2014; Bulut & Yoncalık, 2018; Akdoğan, 2021)

(Gürkan, 2021)

IB MYP ile ilgili Çalışmalar:

(Ateşkan ve diğerleri, 2016)

(Ateşkan ve diğerleri, 2016)

(Ateşkan ve diğerleri, 2016)

IB DP ile ilgili Çalışmalar:

(Ateşkan ve diğerleri, 2016; Kayıkcı, 2022; Tokay, 2022; Çaylan 2022; Yaşatürk Midilli, 2020)

(Bayülgen, 2012; Keleş 2013)

(Ateşkan ve diğerleri, 2015; Çaylan, 2022)

(Ateşkan ve diğerleri, 2015; Ateş, 2013;)

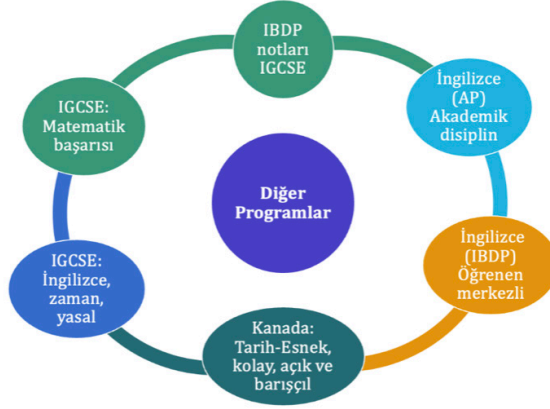
Neden IB Programları? (Aydın & Büyükgenç, 2014)

Aile etkisi, Kaliteli eğitim alma, Ezberci eğitimden uzak, Analitik düşünme becerisi (TOK), Sosyal aktivitelere katılma (CAS), Bilimsel metotları öğrenme (EE), Kültürel ve sosyal olarak kendini geliştirme, Yabancı dili geliştirme, İki diploma, Yurtdışında eğitime devam etme

Sorunlar (Aydın & Büyükgenç, 2014; Güven & Çam Aktaş, 2014; Polat, 2019)

Üniversite sınavına hazırlanamama, Öğretmen yetersizlikleri, Yönetimin destek olmaması, Yoğun ödevler, Zaman yönetimi, Maddi nedenler, Uygulamaların yetersiz olması, Dil yetersizliği, Yurtdışında eğitime gitmeyi düşünmeme, Türkiye'de üniversitelerde tanınmama, Dönüt yetersizliği

Diğer uluslararası programlar ile ilgili yapılan çalışmalar:

(Koca & Şimşek, 2011; Ersoy, 2021; Çil, 2021; Sagun & Çorlu, 2014; Dulun, 2020; Metli & Özcan, 2020)

Uluslararası programlarla birlikte ulusal programın yürütülebilmesinin sürdürülebilirliği için ne yapılabilir?

Güçlü finansal plan

Güçlü bir ekip

Pozitif okul kültürü

Dijital teknolojiye ayak uydurma

Ortaklıklar kurma

Sürekli olarak değerlendirme & iyileştirme

Etkili iletişim kurma

“Sistem düşüncesi, bütünü görmek için bir disiplindir. Nesnelere çok karşılıklı ilişkileri, statik ‘anlık görüntüler’ yerine ‘değişim desenlerini’ görmek için bir çerçevedir.” Peter Senge

Cumhuriyetin 100. Yılı ve eğitimin geleceği temalı Geleneksel Eğitim Sempozyumu için hazırladığım sunumumu Mustafa Kemal Atatürk’ün bir sözüyle tamamlamak istiyorum. Beni dinlediğiniz için teşekkür ederim.

«Uygarlık yolunda başarı yenileşmeye bağlıdır. Sosyal hayatta, iktisadi hayatta, ilim ve fen sahasında başarılı olmak için yegane gelişme ve ilerleme yolu budur.»

Mustafa Kemal Atatürk

Dr. Jale ONUR

Maltepe Üniversitesi IB Koordinatörü, IB Türkiye Elçisi

Sn. Eren Ceylan ve Sn. Armağan Ateşkan Hocalarımıza uluslararası eğitim değerlendirmeleri ve programları ile ilgili analizlerini bizlerle paylaşarak farkındalığımızı araştırmalarıyla gerçekçi biçimde arttırdıkları için çok teşekkür ediyor, çalışmalarıyla ülkemiz eğitim politikalarının daha bilinçli gelişmesine katkı sağlayacaklarına inanıyoruz.

CUMHURİYETİN 100. YILI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ

SONUÇ BİLDİRGESİ

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ XXI. GELENEKSEL EĞİTİM SEMPOZYUMU SONUÇ BİLDİRGESİ 26-28 Ocak 2023, Antalya

Türkiye Özel Okullar Derneği tarafından düzenlenen “**CUMHURİYETİN 100. YILI VE EĞİTİMİN GELECEĞİ**” temalı XXI. Geleneksel Eğitim Sempozyumu, Antalya Kaya Palazzo Otel’de 26-28 Ocak 2023 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı bürokratları, özel öğretim kurumlarını temsil eden dernek başkanları, TOBB Eğitim Meclisi ve İTO Eğitim Komitesi üyeleri, akademisyenler, eğitim uzmanları, basın mensupları, özel okul kurucu, yönetici ve öğretmenlerinden oluşan 1600’ün üzerinde katılımcı 3 gün boyunca, “**Cumhuriyetin 100. Yılı ve Eğitimin Geleceği**” konusunu 9 konferans ve 1 panel de ele almıştır. Okul öncesi eğitimi, özel eğitim ve IB programları üzerine çalıştaylar da gerçekleştirilmiştir. Ayrıca eğitim ve öğretimle ilgili ürün ve hizmetler sağlayan firmalar fuaye alanında dünyada eğitim alanındaki en son gelişmeleri yansıtan ürün ve hizmetlerini katılımcılara sunmuşlardır.

Cumhuriyet’in 100. Yılı’nı kutlarken hem eğitim ve öğrenmenin 21. Yüzyılda değişen anlamı hem de geçtiğimiz yüzyılda ülkemizdeki eğitimin yaşadığı dönüşüm bu yıl gerçekleştirilen sunumların odak noktasıydı. Bugünkü eğitim yaklaşımları dünkü tecrübelere dayalı olarak ele alınırken gelecekteki eğitime de ışık tutmak amaçlandı.

Bir bilge lider olan Atatürk’e göre eğitim toplumların geleceğini belirler. Atatürk gençliği yetiştirme sorumluluğunu öğretmenlere vermiş ve onlardan Cumhuriyet’i yaşatacak nesiller yetiştirmelerini istemiştir. Yüz yıldır ülkemiz Cumhuriyet’in değerleri çerçevesinde eğitimli insan yetiştirmeye çalışmaktadır. Cumhuriyet tarihi boyunca eğitimimizdeki gelişmeler farklı eğitim teorilerinden ve yaklaşımlarından etkilenmiştir. Bu durum bazı problemleri kalıcı hale getirmiş bazı problemlerin çözümünde de kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır.

Geçtiğimiz yüzyılda sanayi toplumunun gelişimine tanıklık ettik. Yeni yüzyılda ise dijital sanayi devrimi olarak da adlandırılan Endüstri 4.0 ile tanıştık. Yapay zeka, nesnelerin interneti, büyük veri gibi kavramlar hayatımıza girdi. Değişkenliğin giderek bulanıklığa dönüştüğü bu çağda neden ve nasıl öğrendiğimizi de sorgulamamız ve ezberlerimizi bozmamız gerekiyor. Bir yüzyıldan fazla süren ve bir merdivene benzetilen “kariyer” merakı sona ererken gençlerin gelişimini hangi hedeflere göre ve nasıl sağlamalıyız?

Hepimizin bildiği gibi günümüzde öğrencilerin diplomalarından çok edindikleri becerilerin önemi vurgulanıyor. Eleştirel düşünme, işbirliği, yaratıcılık, esneklik, girişimcilik, liderlik, sosyal beceriler, üretkenlik, medya ve teknoloji okuryazarlığı gibi becerilerin diplomaların yerini aldığı yeni yüzyılda öğrenmenin anlamı nasıl değişti, buna dayanarak öğretmenler ve yöneticiler okullardaki eğitimi nasıl tasarlamalı? Şu bir gerçek ki okullar artık öğrencileri henüz daha tanımlanmamış kariyerlere hazırlamaya çalışıyor. Bilgiye erişimin hızla kolaylaştığı günümüzde artık bilmek değil, bilgiyi işlemek ve analiz etmek çok daha önemli. Bunların ışığında okul yöneticileri ve öğretmenleri okul kültüründe değişiklikler yaratarak öğrencileri bu şekilde yetiştirmek için kendileri de değişimin bir parçası olmalı.

Eğitimde öğretmen kalitesi tartışılırken ülkemizde son yıllarda eğitim fakültelerine giren öğretmen adaylarına getirilen puan barajı olumlu karşılanmıştır. Bununla beraber, YÖK tarafından yeni alınan bir kararlar pedagojik formasyonun üniversitelerin her bölümünden öğrencilere verilmesi kararı düşündürücüdür. Öğretmen adaylarının hem pedagojik formasyon için almaları gereken kredi miktarının azalması hem de bu öğretmen adaylarının eğitim fakültelerindeki öğrencilerden farklı olarak puan barajına da tabii olmaması eleştiri almıştır.

Okul, çocukların ilk kez ailesinden ayrılıp tek başına var olduğu, başkaları ile ilişkiler kurduğu, kendi kararlarını verdiği, ilk kez birey olduğu yerdir. Sümerlerden beri varlığı bilinen okul, aynı zamanda toplumsal yaşamın gerçek bir modeli olarak çocukların hem toplum halinde yaşamının getirdiği kurallara uymak suretiyle disipline olduğu hem de birlikte yapılan etkinliklerle sosyalleştiği, akademik, duygusal ve sosyal açıdan geliştiği, planlı ve programlı biçimde eğitim-öğretimin yapıldığı kontrollü mekândır. Bu açıdan bakıldığında tüm eğitim kurumlarının ve okulların, eğitim yönetimi alanında kuramsal ve uygulamalı olarak iyi yetişmiş yetkin yöneticilere ihtiyacı vardır. Değişen ekonomik, kültürel ve sosyal faktörlerden okulun nasıl etkilendiğini ve sorunların yönetim süreçlerinin etkili biçimde işletilerek, nasıl çözüleceğinin iyi anlaşılması son derece önemlidir.

Okulların sahip olduğu farklılıklar ve benzerlikler, okulların imajını, nesillere aktardığı değerleri ve inanç sistemlerini de etkiler. Örneğin oyunu merkezine alan okullardaki eğitim ve öğrencilerin özellikleri diğerlerine göre çok daha farklı olabilir. Okulun toplumda sürekliliğini sağlayan da okul kültürüdür. Bu nedenle de oldukça önemli bir yerdedir, insanların zihninde oluşturduğu imajla gerçek yaşamda olanın aynı olması, yaşantıların aktarılması ve kuşaklar boyu bunun devamının sağlanması bir okulun kalıcılığını ve toplumdaki yerini belirler. Bütün bunların oluşabilmesi için okulun yöneticilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin, velilerin, mezunların ve okulda çalışan herkesin bireysel özellikleri ve okula ne kattıklarının görülür olması önemlidir. Tüm bu paydaşlar birlikte hareket ettiklerinde hem geleceğin eğitimine şekil verebilirler, hem de kalıcılıklarını sağlayabilirler.

Şimdilerde Endüstri 4.0'dan Toplum 5.0'a geçerken okul kültürünün yeniden yapılandırılması gerekecektir. Endüstri 4.0'dan farklı olarak Toplum 5.0 denilen insanı merkeze alan ve teknolojiyi insan yararına kullanmayı hedefleyen bir çağdayız. İnsan odaklı bir yüzyılda, Cumhuriyetimizin yüzüncü yılında yaratacağımız okul kültürü, bu kültürü yaratan öğretmen ve yöneticilerin rolü çok önemli. Hep birlikte ve tüm canlılarla var olmayı öğrenip bunu yaşamın her alanına yansıtmak zorundayız. Bunun yollarını da gezegenimizden öğrenip okul kültüründe yaşatabiliriz. Birbirimizi ve tüm varlıkları gözeten, tüm yaşam biçimlerinin bugün ve yarın müşterek varoluşunu ve serpilmesini önemseyen "dünyaları" eğitim yoluyla kurabiliriz.

NOTLAR

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

NOTLAR

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

100

TÜRKİYE ÖZEL OKULLAR DERNEĞİ

İstiklal Cad. Odakule İş Merkezi No.142 K. 5
Beyoğlu - İSTANBUL/TÜRKİYE
TEL: 0212 249 00 00(pbx) FAKS: 0212 249 00 10
www.tozok.org.tr info@tozok.org.tr